

Cultuur in Data

Cultuurmonitor
Gelderland 2022

Cultuurmonitor Gelderland 2022 is een initiatief van Cultuur Oost, uitgevoerd door Het PON & Telos, Pyrrhula Research Consultants en de Boekmanstichting in opdracht van de provincie Gelderland.

PROJECTCOÖRDINATIE, ONDERZOEK,
SAMENSTELLING EN REDACTIE
Bo Broers, Sophie de Jong (Het PON & Telos),
Rogier Brom (Boekmanstichting), Henk Vinken
(Pyrrhula Research Consultants)

ONDERZOEKSTEAM
Fenna Bijster, Britte van Dalen, Ellen Dingemans,
Bianca Koomen, Jonna Kroeze, Daphne van
de Ven (Het PON & Telos), Maartje Goedhart
(Boekmanstichting)

WERKGROEPOVERLEG
Irene Flapper, Hans Schouwenburg,
Natalie Rosenberg (Cultuur Oost)

OPDRACHTGEVERSOVERLEG
Fleur Albers en Dorine van Espelo (Provincie
Gelderland), Sarah Heijse (Cultuur Oost)

KLANKBORDGROEP
Jenneke Harings (zelfstandig advies en onderzoek
&jnnk), Edwin van Meerkerk (Radboud Universiteit),
Saly Ndoye (Theater Oostpool)

EINDREDACTIE
Joost Peters – het Ministerie van Tekst

MET DANK VOOR HUN BIJDAGEN AAN HET
BIG-DATA-ONDERZOEK DOOR DIALOGIC:
Roos Jansen, Nick Jelacic, Jos Nicolai, Arthur Vankan

MET DANK VOOR HUN BIJDAGEN AAN DE
CIJFERS VOOR AMATEURKUNST:
Arno Neele (LKCA) en Hans Mariën (IVA Data)

VORMGEVING
Beautiful Minds – www.beautifulmindsamsterdam.nl

UITGAVE
december 2022

© Cultuur Oost (www.cultuuroost.nl), Het PON
& Telos (www.hetpon-telos.nl), Pyrrhula Research
Consultants (www.henkinken.nl), Boekmanstichting
(www.boekman.nl)

OPDRACHTGEVERS

 provincie
Gelderland

**cultuur
oost.**

ONDERZOEKERS

 pon | telos

pyrrhula
RESEARCH CONSULTANTS

 Boekmanstichting
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid

– Voorwoord

Voor u ligt de eerste Cultuurmonitor Gelderland 2022. Voor het eerst maken we inzichtelijk hoe het hele cultuurveld in Gelderland in elkaar zit. Het is een belangrijke eerste stap om te kunnen monitoren hoe cultuur zich ontwikkelt in onze provincie. Dat is belangrijke informatie waarmee we ons provinciale beleid kunnen maken en evalueren. Want kunst en cultuur zijn belangrijk voor onze samenleving, voor onze inwoners: van groot tot klein, van jong tot oud. En dat is gelijk voor inwoners van alle Gelderse regio's.

Uit de monitor komt dat ook naar voren: Gelderlanders vinden kunst en cultuur belangrijk voor de samenleving. Vooral het sociale aspect springt eruit. Als je het onze inwoners vraagt geven ze aan dat kunst en cultuur bijdragen bij aan ontmoeting en verbinding tussen mensen, maar ook aan het saamhorigheidsgevoel in een buurt en aan het welzijn van mensen in het algemeen. Gelderlanders vinden erfgoed belangrijk voor de eigen identiteit. En niet voor niks doet

maar liefst 83% procent van onze inwoners 'iets aan cultuur', zo blijkt uit deze monitor. Daar word ik heel vrolijk van! Kunst en cultuur leveren hiermee een belangrijke bijdragen aan de leefbaarheid en aan de brede welvaart. Dus niet alleen aan de materiële welvaart, maar ook aan de immateriële waarden als geluk, gezondheid, en persoonlijke ontplooiing.

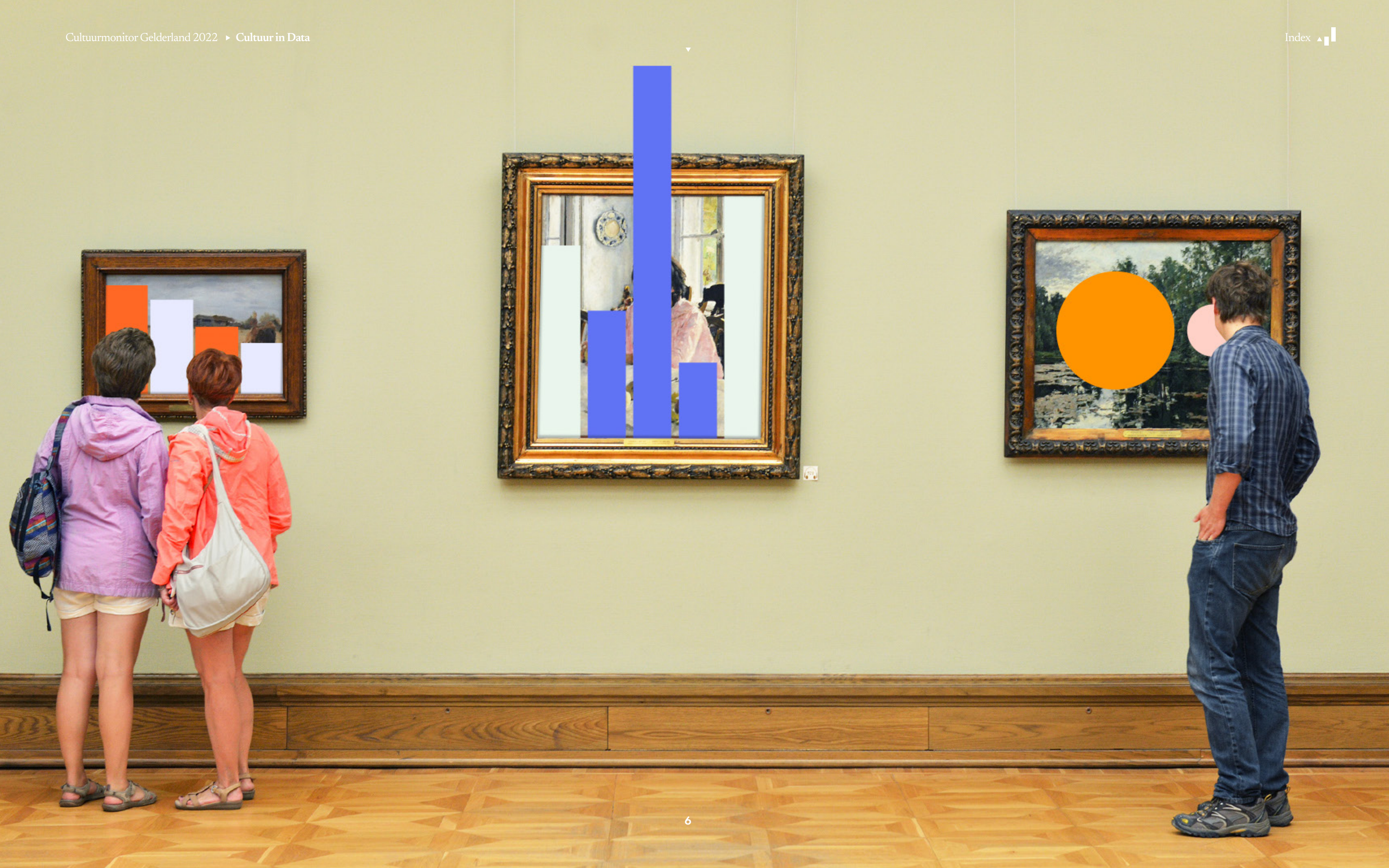
Er zijn wel regionale verschillen in wat onze inwoners het meest waarderen, of waar ze aan meedoen. Inwoners van Arnhem en Nijmegen, en het omliggende gebied (Groene Metropool Regio), bezoeken vaker een bioscoop of festival, terwijl concerten van fanfare, harmonie en koor populairder zijn in de Achterhoek. Inwoners van de Achterhoek zijn ook het meest geïnteresseerd in immaterieel erfgoed. Inwoners van de Foodvalley interesseren zich juist meer in militair erfgoed. In deze regio is ook veel interesse in letteren en is het lidmaatschap van de bibliotheek hoog. We zien dat in de Achterhoek en Noord-Veluwe juist veel mensen lid zijn van een historische vereniging. Inwoners van Noord-Veluwe bezoeken ook relatief vaak erfgoedcomplexen.

Dit is allemaal interessante informatie voor beleidsmakers. Ook interessant voor beleidsmakers: Gelderland kent relatief veel amateurkunstbeoefenaars, die goed georganiseerd zijn en sterk maatschappelijk betrokken. Ze maken vooral muziek of zingen in een koor. Ze zetten zich bovendien veel in voor de lokale samenleving en voor speciale doelgroepen. Deze verenigingen zijn belangrijk voor een buurt of dorp. De verenigingen zijn nog goed georganiseerd, maar dit loopt wel terug. Bijvoorbeeld doordat het voor verenigingen moeilijker wordt om vrijwilligers te vinden die evenementen organiseren en de vereniging draaiende houden. Het is belangrijk om daar aandacht voor te hebben, vanwege het grote belang dat deze verenigingen hebben voor de lokale samenleving.

In Gelderland staat het culturele leven hoog in het vaandel en draagt het op een positieve manier bij aan onze samenleving. Door te blijven meten en te kijken wat wordt aangeboden, welke mensen meedoen en wat de kwaliteit is, zien we hoe kunst en cultuur zich in Gelderland ontwikkelen. Daarvoor is het noodzakelijk om deze monitor te blijven herhalen. Zo bepalen we welke keuzes we maken en of ons beleid effect heeft gehad, maar tonen we ook aan hoe belangrijk kunst en cultuur zijn als cement in onze samenleving. Deze monitor is een mooie eerste stap die ons helpt om conclusies te kunnen verbinden aan beleid en bij te sturen waar nodig. En dat biedt kansen voor de Gelderse cultuursector!

Ik wens u veel plezier met lezen!

Peter Drenth
Gedeputeerde

Colofon	– 3	1		2		3	
Voorwoord	– 4	Cultureel		Sociaal		Economisch	
Inleiding	– 8	kapitaal	– 29	kapitaal	– 58	kapitaal	– 119
Samenvatting	– 17	1.1	Culturele infrastructuur – 32	2.1	Waardering voor kunst – 64	3.1	Financiële stromen – 123
Verdieping	– 184	1.2	Cultureel aanbod – 34	2.2	De Gelderlander als – 68	3.2	Werkgelegenheid in – 127
Conclusies	– 194	1.3	Nabijheid voorzieningen – 40	2.3	De Gelderlander als – 73	3.3	Bedrijvigheid in de – 134
Verantwoording	– 200	1.4	Talent ontwikkeling – 41	2.4	De Gelderlander als – 76		
		1.5	Cultureel kapitaal in – 42	2.5	Overlappende rollen – 77		
			de Gelderse context				

Inleiding

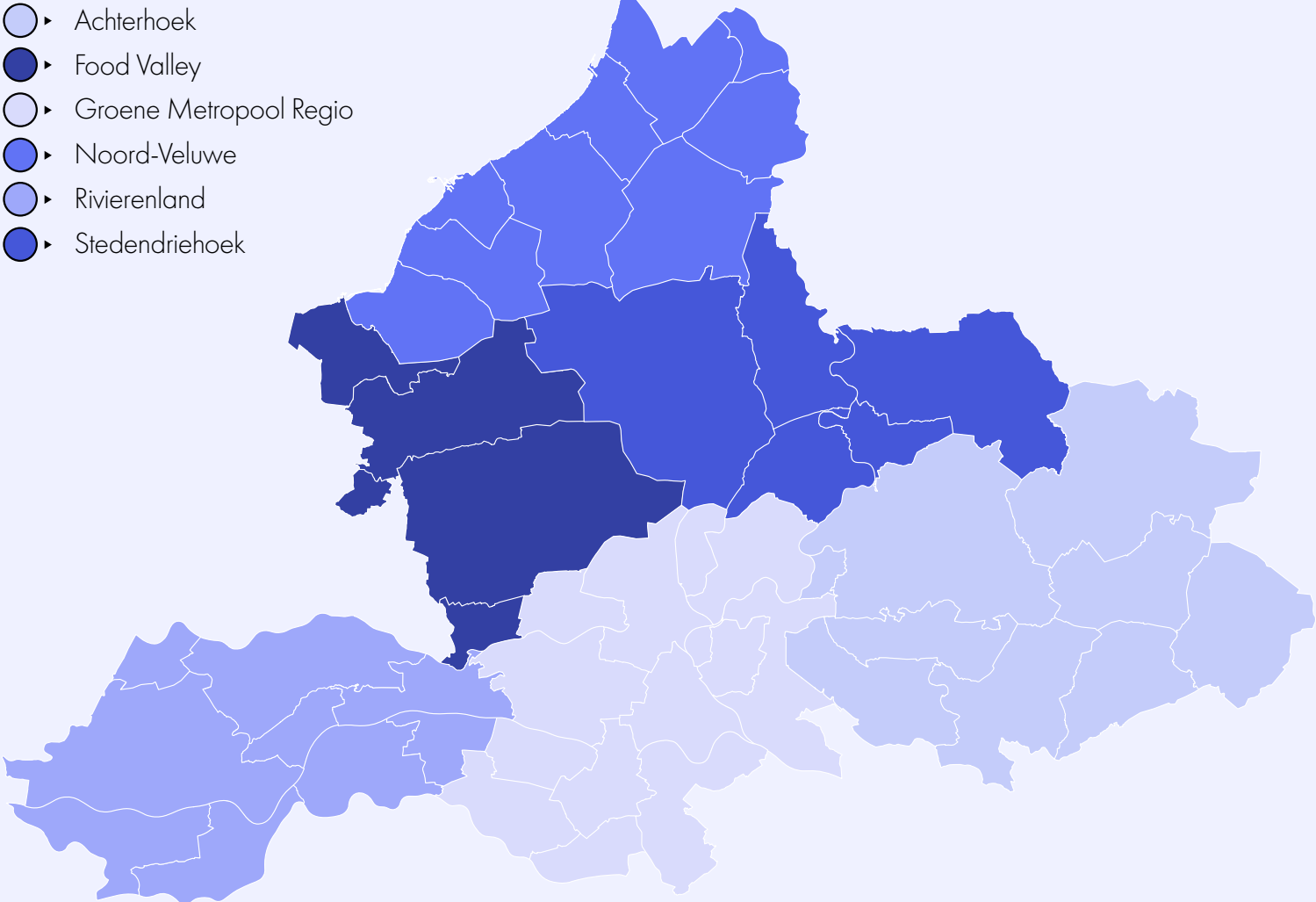

De Cultuurmonitor Gelderland 2022 is ontstaan door de vraag van Provinciale Staten aan Gedeputeerde Staten over het effect en de impact van het provinciale cultuurbeleid. Gedeputeerde Staten gaf vervolgens opdracht aan Cultuur Oost, dé Gelderse advies- en ondersteuningsorganisatie op het gebied van kunst en cultuur, om - samen met verschillende Gelderse partners - een brede, tweejaarlijkse cultuurmonitor op te zetten. De monitor is zoveel mogelijk gebaseerd op de *Waarde van Cultuur* die in de provincie Noord-Brabant sinds 2018 wordt uitgevoerd.

De **Cultuurmonitor** biedt in de eerste plaats houvast voor de evaluatie en ontwikkeling van cultuurbeleid op verschillende niveaus, zowel provinciaal als (boven) lokaal. Daarnaast kan de monitor ook worden gezien als een lobby-instrument, een instrument om de rol en betekenis van cultuur in de (lokale) samenleving te duiden. In deze inleiding schetsen we de achtergrond en opzet van de **Cultuurmonitor Gelderland 2022**.

DE PROVINCIE GELDERLAND IN VOGELVLUCHT

Eerst geven we vooraf enkele feiten over Gelderland. Gelderland is qua inwoners de vierde provincie van Nederland met ruim twee miljoen inwoners. Gelderland staat wel op nummer één qua landoppervlakte: het is de grootste provincie van Nederland.¹ Wat betreft regionale economische waarde staat Gelderland op de vierde plaats in 2020.² Er worden in deze publicatie diverse regio's binnen Gelderland onderscheiden. Deze komen voort uit de regioverkenning uit 2020 van Cultuur Oost over de culturele infrastructuur in Gelderland.³

¹ [Waarstaafjeprovincie.nl](https://www.waarstaafjeprovincie.nl)

² De regionale economische waarde wordt uitgedrukt in het Bruto Regionaal Product, oftewel de geldwaarde van alle in de provincie geproduceerde goederen en diensten.

³ Roelink, B., Van de Geyn, M., Godschalk, J. en Elbers, H. 2020. Regioverkenning. Voor een toekomstbestendige culturele infrastructuur in Gelderland. Cultuur Oost.

Er is overlap met de provincie Overijssel, bijvoorbeeld in de stedelijke regio Stedendriehoek waar Deventer uit de provincie Overijssel bij hoort en in de stedelijke regio Zwolle waar enkele gemeenten uit Noord-Veluwe toebehoren.

Uit de eerdergenoemde Regioverkenningen volgden drie overkoepelende thema's die in Gelderland een belangrijke rol spelen, wanneer we naar de toekomst kijken. Deze zijn:

1. *Verbinding: op het gebied van expertisedeling, samenwerking en centrale coördinatie wordt gesignaleerd dat hier nog veel te winnen is binnen de provincie.*
2. *Innovatie: er wordt sterk de wil ervaren om bestaande problemen door middel van innovatieve oplossingen aan te pakken.*
3. *Exploitatie: op het moment van schrijven was onduidelijk tot hoe lang de coronabeperkingen voort zouden duren, en zodoende hoe lang gemeenten culturele instellingen nog konden ondersteunen. Op dit moment is dit nog steeds een onbekende factor. Inzetten op het middensegment is volgens de provincie Gelderland van groot belang voor de toekomst van de culturele sector – (semi-)professionele organisaties die een verbindende rol kunnen spelen in het netwerk, door kennisdeling.*

De monitor levert input voor voor verschillende aspecten van deze thema's. Zo wordt duidelijk wat corona met verschillende instellingen heeft gedaan. Ook kan de monitor gezien worden als een vorm van samenwerking en expertisedeling tussen de verschillende overheidsorganisaties in de provincie en de diverse regio's.

WAT IS HET, WAT LEVERT HET OP, EN VOOR WIE?

Met de **Cultuurmonitor Gelderland 2022** duiden we de waarde van cultuur in Gelderland; zowel de eigen, artistieke waarde als cultuur in relatie tot het sociaal-maatschappelijke en het economische domein. Dat gebeurt door tal van cijfers en feiten in onderlinge samenhang een plaats in de monitor te geven.

De monitor geeft zowel een toestand van het moment weer als veranderingen in de culturele sector over tijd. Op die manier ontstaat de mogelijkheid om de cijfers van Gelderland te vergelijken met landelijke cijfers over cultuur en met de cijfers over cultuur in de verschillende provincies. Er is een rechtstreekse link met de Regionale Cultuurmonitor zoals die in de herfst van 2022 door de Boekmanstichting en Atlas Research is uitgebracht. Ook daarin wordt de Gelderse cultuursector zichtbaar gemaakt. Tal van cijfers uit die monitor zijn ook in deze rapportage meegenomen.

Daarnaast zijn er vergelijkingen door de tijd mogelijk: in deze eerste monitor blikken we terug op de jaren vanaf 2017 (de start van de landelijke kunstenplanperiode 2017-2020), maar nemen we ook

zoveel mogelijke relevante cijfers over 2020 en soms zelfs (indien beschikbaar) over 2021 mee.

De feiten en cijfers uit de monitor vormen input voor de evaluatie en ontwikkeling van cultuurbeleid op provinciaal en regionaal niveau. Met de monitor kun je zien waar je staat, kun je op basis hiervan nieuw beleid ontwikkelen en kun je bij herhaling zien of de ingezette beleidsinstrumenten hun doel bereiken en effect hebben.

De **Cultuurmonitor Gelderland 2022** verschaft relevante informatie voor het gesprek over de (in)richting van het cultuurbeleid door zowel overheden als door culturele instellingen, kunstonderwijsinstellingen en (belangen)organisaties. Het geeft input voor de discussie over de manier waarop de verschillende bestuurslagen ieder hun rol in het cultuurbeleid kunnen invullen. Opzet en inhoud van de monitor zijn ook afgestemd met deze partijen. De feiten en cijfers uit de monitor kunnen het, zoals gezegd, voor bestuurders van deze partijen mogelijk maken om hun beleidsontwikkeling verder vorm te geven en/of aan te scherpen, zowel op het niveau van de provincie in totaal als op het niveau van de drie stedelijke cultuurregio's, de zes regio's vanuit de Transitiereregelingen van de provincie Gelderland, en de Gelderse cultuurnetwerken.

Ook dient de monitor als lobbyinstrument om, zeker op die plaatsen waar er nog beperkte informatie is over de sector, aandacht te vragen voor het belang van kunst en erfgoed en om beleidsvorming op deze

terreinen verder te stimuleren.

Voordat we onze aanpak schetsen, vertellen we eerst meer over de opzet van de monitor.

HOOFDVRAAG

De belangrijkste vraag van de monitor is *‘Wat is de stand van zaken van de culturele ontwikkeling in Gelderland:*

- op dit moment en in de tijd (heden en verleden)?
- in de ruimte (de provincie en de rest van het land)?
- en in verhouding tot de sociaal-maatschappelijke en economisch-ruimtelijke domeinen?’

Belangrijk daarnaast is het in beeld brengen van landelijke trends en ontwikkelingen die de inhoud van de culturele ontwikkelingen in de provincie mede vormgeven. Dit betekent dat de monitor ook ruimte moet bieden voor verdieping en vernieuwing. Dit doen we bijvoorbeeld door aandacht te besteden aan de betekenis van werken aan maatschappelijke opgaven vanuit gecombineerde culturele instellingen, iets waar Gelderland in voorop lijkt te lopen.

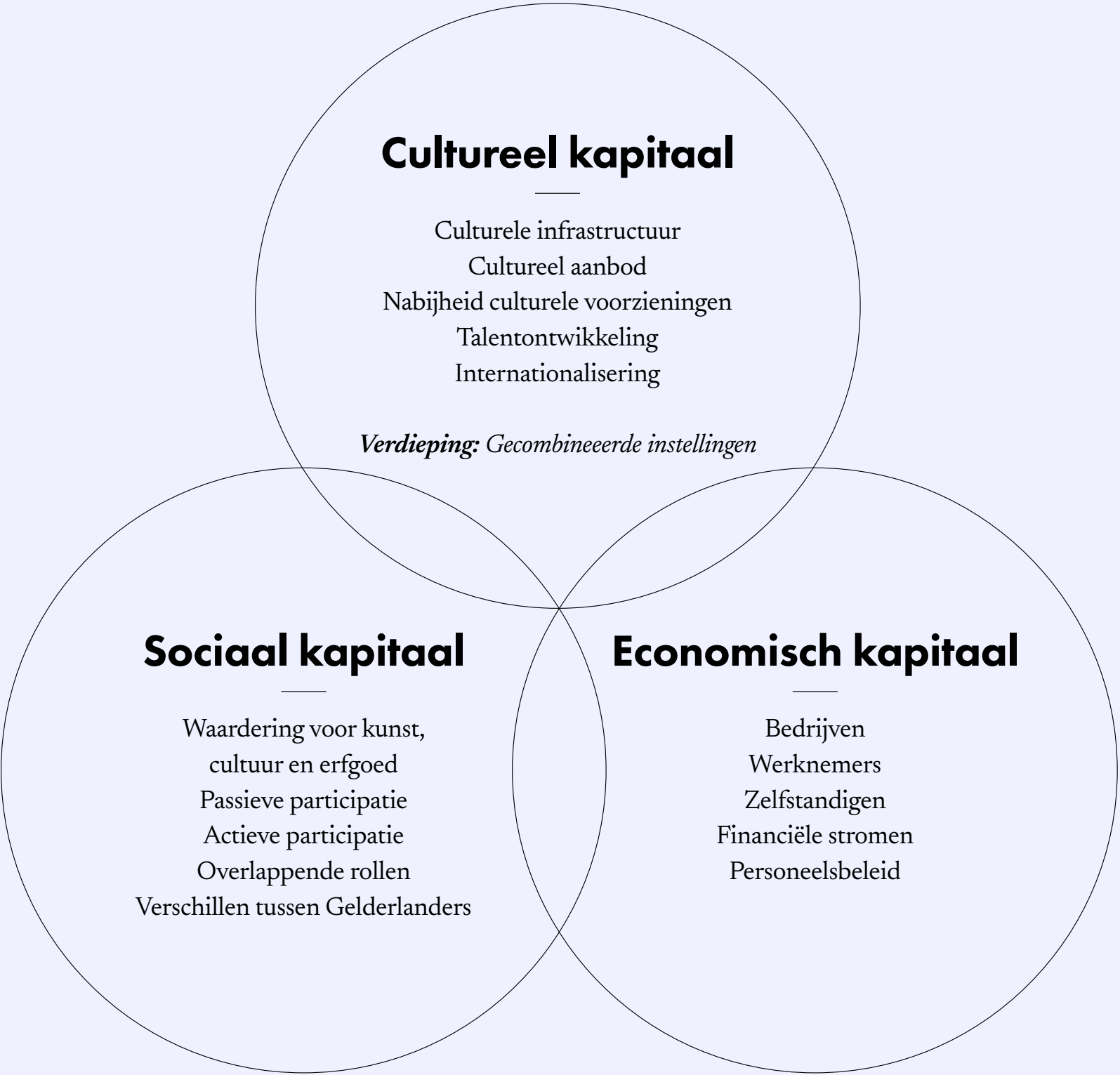
STRUCTUUR

De structuur van de monitor is gebaseerd op een analyse van Hans Mommaas, voormalig wetenschappelijk directeur van het Tilburgse Telos, de voorloper van Het PON & Telos. In zijn essay *De Waarde van Cultuur* onderscheidt Mommaas drie kapitalen: het culturele, het sociale en het economische kapitaal.⁴

- *Cultureel kapitaal* gaat vooral over het culturele aanbod en de culturele infrastructuur, en geeft zo de eigenstandige waarde en dynamiek van kunst en cultuur weer.
- *Sociaal kapitaal* gaat over de maatschappelijke betekenis van kunst en cultuur, de bijdrage aan het samenleven en sociale cohesie. Centraal staan de aard en omvang en waardering van kunst en cultuur door bezoekers, beoefenaars en vrijwilligers/steunverleners.
- Het *economisch kapitaal* van de cultuursector komt in beeld via de culturele bedrijvigheid, de werkgelegenheid en de financiële stromen in de sector.

De kapitalen worden hier als gescheiden gepresenteerd, maar zijn dat in de praktijk uiteraard niet. De volgende figuur vat een en ander nog eens samen. Voor elk van deze kapitalen zoeken we in de monitor naar relevante indicatoren. Hieronder lichten we de onderzoeksonderdelen toe zoals we die zien voor de **Cultuurmonitor Gelderland 2022**.

⁴ Mommaas, H. en Dagevos, J. 2014. *De Waarde van Cultuur*: Voorstel voor een ‘multicriteria’ meetinstrument: samenvattend eindverslag in opdracht van de provincie Noord-Brabant. Tilburg: Telos. https://pure.uvt.nl/ws/portalfiles/portal/29823690/14115_De_Waarde_van_Cultuur_FINAAL_14115_1_.pdf

– Onderzoeksonderdelen

Voordat we de monitor hebben ingericht zijn in mei en begin juni 2021 diverse gesprekken gevoerd met stakeholders uit de Gelderse cultuurwereld: met ArtEZ Business Centre, met producerende gezelschappen zoals Theater Oostpool en Introdans, met de grotere gemeenten in Gelderland (afzonderlijk, maar ook groepsverband), met de provincie, met de grotere centra voor de kunsten en combinatie-instellingen (bijvoorbeeld gecombineerde centra voor de kunsten, bibliotheek, theater en/of erfgoedhuis), en met De Onderwijsspecialisten. Mede op basis van deze gesprekken hebben we de monitor ingedeeld in een basisonderzoek, met een verkennend deel en een verdiepend deel, en een aanvullend onderzoek.

BASISONDERZOEK

Voor het basisonderzoek verzamelden we (bestaande) gegevens over de belangrijkste ontwikkelingen in de cultuursector in Gelderland. Daarbij hanteerden we een multimethode-aanpak; we zetten per kapitaal verschillende methoden in om systematisch zicht te krijgen op de ontwikkelingen binnen die kapitalen.

VERKENNING

Als onderdeel van de verkenning voerden we de volgende activiteiten uit.

Benchmark

– Gelderland ten opzichte van andere provincies

Met landelijk verzamelde cijfers, vaak afkomstig van het CBS en van brancheorganisaties als de Vereniging voor Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD), ontstaat inzicht in onder andere het aanbod, het bezoek en de financiële stromen op provinciaal niveau. Gewogen naar bevolkingsaantallen ontstaat vervolgens inzicht in de relatieve positie die de twaalf provincies ten opzichte van elkaar innemen – bijvoorbeeld of er veel of weinig aanbod is gezien de bevolkingsomvang. Bij het cultureel kapitaal gaan we vooral in op de culturele infrastructuur (zoals het aantal theaters, musea) en het culturele aanbod (zoals het aantal voorstellingen en tentoonstellingen, met het onderscheid naar canonieke en populaire uitingen) per provincie. Bij het sociaal kapitaal geven we aandacht aan de provinciale cijfers over het aantal bezoeken aan de cultuursector. Bij het economisch kapitaal geeft de

benchmark inzicht in de financiële stromen, onder andere vanuit een zo groot mogelijk aantal landelijke cultuurfondsen naar de verschillende provincies. Dit onderdeel is aangevuld met regionale cijfers uit de landelijke Cultuurmonitor van de Boekmanstichting’.

Inzoomen op Gelderland

– *Microdata CBS*

Een belangrijk onderdeel van het bepalen van het economisch kapitaal is de analyse van microdata van het CBS. Deze gedetailleerde data kunnen op aanvraag worden geanalyseerd. Zo kunnen we inzoomen op de provincie en ontstaat er op gemeentelijk niveau een beeld van de bedrijvigheid op cultureel vlak (hoeveel bedrijven/startups zijn er en hoeveel zijn er gestaakt?) en op de werkgelegenheid bij deze bedrijven (gaat het om eenpitters, om bedrijven met twee of meer personeelsleden?, etc.). Dit beeld per gemeente kunnen we plotten op een kaart van de provincie. Samenvattend gaat het om indicatoren over bedrijvigheid, werkgelegenheid en bedrijfsvestigingen in de culturele sector in haar geheel, en de subsector kunsten en cultureel erfgoed in het bijzonder.

Er kan een onderscheid gemaakt worden naar de hoofdsectoren van de culturele en creatieve sector: kunsten en erfgoed, media en entertainment, en creatief-zakelijke dienstverlening. We volgen bij de indelingen en definities de (inter)nationale standaarden van het CBS. Of er op regioniveau of lager (stadsniveau) data beschikbaar zijn, hangt af van de eisen die het CBS stelt aan (in dit geval) het

minimale aantal bedrijven waarover mag worden gerapporteerd.

Registraties van professionele instellingen

– *Culturele Atlas*

In dit onderdeel ligt de focus op het zo kernachtig mogelijk in beeld brengen van prestatiecijfers van culturele instellingen in de provincie. Hiertoe hebben we cijfers opgevraagd over het type instelling (theater, museum, productiehuis, etc.), de functie van de betreffende instelling (producerend, presenterend, etc.), de soorten inkomsten (van publiekinkomsten tot sponsorgelden), de soorten ontvangen subsidies (structureel, incidenteel, van overheden of van fondsen), de soorten activiteiten (hoofd- en nevenactiviteiten) en de bezoekcijfers (zoveel mogelijk uitgesplitst naar soort activiteit en herkomst van de bezoeker, bijvoorbeeld uit de standplaats, uit de provincie Gelderland of daarbuiten).

We sluiten zoveel mogelijk aan bij landelijk overeengekomen manier van het uitvragen van cijfers. Als onderzoekers willen we in dit project vooral ook investeren in onze relaties met gemeenten die hun gesubsidieerde instellingen om cijfers vragen. Dit om te voorkomen dat het ophalen van cijfers te belastend wordt voor gemeenten en hun instellingen én om ervoor te zorgen dat er op een geharmoniseerde (en dus onderling vergelijkbare) manier cijfers worden verzameld. De ervaringen in de Brabantse monitor zijn positief. Wel wijzen de Brabantse gemeenten en instellingen erop dat de cijferleveranciers in deze fase

voldoende begeleid en ondersteund moeten worden; een beeld dat wij herkennen en onderschrijven.

VERDIEPEND ONDERDEEL

In een pilot binnen het basisdeel verzamelen we gegevens over nieuwe onderwerpen waarover we (nog) weinig weten op basis van bestaande gegevens, maar die cruciaal zijn voor het inzicht in de cultuursector in Gelderland. Afhankelijk van het gekozen onderwerp gaan we, met behulp van verschillende kwalitatieve methoden (zoals groepsgesprekken, diepte-interviews, of een online research community), in op thema’s die, volgend op de eerdergenoemde gesprekken met stakeholders, als urgent worden ervaren binnen de Gelderse cultuursector. Voor deze eerste editie van de Cultuurmonitor Gelderland kijken we naar de positie van zelfstandige en gecombineerde instellingen die (onder meer) actief zijn op het vlak van cultuureducatie. Bijzondere aandacht hebben we hierbij voor de rol binnen grote maatschappelijke opgaves (zoals bijvoorbeeld laaggeletterdheid of armoede) die deze (gecombineerde) instellingen wordt toegedicht. Hiervoor is gesproken met vertegenwoordigers van 9 culturele instellingen die als gecombineerde of zelfstandige instellingen getypeerd kunnen worden. Het betrof hier met name directeur-bestuurders of medewerkers op het gebied van participatie en samenleving.

CENTRA VOOR DE KUNSTEN: ZELFSTANDIG OF GEcombineERD

Gelderland telt diverse zelfstandige centra voor de kunsten én een aantal grotere, zogenoemde ‘gecombineerde instellingen’: instellingen die niet alleen een centrum voor de kunsten huisvesten, maar ook een bibliotheek, een erfgoedhuis en soms zelfs een theater. Soms opereren de diverse onderdelen als één organisatie; soms als verschillende organisaties die ‘slechts’ als ‘dakdelers’ dezelfde huisvesting hebben.

Een belangrijk thema in het verdiepende onderdeel is het in beeld brengen van de voor- en nadelen van het functioneren als een zelfstandige of gecombineerde instelling. Hierover zijn recent al ervaringen vanuit de brancheorganisatie Cultuurconnectie gebundeld. De vraag is nu vooral op welke manier de benadering van maatschappelijke opgaven vanuit cultuur, in verschillende sectoren en disciplines, voordelen biedt voor de gecombineerde instellingen. Zo kan een gecombineerde instelling laaggeletterdheid vanuit verschillende invalshoeken benaderen. Ook zou een combinatie-instelling specifieke doelgroepen kunnen bereiken die niet per se bereikt worden door zelfstandig opererende centra voor de kunsten.

Hierbij zoeken we aansluiting bij een al lopend initiatief van de gecombineerde instellingen om hun kennis te bundelen. Deze pilot rondom cultureel kapitaal wil zicht bieden op de culturele infrastructuur in de Cultuurmonitor Gelderland 2022 door in te zoomen op de voor- en nadelen van het werken vanuit

gecombineerde instellingen. We voerden verschillende interviews uit om te bezien wat het betekent om een zelfstandige of een gecombineerde instelling te zijn als het gaat om het werken aan maatschappelijke opgaven. Daarnaast brengen we via die gesprekken in beeld hoe deze betekenis in een vervolgeditie van de Cultuurmonitor Gelderland systematisch kan worden onderzocht.

AANVULLEND ONDERZOEKSDEEL

In het aanvullend deel hebben we gekeken naar de balans tussen gesubsidieerd en ongesubsidieerd aanbod en kijken we met meer oog voor detail naar de cultuurparticipatie van de Gelderlander, oftewel het perspectief van Gelderlanders op het cultuuraanbod in brede zin. Het eerste doen we met een big data-analyse van cultuurlocaties; het tweede doen we met een zogeheten Cultuurpeiling.

Cultuurlocaties online – *Big data-analyse*

Met een externe partner, het Utrechtse Dialogic, hebben we gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde cultuurlocaties in beeld gebracht. We gebruiken online databronnen (zoals Facebook, Twitter en Google Maps) om voor een selectie van grote steden in Gelderland te traceren wat er op die cultuurlocaties aan evenementen (in de breedste zin des woords) wordt georganiseerd, verdeeld naar cultuurdiscipline (beeldend, theater, film, cross-overs, enzovoort). Vervolgens kijken we naar de zichtbaarheid

(‘mentions’), het voorgenomen bezoek en de waardering (‘likes’) van dit aanbod door gebruikers. Dit geeft een uniek beeld van het totale cultuuraanbod in de verschillende Gelderse gemeenten. Veel van de cultuurlocaties, zeker de ongesubsidieerde, blijven buiten beeld van de gemeenten, terwijl dat vaak ook de circuits zijn waar meer in informeel verband aan nieuwe cultuurvormen gewerkt wordt. We hebben hier input gevraagd van Cultuur Oost en vooral van de deelnemende gemeenten om, vanuit hun lokale kennis, mede te bepalen welke locaties tot de voor hun gemeenten relevante cultuurlocaties gerekend kunnen worden.

Perspectief van Gelderlanders – *Cultuurpeiling*

In een statistisch representatieve peiling hebben we ruim 2.500 inwoners van Gelderland gevraagd naar hun cultuurbezoek, cultuurbeoefening en cultuurondersteuning (als vrijwilliger, als donateur, als lid van een vriendenvereniging).⁵ Dit steeds met aandacht voor zowel cultuur als erfgoed. We zoomen ook in op de (sociale) betekenisgeving en waardering door het publiek van het aanbod aan cultuur en aan erfgoed in de provincie. Het publiek hecht aan de bijdragen die cultuur en erfgoed bieden voor het samenleven, sociale cohesie, het gevoel van ‘thuis zijn’ en de eigen identiteit. Samenvattend zijn de kernonderdelen van de peiling cultuurbezoek, cultuurbeoefening, waardering van het aanbod in provincie, interesse in cultuur en erfgoed, waardering van kunst, cultuur en erfgoed (zoals belang voor de

⁵ Om representativiteit te waarborgen maken we gebruik van het externe panel van PanelClix, waarna het bestand gewogen is om de verdeling overeen te doen komen met de verdeling van leeftijd, geslacht en opleidingsachtergrond in de Gelderse populatie.

samenleving, bijdrage aan het welzijn van mensen en de bijdrage aan identiteit) en tot slot vrijwilligerswerk, lidmaatschap vriendenverenigingen en financiële steun.

In overleg hebben we enkele vragen opgenomen over de situatie van de inwoners in de afgelopen twaalf maanden én over de situatie in het jaar vóór corona – we leven immers in een bewogen tijd als het gaat om cultuurparticipatie. De peiling laat ook verschillen zien tussen groepen Gelderlanders (leeftijd, opleidingsachtergrond, stedeling of niet, enzovoort). Daardoor kunnen we uitspraken doen die representatief zijn voor de Gelderlander (op provinciaal niveau) en op het niveau van de regio's zoals gedefinieerd door de provincie.⁶

Leeswijzer

Deze publicatie begint met een uitgebreide samenvatting, zodat de lezer snel een overzicht heeft van de cultuursector van Gelderland anno 2022. Vervolgens bespreken we nauwgezet de verzamelde data, in achtereenvolgens het cultureel, sociaal en economisch kapitaal. Alle hierboven beschreven onderzoeksmethodieken worden daarbij ingezet op de plek waar zij het best tot hun recht komen. Hierna volgt het verdiepende hoofdstuk over gecombineerde instellingen, waarbij we nadrukkelijk over de kapitalen heen kijken naar deze casus. De onderzoeksverantwoording kunt u achterin deze publicatie raadplegen.

⁶ Dit betreft de Achterhoek, Foodvalley, Groene Metropoolregio, Noord-Veluwe, Rivierenland en de Stedendriehoek.

Samenvatting

In de **Cultuurmonitor Gelderland 2022** geven we een beeld van hoe het er voorstaat met het cultureel, sociaal en economisch kapitaal van de cultuursector in Gelderland.

Dit doen we aan de hand van feiten en cijfers. Het onderzoek bevat meerdere onderdelen en een veelheid aan informatie. Hier beschrijven we de uitkomsten vanuit een overstijgende blik.

– Cultureel kapitaal

Onder de noemer cultureel kapitaal gaan we in op de culturele infrastructuur (de voorzieningen, instellingen, organisaties) en het culturele aanbod (wat er bij de voorzieningen te beleven, zien en horen valt). We geven hiermee een beeld van de op zichzelf staande waarde en dynamiek van de culturele sector in Gelderland. Die waarde en dynamiek hangen sterk samen met wat er aan culturele voorzieningen te vinden is en wat er bij die voorzieningen aan cultuur te beleven valt.

CULTURELE INFRASTRUCTUUR VOORAL GEVOED

DOOR MUSEA, THEATERS EN ACTIEVE BIBLIOTHEKEN

In vergelijking met de andere provincies kent Gelderland relatief veel musea. Er zijn echter relatief weinig tijdelijke exposities in de Gelderse musea te vinden. Daarnaast zijn er relatief veel podiumkunstbedrijven en theaterzalen in de provincie aanwezig, al gaat dit wel vooral om plekken met een kleine publiekscapaciteit. Ondanks het relatief hoge aantal podiumkunstbedrijven is het aanbod qua voorstellingen laag.

We zien dat er relatief veel bioscopen en filmhuizen in de provincie zijn, alhoewel het aantal bioscopen de laatste jaren afneemt terwijl dit landelijk stijgt. Anderzijds kent de provincie weinig aanbod in de vorm van poppodia en van popfestivals. Ook boekenwinkels en bibliotheekvestigingen zijn relatief minder in Gelderland te vinden vergeleken met de andere provincies. Qua activiteiten in de bibliotheken is Gelderland koploper.

VOORAL MUSEA ZIJN DICHTBIJ VOOR DE GELDER- LANDERS, ANDERE CULTUURVOORZIENINGEN RELATIEF VER

Als we per provincie kijken naar de afstand tot culturele voorzieningen, dan zien we dat musea relatief dichtbij zijn voor de Gelderse inwoners. (Pop) podia en bioscopen zijn in Gelderland daarentegen een stuk verder weg dan in andere provincies.

VOORAL VEEL CULTUURLOCATIES IN NIJMEGEN, APELDOORN EN ARNHEM

In totaal kunnen we 197 cultuurlocaties, dus fysieke plekken waar cultureel aanbod te beleven, zien of horen is, identificeren in Gelderland. Het merendeel hiervan zijn ongesubsidieerde cultuurlocaties. De meeste cultuurlocaties zijn te vinden in de steden Nijmegen, Apeldoorn en Arnhem. Van de grote steden zijn in Tiel en Harderwijk de minste locaties te vinden. Opvallend is dat Nijmegen relatief veel locaties kent in vergelijking met de andere Gelderse steden en dat het aanbod er het meest divers is.

GEEN ECHT ONDERSCHIEDENDE STADSPROFIELEN; ALLEEN NIJMEGEN HEEFT VAN ALLES VEEL

Kijken we naar de verdeling van de type locaties tussen de steden, dan valt op dat geen enkele stad een onderscheidend profiel qua type cultuurlocaties heeft. Wel kunnen we concluderen dat vooral Nijmegen van alle type locaties er veel in huis heeft, zowel gesubsidieerd (locaties actief op meerdere domeinen) als ongesubsidieerd (beeldende kunst).

CULTUURLOCATIES VOORAL VERTEGENWOORDIGD OP FACEBOOK

De grootste groep van de Gelderse cultuurlocaties heeft zelf een Facebookprofiel (ruim 80%). Ongeveer twee derde zit op Instagram en iets minder dan de helft is op Twitter te vinden. Met name locaties uit Arnhem en Nijmegen zijn actief op Instagram, en qua disciplines met name de multi-domeinlocaties (locaties waar vanuit verschillende cultuurdomein cultuur te

beleven is). Verder zien we dat de grotere Gelderse cultuurinstellingen een sterk, maar vooral lokaal online netwerk hebben.

WEINIG CULTURELE HBO- EN WO-OPLEIDINGEN IN GELDERLAND

Het aantal creatieve of culturele opleidingen op hbo- en wo opleidingsniveau is relatief laag in Gelderland als we dat vergelijken met de overige provincies. De opleidingsinfrastructuur is vooral gevestigd in Arnhem, waar veel van de culturele mbo-opleidingen en alle hbo-opleidingen te vinden zijn. Kijken we naar de studentenaantallen, dan zien we sinds 2016 een stijgend aantal studenten dat een culturele hbo of wo opleiding in Gelderland volgt – gezien de geringe culturele onderwijsinfrastructuur in Gelderland een opvallende trend. Voor het mbo nemen de studentenaantallen daarentegen juist af.

SAMENVATTEND: CULTUREEL KAPITAAL IN DE GELDERSE CONTEXT

Er komt een beeld naar voren van een provincie die sterk geconcentreerde inzet kent rondom bepaalde sectoren (zoals musea en bibliotheken), en waar andere disciplines – zoals de podiumkunsten – minder sterk vertegenwoordigd zijn. Arnhem en Nijmegen zijn, gezien hun grote inwonersaantallen (en in lijn met landelijke en regionale trends), grote spelers in het culturele veld, zowel offline als (zoals uit onze big data-analyse blijkt) online. Tot slot zijn multi-domeinlocaties sterk vertegenwoordigd.

– Sociaal kapitaal

Zowel landelijk als binnen de Gelderse provinciale beleidskaders wordt de sociale waarde van cultuur uitgedragen. Via een online cultuurpeiling – waar ruim 2.500 Gelderlanders aan hebben deelgenomen – brengen we in beeld hoe Gelderlanders de cultuursector waarderen en wat zij zelf doen aan cultuurbezoek, -beoefening en -ondersteuning. Waar dat kan zoeken we naar verschillen tussen groepen Gelderlanders.

WAARDERING VOOR KUNST EN CULTUUR: VAN BELANG VOOR ONTMOETING EN VERBINDING

Gelderlanders vinden kunst en cultuur belangrijk voor de samenleving. De waarde van kunst en cultuur uit zich volgens hen in een stimulans voor algemene ontwikkeling, het overdragen van (historische) kennis en het kunnen leren over normen en waarden in de samenleving. Bijna de helft van de Gelderlanders ziet cultuurbezoek als een belangrijk onderdeel van het leven en vier op de tien vindt het zelf beoefenen van cultuur van belang.

We zien dat met name ouderen waarde hechten aan het bezoeken van cultuur, voor jongeren vormt het zelf beoefenen van cultuur een belangrijker onderdeel van hun leven. Kunst en cultuur dragen voornamelijk bij aan de ontmoeting en verbinding tussen mensen, aldus de Gelderlanders.

Het totale Gelderse cultuuraanbod wordt gewaardeerd met een 7,2. Jongeren waarderen dit aanbod lager dan de andere leeftijdsgroepen. De meeste Gelderlanders zijn tevreden over de hoeveelheid culturele voorzieningen in de omgeving. Toch vindt 14% dat er te weinig voorzieningen zijn, zij missen bijvoorbeeld een bioscoop of theaters in de buurt.

ERFGOED BEPALEND VOOR DE GELDERSE IDENTITEIT

Ook erfgoed is voor de Gelderlanders van belang voor de samenleving. Erfgoed wordt voornamelijk van belang geacht als haar waarde voor de Gelderse identiteit. Vooral de Gelderse monumenten dragen

hieraan bij. Ook mag de geschiedenis van plekken en gebruiken niet vergeten worden. Voor ruim een derde van de Gelderlanders vormt het bezoeken van erfgoed een belangrijk onderdeel van hun leven. Daarbij draagt erfgoed vooral bij aan de ontmoeting en verbinding tussen mensen en het saamhorigheidsgevoel in de buurt. Met name ouderen en inwoners met een hbo+ opleiding hechten waarde aan erfgoed.

CORONA HEEFT GROTE IMPACT OP DE GELDERSE CULTUURBELEVING

De impact van de coronacrisis is groot, voor de sector maar ook voor de bezoekers. Het bezoeken van cultuur wordt gemist. De helft van de Gelderlanders geeft aan dat zij niet kunnen wachten tot ze weer (fysieke) culturele activiteiten kunnen ondernemen. Ook maakt de helft van hen zich zorgen over de cultuursector en verwacht dat deze niet gemakkelijk herstelt van de gevolgen van de coronacrisis. Ten tijde van het bevragen van de Gelderlanders ging de cultuursector net stapsgewijs weer open.

MEESTE GELDERLANDERS ZIJN BETROKKEN BIJ CULTUUR

Men kan op verschillende manieren deelnemen aan cultuur. Zij kunnen cultuurbezoeker, -beoefenaar of -ondersteuner zijn, of een combinatie daarvan. Als we kijken naar deze verschillende rollen, dan zien we dat de meeste Gelderlanders ‘iets’ aan cultuur doen. 83% heeft cultuur bezocht, beoefend en/of de culturele sector ondersteund. Kijken we naar de overlap

van deze rollen, dan zien we dat een vijfde cultuur beoefent, bezoekt én ondersteunt op incidentele basis.

VEEL GELDERSE MUSEUMBEZOEKEN

Gelderlanders zijn fervent museumbezoekers in vergelijking met andere provincies, al neemt dit relatief gezien wel af in 2020. Als we kijken naar de theaterbezoeken, dan kende Gelderland een middenmootpositie tussen 2017 en 2019. In 2020 zien we dat bij theater, dans en muziek relatief veel publiek wegbleef in vergelijking met de andere provincies. Aan de andere kant doen de Gelderse bibliotheken het relatief goed in vergelijking met de andere provincies. Zelfs in 2020 – de start van corona – kennen de bibliotheken veel (jeugd-)leden en nauwelijks terugloop in lidmaatschappen, maar wel in bezoek aan activiteiten. Met name populaire kunstvormen, als popmuziek en film, kennen veel bezoekers in Gelderland. Als het gaat om het canonieke aanbod, zoals klassieke concerten en opera, dan zien we een wisselende positie van Gelderland in de provinciale vergelijking. Gelderland schommelt de afgelopen jaren tussen de zevende en elfde plek.

JONGEREN EN HBO-PLUSSERS BEZOEKEN HET VAAKST EN HET MEEST DIVERS CULTUUR

Ondanks dat de cultuursector gedeeltelijk gesloten was, heeft zo’n driekwart van de Gelderlanders afgelopen jaar iets van cultuur in Nederland bezocht. Met name de bioscoop, het museum en de bibliotheek waren populair. Vooral jongeren en mensen met

een hbo+ opleiding hebben het meest frequent en ook het meest divers cultuur bezocht. Toch blijkt de coronacrisis van invloed op het cultuurbezoek. Gemiddeld wordt voor alle cultuurlocaties aangegeven dat deze ongeveer een kwart minder bezocht werden dan voor de coronacrisis.

Als we vervolgens kijken naar de reden van het bezoek aan de bibliotheek, dan zien we dat deze vooral voor de traditionele functies bezocht werden. Dat terwijl er veel activiteiten voor ontmoeting of cursussen worden georganiseerd in bibliotheken. Het lijkt erop dat dit minder bezocht kon worden, omdat deze door de gevolgen van de coronacrisis niet konden plaatsvinden.

BEZOEK ERFGOED EN INTERESSE IN ERFGOED

Bij het bezoek aan erfgoed zien we dat een derde van de Gelderlanders afgelopen jaar een historisch stadsdeel, dorp of kasteel heeft bezocht. Inwoners tot 39 jaar geven het vaakst aan een erfgoedcomplex te hebben bezocht. Gelderlanders hebben dan ook het meest interesse in bestuurlijk erfgoed. Daarnaast heeft een derde helemaal geen erfgoed bezocht in het afgelopen jaar. Inwoners van de Achterhoek vallen daarnaast op in hun grotere interesse in Gelders immaterieel erfgoed, ten opzichte van inwoners in andere gebieden.

NIJMEGEN EN ARNHEM HEBBEN DE MEESTE ONLINE VOLGERS

Zowel als we kijken naar het aantal likes van cultuurlocaties als het aantal volgers van locaties, dan zien we dat Nijmegen en Arnhem hier uitspringen. Opvallend is dat met name ongesubsidieerde locaties worden geliked en gevolgd. Gelderse cultuurlocaties op Facebook volgen nauwelijks andere locaties. Op Instagram zien we wel dat er volop volgers zijn en dat locaties zelf anderen volgen.

VEEL AMATEURKUNSTBEOEFENAARS IN GELDERLAND; ORGANISATIEKRACHT VERENIGINGEN ONDER DRUK

In vergelijking met andere provincies, kent Gelderland relatief gezien veel amateurkunstbeoefenaars. Ze staat op plaats drie in de provinciale vergelijking. Wel zien we dat in heel Nederland het aantal amateurkunstbeoefenaars dat lessen volgt daalt in 2020, al daalt dit aantal in Gelderland relatief gezien minder hard dan in de andere provincies. Gaat het om organisatiekracht – het kunnen werven van (bestuurs) leden, vrijwilligers en artistiek begeleiders – dan deed Gelderland het zeer goed. In 2018 stond de provincie op plaats één. Echter, in 2021 is dit gezakt naar de zesde plek. De maatschappelijke oriëntatie van amateurkunstverenigingen is goed in Gelderland, de provincie staat op de vierde plek in 2020. Hiermee wordt bedoeld dat verenigingen zich, samen met anderen, inzetten voor de lokale samenleving en speciale doelgroepen.

EEN VIJFDE VAN DE GELDERLANDERS BEOEFENT STRUCTUREEL CULTUUR

Ruim de helft van de Gelderlanders beoefent cultuur. Een vijfde van hen doet dit structureel, dus minimaal één keer per maand. Vooral muzikale activiteiten en het bewerken van foto's en filmpjes op de computer wordt structureel beoefend. Een derde van de Gelderlanders die aan cultuurbeoefening doet, volgt hierin les. Zij volgen met name dans- en muzieklessen. Daarnaast beoefent een vijfde van diegenen die cultuur beoefenen (ook) online cultuur. We zien dat jongeren alle culturele disciplines vaker beoefenen dan de andere leeftijdsgroepen.

SAMENVATTEND: HET SOCIALE KAPITAAL IN GELDERLAND

Provinciebreed komt een beeld naar voren waarin het culturele leven hoog in het vaandel staat. Een sterke nadruk op amateurkunst én grote maatschappelijke betrokkenheid van diezelfde amateurkunst(verenigingen), een hoge betalingsbereidheid van de Gelderlanders en veel bezoek door met name jongeren én ouderen draagt hieraan bij. Jongeren vinden cultuurbeoefening dan ook een belangrijk onderdeel van hun leven – ouderen vinden juist cultuurbezoek belangrijker. Interessant hierbij is dat jongeren wel het cultuuraanbod (met daarbij de zichtbaarheid, kwaliteit en diversiteit hiervan) lager beoordelen dan andere leeftijdsgroepen. Mensen in niet-stedelijke gebieden ondersteunen vaker de culturele sector met financiële giften dan mensen uit stedelijke gebieden. Erfgoed wordt van

belang gevonden voor de Gelderlandse identiteit, en erfgoedbezoek is aanzienlijk. Toch verschilt de mate van interesse in de verschillende soorten erfgoed sterk tussen verschillende groepen in de samenleving. Aandachtspunten op het gebied van cultuurdeelname zijn mensen tussen de 30 en 50 jaar en inwoners van niet-stedelijke gebieden – zij beoefenen, bezoeken en ondersteunen relatief minder dan de andere groepen. Ook tekent zich een sterk beeld af dat mensen die wonen in gebieden met meer culturele voorzieningen, zoals de Groene Metropoolregio, ook daadwerkelijk meer van deze voorzieningen gebruiken. Dit is een signaal voor het belang van onder andere maatschappelijk en cultureel vastgoed in minder stedelijke regio's, hoewel over het algemeen Gelderlanders tevreden zijn over de bereikbaarheid van het cultuuraanbod. Ongesubsidieerde cultuurlocaties kennen tot slot relatief veel interactie met burgers, wat het maatschappelijk belang van (óók) dit aanbod onderstreept.

– Economisch kapitaal

Kunst en cultuur zijn belangrijke aspecten als het gaat om de aantrekkelijkheid van een gemeente, regio of provincie. Voor (potentiële) bewoners en (nieuwe) bedrijven is het cultureel klimaat een belangrijke factor bij de beslissing om zich in een gemeente te vestigen – of juist om er te vertrekken. Om een bruisend cultureel klimaat te hebben en te houden, moet er concreet in geïnvesteerd worden: door overheden (via subsidies van Rijk, provincie en gemeenten), door bewoners (via entreegelden bijvoorbeeld) en/of door bedrijven (bijvoorbeeld via sponsoring). In de monitor geven we onder andere inzicht in de financiële stromen. Daarnaast kijken we naar de balans tussen inkomsten en subsidies en naar de werkgelegenheid en de bedrijvigheid in de cultuursector.

CULTUURUITGAVEN GEMEENTEN EN PROVINCIE GELDERLAND STIJGEN

Sinds 2017 neemt de landelijke bijdrage aan Gelderland vanuit de BIS en de Rijkscultuurfondsen toe. Ook de provinciale uitgaven van Gelderland aan de cultuursector stijgen flink, zowel in absolute en in relatieve zin. Gelderse gemeenten zijn de afgelopen jaren ook iets meer gaan uitgeven aan cultuur, al zijn de uitgaven relatief gezien iets verschoven van de zes grootste gemeenten in Gelderland naar de overige gemeenten.

Vervolgens hebben we gekeken naar hoe de gemeentelijke culturele uitgaven zich verhouden tot het aantal inwoners. De grootste steden uit Gelderland – Apeldoorn, Arnhem en Nijmegen – geven per hoofd van de bevolking meer uit dan andere steden in dezelfde grootteklasse. De steden Tiel en Zutphen hebben ook (zeer) hoge cultuurbestedingen in vergelijking met gemeenten uit dezelfde grootteklasse. De laatste grotere stad uit Gelderland, namelijk Ede, geeft juist relatief gezien minder uit per inwoner aan cultuur dan vergelijkbare gemeenten in Nederland.

INKOMSTEN CULTURELE INSTELLINGEN STERK GEDAALD ALS GEVOLG VAN CORONA

Logischerwijs zijn de eigen inkomsten van Gelderse instellingen drastisch gedaald in 2020 ten opzichte van 2019. De eigen inkomsten zijn bijna gehalveerd. Vooral festivals en poppodia zijn hard getroffen. Ook bibliotheken krijgen grote klappen als het gaat om eigen inkomsten. In vergelijking met andere

provincies zijn deze gedaald van de vierde plek in 2019 naar de laatste plek in 2020.

RIJK EEN GROTERE ROL ALS SUBSIDIEVERSTREKKER, DE GEMEENTEN MINDER

Waar in 2019 de Gelderse gemeenten nog ongeveer de helft van alle subsidies verstrekten, is dat in 2020 gedaald naar 38%. Het aandeel dat gesubsidieerd wordt vanuit het Rijk (met name de BIS) is daarentegen juist gestegen, van 33% in 2019 naar 39% in 2020. Deze subsidies komen vooral terecht bij producenten podiumkunsten en podia. De centra voor de kunsten en bibliotheken worden (grotendeels) gesubsidieerd door de gemeenten.

AANZIENLIJK MINDER EIGEN INKOMSTEN EN MEER SUBSIDIEGELDEN

Als we de verhouding tussen de eigen inkomsten en de ontvangen subsidies van Gelderlandse instellingen tegen elkaar afzetten, dan zien we in 2020 een drastische verstoring. Waar in 2019 nog 83 eurocent werd verdiend via eigen inkomsten per ontvangen euro subsidie, is dit in 2020 gezakt naar 38 eurocent. Vooral poppodia, festivals en reguliere podiumkunstpodia ontvangen aanzienlijk minder eigen inkomsten ten opzichte van de ontvangen subsidiegelden. Dit zijn dan ook de instellingen die het meest afhankelijk zijn van publieksinkomsten, waardoor corona van grote invloed lijkt geweest op deze organisaties.

VEEL ZZP'ERS IN DE GELDERSE CREATIEVE INDUSTRIE

Bijna alle zelfstandigen die in de creatieve sector werken hebben geen personeel. Dit is zowel landelijk als in Gelderland zo. Gelderland staat in vergelijking met de andere provincies op de zesde plek als het gaat om het aantal zzp'ers in de creatieve industrie per hoofd van de bevolking. In de subsector kunsten en cultureel erfgoed staat Gelderland op de vijfde plek. De gemeenten Arnhem, Culemborg en Nijmegen kennen in beide sectoren de meeste zzp'ers. Kijken we naar de verschillende regio's, dan zien we dat de Groene Metropoolregio het meest in trek is bij zzp'ers.

AFNEMEND AANTAL BANEN IN DE CREATIEVE SECTOR

Landelijk gezien is er een dalende trend als het gaat om het aantal banen van werknemers in de creatieve sector tussen 2019 en 2020. Dit zowel qua absolute aantallen, als in relatie tot andere sectoren in Nederland. Ook in Gelderland neemt het aantal banen af, al is dit in lijn met de landelijke trend en niet in meer of mindere mate dan elders in het land. De impact van de coronacrisis lijkt hier goed zichtbaar. De gemeente Arnhem kent per 1.000 inwoners de meeste banen, zowel in de creatieve industrie als in de subsector kunsten en cultureel erfgoed. Verder zien we dat, net als bij de aantallen zzp'ers, de Groene Metropoolregio het meeste aantal banen in de creatieve sector kent.

VEEL WERK IN DE GELDERSE MUSEA, WEINIG IN DE BIBLIOTHEKEN

In vergelijking met andere provincies, werken er in Gelderland relatief veel mensen in de musea. Als het gaat om mensen in loondienst bij musea staat Gelderland op de vierde plek en qua aantal vrijwilligers op de derde plek. Het aantal mensen in loondienst bij musea is tijdens het coronajaar 2020 gelijk met de voorgaande jaren. Het aantal vrijwilligers neemt wel aanzienlijk af, namelijk met 18%. Landelijk is deze afname overigens 24%.

In bibliotheken zijn er relatief gezien aanzienlijk minder mensen in loondienst dan in de overige provincies: Gelderland staat op de laatste plaats. Daarentegen zijn er wel aanzienlijk meer vrijwilligers, en het aantal vrijwilligers is in 2020 zelfs toegenomen. Gelderland staat hiermee op de derde plek in vergelijking met de overige provincies.

MEER BEDRIJVEN IN DE CREATIEVE INDUSTRIE

Sinds 2017 is het aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve industrie gestegen. Dit aantal steeg relatief gezien harder dan het landelijk gemiddelde: 14% in Gelderland ten opzichte van 12% landelijk in de periode 2017 tot en met 2020. In de grote gemeenten Arnhem en Nijmegen zijn de meeste creatieve bedrijfsvestigingen per 1.000 inwoners. Ook de gemeenten Culemborg, Renkum, Lochem en Zutphen kennen relatief gezien veel creatieve bedrijfsvestigingen. Dit komt deels door de gunstige ligging ten opzichte van andere gemeenten in

Nederland. Tot slot zien we dat, in lijn met het aantal creatieve banen en zzp'ers, de Groene Metropoolregio het hoogste aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector kent.

SAMENVATTEND: ECONOMISCH KAPITAAL IN GELDERLAND

De creatieve industrie staat er goed voor in de provincie Gelderland; er lijkt een aanzuigende werking te zijn voor bedrijven, er is veel bedrijvigheid en werkgelegenheid in de Groene Metropoolregio, en gemeenten die meer richting het midden van het land liggen, laten zien dat het westen van Gelderland een gunstige uitvalsbasis is voor werkenden in de creatieve sector. Toch zijn er ook aandachtspunten, met name naar aanleiding van de coronacrisis. Zo zijn er sterke fluctuaties waargenomen in de verhouding tussen eigen inkomsten en subsidies, met name in de podiumkunsten. Ook worden de (relatief) vele banen wel vaker verdeeld onder kleine banen, oproepkrachten en jongeren. Daarnaast signaleren we een verlies van banen door vrouwen in coronatijd, waardoor deze genoemde doelgroepen op de arbeidsmarkt goed in het oog moeten worden gehouden bij toekomstige ontwikkelingen.

– Verdiepend deel: Gecombineerde instellingen en maatschappelijke opgaven

In september en oktober 2022 zijn een tiental individuele gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van samenwerkende culturele organisaties. Hierin is aandacht besteed aan de betekenis van samenwerkende culturele instellingen in Gelderland bij de aanpak van maatschappelijke opgaven, gezien vanuit kunst en cultuur. We hebben gesproken met zelfstandige en gecombineerde instellingen (van ‘dakdelers’ tot gefuseerde organisaties) die actief zijn in de cultuureducatie en daar bovenop nog meerdere culturele functies vervullen (zoals bibliotheek, theater, filmhuis, museum, etc.).

FINANCIËLE EN INHOUDELIJKE REDENEN OM SAMEN TE WERKEN

We vroegen de geïnterviewden waarom zij vanuit verschillende domeinen (samen)werken.

Niet zelden heeft de gemeente de lokale organisaties na bezuinigingen gevraagd samen te gaan in een gecombineerde instelling. Er is ook een inhoudelijke reden genoemd: organisaties zijn samen beter in staat om bepaalde thema's meer integraal en verdiepend aan te pakken. Niet alle organisaties vinden dat je hoeft samen te gaan om samen te werken. Verder betekent groter worden voor sommigen ook meer professionalisering binnen een krachtigere organisatie met minder onderbezetting, ook in de ondersteunende functies.

INGREDIËNTEN VAN SAMENWERKEN: TIJD, GEDULD, OVERTUIGINGSKRACHT EN 'SHOW, DON'T TELL'

De verschillende 'bloedgroepen' binnen de nauw samenwerkende, al dan niet gecombineerde organisaties werken niet vanzelf samen. Daar is een lange adem, veel geduld en overtuigingskracht voor nodig. Na verloop van tijd gaat het samenwerken steeds beter en ziet men er de voordelen van in. Er worden ook steeds meer mensen aangenomen die cross-disciplinair kunnen werken. Toch gaat er veel tijd zitten in het afstemmen van afspraken vanuit de individuele organisaties (zoals beloningssystematieken). Het lijkt erop dat er eerst veel energie besteed moet worden aan de organisatie en organisatorische randvoorwaarden, voordat je echt kunt samenwerken. Tegelijk zitten de samenwerkende

culturele organisaties vooral in een ‘doe-modus’: laat zien hoe goed het voor mensen is om in aanraking te komen met kunst en cultuur. Dat is de beste reclame, lijken ze te vinden.

MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN

Samenwerken vanuit cultuur aan maatschappelijke opgaven is steeds belangrijker geworden. Laaggeletterdheid, digitale vaardigheden en basisvaardigheden in het omgaan met informatie zijn thema's die eerst vanuit de bibliotheek en nu breder opgepakt worden, via bijvoorbeeld muziek, optredens en filmavonden. Dat geldt ook voor thema's als natuur en duurzaamheid, of thema's uit het sociale domein: eenzaamheid, armoede, sociale ongelijkheid, diversiteit en inclusie. De gecombineerde instellingen hebben juist doordat ze samenwerken meer gezag bij het lokale bestuur, al blijft het wel een uitdaging om grenzen te trekken en aan te geven wat ze wel en niet kunnen aanpakken vanuit hun culturele opdracht. Erkend wordt dat de samenwerkende culturele organisaties ook positieve effecten hebben op de kunsten en kunstenaarsnetwerken: het brengt deze kunstenaars(-netwerken) structuur in de aanpak van werk en een groot bereik.

VOOR- EN NADELEN VAN WERKEN IN EEN GECOMBINEERD VERBAND

Een reeks voor- en nadelen wordt genoemd. We resumeren ze hier puntsgewijs.

Voordelen zijn:

- Schaal maakt dat je gezien en erkend wordt
- Betere bemensing van kernfuncties
- Breder cultuuraanbod, meer nieuwe ideeën
- Nieuwe uitdagingen kun je beter samen aan
- Verduurzamen van aanbod

Nadelen zijn:

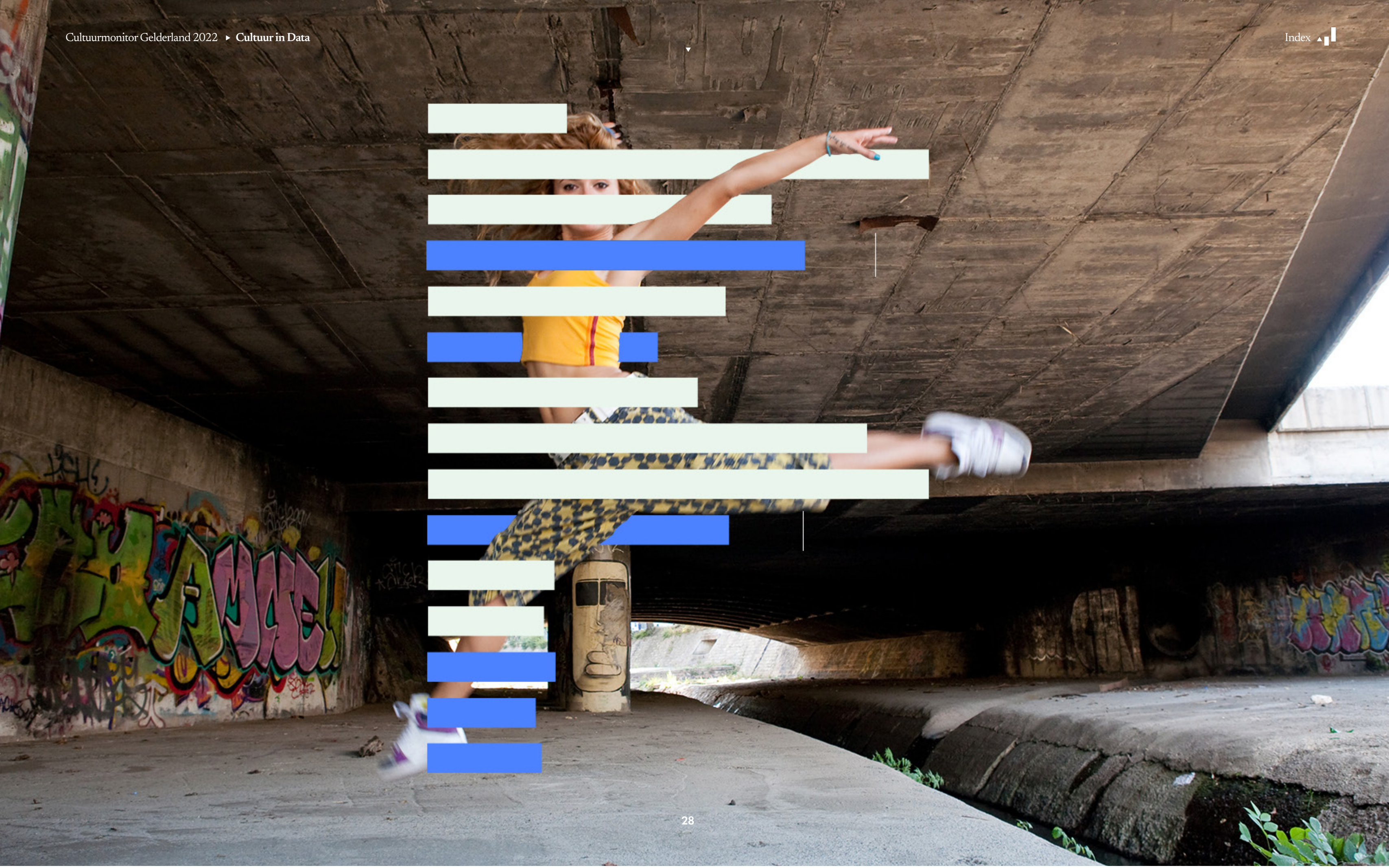
- Vele nieuwe taken
- Eigenheid kan verdwijnen
- Veel bezig met randvoorwaarden
- Meer dan dienstbaar voor het sociale domein alleen
- Vele mooie projecten, vragen bij kwaliteit
- Versnippering van taken
- Waken voor eenheidsworst
- De omgeving is nog niet-gecombineerd

TOEKOMST

De toekomst lijkt bestemd voor de gecombineerde instellingen, zeker in de middelgrote steden vormen zich kunstclusters. *‘We hebben een plek in de samenleving, juist door onze programmering op het vlak van participatie, onze relatie met het amateurveld, en door mogelijkheden te grijpen om mensen actief mee te laten doen.’* Voorwaarde lijkt wel, aldus een gesprekspartner, dat organisaties vooral om inhoudelijke in plaats van financiële redenen bij elkaar zitten.

TROTS

Uit de gesprekken blijkt de grote trots over de projecten die met anderen gerealiseerd worden. Wat deze projecten gemeen hebben is het grote bereik van uitingen van kunst en cultuur onder verschillende groepen in de samenleving. Bijvoorbeeld voor kwetsbare mensen, mensen uit verschillende generaties, mensen uit bepaalde buurten en wijken, en mensen die in het sociale domein zelf werken. De kern is het laten zien dat leren, verder komen in het leven en je ontwikkelen met kunst en cultuur leuk zijn.

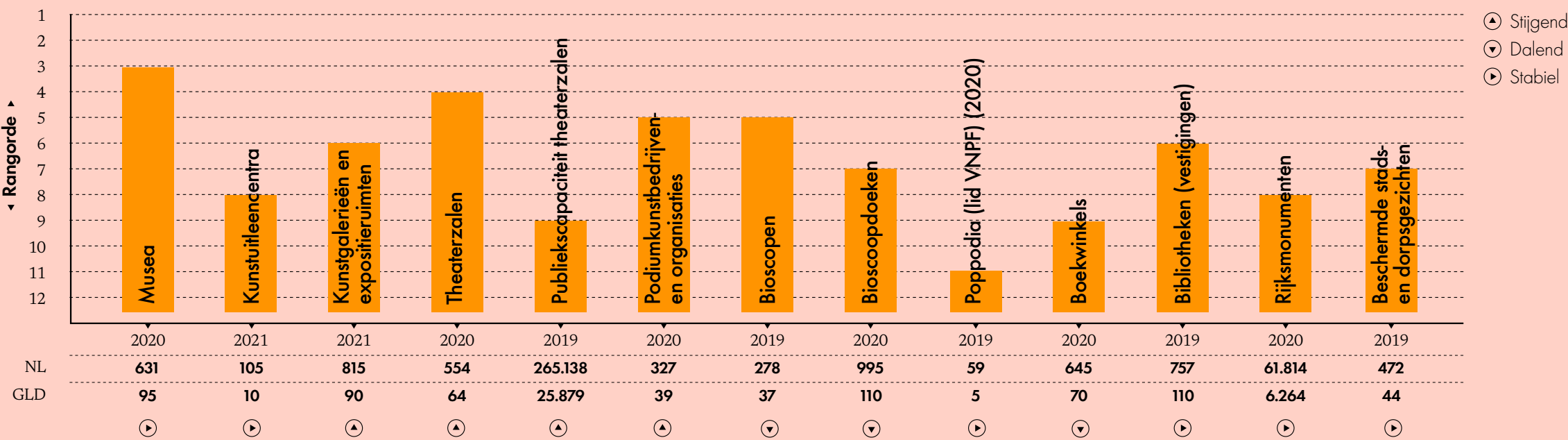
1

Cultureel Kapitaal

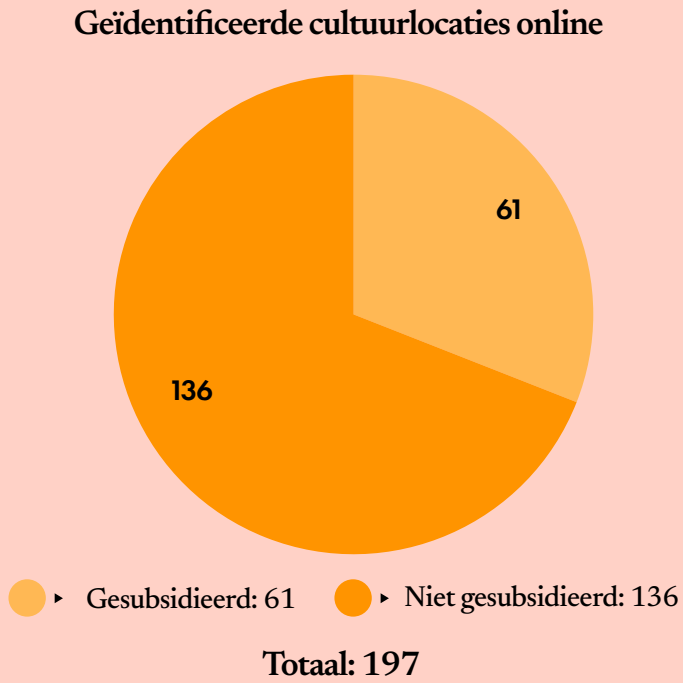

Dit hoofdstuk gaat over de ontwikkelingen in de culturele infrastructuur en het culturele aanbod in Gelderland. Daarbij verstaan we onder culturele infrastructuur de culturele voorzieningen, instellingen, en organisaties; onder aanbod verstaan we dat wat er bij die voorzieningen te beleven, zien en horen valt.

Benchmark - Gelderland ten opzichte van andere provincies

Cultuurlocaties online - Big data analyse

Cultuurlocaties online - Big data analyse

Activiteit online periode 2010-2021

Tweets:
153.128

Instagram posts:
52.604

Registraties van professionele instellingen - Culturele Atlas

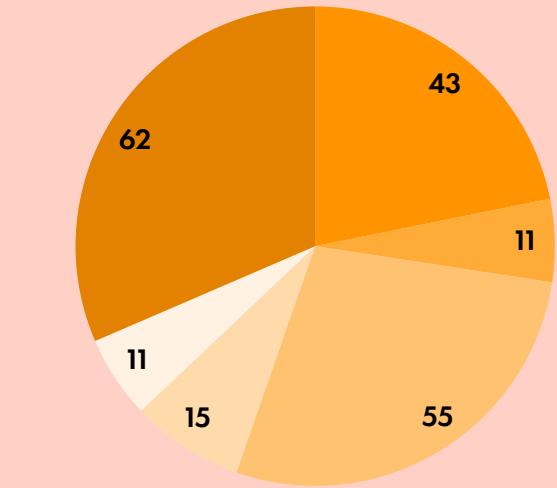
2.635

Activiteiten professionele kunsten (2020)

59

Activiteiten professionele kunsten (2020)

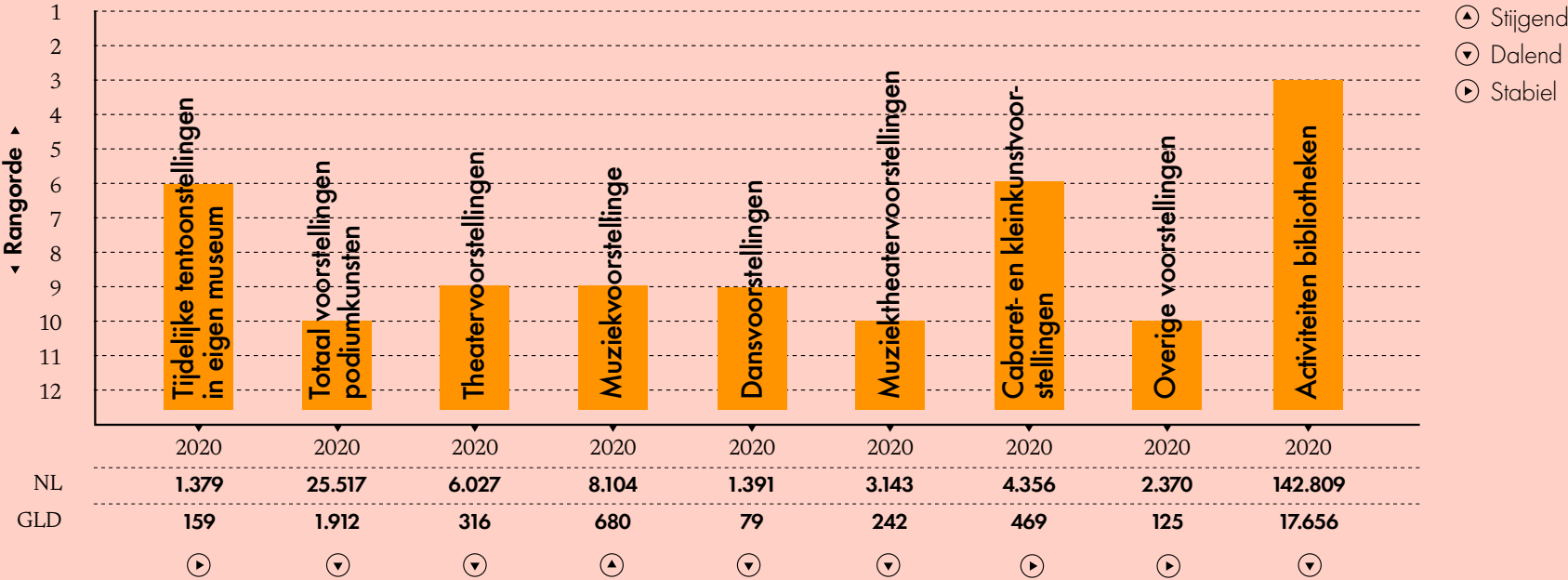
Totaal uitgesplitst naar discipline

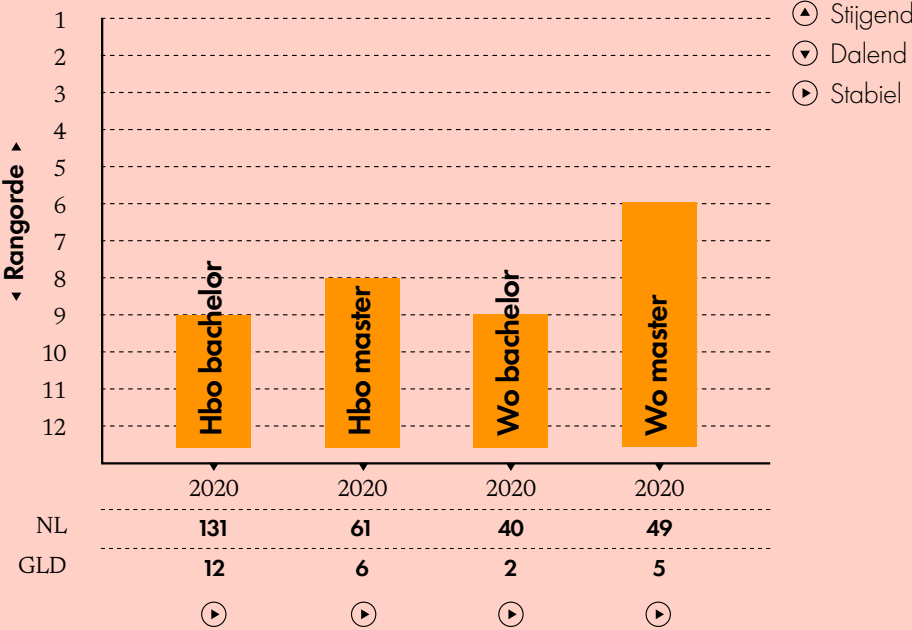
- Beeldende kunst: 43
- Film: 11
- Musea: 55
- Muziek: 15
- Theaterkunsten: 11
- Meerdere domeinen: 62

Cultureel Kapitaal ▼

Benchmark - Gelderland ten opzichte van andere provincies ▼

Aantal culturele opleidingen (2020)

Aantal studenten in Gelderlandse culturele opleidingen (2020)

We geven een beeld van de op zichzelf staande waarde en dynamiek van de culturele sector in deze provincie. Die waarde en dynamiek hangen sterk samen met wat er aan culturele voorzieningen te vinden is, wat er bij die voorzieningen aan cultuur te beleven valt, en hoe beide zich – in vergelijking met andere provincies – door de tijd ontwikkelen. Uiteraard is bezoek aan deze culturele voorzieningen zeer relevant, hier gaan wij in het hoofdstuk over het sociale kapitaal dieper op in.

In dit hoofdstuk zien we onder meer dat Gelderland een provincie van musea en theaters lijkt te zijn, met ook zeer actieve bibliotheken. Andere vormen van kunst en cultuur, zoals door het CBS onderscheiden, komen in het aanbod minder sterk naar voren. Big data-onderzoek onder cultuurlocaties wijst uit dat vooral multi-domeinlocaties zeer actief zijn, en dat deze locaties een belangrijke netwerkfunctie lijken te hebben. Ten slotte zien we een wisselend beeld als het gaat om de hoeveelheid activiteiten in de Gelderse culturele sector in het licht van de coronacrisis.

1.1 Culturele infrastructuur

Benchmark
– *Gelderland ten opzichte van andere provincies*

Hoe staat het met de culturele voorzieningen, instellingen en organisaties in Gelderland? We hebben hierbij steeds gekeken naar de relatieve scores van Gelderland, meestal gewogen naar het aantal inwoners. Verder hebben we ons geconcentreerd op de periode 2017-2020, al hebben we soms ook (indien beschikbaar) gekeken naar cijfers over 2021.

VEEL MUSEA, MIDDENMOOT ALS HET GAAT OM GEBOUWD ERFGOED⁷
Gelderland springt eruit als het gaat om het aantal musea. Met ongeveer 95 musea (op in totaal 631 musea in Nederland) staat de provincie op de derde plaats in de periode 2017-2020. Het gaat hier om geregistreerde en ongeregistreerde musea, dus grote en kleine instellingen, die aan een aantal criteria voldoen om meegeteld te worden door het CBS.⁸ Wat betreft het aantal rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten scoort Gelderland in de middenmoot (tussen 2017 en 2021 op plaats acht of zeven tussen de twaalf provincies).

MIDDENMOOT QUA KUNSTUITLENEN EN EXPOSITIEPLEKKEN
We weten voor de jaren 2017-2021 hoeveel kunstuitleencentra, kunstgalerieën en/of expositieruimten er zijn. In 2017-2020 waren er landelijk 125 kunstuitleencentra, maar dat aantal daalde in 2021 naar 105. De provincie Gelderland behoudt een middenmootplek van acht à zeven voor kunstuitleencentra en plek zeven à zes qua kunstgalerieën met zo’n 85 galerieën op een landelijk totaal van rond de 780 gemiddeld in 2017-2021.

HOGE MIDDENMOOT QUA AANTAL PODIUMKUNSTBEDRIJVEN EN THEATERZALEN; WEINIG PUBLIEKSCAPACITEIT
Gemiddeld zijn er in Gelderland in 2017-2020 zo’n kleine 40 podiumkunstbedrijven (theaterorganisaties die meerdere zelfstandige theaters en/of concertzalen kunnen omvatten). Het levert de provincie een gemiddeld vierde plaats op als we naar alle twaalf provincies kijken.

Het aantal theaterzalen schommelt, maar komt uit op gemiddeld 62 over de hele periode. Relatief versterkt Gelderland zijn positie over de tijd als het gaat om het aantal theaterzalen: van plek tien in 2017 naar plek vier in 2020. De publiekscapaciteit van de theaterzalen is wel laag te noemen; gemiddeld plaats negen met gemiddeld 25.500 personen aan publiekscapaciteit in Gelderland, op een totaal van gemiddeld bijna 266.000 in heel Nederland.

⁷ Als we het over veel of weinig hebben, bedoelen we respectievelijk meer of minder dan je zou verwachten voor een provincie die qua inwonertal in Nederland op de vierde plaats staat tussen de twaalf provincies. Als vuistregel hanteren we dat ‘veel’ de eerste tot en met de derde plaats is tussen de twaalf provincies; weinig als dat de negende tot en met twaalfde plaats is. Een middenmootpositie ligt tussen de vierde en achtste plaats.

⁸ Zie <https://opendata.cbs.nl>. De criteria zijn: een vaste collectie die permanent is opengesteld, minimaal 28 weken per jaar, drie dagen per week; geen winstoogmerk c.q. een ANBI-instelling; heeft eigen collectie en doet onderzoek om kennis hierover te verspreiden; heeft een website of is benaderbaar via een verwijzing op een groter platform.

Het is interessant om na te denken over of deze relatief kleine zalen ook een ander aanbod met zich meebrengen, dan wanneer Gelderland meer grootschaligere zalen zou kennen. Hier hebben wij op dit moment echter geen informatie over.

DALEND AANTAL BIOSCOPEN, MIDDENMOOT QUA BIOSCOOPDOEKEN EN WEINIG BIOSCOOPSTOLEN
Gelderland scoort in 2017-2020 redelijk goed qua aantal bioscopen en filmhuizen (gemiddeld plaats drie), maar er zit een duidelijke daling in dit aantal (van plek twee en één in 2017 en 2018, naar een middenmootplek vier en vijf in 2019 en 2020).⁹

Het aantal bioscopen daalt in Gelderland dan ook van 40 naar 37 tussen 2017 en 2020, terwijl er landelijk juist een lichte stijging in het aantal bioscopen te zien is. Deze daling werd niet gecompenseerd door een stijgende capaciteit binnen de bioscopen die er nog wél waren. Het aantal bioscoopdoeken en bioscoopstoelen was al laag en daalt met het aantal bioscopen mee: een middenmootpositie van gemiddeld zes qua doeken en zelfs een lage plaats negen qua stoelen, waarbij 2020 de laagste waarden kent.

LAGE MIDDENMOOT QUA POPPODIA EN POPFESTIVALS

Gelderland kent relatief weinig poppodia. Tussen 2017 en 2020 staat de provincie hiermee op een stabiele elfde plek ten opzichte van de andere

provincies. Wat de popfestivals in de provincie betreft is er iets meer aanbod, met een gemiddelde achtste plaats. Het gaat hier om podia en festivals die lid zijn van de Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF); een selecte, relatief sterk geprofessionaliseerde groep podia en popfestivals, waarin wel een groot deel van de Nederlandse professionele poppodia is vertegenwoordigd.

WEINIG BOEKWINKELS, WEINIG BIBLIOTHEEKVESTIGINGEN

Er zijn relatief weinig boekwinkels (74 gemiddeld in 2017-2020, dalend naar 70 in 2021; gemiddeld een achtste plaats) en een modaal aantal bibliotheekvestigingen (plaats zes gemiddeld, met ongeveer 106 bibliotheekvestigingen in 2017-2020). Het aantal bibliotheekvestigingen is wel toegenomen in 2020 (naar 110), maar dat is een landelijke trend – zodat Gelderland op de zesde plaats blijft staan. We hebben geen mogelijkheid om te achterhalen of de ontwikkelingen in het aantal bibliotheekvestigingen een gevolg zijn van bewust beleid om vestigingen te concentreren (in het centrum bijvoorbeeld) of juist te spreiden over de wijken. Op provinciaal niveau fluctueren de getallen daarvoor ook te weinig.

Cultuurlocaties online

– *Big data-analyse*

HET ONDERZOEKEN VAN ZOWEL GESUBSIDIEERDE ALS ONGESUBSIDIEERDE CULTUURLOCATIES

Er zijn tal van locaties in de provincie waar cultuur te

beleven, zien en horen valt. Juist ook buiten het gevestigde en gesubsidieerde circuit. We geven inzicht in het aantal gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde cultuurlocaties dat online zichtbaar is in acht Gelderse steden: Apeldoorn, Arnhem, Doetinchem, Ede, Harderwijk, Nijmegen, Tiel en Zutphen. De keuze voor die steden is in samenspraak met Cultuur Oost gemaakt.

EEN GROEIEND AANTAL CULTUURLOCATIES

We hebben via Google Maps 197 cultuurlocaties geïdentificeerd: fysieke plekken in de stad waar cultureel aanbod te beleven, zien of horen valt. Van deze 197 locaties zijn er 61 gesubsidieerd (31%) en 136 niet-gesubsidieerd (69%). De cijfers over de locaties zijn na de zomer van 2022 verzameld en gaan vooral over de periode 2010-2022. Het merendeel van de cultuurlocaties in de Gelderse steden is dus niet gesubsidieerd. Een soortgelijk beeld zien we in Noord-Brabant.¹⁰

VEEL CULTUURLOCATIES IN NIJMEGEN, APELDOORN EN ARNHEM; WEINIG IN TIEL EN HARDERWIJK

Het hoogste aantal locaties ligt in Nijmegen (46 locaties, 23% van het totaal), in Apeldoorn en in Arnhem (beide 38 of 19%). De minste cultuurlocaties zien we in Tiel (4) en Harderwijk (14). In Nijmegen ligt het percentage gesubsidieerde locaties duidelijk hoger (46%) dan in de andere steden (26% gemiddeld).

⁹ Deze cijfers zijn afkomstig van de Nederlandse Vereniging voor Bioscopen en Filmhuizen en omvatten zowel bioscopen als filmtheaters en filmhuizen.

¹⁰ Broers, B, Vinken, H. en Van Heeswijk, G. et al. 2022. Waarde van Cultuur 2022. www.kunstloc.nl/wvc22

VOORAL LOCATIES ACTIEF OP MEERDERE DOMEINEN, MUSEA EN BEELDENDE KUNSTEN

We tellen 62 cultuurlocaties (34% van het totaal) met activiteiten op meerdere culturele domeinen, 55 locaties (28%) met museale functies, en 43 locaties (22%) met activiteiten op het gebied van beeldende kunst (zoals galleries, kunstuitlenen, ateliers, locaties van kunstenaarsinitiatieven, etc.).¹¹ Locaties waar vooral film, theater of muziek te beleven is, blijven hierbij in aantallen achter – mogelijk omdat zoveel cultuurlocaties in Gelderland meerdere functies blijken te hebben.

VOORAL LOCATIES ACTIEF OP MEERDERE DOMEINEN GESUBSIDIEERD; LOCATIES VOOR BEELDENDE KUNST, FILM- EN MUZIEK VAKER ONGESUBSIDIEERD

In vergelijking met andere locaties zijn de plekken met activiteiten in meerdere cultuurdomeinen, relatief vaak gesubsidieerd (45% van deze locaties). Bij de beeldende-kunstlocaties is de grote meerderheid ongesubsidieerd (83%). Filmlocaties zijn bijna uitsluitend ongesubsidieerd (91%). Ook plekken waar muziek gespeeld wordt zijn vaak ongesubsidieerd (73%).

GEEN ECHT ONDERSCHIEDENDE STADSPROFIELEN; ALLEEN NIJMEGEN HEEFT VAN ALLES VEEL

Kijken we naar de verdeling van de type locaties naar stad, dan valt op dat geen enkele stad een onderscheidend profiel qua type cultuurlocaties heeft. Wel kunnen we concluderen dat vooral Nijmegen

van alle type locaties er veel in huis heeft, zowel gesubsidieerd (locaties actief op meerdere domeinen) als ongesubsidieerd (beeldende kunst). Ook Apeldoorn en Zutphen springen er overigens uit, met relatief veel ongesubsidieerde locaties voor beeldende kunst. Apeldoorn herbergt verder ook veel ongesubsidieerde museumlocaties.

VEEL LOCATIES OP FACEBOOK, TWEE DERDE OP INSTAGRAM EN DE HELFT OP TWITTER

Veel van de 197 locaties hebben een Facebook-account, namelijk 163 (83%). Verder zitten 131 locaties op Instagram (66%) en 95 op Twitter (48%). Het betekent dat vooral Facebook een populair sociaal medium is bij de cultuurlocaties in Gelderland.

ONGESUBSIDIEERDE CULTUURLOCATIES MINDER, GESUBSIDIEERDE MEER OP TWITTER

De verdeling tussen gesubsidieerde en ongesubsidieerde locaties op Facebook is ongeveer gelijk aan die in de totale groep (rond 66% ongesubsidieerde locaties met een Facebook-account, tegen 69% ongesubsidieerde locaties in totaal). Dat geldt ook voor Instagram (62% ongesubsidieerde locaties met een account).

Ongesubsidieerde cultuurlocaties (54%) zitten wel beduidend minder op Twitter dan je op basis van het aandeel ongesubsidieerde locaties in de totale groep (69%) zou verwachten. Andersom zijn gesubsidieerde cultuurlocaties dus méér op Twitter te vinden (46%

tegen 31% in de totale groep). Het is de vraag waarom juist deze locaties meer te vinden zijn op Twitter, oftewel waarom juist dit medium de gesubsidieerde, meer gevestigde locaties trekt.

1.2 Cultureel aanbod

Benchmark – Gelderland ten opzichte van andere provincies

Wat valt er te zien en te beleven in de musea, op de podia, in de bibliotheken? Opnieuw maken we hier een vergelijking tussen provincies en benoemen we de plaats van Gelderland hierbinnen.

WEINIG TIJDELIJKE MUSEUMEXPOSITIES

Met een gemiddeld zevende plaats is het aantal tijdelijke expositie in de Gelderse musea bescheiden, terwijl er relatief veel musea zijn in Gelderland. In het coronajaar 2020 daalde het aantal tijdelijke expositie naar 159, terwijl dat in de jaren 2017-2019 gemiddeld 239 expositie waren. Oftewel, het aantal tijdelijke expositie nam in coronajaar 2020 – in lijn met de landelijke trend – met een derde af.

VOORSTELLINGEN PODIUMKUNST IN DE MIDDENMOOT, OOK MET CORONA

Het totaal aantal podiumkunstvoorstellingen in

¹¹ Er zijn alleen locaties opgenomen die zijn bedoeld om kunst te bezichtigen, met een bezoekadres en openingstijden. Kunstuitlenen vallen hier grotendeels niet onder en ateliers alleen indien ze voldoen aan de bovenstaande voorwaarde.

Gelderland is lager dan je zou verwachten voor een grote provincie, ook qua inwoneraantal, als Gelderland. Het levert Gelderland een negende plaats op tussen de twaalf provincies. Er liggen wel genreverschillen ten grondslag aan deze totaalscore. Zo zien we dat het aanbod aan theater- en cabaretvoorstellingen met gemiddeld een zesde plaats wat groter is dan het aanbod qua dans (plaats acht), en relatief een stuk groter dan het aanbod qua muziek en muziektheater (beide plaats tien). De rangordening verslechtert licht in het coronajaar. Oftewel: er zijn in Gelderland door corona relatief minder voorstellingen opgevoerd dan elders in het land. Dat geldt zeker voor theater (van plek vijf in 2019 naar plek negen in 2020).

GELDERSE BIBLIOTHEKEN: MIDDENMOOT QUA COLLECTIE, MAAR WEL MEEST ACTIEF

Qua omvang van de collectie vallen de Gelderse bibliotheken in de middenmoot, met gemiddeld plaats zes in de periode 2017-2020. Het aantal activiteiten van bibliotheken neemt jaar op jaar toe in de Gelderse bibliotheken; van bijna 26.000, naar 37.000 en zelfs 44.000 in de jaren 2017-2019. Gelderse bibliotheken staan in die jaren op de eerste plaats. Dat zakt in het coronajaar naar nummer drie met bijna 18.000 activiteiten. Wel is dit een daling van 59% ten opzichte van 2019, landelijk is de daling 35%. Al met al is het opmerkelijk dat met een modaal aantal bibliotheken in Gelderland (plaats zes) nog steeds een relatief groot aantal activiteiten wordt georganiseerd.

Registraties van professionele instellingen – *Culturele Atlas*

Voor de jaren 2019 en 2020 hebben we via vijf Gelderse gemeenten (Apeldoorn, Arnhem, Nijmegen, Ede en Harderwijk) cijfers ontvangen over subsidies, inkomsten en lasten, activiteiten en bezoeken van de culturele instellingen in hun stad. Vaak ging het daarbij om instellingen waarmee de gemeenten een structurele (meerjarige) subsidierelatie hebben. We hebben data ontvangen van 71 culturele instellingen, waarvan uiteindelijk de cijfers van 43 instellingen voldoende gedetailleerd bleken voor diepgaandere analyses.¹² Van deze 43 instellingen weten we van 32 instellingen hoe de activiteiten zich ontwikkelden in 2019 én 2020.

Binnen dit hoofdstuk kijken we specifiek naar de activiteiten van de instellingen; de subsidies, inkomsten, lasten en bezoekersaantallen komen in de andere hoofdstukken aan bod. Uiteraard vormen deze 32 culturele instellingen een selectie; we doen hier geen uitspraken over de activiteiten van *alle* instellingen in Gelderland.

MINDER, MAAR OOK MÉÉR ACTIVITEITEN IN CORONAJAAR 2020

Qua activiteiten zien we een wisselend beeld: sommige instellingen zijn in 2020 (noodgedwongen) minder gaan doen dan in 2019; andere instellingen hebben alternatieve, vooral onlineactiviteiten ontwikkeld en zijn daardoor in 2020 juist méér gaan doen dan in

2019.

VEEL MINDER ACTIVITEITEN BIJ PRODUCENTEN PODIUMKUNST EN PODIA

Het aantal programma's/producties bij producenten van podiumkunsten en bij podia (theaters) daalt in 2020 met respectievelijk 56% en 18% ten opzichte van 2019. Het aantal uitvoeringen bij deze instellingen daalt in diezelfde periode met respectievelijk 45% en 43%.

MEER ACTIVITEITEN BIJ POPPODIA EN LETTERENORGANISATIES

Het aantal programma's bij poppodia stijgt in 2020 met 94%, bijna een verdubbeling. Dat zullen waarschijnlijk veel online- en/of streamingactiviteiten zijn, al dan niet bestaande of nieuw ontwikkelde activiteiten. Een andere verklaring kan zijn dat, waar er eerder één show zou zijn, deze nu meerdere keren opgevoerd wordt om op die manier om te gaan met de verminderde publiekscapaciteit per zaal in coronatijd. Ook letterenorganisaties doen meer in 2020: van 37 programma's/producties in 2019, naar 104 in 2020. Een toename van 181%, oftewel bijna een verdrievoudiging, al is dat in dit geval te verklaren door het samengaan van organisaties.

MINDER ACTIVITEITEN BIJ BIBLIOTHEEK EN CENTRUM VOOR DE KUNSTEN

Als we kijken naar de cijfers van een bibliotheek, dan zien we een daling van de activiteiten met

¹² We hebben van alle vijf grootste Gelderse gemeenten cijfers op hoofdlijnen: totale inkomsten en subsidies. Niet voor alle culturele instellingen hebben we splitsingen naar soort inkomsten of soort subsidiënt. Ook hebben we niet altijd cijfers over beide jaren of alleen cijfers over subsidies. De instellingen waarvan we alleen totalen hebben komen onder andere terug bij de berekening van de ratio totale inkomsten en totale subsidies.

20% in 2020 ten opzichte van 2019. We kunnen wat de activiteiten betreft ook nog kijken naar een centrum voor de kunsten. Ook daar zien we een daling van de activiteiten, en wel met 56%. Het is niet onwaarschijnlijk dat meer CvK's en bibliotheken in 2020 minder activiteiten hebben kunnen ontplooien. De cijfers in deze alinea moeten hierbij wel als indicatief beschouwd worden, want het gaat hier om één instelling per categorie. Toch geeft het een beeld van in welke orde van grootte de hoeveelheid activiteiten tussen 2019 en 2020 gedaald is.

Cultuurlocaties online

– *Big data-analyse*

ACTIVITEITEN VAN CULTUURLOCATIES OP FACEBOOK

Er is een beperkt beeld van de activiteiten van de cultuurlocaties op Facebook. Dat hangt samen met technische restricties om deze activiteiten geautomatiseerd in beeld te brengen. Het huidige beeld is niet volledig. Niet alle locaties met een account hebben we in beeld kunnen brengen, maar we hebben cijfers van 113 van 167 locaties met een Facebook-account (68%).

DOMINANTE AANWEZIGHEID VAN ARNHEM EN NIJMEGEN OP INSTAGRAM, OPNIEUW MULTI-DOMEINLOCATIES

De 131 cultuurlocaties met een Instagram-account plaatsten in totaal 52.604 berichten op Instagram.

Het aantal berichten vanuit gesubsidieerde en ongesubsidieerde locaties houdt elkaar in evenwicht (ongeveer half-om-half). Opnieuw valt de dominantie op van de locaties uit Arnhem (30% van alle berichten) en Nijmegen (33%). Ook locaties in Apeldoorn en Ede posten relatief veel (12% en 10%). Het zijn weer vooral multi-domeinlocaties die veel posten (43%) en daarbinnen vooral de gesubsidieerde (60% van het totale aantal posts van locaties met meerdere domeinen). Relatief hoog scoren ook de musea (18% van het totaal aantal posts) en beeldende-kunstlocaties (13%).

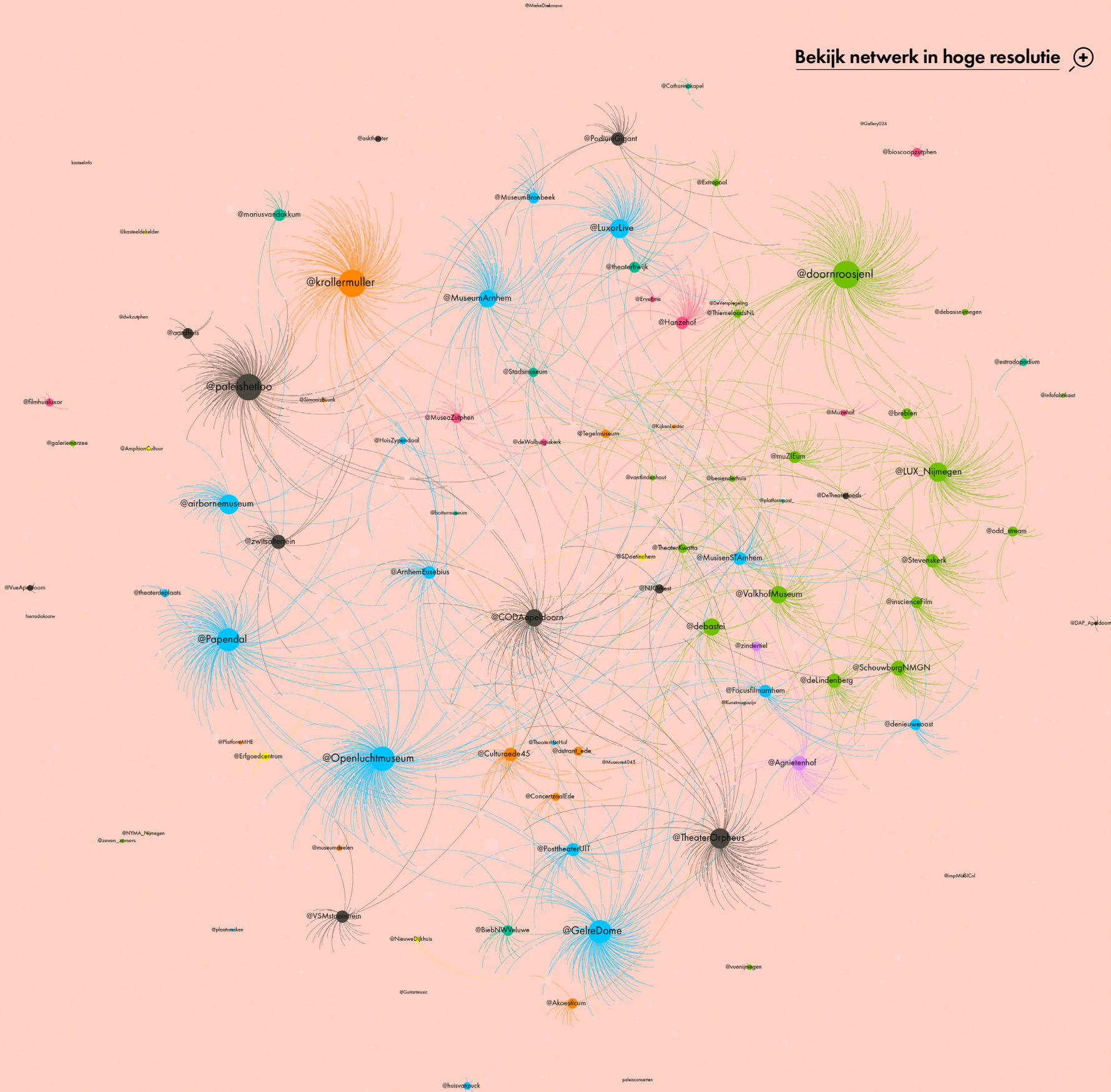
TWEETS OVER LOCATIES IN ARNHEM, NIJMEGEN, APELDOORN EN EDE; MULTI-DOMEINLOCATIES EN MUSEA

Op Twitter is het het drukst in termen van aantal berichten. De 95 cultuurlocaties met een Twitteraccount hebben 153.128 tweets gestuurd; vooral die in Arnhem (33% van alle berichten), Nijmegen (23%), Apeldoorn (18%) en Ede (11%). Het aantal berichten vanuit locaties met activiteiten op meerdere domeinen en de museumlocaties houden elkaar redelijk in balans. De eerste groep post 39% van alle tweets, de tweede groep 38%. Er is een opvallend laag aantal tweets vanuit de beeldende-kunstlocaties (0,2%).

Figuur 01 Hier is het Twitternetwerk van professionele cultuurlocaties van de provincie Gelderland afgebeeld. De kleuren geven hierbij aan in welke gemeente de betreffende cultuurlocatie zich bevindt, die genoemd wordt door een ander cultuurlocatie. Hoe meer naar het midden een cultuurlocatie zich bevindt, hoe centraler hun positie in het online netwerk is. Bij deze positiebepaling is niet alleen meegenomen of de cultuurlocaties elkaar noemen, maar ook in hoeverre meerdere cultuurlocaties dezelfde accounts noemen die geen cultuurlocatie zijn. De grootte van de bollen weerspiegelt hoe vaak deze cultuurlocatie anderen ‘mentiont’ en zelf ‘gementioned’ wordt.

Online twitternetwerk van de verschillende gemeenten in Gelderland

- 0 (99,82%)
- Nijmegen (0,05%)
- Arnhem (0,04%)
- Apeldoorn (0,03%)
- Ede (0,02%)
- Zutphen (0,01%)
- Harderwijk (0,01%)
- Doetinchem (0,01%)
- Tiel (0%)

Het valt op dat er niet veel verbindingen tussen verschillende gemeenten zitten; mogelijk zijn cultuurlocaties minder geneigd om naar andere mensen of locaties te verwijzen en verwijzen ze meer naar andere accounts of organisaties binnen hun gemeente. Dit zorgt ervoor dat de positie van een cultuurlocatie binnen het netwerk vooral bepaald wordt door de accounts die tussen de cultuurlocaties liggen, waarbij de verbindende accounts tussen de cultuurlocaties in mogelijk geen cultuurlocaties zijn (en dus geen stip en kleur hebben gekregen). Cultuurlocaties die dicht bij elkaar liggen in het netwerk hebben dus interactie met accounts met dezelfde interesses.

In het algemeen is te zien dat er qua Twittergebruik een aantal grote spelers zijn in het Gelderse cultuurlandschap. Zo kennen grote cultuurlocaties ook een groot eigen netwerk, met een flinke krans aan lijnen naar andere cultuurlocaties om zich heen. Opvallend is dat eigenlijk al die lijnen binnen de eigen gemeente zijn. Zo hebben Nijmeegse instellingen veel groene lijnen, wat betekent dat ze met name ook andere Nijmeegse instellingen ‘mentionen’. Het lijkt er zodoende op dat de grotere culturele instellingen een sterk, maar vooral ook sterk lokaal netwerk hebben dat niet veel gedeeld wordt met andere cultuurlocaties.

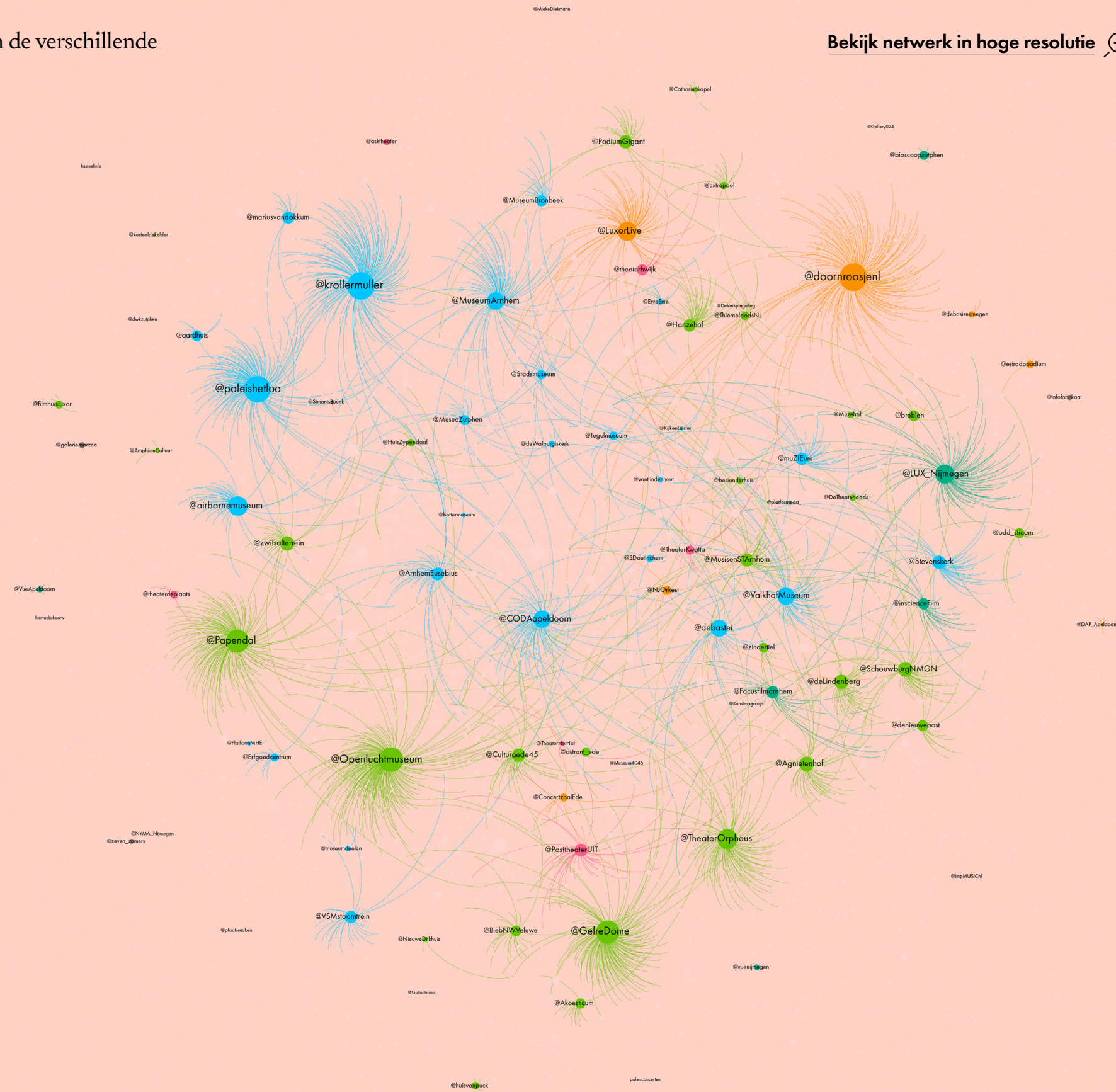
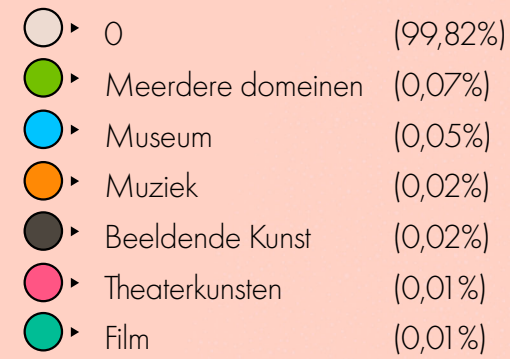
In Noord-Brabant (waar hetzelfde onderzoek is uitgevoerd) zagen we juist een geheel ander beeld, namelijk dat van een ‘kluwen’ aan sterk verknoopte instellingen en gemeenten.¹³ Mogelijk is dit te verklaren door hoe het gebied zowel bestuurlijk als geografisch in elkaar zit – van een Brabantse stedenrij waarin de ‘buren’ niet ver weg zijn, tot de meer op regio’s gerichte infrastructuur die we in Gelderland terugzien. We zien in Gelderland dan ook niet een (grote) speler op Twitter die een centrumfunctie tussen de cultuurlocaties vervult, al liggen de Arnhemse cultuurlocaties wel verder naar het midden van het netwerk, met de anderen eromheen.

¹³ Broers, B, Vinken, H. en Van Heeswijk, G. et al. 2022. Waarde van Cultuur 2022. www.kunstloc.nl/wvc22

Cultureel Kapitaal

Figuur 02 Online Twitternetwerk van de verschillende cultuurdomeinen in Gelderland

Bekijk netwerk in hoge resolutie

Kijken we nu naar ditzelfde Twitternetwerk, maar dan met gekleurde lijnen naar het cultuurdomein van de ‘gementionde’ partij, dan zien we dat de cultuurdomeinen elkaar onderling wel behoorlijk weten te vinden, maar dat dit toch ook geografisch ingegeven is. Een keerzijde hiervan is wel dat er weinig domeinoverstijgende activiteit op Twitter lijkt te zijn. Een duidelijk voorbeeld zijn de instellingen die tot meerdere domeinen behoren; vaak zijn dit presentatieplekken met meerdere facetten of multifunctionele organisaties. Zij lijken elkaar behoorlijk te vinden, waar andere disciplines toch minder verbindingen met elkaar tonen.

Ook musea zijn behoorlijk verbonden, maar de muziekpodia moeten het uiteindelijk toch meer hebben van zichzelf en hun eigen, directe netwerk. Als we ook deze figuur vergelijken met de Brabantse evenknie, dan valt allereerst op dat er in Gelderland meer (en/of meer prominente) cultuurlocaties zijn die zich met meerdere domeinen bezighouden dan in Noord-Brabant.

Eigenstandige theaters zijn er juist minder in Gelderland, wat de kleuring van het beeld behoorlijk beïnvloedt. In contrast daarmee lijkt er in Noord-Brabant meer contact te zijn over de domeinen heen. Mogelijk vloeit dit logischerwijs voort uit het feit dat Noord-Brabant – in vergelijking met Gelderland – minder multifunctionele cultuurlocaties telt; om hetzelfde te bereiken, zal men daar meer moeten samenwerken met organisaties van andere disciplines dan in Gelderland.

1.3

Nabijheid voorzieningen

Benchmark

– Gelderland ten opzichte van andere provincies

Het CBS houdt voor een aantal voorzieningen bij hoe ver deze gemiddeld van inwoners verwijderd zijn (in kilometers). Wat betreft de nabijheid van musea heeft Gelderland – toch een grote provincie qua landoppervlak – een plek in de hoge middenmoot. De overige voorzieningen in Gelderland (podiumkunstpodia, bioscopen en bibliotheken) zijn relatief ver weg vergeleken met andere provincies. Naast de relatieve afstand van de verschillende culturele voorzieningen zijn er nog andere zaken van belang. Zo schrijven onderzoekers van Regioplan in 2017 dat de reisbereidheid van cultuurconsumenten afhankelijk is van de programmering: hoe specifieker, hoe verder de bezoeker bereid is om te reizen. Ook de mogelijkheid tot het combineren van een bezoek aan cultuur met andere vrijetijdsbestedingen verhoogt de reisbereidheid.¹⁴ Het is van belang deze factoren in het achterhoofd te houden bij het interpreteren van dit soort ‘harde’ data over afstanden in kilometers – niet alles hoeft even dichtbij iedere inwoner te zijn.

VOORAL MUSEA RELATIEF NABIJ

Musea zijn voor Gelderlanders relatief dichtbij.

Gelderland scoort hoog in de middenmoot (plaats vier) met een museum op gemiddeld 3,7 kilometer afstand (landelijk is dat vier kilometer).

PODIA EN POPPODIA RELATIEF VER WEG

De Gelderlander moet bijna zes kilometer reizen voor een podium (zoals een concertzaal of theater) en bijna vijftien kilometer voor een poppodium. In Nederland is dat gemiddeld respectievelijk vijf kilometer voor een podium en tussen de tien en elf kilometer voor een poppodium. Gelderland staat zodoende voor de nabijheid van podia op de zevende plaats en voor de nabijheid van poppodia op de negende plaats tussen de twaalf provincies, dus een middenpositie

BIOSCOPEN EN FILMHUIZEN VERDER WEG DAN GEMIDDELD

Bioscopen zijn in Gelderland ook relatief iets verder weg met gemiddeld zeven kilometer afstand (in heel Nederland is dat ruim zes kilometer). Daarmee staat Gelderland op de zevende plaats in 2017 en 2018 en op de zesde plaats in 2019 en 2020.

BIBLIOTHEKEN ZIJN IN ALLE PROVINCIES DICHTBIJ

Ook wat betreft de afstand tot bibliotheken (gemiddeld maar twee kilometer) komt Gelderland landelijk op de zesde plaats. De verschillen tussen de provincie waar de bibliotheek in de periode 2017-2020 het dichtste bij is (1,9 kilometer in Overijssel) en het verste weg is (gemiddeld 3,3 kilometer in Zeeland) zijn dan ook heel klein.

¹⁴ Tordoir, P., Poorthuis, A., & Renooy, P. 2017. Pas de deux? Het ruimtelijk samenspel van cultuur en economie in Nederland: een beleidsverkenning. Regioplan. <https://www.regioplan.nl/wp-content/uploads/data/file/2016/16138-Ruimtelijk-samenspel-cultuur-economie-NL-Regioplan.pdf>

1.4

Talentontwikkeling

Benchmark

– Gelderland ten opzichte van andere provincies

Talentontwikkeling is een belangrijk onderdeel van een actieve en veerkrachtige culturele sector; voor nu, maar nadrukkelijk ook voor de toekomst. En hiermee bedoelen we niet alleen de makers, maar ook organisatoren, technici, educatieprofessionals en cultuurwetenschappers. Om de ontwikkelingen op het gebied van opleidingen in de creatieve sector over tijd te volgen, bekijken we een selectie opleidingen die aan een aantal criteria voldoet. Deze criteria zijn te raadplegen in de onderzoeksverantwoording. We werken op basis van data van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), waardoor soms opleidingen met meerdere specialisaties als één opleiding geteld worden.

Wat betreft het aantal opleidingen kunnen we voor mbo-opleidingen geen vergelijking maken met andere provincies.¹⁵ Wel is er een dalende trend te zien in het aantal Gelderse creatieve en culturele mbo-opleidingen. Dit betreft in veruit de meeste gevallen een administratieve wijziging, waarbij op het mbo regelmatig subspecialisaties samengevoegd zijn tot één studie. Dit heeft afgelopen jaren met name plaatsgevonden bij aan media gerelateerde opleidingen

en opleidingen voor vormgevers. Slechts zelden zijn studies echt gestopt.

RELATIEF WEINIG CULTURELE OPLEIDINGEN HBO

Opleidingen die voorbereiden op een creatief of cultureel beroep zijn belangrijk voor het aanbod van nieuwe makers. In Nederland zijn er in 2016, 2018 en 2020 (de jaren waarover we cijfers hebben) 131 hbo-bacheloropleidingen in de culturele sector. In Gelderland zijn dat er in die jaren twaalf, wat de provincie een negende positie oplevert. Er zijn in 2018 in Nederland 57 en in 2020 61 hbo-masteropleidingen die gericht zijn op cultuur. In Gelderland zijn dat er respectievelijk vijf en zes, wat neerkomt op een achtste plaats.

OOK RELATIEF WEINIG CULTURELE OPLEIDINGEN WO

In het wo zijn er over de genoemde drie jaren in heel Nederland zo’n veertig bacheloropleidingen gericht op cultuur. In Gelderland zijn dat er twee, wat opnieuw een achtste plaats betekent. In 2018 en 2020 zijn er in Nederland 52 en 49 culturele wo-masteropleidingen. In Gelderland zijn dat er respectievelijk zes en vijf, en dat levert een iets hogere middenmootpositie op: een vierde en zesde plaats.

Kijken we naar de verdeling van de opleidingen over de grotere steden, dan zien we dat Arnhem de kroon spant, met veel mbo-opleidingen en nagenoeg alle hbo-opleidingen. Dit is grotendeels te verklaren doordat ArtEZ hier gevestigd is. Nijmegen biedt,

niet geheel onverwacht, als enige stad culturele wo-opleidingen aan, bij de Radboud Universiteit. Op het mbo zien we dat – naast Arnhem – ook Apeldoorn en Ede veel culturele opleidingen aanbieden; de andere steden met een mbo-instelling kennen aanzienlijk minder culturele opleidingen.

Tussen 2016, 2018 en 2020 zien we stijgende studentenaantallen bij de culturele opleidingen in het hbo en wo. Op het hbo gaat dit tussen 2016 en 2020 om een toename van zo’n 700 studenten; een toename van 20%. In het wo is de stijging in studentenaantallen tussen 2016 en 2020 een stuk geringer (zo’n 150 studenten), maar procentueel is dit een grotere stijging dan op het hbo, namelijk 31%. Op het mbo zien we daarentegen een daling van 736 studenten tussen 2016 en 2020; een afname van 21 procent. Mogelijk is dit deels te verklaren door berichtgeving in de media. Zo schreef toenmalig minister Bussemaker in 2013 een brief over het stoppen van mbo-studies met relatief weinig baankansen en raadde de Commissie Macrodoelmatigheid MBO in 2018 aan te stoppen met de mbo-opleidingen tot (onder andere) artiest.^{16, 17} Dit kan de weerslag hebben gehad op de toekomstbeelden van (ouders van) de veelal nog jonge potentiële mbo-studenten. Het is belangrijk om hier aandacht aan te schenken, aangezien juist personeelstekorten onder bijvoorbeeld podiumtechnici (van alle opleidingsachtergronden) steeds vaker voorkomen.^{18, 19}

¹⁵ Deze data wordt nog niet eenduidig verzameld, maar kan in een eventuele volgende editie wel toegevoegd worden.

¹⁶ NOS Nieuws. 15 april 2015. ‘Bussemaker wil einde aan ‘pretopleidingen’. <https://nos.nl/artikel/495847-bussemaker-wil-einde-aan-pretopleidingen>

¹⁷ NOS Nieuws. 16 april 2018. ‘Advies: stop met opleiding tot artiest of desktoppublisher’. <https://nos.nl/artikel/2227583-advies-stop-met-opleiding-tot-artiest-of-desktoppublisher>

¹⁸ Schipper, N. 10 maart 2022. Theaterproducenten luiden noodklok wegens coronabesmettingen. Trouw. www.trouw.nl/cultuur-media/theaterproducenten-luiden-noodklok-vanwege-coronabesmettingen~be1dcb13/

¹⁹ Ten Kate, P. 20 mei 2022. Podiumkunsten kampen met groot tekort aan theatertechnici. Kunstenbond. <https://kunstenbond.nl/nieuws/podiumkunsten-kampen-met-groot-tekort-aan-theatertechnici/>

Cultureel kapitaal in de provincie Gelderland

In deze eerste editie van de Cultuurmonitor Gelderland hebben we onder andere ingezoomd op de culturele infrastructuur en het culturele aanbod; kernonderdelen van het culturele kapitaal van Gelderland. We zien dat Gelderland een sterk profiel heeft in de museale sector. Ook op het gebied van theater scoort Gelderland hoog. Wat aanbod betreft valt op dat vooral de Gelderse bibliotheken veel activiteiten ontplooiën. Op allerlei andere vlakken kan Gelderland het (veel) beter doen: gebouwd erfgoed, expositieruimtes, publiekscapaciteit in de theaters, het aantal en de capaciteit van de bioscopen, het aantal poppodia en popfestivals en het aantal boekwinkels en bibliotheken. Ook het aantal voorstellingen in de podiumkunsten blijft achter bij wat je zou verwachten van een grote provincie als Gelderland. Tot slot zien we een achterblijvend opleidingsveld: er zijn relatief weinig culturele opleidingen in het hbo en wo. Het is aan het beleid om te zien of samen met partners in het veld ingezet moet worden op het verder uitdragen van de sterke punten van Gelderland dan wel dat (ook) de achterblijvende kanten met voorrang versterkt zouden moeten worden.

We zien veel cultuurlocaties, gesubsidieerd en ongesubsidieerd, in Nijmegen en ook wel in Apeldoorn en Arnhem. Tiel en Harderwijk hebben relatief weinig cultuurlocaties. In Gelderland zijn er veel locaties die activiteiten hebben op meerdere

culturele domeinen en deze locaties zijn dan ook dominant op de sociale media. Op Twitter zijn de multi-domeinlocaties, maar ook de musea erg zichtbaar. Er zijn geen echte stadsprofielen anders dan het ‘omnivore cultuurprofiel’ van Nijmegen: daar is op alle culturele domeinen veel te beleven.

Corona heeft grosso modo tot dalende activiteiten van de culturele instellingen geleid. Zeker bij de gezelschappen en de theaters. Toch zijn er enkele grote partijen, bij voorbeeld bij de poppodia en in de letterensector, die juist meer activiteiten zijn gaan ontwikkelen, uiteraard veelal online of in hybride vormen van fysiek en online.

Benchmark

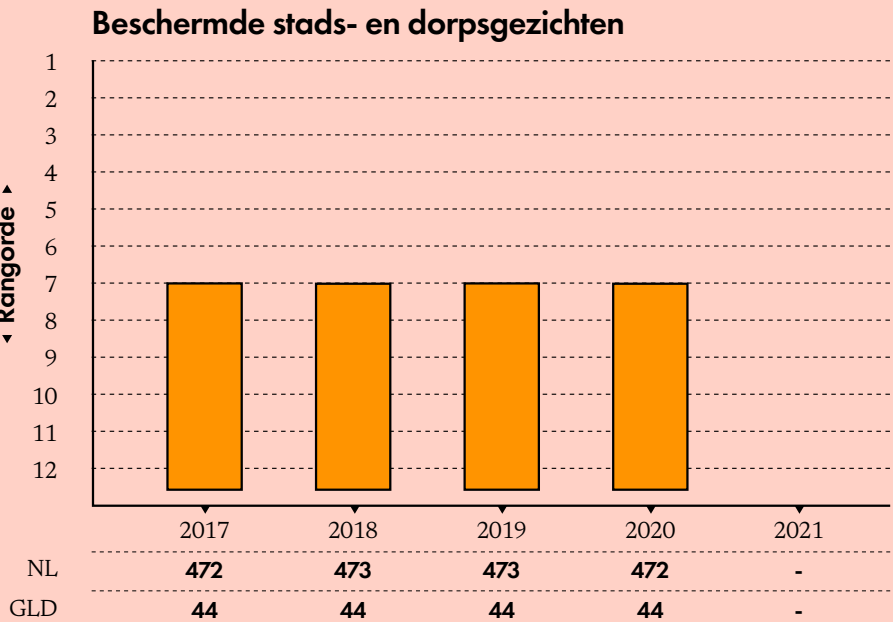
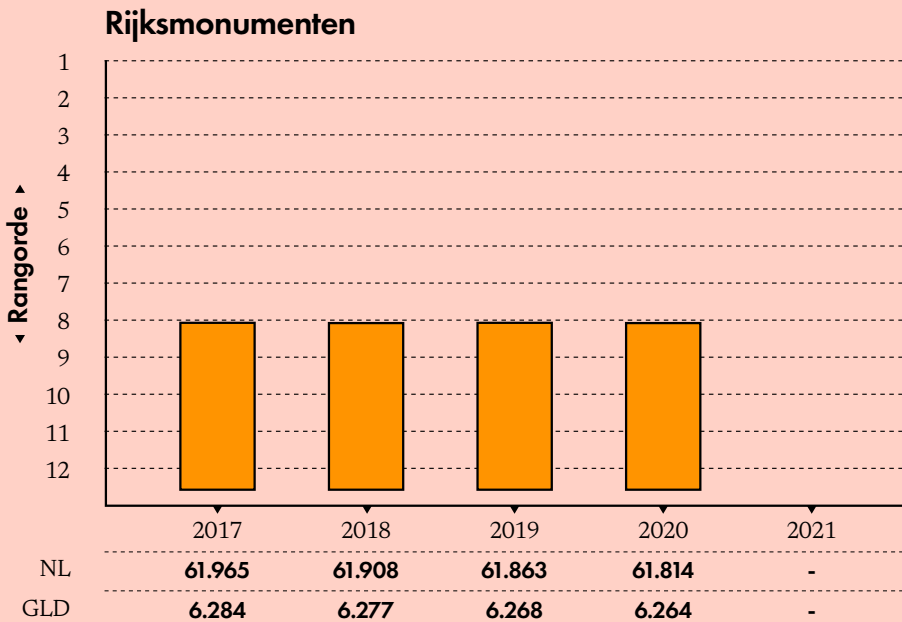
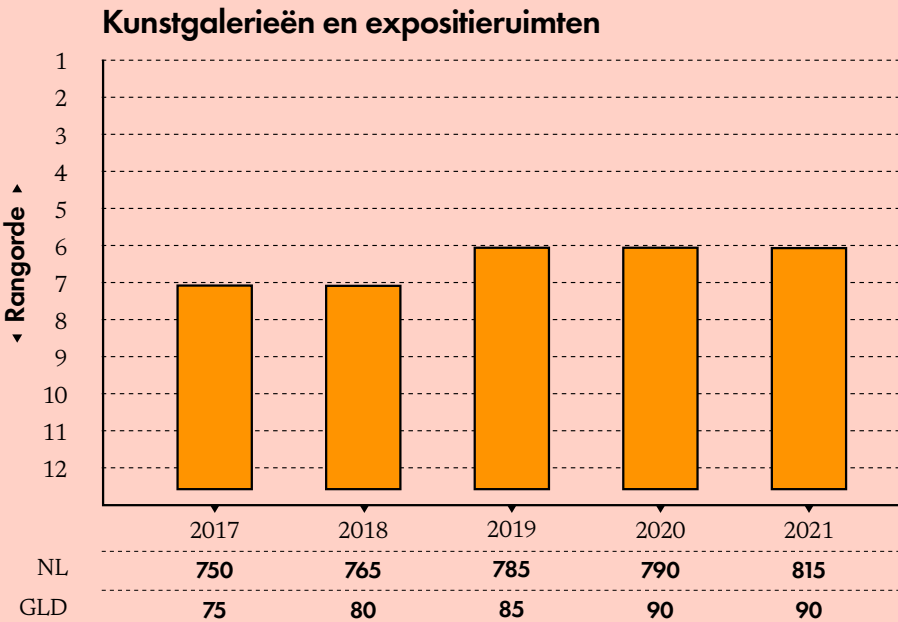
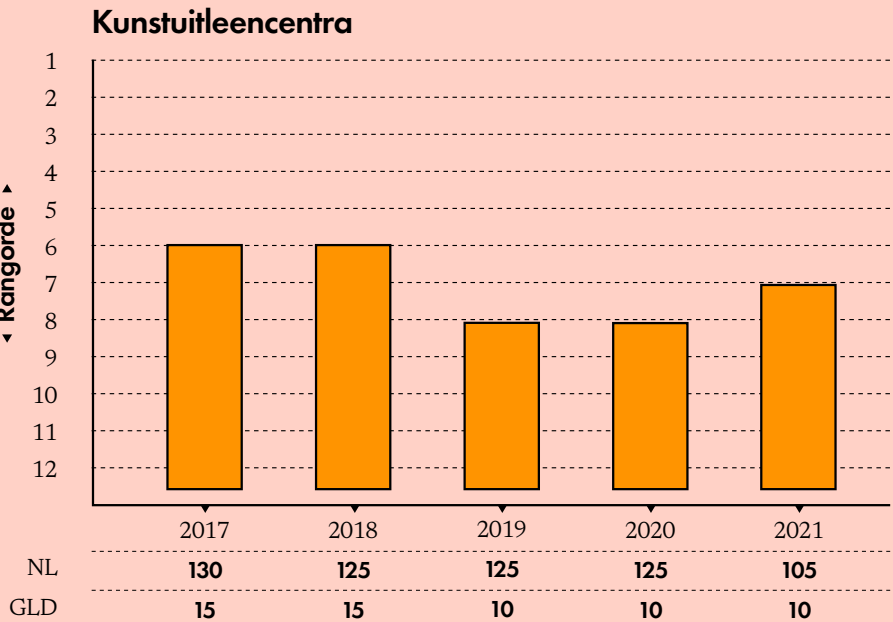
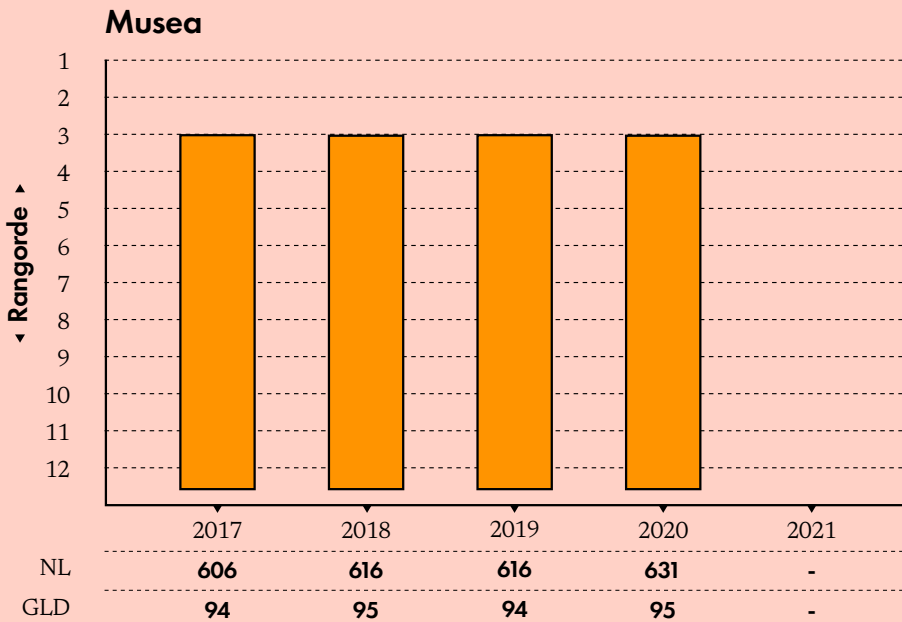
— Gelderland ten opzichte van andere provincies

Cultureel Kapitaal ▼

1.1
Culturele infrastructuur

Fig 03

Aantal culturele voorzieningen in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021.

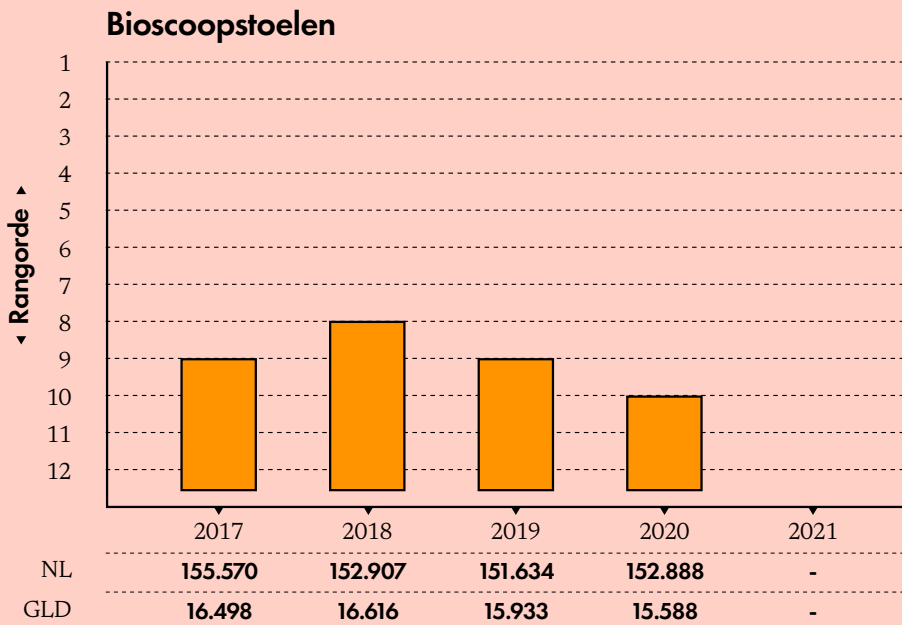
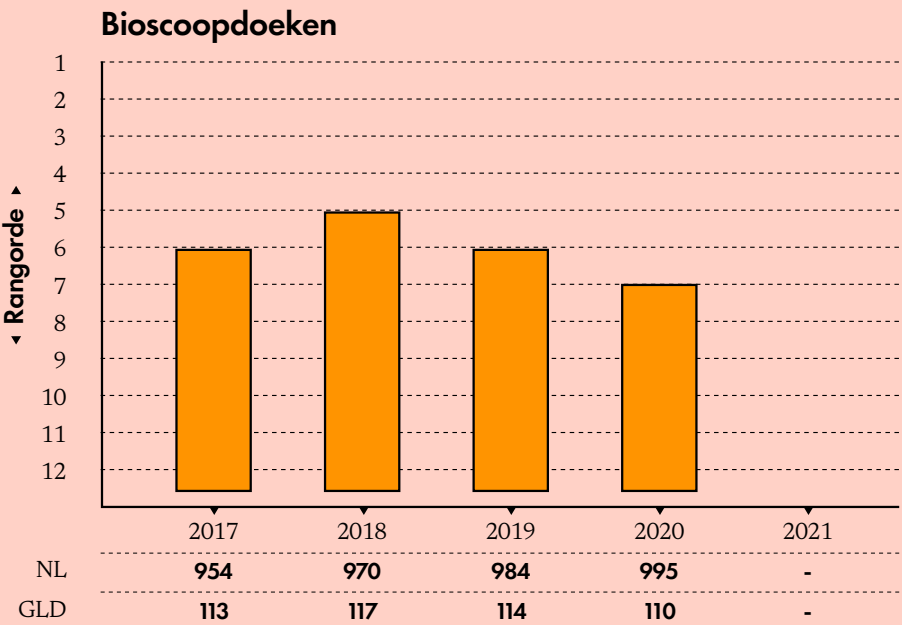
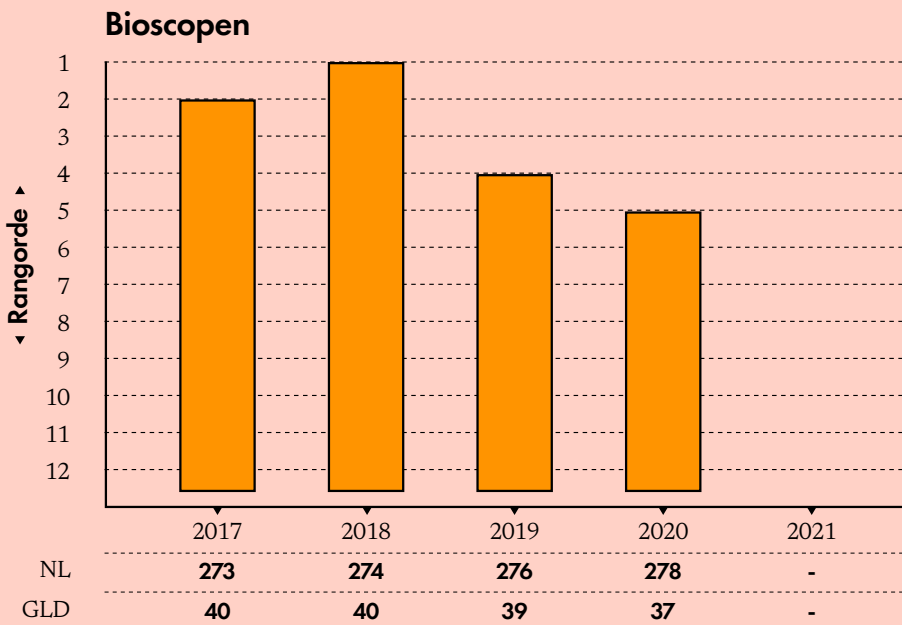
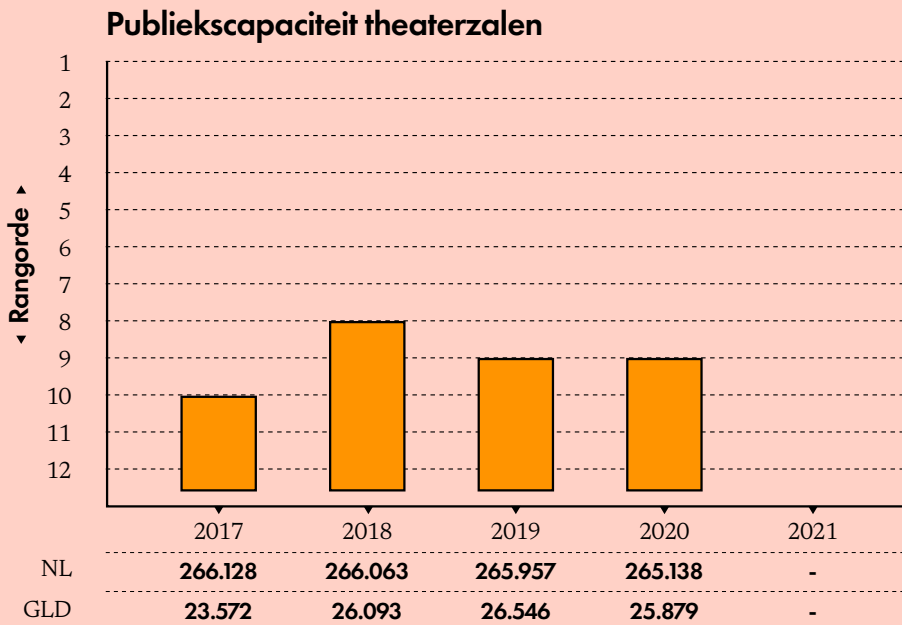
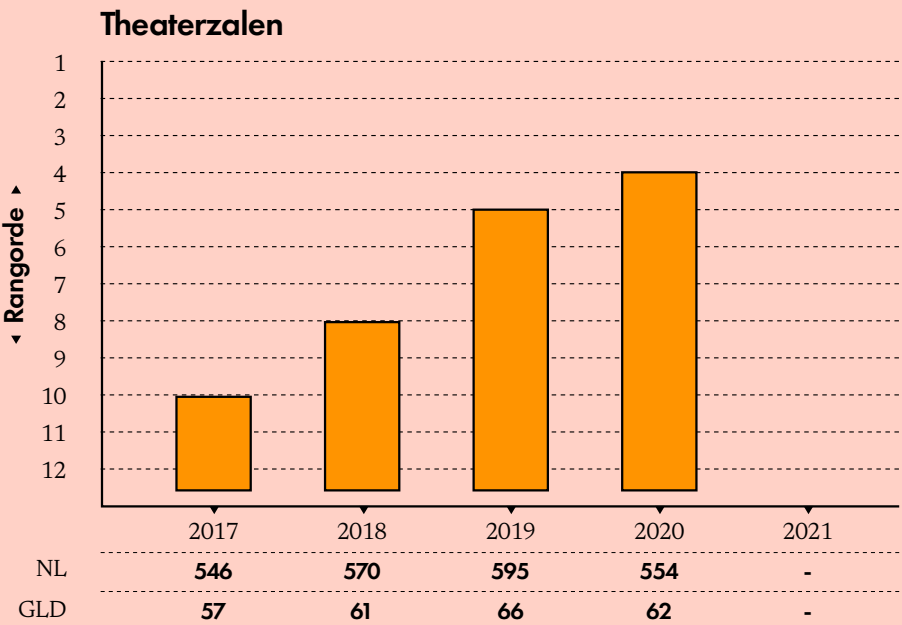
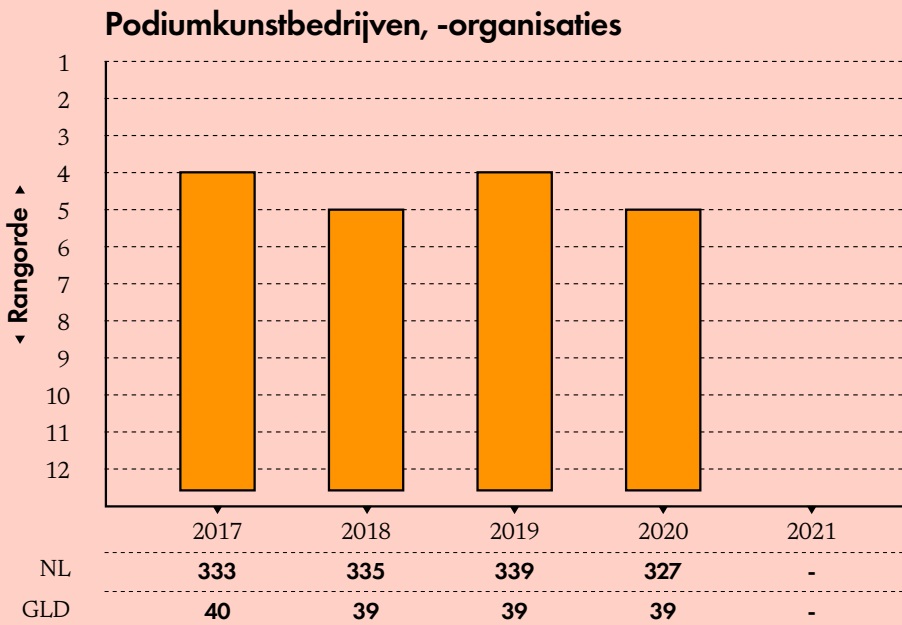
Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

Cultureel Kapitaal
▼

Fig. 03 (vervolg)

Aantal culturele voorzieningen in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021.

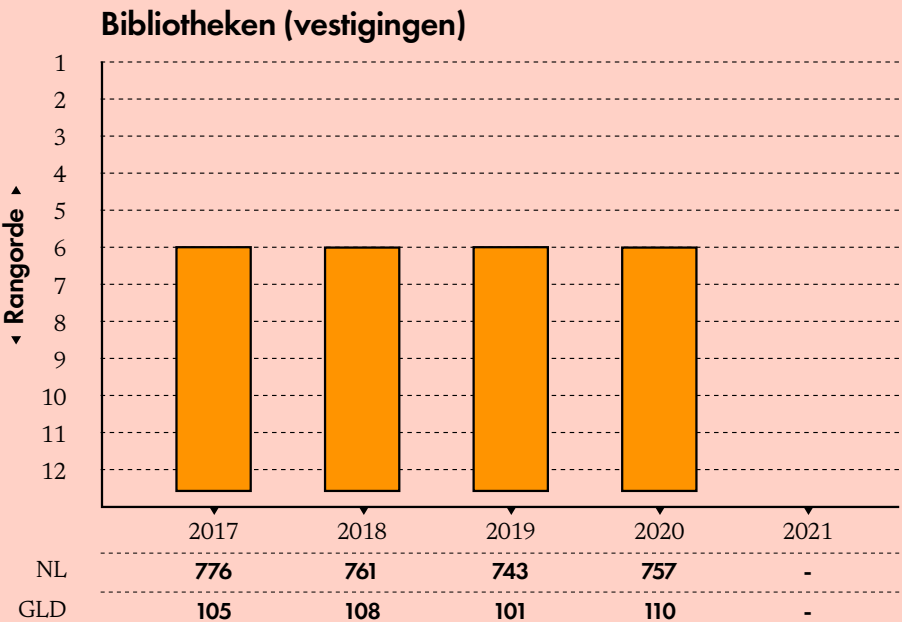
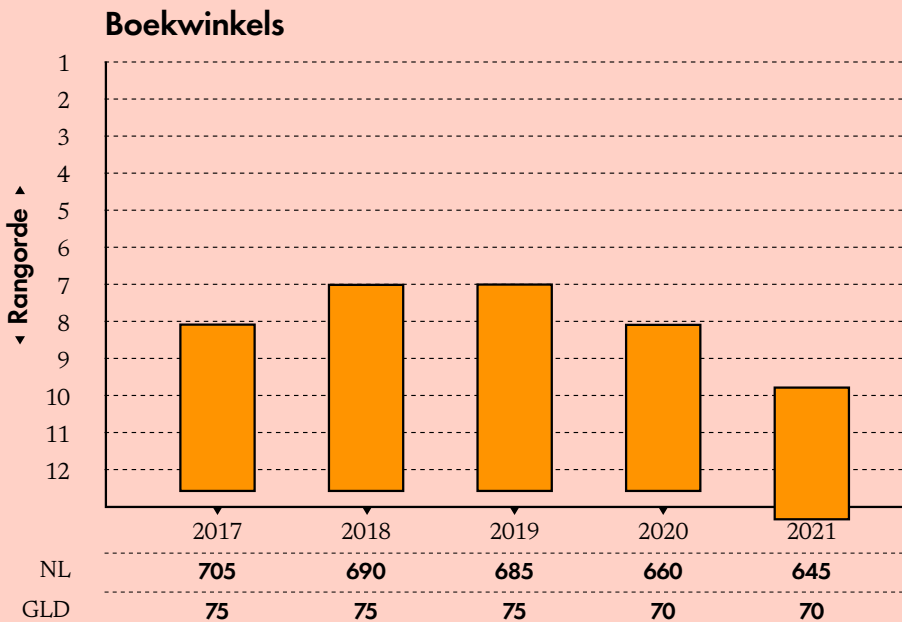
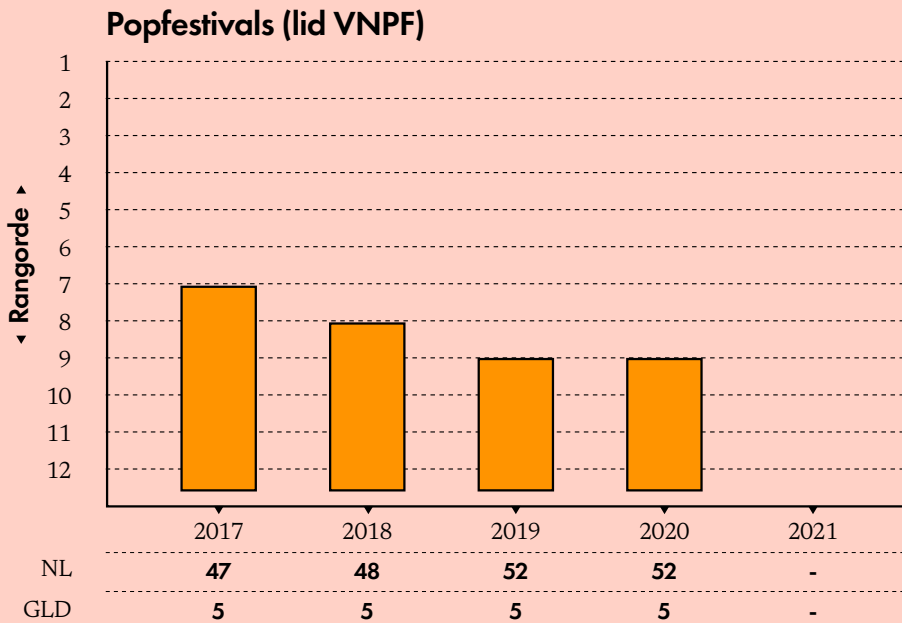
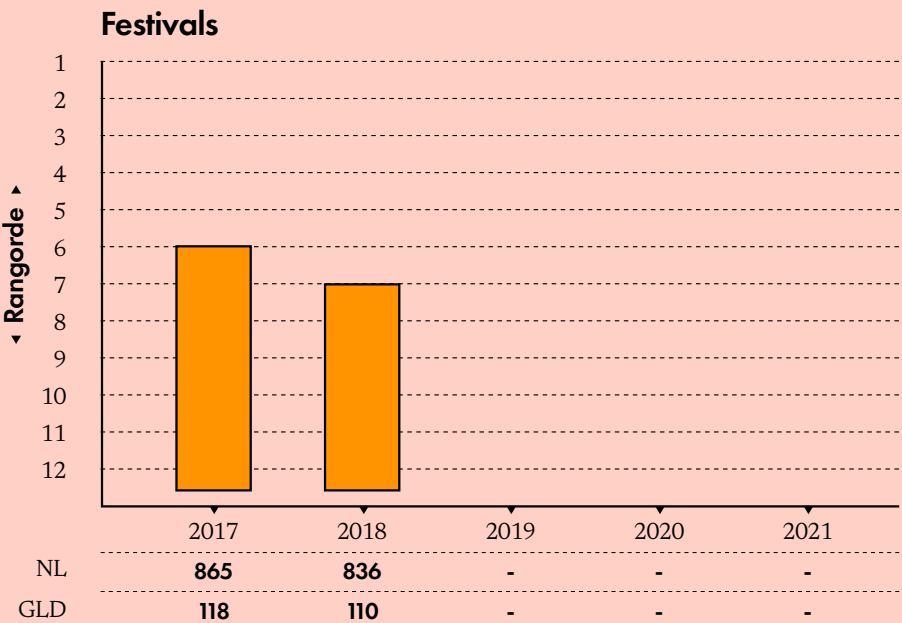
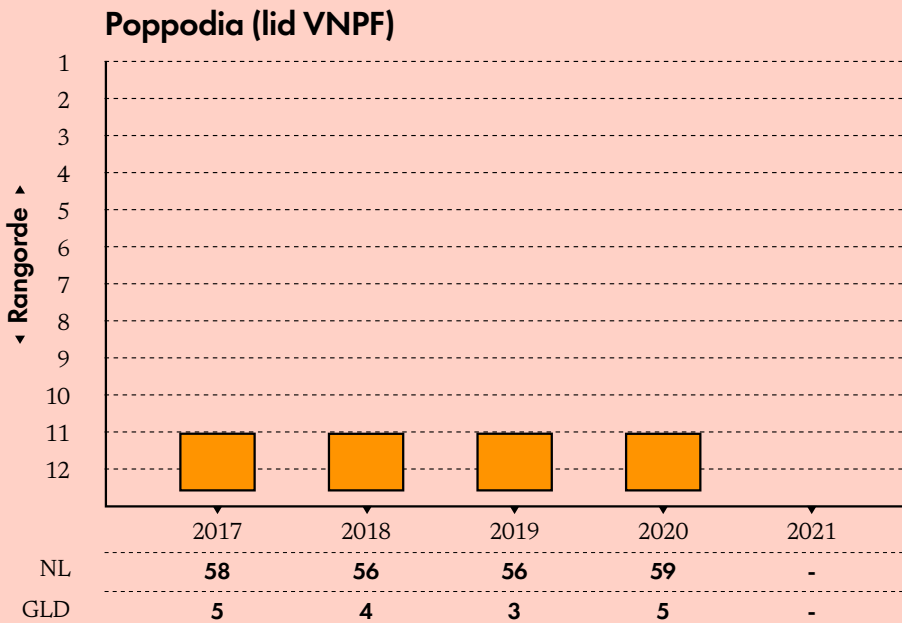
Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

Cultureel Kapitaal
▼

Fig. 03 (vervolg)

Aantal culturele voorzieningen in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021.

Cultuurlocaties online

— *Big data-analyse*

1.1

Culturele infrastructuur

Fig 04

Aantal cultuurlocaties per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en ongesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Apeldoorn	1	9	10	0	1	1	0	15	15	1	4	5	0	2	2	2	3	5	4	34	38
Arnhem	4	5	9	0	2	2	3	6	9	1	1	2	3	3	6	2	8	10	13	25	38
Doetinchem	0	2	2	0	1	1	1	3	4	0	0	0	0	0	0	3	7	10	4	13	17
Ede	0	2	2	0	1	1	5	2	7	0	1	1	0	0	0	3	5	8	8	11	19
Harderwijk	0	0	0	0	1	1	2	3	5	0	3	3	0	1	1	1	3	4	3	11	14
Nijmegen	2	9	11	1	3	4	3	6	9	2	2	4	2	0	2	11	5	16	21	25	46
Tiel	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	2	4
Zutphen	0	8	8	0	1	1	2	3	5	0	0	0	0	0	0	4	3	7	6	15	21
Alle	7	36	43	1	10	11	16	39	55	4	11	15	5	6	11	28	34	62	61	136	197

Fig 05

Aantal Facebook-accounts per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en ongesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Apeldoorn	1	7	8	0	1	1	0	10	10	1	3	4	0	2	2	2	3	5	4	26	30
Arnhem	4	3	7	0	2	2	2	4	6	1	1	2	3	3	6	2	7	9	12	20	32
Doetinchem	0	2	2	0	1	1	1	2	3	0	0	0	0	0	0	2	4	6	3	9	12
Ede	0	2	2	0	1	1	4	1	5	0	1	1	0	0	0	3	4	7	7	9	16
Harderwijk	0	0	0	0	1	1	2	3	5	0	2	2	0	1	1	1	2	3	3	9	12
Nijmegen	1	8	9	1	3	4	3	4	7	2	2	4	2	0	2	10	5	15	19	22	41
Tiel	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	1	3
Zutphen	0	6	6	0	1	1	2	2	4	0	0	0	0	0	0	4	2	6	6	11	17
Alle	6	29	35	1	10	11	14	26	40	4	9	13	5	6	11	26	27	53	56	107	163

Cultuurlocaties online

— *Big data-analyse*

Fig 06

Aantal Instagram-accounts per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en ongesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Apeldoorn	1	2	3	0	1	1	0	7	7	1	3	4	0	1	1	2	2	4	4	16	20
Arnhem	4	4	8	0	1	1	2	3	5	1	1	2	3	3	6	2	7	9	12	19	31
Doetinchem	0	0	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	2	1	3	4
Ede	0	1	1	0	0	0	2	1	3	0	1	1	0	0	0	2	4	6	4	7	11
Harderwijk	0	0	0	0	1	1	2	2	4	0	2	2	0	1	1	1	2	3	3	8	11
Nijmegen	2	9	11	1	1	2	3	4	7	1	1	2	0	0	0	11	5	16	18	20	38
Tiel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	0	2
Zutphen	0	5	5	0	1	1	2	1	3	0	0	0	0	0	0	3	1	4	5	8	13
Alle	7	21	28	1	6	7	12	18	30	3	8	11	3	5	8	23	23	46	49	81	130

Fig 07

Aantal posts op Instagram per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en ongesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Apeldoorn	48	86	134	0	241	241	0	1.661	1.661	600	255	855	0	343	343	2.772	227	2.999	3.420	2.813	6.233
Arnhem	1.766	516	2.282	0	457	457	994	427	1.421	1.196	176	1.372	888	2.224	3.112	1.418	5.677	7.095	6.262	9.477	15.739
Doetinchem	0	0	0	0	106	106	131	0	131	0	0	0	0	0	0	0	954	954	131	1.060	1.191
Ede	0	248	248	0	0	0	456	1.987	2.443	0	45	45	0	0	0	2.383	226	2.609	2.839	2.506	5.345
Harderwijk	0	0	0	0	231	231	71	228	299	0	269	269	0	230	230	610	93	703	681	1.051	1.732
Nijmegen	691	3.115	3.806	2.018	433	2.451	1.070	1.130	2.200	183	3.340	3.523	0	0	0	3.861	1.735	5.596	7.823	9.753	17.576
Tiel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.692	0	1.692	1.692	0	1.692
Zutphen	0	584	584	0	276	276	1.430	1	1.431	0	0	0	0	0	0	697	108	805	2.127	969	3.096
Alle	2.505	4.549	7.054	2.018	1.744	3.762	4.152	5.434	9.586	1.979	4.085	6.064	888	2.797	3.685	13.433	9.020	22.453	24.975	27.629	52.604

Cultuurlocaties online

— *Big data-analyse*

Fig 08

Aantal Twitter-accounts per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en ongesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Apeldoorn	0	1	1	0	1	1	0	5	5	1	4	5	0	1	1	2	2	4	3	14	17
Arnhem	2	0	2	0	1	1	3	2	5	1	0	1	3	0	3	1	6	7	10	9	19
Doetinchem	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0	1	3	4	2	4	6
Ede	0	1	1	0	0	0	4	1	5	0	1	1	0	0	0	2	1	3	6	4	10
Harderwijk	0	0	0	0	0	0	2	1	3	0	1	1	0	1	1	1	1	2	3	4	7
Nijmegen	0	5	5	1	2	3	3	2	5	1	1	2	2	0	2	6	3	9	13	13	26
Tiel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	0	2
Zutphen	0	0	0	0	1	1	2	1	3	0	0	0	0	0	0	3	1	4	5	3	8
Alle	2	7	9	1	5	6	15	13	28	3	7	10	5	2	7	18	17	35	44	51	95

Fig 09

Aantal Tweets per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en ongesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Apeldoorn	0	42	42	0	467	467	0	17.544	17.544	889	215	1104	0	105	105	7.448	1.493	8.941	8.337	19.866	28.203
Arnhem	14	0	14	0	3.679	3.679	10.732	1.162	11.894	5.481	0	5.481	3.788	0	3.788	2.009	23.514	25.523	22.024	28.355	50.379
Doetinchem	0	0	0	0	0	0	860	1.600	2.460	0	0	0	0	0	0	245	418	663	1.105	2.018	3.123
Ede	0	63	63	0	0	0	2.128	9.122	11.250	0	1.679	1.679	0	0	0	2.258	2.183	4.441	4.386	13.047	17.433
Harderwijk	0	0	0	0	0	0	1.730	60	1.790	0	310	310	0	858	858	3.090	285	3.375	4.820	1.513	6.333
Nijmegen	0	244	244	0	1.884	1.884	8.316	2.536	10.852	159	13.194	13353	966	0	966	6.300	1.575	7.875	15.741	19.433	35.174
Tiel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5.998	0	5.998	5.998	0	5.998
Zutphen	0	0	0	0	655	655	1.756	499	2.255	0	0	0	0	0	0	3.573	2	3.575	5.329	1.156	6.485
Alle	14	349	363	0	6.685	6.685	25.522	32.523	58.045	6529	15.398	21.927	4754	963	5717	30.921	29.470	60.391	67.740	85.388	153.128

Benchmark

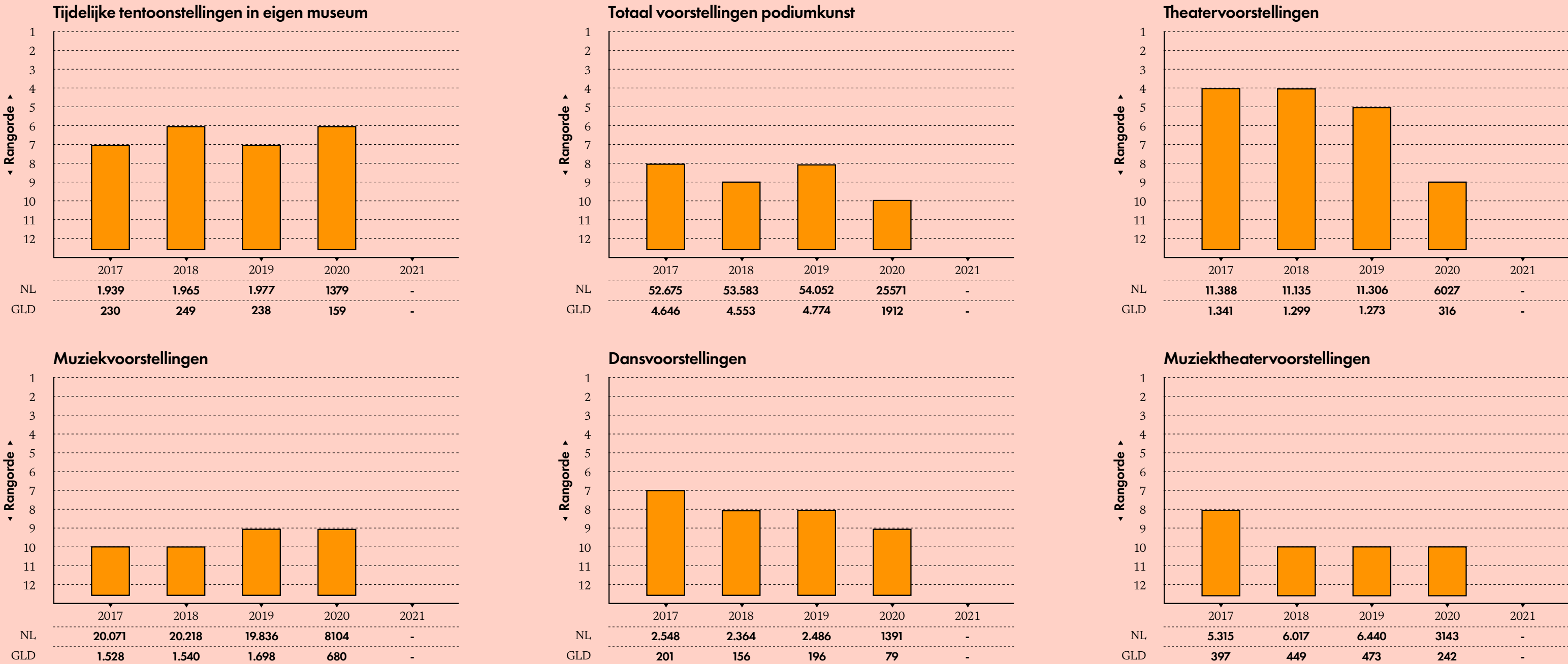
— Gelderland ten opzichte van andere provincies

Cultureel Kapitaal
▼

1.2
Cultureel aanbod

Fig. 10

Aantal tentoonstellingen, voorstellingen en activiteiten in Nederland en in Gelderland en rangorde van Gelderland 2017-2021

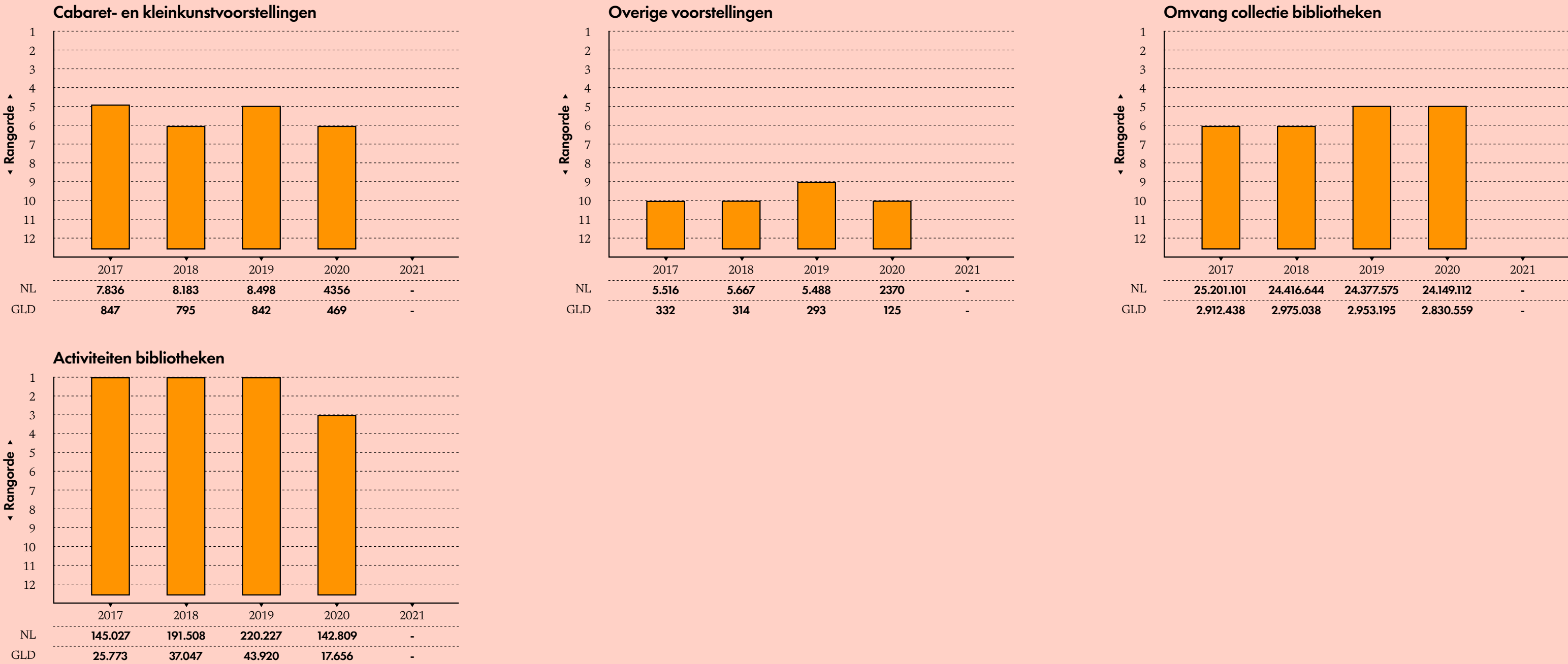
Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

Cultureel Kapitaal
▼

Fig. 10 (vervolg)

Aantal tentoonstellingen, voorstellingen en activiteiten in Nederland en in Gelderland en rangorde van Gelderland 2017-2021

1.2

Cultureel aanbod

Fig. 11

Programma's en producties in de professionele kunsten naar sector, 2019 en 2020

	2019	2020	% daling 2020 t.o.v. 2019
Producenten PK	89	39	56,2
Visuele kunsten	0	0	.
Festivals	168	168	0,0
Musea	0	0	.
Poppodia	245	475	-93,9
Podia	414	340	17,9
Letteren	37	104	-181,1
AV: Film & Media	23	4	82,6
Oefenruimtes etc.	0	0	.
Overig	46	50	-8,7
Totaal	1.022	1.180	-15,5
CvK's/Bibliotheken	74	59	20,3
Eindtotaal	1.096	1.239	-13,0

Fig. 12

Uitvoeringen en tentoonstellingen in de professionele kunsten naar sector, 2019 en 2020

	2019	2020	% daling 2020 tov 2019
Producenten PK	858	476	44,5
Visuele kunsten	28	20	28,6
Festivals	168	193	-14,9
Musea	32	9	71,9
Poppodia	0	0	.
Podia	1.235	707	42,8
Letteren	391	0,0	100
AV: Film & Media	0,0	0,0	.
Oefenruimtes etc.	0,0	0,0	.
Overig	46	50	-8,7
Totaal	2.758	1.455	47,2
CvK's/Bibliotheken	0	0	.
Eindtotaal	2.758	1.455	47,2

Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

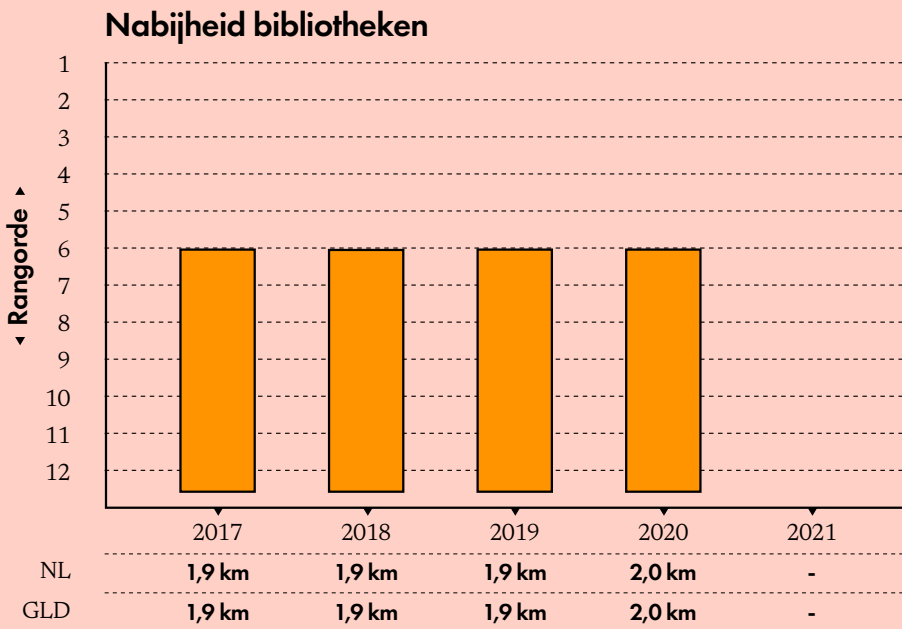
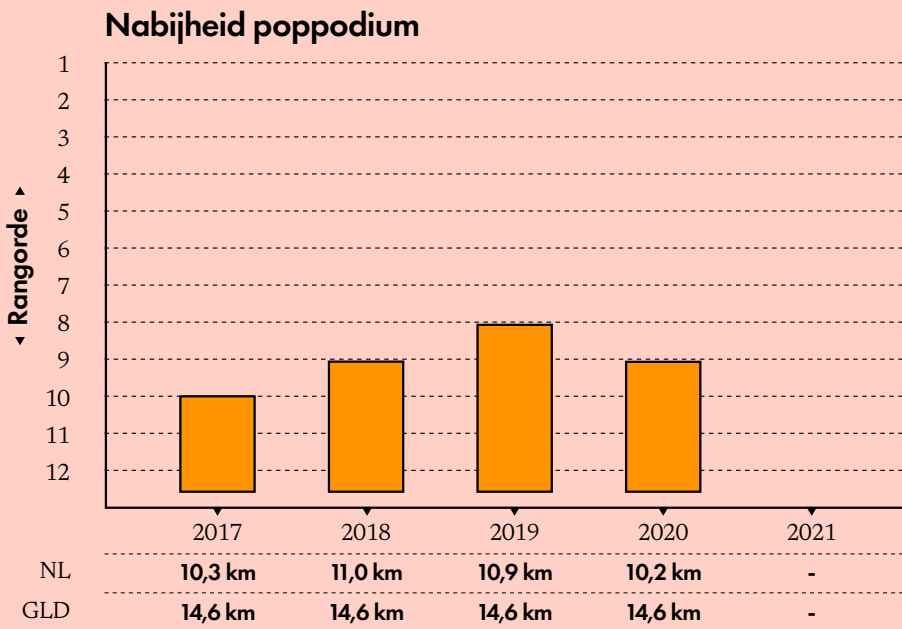
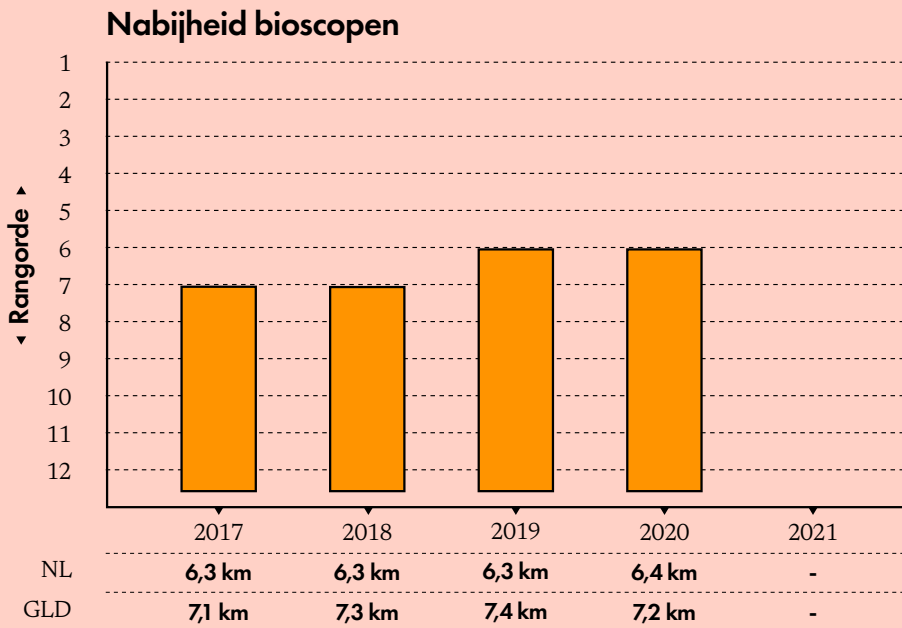
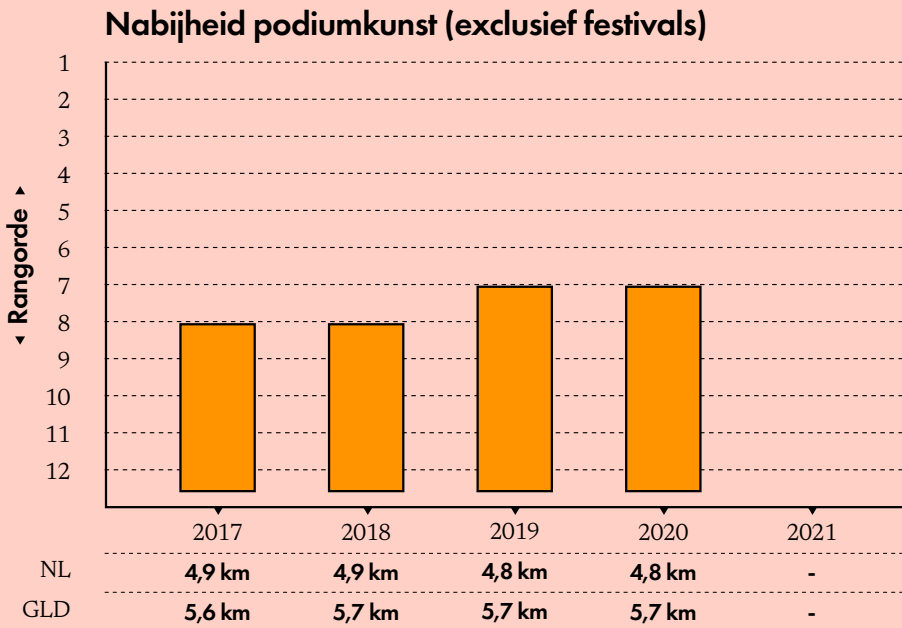
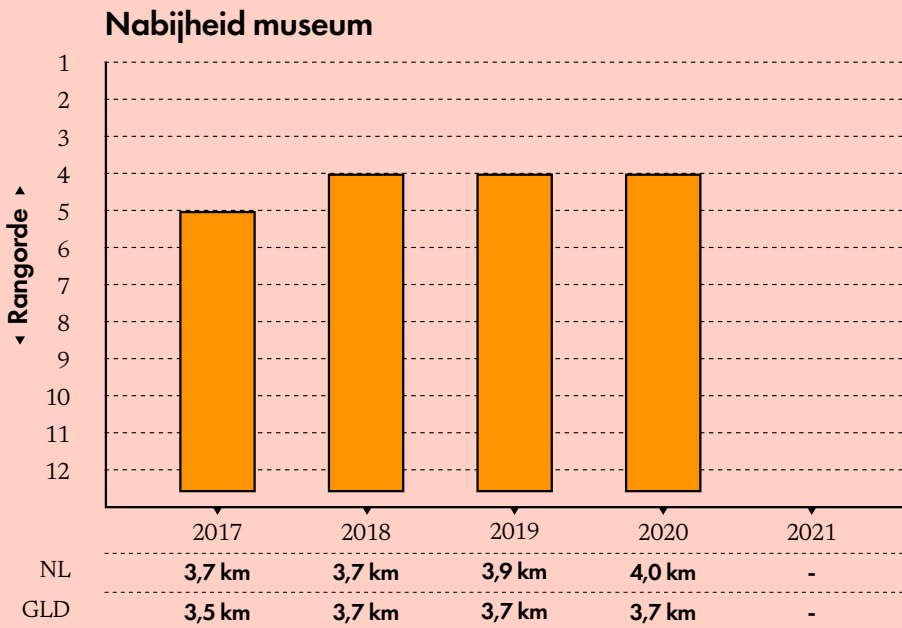
Cultureel Kapitaal ▼

1.3

Nabijheid culturele voorzieningen

Fig. 13

Nabijheid culturele voorzieningen in kilometers in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021

Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

1.4

Talentontwikkeling

Fig. 14

Aantal culturele opleidingen hbo en wo in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2016, 2018 en 2020

Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

Cultureel Kapitaal ▼

Fig. 15

Aantal culturele opleidingen in de grootste 8 steden van Gelderland, 2016, 2018 en 2020

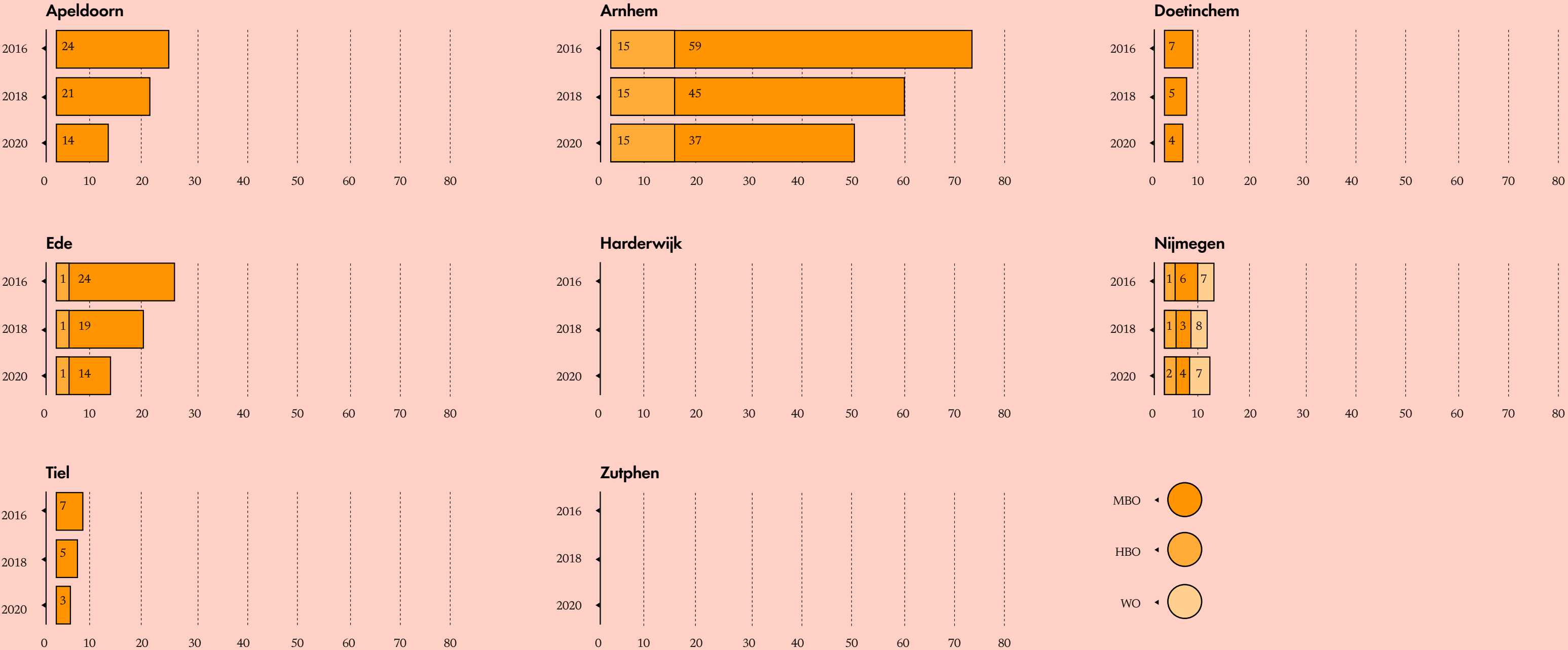
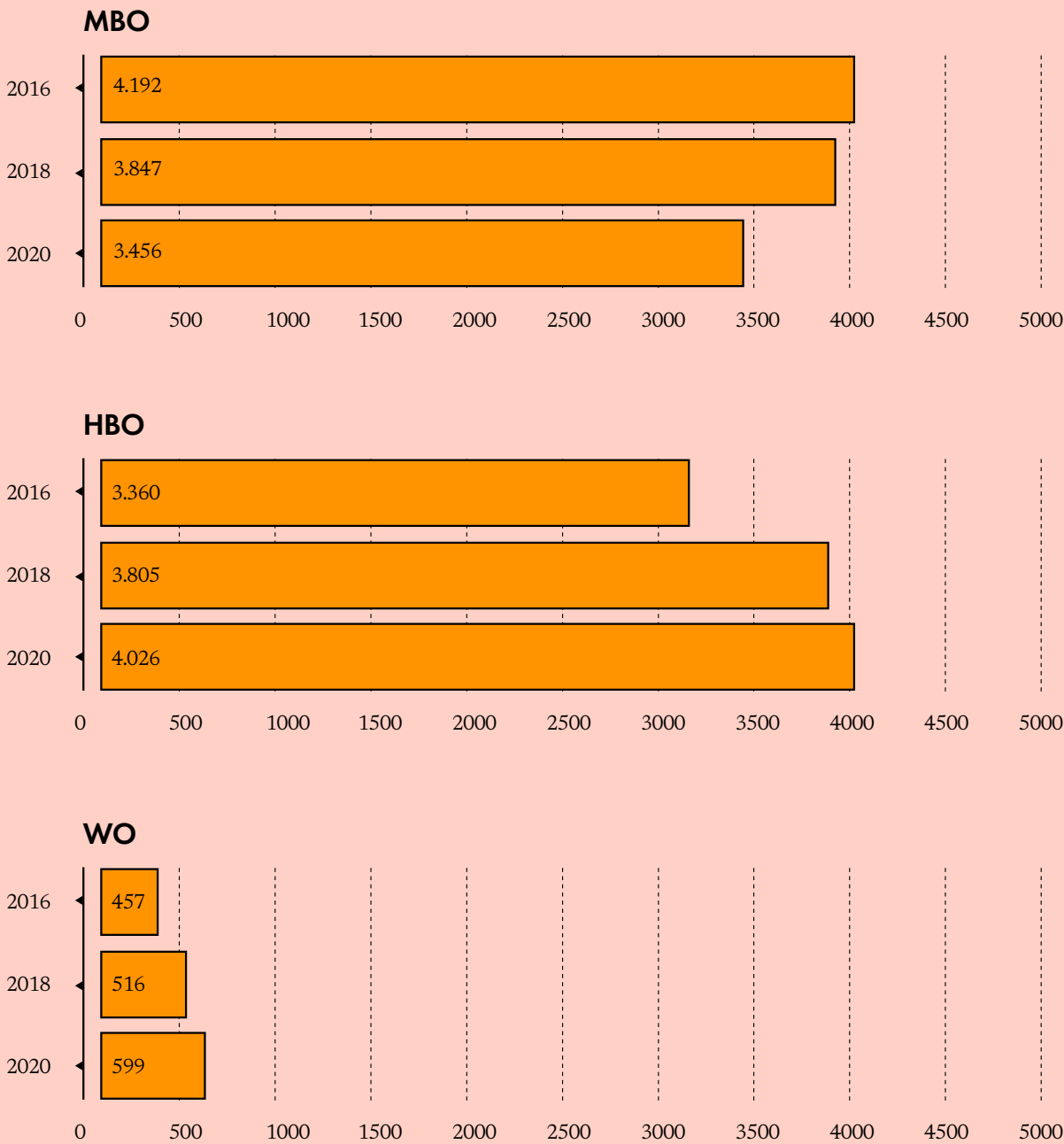

Fig. 16

Aantal studenten aan culturele opleidingen in Gelderland (voltijd en deeltijd), 2016, 2018 en 2020

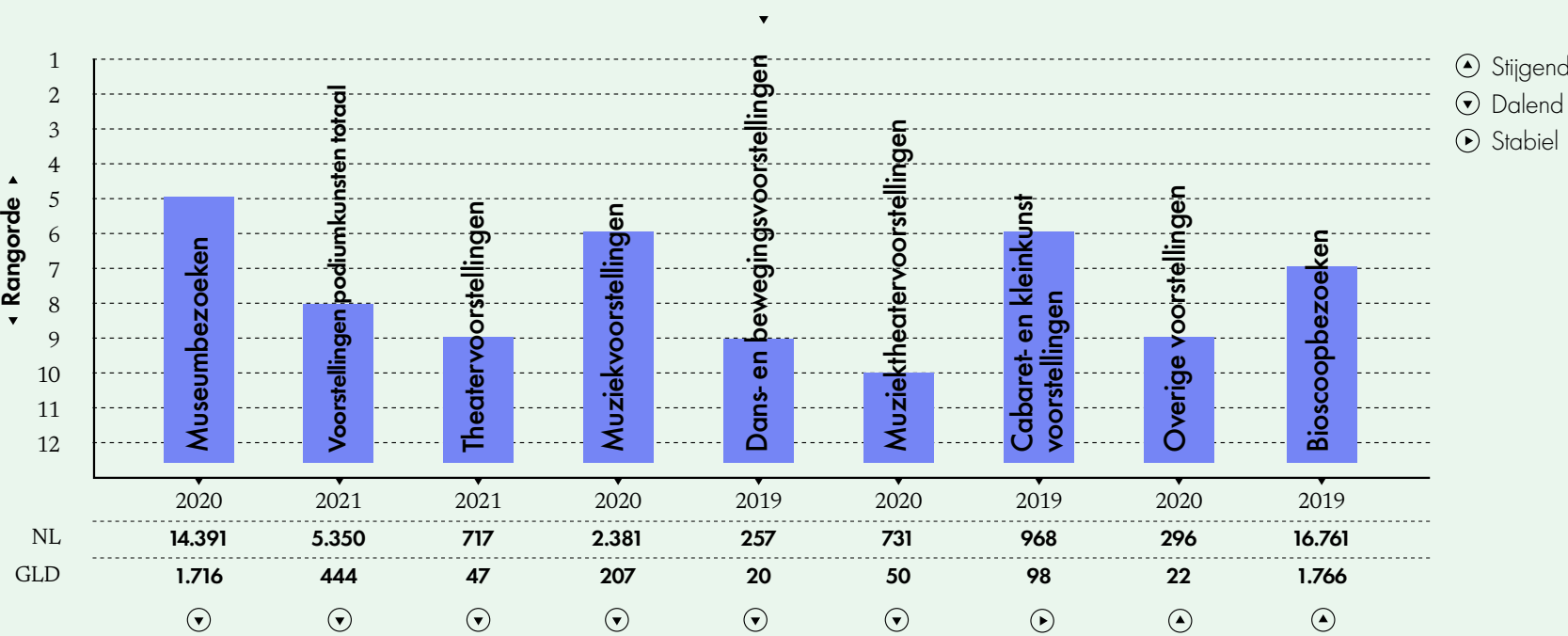

2 Sociaal Kapitaal

Onder sociaal kapitaal verstaan we de publieke en maatschappelijke betekenis van kunst, cultuur en erfgoed. In de *Uitgangspunten Cultuurbeleid 2021-2024* van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap kwam deze sociale betekenis van kunst en cultuur naar voren: ‘Cultuur doet wat met je. Het raakt je en zet aan tot denken. Het prikkelt de verbeeldingen helpt je in te leven in de wereld van een ander. Cultuur verbindt’²⁰

²⁰ Engelshoven van I., (2020) *Uitgangspunten Cultuurbeleid 2021-2024*, Den Haag: Ministerie van Onderwijs, cultuur en Wetenschap

Benchmark - Gelderland ten opzichte van andere provincies

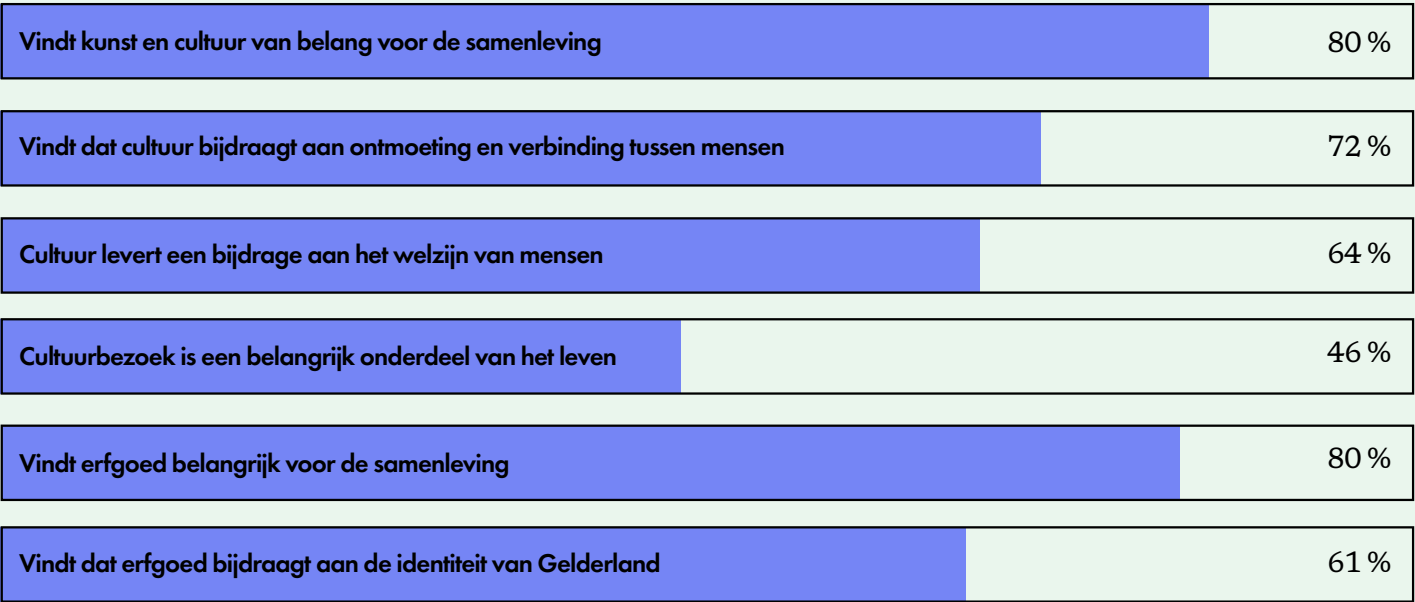
Cultuurlocaties online - Big data analyse

Online likes van Gelderlandse cultuurlocatie-pagina's op Facebook

Online likes:
716.265

Perspectief van Gelderlanders - Cultuurpeiling

Perspectief van Gelderlanders - Cultuurpeiling

86%

Vindt dat er (ruim) voldoende voorzieningen aanwezig zijn

14%

Vindt dat er te weinig voorzieningen aanwezig zijn

48%

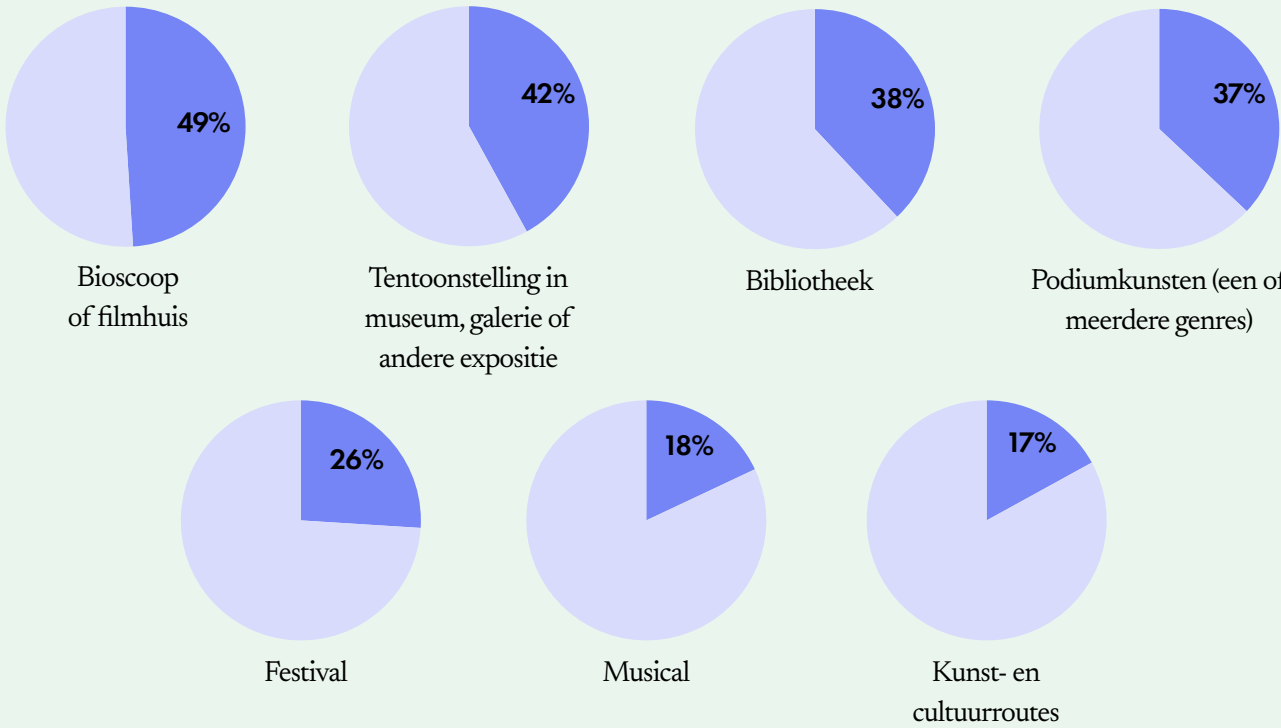
Maakt zich zorgen over de cultuursector door de coronacrisis

Perspectief van Gelderlanders - *Cultuurpeiling*

▼
Bezoek aan cultuur

72%

Geeft aan één of meerdere culturele activiteiten te bezoeken

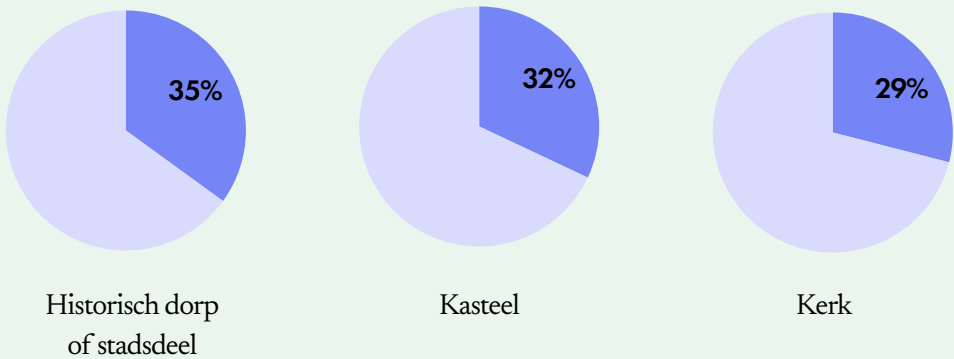

Perspectief van Gelderlanders - *Cultuurpeiling*

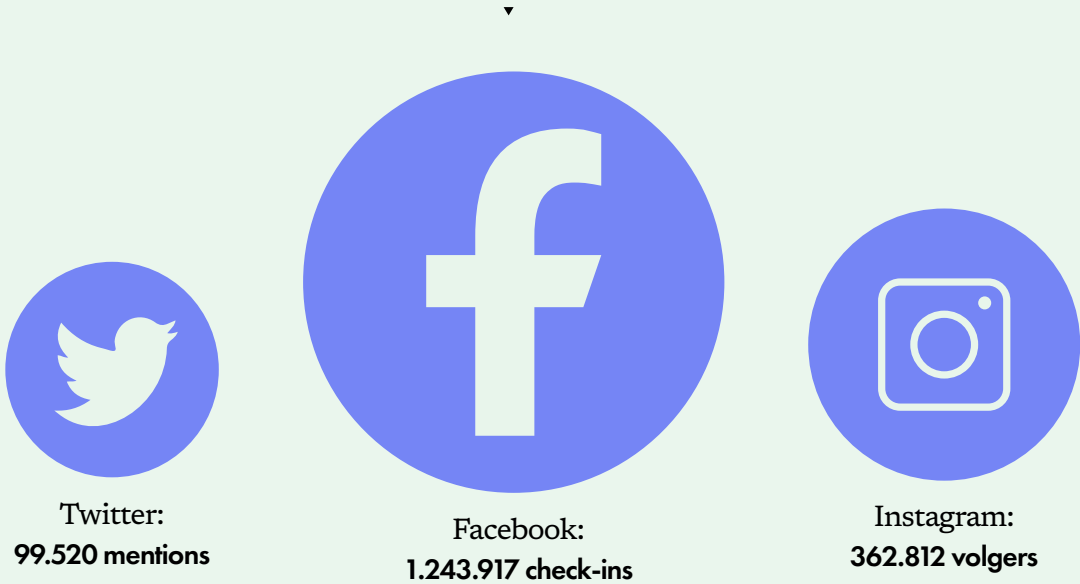
▼
Bezoek aan erfgoed:

66%

Geeft aan één of meerdere erfgoedcomplexen te bezoeken

Cultuurlocaties online - *Big data analyse*

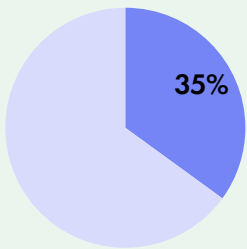

Sociaal Kapitaal ▼

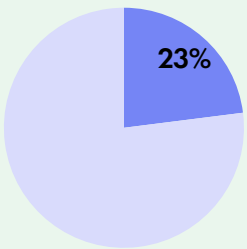
Perspectief van Gelderlanders - *Cultuurpeiling*

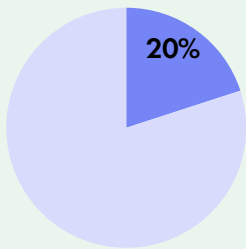
Online cultuurbezoek

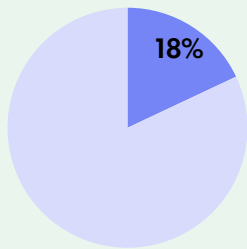
Luisteren van een podcast

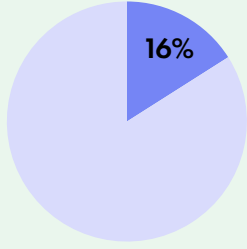
Niet-klassiek concert of festival

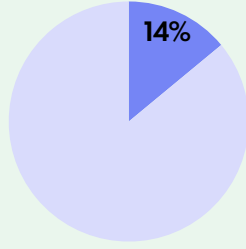
Cabaret

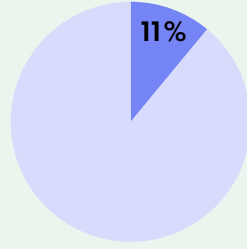
Virtuele rondleiding in museum, galerie of andere expositie

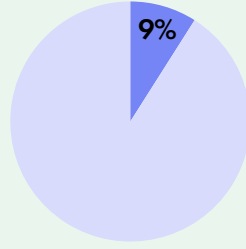
Theater

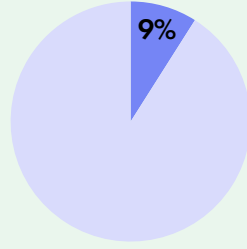
DJ-set

Klassiek of opera

Dans

Voorleessessie van boek of poëzie

Perspectief van Gelderlanders - *Cultuurpeiling*

54%

Geeft aan een vorm van cultuur te beoefenen

Mate van online cultuurbeoefening

30%

Opname van een les, webinar, cursus of workshop

32%

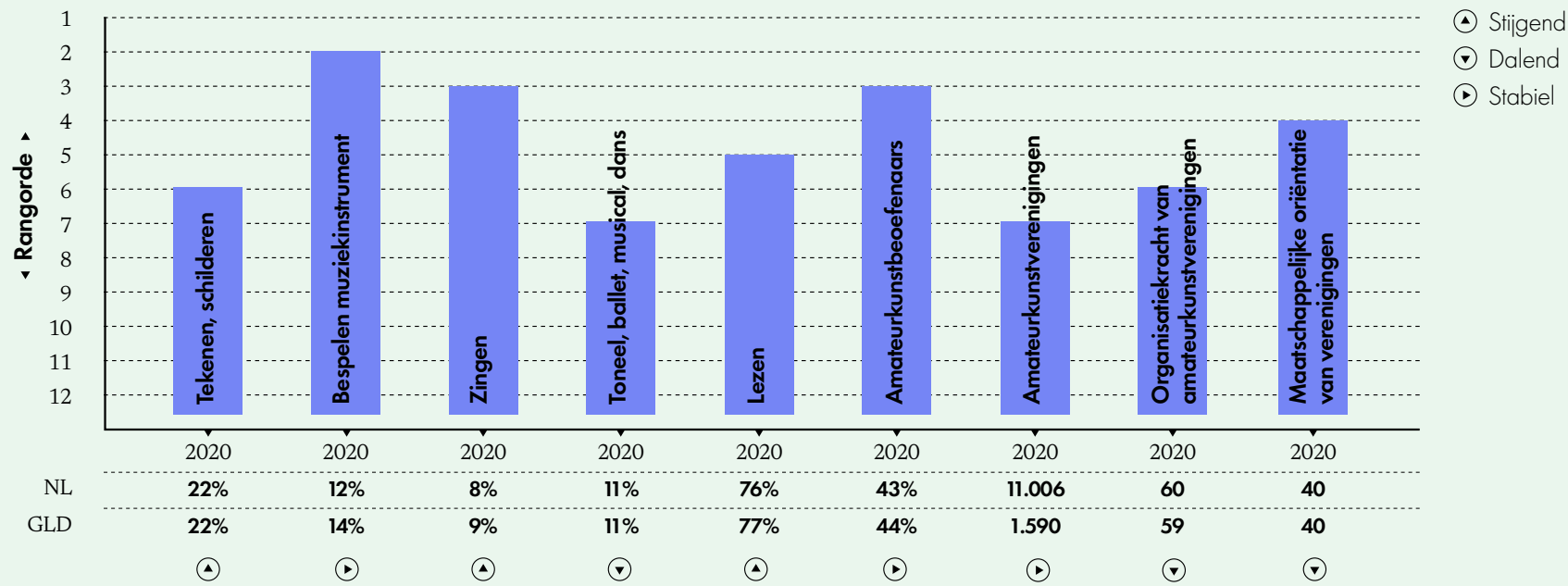
Les, webinar, cursus of workshop via livestream

14%

Samen online cultuur beoefenen (muziek maken, toneelspelen, etc.)

Sociaal Kapitaal ▼

Benchmark - *Gelderland ten opzichte van andere provincies*

Perspectief van Gelderlanders - *Cultuurpeiling*

Ondersteuning culturele organisatie, evenement of vereniging

18%

door het geven van geld

9%

door het doen van
vrijwilligerswerk

10%

Lidmaatschap van een
culturele vereniging

32%

Lidmaatschap van
de bibliotheek

Brabanders die beoefenen, bezoeken én ondersteunen

20%

Bij incidenteel bezoek
en beoefening

7%

Bij structureel bezoek
en beoefening

De nieuwe visie op landelijk cultuurbeleid na de coronacrisis heeft een belangrijke sociale boodschap: ‘Cultuur is van wezenlijk belang voor onze samenleving en een investering in onze maatschappij. Het brengt mensen bij elkaar, daagt uit en biedt nieuwe perspectieven. Zonder cultuur wordt het leven schraal, dof en bleek. Zonder cultuur ontbreken inspiratie, plezier en verbinding. En zonder cultuur staan we stil’.²¹ Het is niet direct duidelijk wat met de verschillende begrippen precies bedoeld wordt. Zeker is dat cultuur een grote sociale betekenis wordt toegedicht.

Ook in Gelderland vormt de sociale waarde van cultuur een belangrijk uitgangspunt in het beleid. Naast de intrinsieke waarde van kunst en cultuur, zorgt het voor ‘verbinden, verwonderen en bewaren’, zo wordt gesteld in de *Uitgangspuntennotitie Aanpak Cultuur en Erfgoed 2021*: ‘Deelname aan culturele activiteiten of het gebruik van erfgoed verbindt mensen. Ze dragen zichtbaar bij aan de leefbaarheid van de provincie. Het benadrukt de gezamenlijke identiteit’. En: ‘Creativiteit mag schuren en vragen stellen over wat ons drijft, wat we zien in onze samenleving en waar we ons over verwonderen. Kunst en cultuur kunnen namelijk ook ontregelen, confronteren, tot reflectie aanzetten, ons in contact brengen met het onbekende. Kortom, ze geven ons telkens een nieuwe blik op de werkelijkheid. Dit betekent dat we ook in de toekomst willen bijdragen aan cultuur die geen of nog geen maatschappelijke waarde heeft’.²² Opnieuw is niet steeds duidelijk wat de exacte betekenis van de gehanteerde begrippen is

en hoe die dus geëvalueerd kunnen worden. In ieder geval richt het bijbehorende uitvoeringsprogramma zich onder andere op het stimuleren van deelname aan cultuur en erfgoed, zodat iedereen in Gelderland kan deelnemen aan culturele activiteiten of zijn/haar talenten kan ontplooien.²³

Dergelijke beleidsstukken roepen vergezichten op, maar zijn tevens vaak in lastig toetsbare bewoordingen beschreven. Dit onderzoek poogt dan ook om de waarde van cultuur concreter in beeld te brengen, om zo cultuur als beleidsdoel én beleidsinstrument meer kracht bij te kunnen zetten of juist te kunnen bijsturen. Want hoe zit het met de publieke betrokkenheid van Gelderlanders bij kunst, cultuur en erfgoed? In dit hoofdstuk geven we hier antwoord op door inzicht te krijgen in wat Gelderlanders vinden van het huidige cultuuraanbod, hoe zij kunst en cultuur waarderen, en wat hun betrokkenheid is bij kunst, cultuur en erfgoed in termen van bezoek, beoefening en ondersteuning.

PUBLIEKE BETROKKENHEID IN CORONATIJD

De sociale waarde van kunst, cultuur en erfgoed in Gelderland brengen we vooral in beeld op basis van een ‘cultuurpeiling’, in de vorm van een online vragenlijst die we hebben uitgezet onder ruim 2.500 Gelderlanders. We hebben de data gewogen naar geslacht, leeftijd en opleidingsachtergrond, waardoor we representatieve uitspraken kunnen doen over alle Gelderlanders als het gaat om deze achtergrondkenmerken.²⁴ We vroegen hen naar hun

waardering en betrokkenheid bij kunst, cultuur en erfgoed in de periode van begin 2021 tot begin 2022. In die twaalf maanden hadden we nog altijd te maken met beperkingen door de coronacrisis. Na een paar maanden waarin meer mogelijk was, werden vanaf 10 juli 2021 de maatregelen weer aangescherpt. Half november was de cultuursector grotendeels gesloten; vanaf eind januari 2022 gingen instellingen weer langzaam open en gingen activiteiten en evenementen weer door.

Ten tijde van dit onderzoek golden onder andere de volgende maatregelen: het volledig sluiten van culturele instellingen (zoals theaters), aangepaste openingstijden, het coronatoegangsbewijs, de verplichte 1,5 meter afstand, een vaste zitplaats, het dragen van een mondkapje bij verplaatsing in de horeca, en een maximaal aantal bezoekers.²⁵ Dat betekent dus dat ook de grote nachtclubs en discotheken gesloten waren en dat festivals en evenementen niet of beperkt plaatsvonden. Deze maatregelen hebben vanzelfsprekend invloed gehad op de publieke betrokkenheid bij kunst, cultuur en erfgoed. Ook zijn deze maatregelen uniek, dat wil zeggen, ze zijn nog nooit eerder ingevoerd. We moeten de impact hiervan zodoende zonder vergelijkingsmateriaal beschouwen. Houd hier rekening mee bij het interpreteren van de resultaten in dit hoofdstuk. Daarnaast is dit de eerste keer dat een dergelijke cultuurpeiling uitgevoerd wordt in Gelderland, dus we kunnen de bevindingen niet terug relateren aan een ‘normaal’ of trend van eerdere jaren.

²¹ Uslu, G. (2022) *Nieuwe visie Cultuurbeleid*. Den Haag: Tweede kamer

²² *Uitgangspuntennotitie Aanpak cultuur en erfgoed 2020*. Provincie Gelderland

²³ *Uitvoeringsprogramma cultuur en erfgoed 2021*. Provincie Gelderland

²⁴ Hiermee bedoelen we dat, statistisch gezien, de verdeling in percentages op deze achtergrondkenmerken in de respondenten voldoende overeenkomen met de verdeling hiervan in de Gelderse bevolking.

²⁵ Zie: <https://www.boekman.nl/actualiteit/gevolgen-coronavirus-voor-culturele-sector/>

VERSCHILLEN TUSSEN GELDERLANDERS

Naast de algemene bevindingen, kijken we ook naar verschillen tussen groepen Gelderlanders. We kijken hierbij naar (significante) verschillen tussen leeftijdsgroepen, inwoners met verschillende opleidingsachtergronden en in verschillende woongebieden (stedelijk of niet stedelijk). Ook kijken we naar verschillen tussen de regio’s van Gelderland.²⁶ In onderstaande overzichten zijn de aantallen van de verschillende achtergrondkenmerken te vinden.

	Vrouw	Man	Totaal
16 t/m 29 jaar	212	226	438
30 t/m 39 jaar	165	178	343
40 t/m 49 jaar	189	183	372
50 t/m 64 jaar	352	334	686
65+	369	306	675
Totaal	1.287	1.227	2.514

Figuur 17 Responsverdeling naar leeftijdsgroepen en geslacht in aantallen.

	Aantal
T/m vmbo	681
Havo tot hbo	983
Hbo+	839
Onbekend	37
Totaal	2.541

Figuur 18 Responsverdeling naar opleidingsachtergrond in aantallen.

Meer informatie over de methodiek is te vinden in de onderzoeksverantwoording.

Opleidingsachtergronden

We zijn ons bewust van de maatschappelijke discussie om af te stappen van het onderscheid tussen ‘hoogopgeleid’ en ‘laagopgeleid’. In de onderzoekswereld is er echter nog geen algemeen gehanteerde wijze om het onderscheid in opleidingsachtergrond aan te duiden, waar tevens uit onderzoek blijkt dat dit wél een belangrijke voorspeller is voor de mate van cultuurparticipatie. Daarom hanteren we in dit onderzoek de volgende onderverdeling qua opleidingsachtergronden:

- **Tot en met vmbo:** lagere school, lbo, mavo en vmbo
- **Havo tot hbo:** havo, mbo, vwo en hbs
- **Hbo+:** hbo, postdoctoraal/promovendus, wo bachelor en wo master

2.1
Waardering voor kunst, cultuur en erfgoed

Perspectief van Gelderlanders
– Cultuurpeiling

KUNST EN CULTUUR ZIJN BELANGRIJK, MET NAME VOOR ONTMOETING EN VERBINDING TUSSEN MENSEN

De meerderheid van de Gelderlanders vindt kunst en cultuur belangrijk voor de samenleving (80%). Kunst en cultuur zijn van waarde als het gaat om algemene ontwikkeling, om (historische) kennis over te dragen en om te leren over normen en waarden in de samenleving, zo benoemen Gelderlanders. Ook zorgen kunst en cultuur volgens hen voor verbinding en sociale cohesie en kunnen ze helpen om verschillende meningen en perspectieven te overbruggen. Tot slot wordt benoemd dat kunst en cultuur voor ontspanning zorgen en dat mensen zich via het doen aan kunst en cultuur kunnen uiten.

Het zelf beoefenen en bezoeken van cultuur vormt voor een kleiner deel van de Gelderlanders een belangrijk onderdeel in hun leven. Voor iets minder dan de helft van de inwoners van Gelderland is het bezoeken van cultuur een belangrijk onderdeel van het leven (46%). Kijken we naar het beoefenen van cultuur, zoals het zelf maken van muziek of toneelspelen, dan geldt dat voor ongeveer vier op de tien inwoners.

²⁶ Groene Metropoolregio, Achterhoek, Rivierenland, Noord-Veluwe, Stedendriehoek en Foodvalley

We vroegen Gelderlanders waar cultuur volgens hen aan bijdraagt. Met name de sociale aspecten van cultuur springen er dan in positieve zin uit. Zo vindt 71% dat cultuur veel bijdraagt aan de ontmoeting en verbinding tussen mensen. Ook geven ruim zes op de tien Gelderlanders aan dat cultuur veel bijdraagt aan het saamhorigheidsgevoel in de buurt en aan het welzijn van mensen in het algemeen. Iets minder dan de helft vindt dat cultuur veel bijdraagt aan de Gelderse identiteit (46%).

JONGEREN HECHTEN MEER WAARDE AAN CULTUURBEOEFENING, OUDEREN AAN CULTUURBEZOEK

De waardering voor cultuur verschilt tussen verschillende groepen Gelderlanders. Over het algemeen zien we dat ouderen (65-plussers), inwoners met een hbo+-opleiding en mensen in stedelijke gebieden vaker vinden dat kunst en cultuur van belang zijn voor de samenleving. Mensen uit de Groene Metropoolregio vinden cultuur vaker van belang voor de samenleving (82%), terwijl inwoners uit Noord-Veluwe het relatief gezien minder vaak eens zijn met de stelling dat cultuur belangrijk voor de samenleving is (74%). Mogelijk speelt wat men zelf definieert als ‘cultuur’ hierbij een rol.

Met name jongeren (tot 30 jaar) vinden vaker dat het zelf beoefenen van cultuur een belangrijk onderdeel van hun leven vormt; ouderen hechten juist meer waarde aan het bezoeken van cultuur. Inwoners met een hbo+-opleiding vinden zowel cultuurbeoefening als cultuurbezoek belangrijker voor hun leven dan de inwoners met de andere opleidingsniveaus. Inwoners van de Groene Metropoolregio en in stedelijke gebieden vinden cultuurbeoefening vaker belangrijk voor hun leven dan inwoners in de andere regio’s; Achterhoekers vinden dit minder vaak van belang.

ERFGOED WORDT MEER VAN BELANG GEVONDEN VOOR DE GELDERSE IDENTITEIT DAN CULTUUR

Net als kunst en cultuur ziet 80% van de Gelderlanders erfgoed als belangrijk voor de samenleving. Gelderlanders duiden de waarde van erfgoed in termen van het belang voor de identiteit en vinden dat de geschiedenis van plekken niet vergeten mag worden. Erfgoed is voor hen een plek van verbinding en saamhorigheid. Ruim een derde van de inwoners van Gelderland geeft aan dat zij het bezoeken van erfgoed een belangrijk onderdeel van hun leven vinden (36%).

Ook draagt erfgoed, net als cultuur, volgens de Gelderlanders vooral bij aan de ontmoeting en verbinding tussen mensen (57%) en aan het saamhorigheidsgevoel in de buurt (54%). Daarnaast geeft iets meer dan de helft van de mensen aan dat erfgoed van invloed kan zijn op actieve en betrokken burgers (51%).

Gelderlanders vinden dat erfgoed, aanzienlijk meer dan cultuur, bijdraagt aan de Gelderse identiteit (61%). Met name Gelderse monumenten dragen bij aan deze identiteit, aldus de Gelderlanders (70%). Daarnaast vindt twee derde dat de Gelderse geschiedenis bijdraagt aan de Gelderse identiteit en is 57% van mening dat Gelderse verhalen, gebruiken en tradities van belang zijn hiervoor. De mogelijkheid bestaat dat de respondenten ‘Gelderse identiteit’ hierbij hebben geïnterpreteerd als hun regionale identiteit, aangezien uit onderzoek blijkt dat de ‘Gelderse identiteit’ voor veel mensen meer regionaal bepaald is.²⁷

VOORAL OUDEREN EN HBO-PLUSSEERS HECHTEN WAARDE AAN ERFGOED

We zien dat voornamelijk vijftigplussers en inwoners met een hbo+-opleiding erfgoed belangrijk voor de samenleving vinden. Zij geven relatief vaak aan dat erfgoed bijdraagt aan het tegengaan van verloedering of achteruitgang, dat het van belang is voor het bevorderen van sociale aspecten, en dat erfgoed belangrijk is voor de Gelderse identiteit. Kijken we naar regionale verschillen, dan zien we dat mensen uit Rivierenland en uit Noord-Veluwe minder vaak vinden dat erfgoed bijdraagt aan de Gelderse identiteit dan de overige regio’s.

²⁷ Zie bijvoorbeeld het onderzoek van Dolly Verhoeven hierover: ‘Ons Gelderland? Op zoek naar de Gelderse identiteit’. 20 september 2017. <https://storia.nl/wp-content/uploads/2017/10/Ons-Gelderland-essay-Dolly-Verhoeven.pdf>

Het belang van kunst en cultuur volgens Gelderlanders

“Alle creatieve uitingsvormen van mensen zorgen voor zichtbaarheid van verschillende meningen en perspectieven in onze maatschappij.”

“Creativiteit is goed voor lichaam en geest, geeft innovatieve ideeën, goede energie, verbindt de bevolking, geeft gevoel van leven.

Cultuurweerspiegelt de aard van de bevolking, tijdgeest en historie.”

“Zonder kunst en cultuur leven we in een betonnen, lege samenleving van systeemdenken.”

“Samen iets beleven zorgt voor verbinding. Het is ook belangrijk om naast je werk ontspanning te hebben.”

“Het draagt bij aan een persoonlijke ontwikkeling, het brengt mensen bij elkaar. Het is onderdeel van onze identiteit.”

Het belang van erfgoed volgens Gelderlanders

“Cultureel erfgoed geeft verbinding, maakt ons bewust van geschiedenis (en hopelijk ook de lessen die we daaruit kunnen leren) en zorgt bovendien voor variatie in onze leefomgeving.”

“Erfgoed biedt herkenning en geeft houvast en identiteit.”

“Erfgoed vertelt een verhaal van een dorp of stad, hierdoor zal de geschiedenis van de plaats niet in vergetelheid raken.”

“Het verbindt heden en verleden.”

WAARDERING VOOR HET GELDERSE
CULTUURAAANBOD: RUIME VOLDOENDE

Het totale cultuuraanbod in Gelderland krijgt een ruime voldoende: een 7,2. Met name over de kwaliteit en de bereikbaarheid van het cultuuraanbod zijn de Gelderlanders tevreden; beide worden gewaardeerd met een 7,3. Over het algemeen vinden Gelderlanders dat er (ruim) voldoende voorzieningen voor kunstzinnige en creatieve activiteiten in de omgeving aanwezig zijn (86%); 14% van hen vindt dat er te weinig voorzieningen zijn. Gelderlanders die aangeven dat er te weinig voorzieningen in de omgeving zijn, missen voornamelijk een bioscoop, theater(voorstellingen), musea en festivals. Ook benoemen enkelen dat ze in de omgeving diversiteit en variatie missen wanneer het gaat om (betaalbare) culturele voorzieningen.

JONGEREN MINDER, OUDEREN MEER TEVREDEN
OVER HET GELDERSE CULTUURAAANBOD

Jongeren hebben een lagere waardering voor het totale aanbod, de zichtbaarheid, de kwaliteit en de diversiteit van het Gelderse cultuuraanbod dan de overige leeftijdsgroepen. Gelderlanders van 65 jaar en ouder zijn juist het meest te spreken over deze aspecten van het cultuuraanbod in Gelderland.

Gelderlanders met een opleiding tussen havo en hbo waarderen de kwaliteit, diversiteit en het totale cultuuraanbod met lagere rapportcijfers dan inwoners met een opleidingsniveau tot en met vmbo of met een opleidingsniveau van hbo of wo. Daarnaast zien we dat

inwoners van de Groene Metropoolregio de kwaliteit en diversiteit van het aanbod beter beoordelen dan inwoners van de andere regio's. Inwoners van Rivierenland beoordelen de bereikbaarheid van het aanbod lager dan inwoners van andere regio's; inwoners van de Stedendriehoek geven de prijs van het cultuuraanbod een lager gemiddeld rapportcijfer dan inwoners in de andere regio's. Mogelijk speelt hierbij een aantrekkingskracht van aanpalende gebieden een rol.

Een vijfde van de dertigers vindt dat er te weinig voorzieningen in hun omgeving zijn voor kunstzinnige of creatieve vrijetijdsactiviteiten. Dit is een relatief hoog percentage in vergelijking met de andere leeftijdsgroepen. Ook mensen uit Rivierenland en inwoners van niet-stedelijke gebieden geven relatief vaak aan dat er te weinig culturele voorzieningen in hun omgeving aanwezig zijn.

GELDERLANDERS ZIJN BEREID OM HOGERE
BEDRAGEN UIT TE GEVEN AAN CULTUURBEZOEK
DAN AAN CULTUURBEOEFENING

Gelderlanders zijn gemiddeld genomen bereid om €41 per maand uit te geven aan cultuurbezoek. Aan cultuurbeoefening is dat iets meer dan de helft van dit bedrag: €24 per maand. In het vergelijkbare onderzoek *Waarde van Cultuur 2022 – Brabant* zien we dat Brabanders gemiddeld genomen bereid zijn om €35 per maand te besteden aan cultuurbezoek en €22 per maand aan cultuurbeoefening. Daarmee ligt de betalingsbereidheid in Gelderland hoger.²⁸

JONGEREN HEBBEN EEN HOGERE
BETALINGSBEREIDHEID VOOR CULTUURBEOEFENING,
VOOR BETALINGSBEREIDHEID SPEELT
OPLEIDINGSACHTERGROND EEN ROL

Als we kijken naar de bereidheid tot culturele uitgaven, dan zien we dat jongeren gemiddeld genomen bereid zijn om per maand het meest te besteden aan cultuurbeoefening (€35 per maand), en ouderen gemiddeld het minst (€16 per maand). Gelderlanders met een hbo+-opleidingsniveau zijn gemiddeld genomen bereid om €28 per maand te besteden aan cultuurbeoefening, bij inwoners tot en met vmbo is dit €16 per maand. Ook zijn inwoners met een opleidingsachtergrond tot en met vmbo tot minder grote bedragen bereid om uit te geven aan cultuurbezoek, namelijk €28 per maand. Inwoners met een opleidingsniveau tussen havo en hbo zijn bereid het meest per maand uit te geven aan cultuurbezoek: €50 per maand. Overigens weten we niet in welke mate deze bevindingen samenhangen met de mogelijkheid om geld te besteden.

DE HELFT VAN DE GELDERLANDERS KON NIET
WACHTEN OM WEER (FYSIEKE) CULTURELE
ACTIVITEITEN TE ONDERNEMEN

De coronacrisis heeft een grote impact op de cultuursector. Lange tijd was de sector grotendeels gesloten of alleen met beperkende maatregelen toegankelijk. We zien dat ook de Gelderlanders hier gevolgen van ervaren.²⁹ Zo geeft ongeveer de helft van de Gelderlanders aan dat zij niet konden wachten tot er weer (fysieke) culturele activiteiten te ondernemen

²⁸ Broers, B., Vinken, H., van Heeswijk, G., et al. 2022. Waarde van cultuur 2022. Kunstloc Brabant. www.kunstloc.nl/wvc22.

²⁹ De cultuurpeiling is uitgevraagd tussen 18 februari en 8 maart 2022. In deze periode ging de cultuursector stapsgewijs weer open. Vanaf 25 februari werd afscheid genomen van: beperkte openingstijden, het coronatoegangsbewijs, het houden van 1,5 meter afstand, de mondkapjes, een maximum aantal bezoekers en vaste zitplaatsen. Wel moest bij locaties met meer dan 500 mensen een negatieve testuitslag worden getoond. Zie: <https://www.boekman.nl/actualiteit/gevolgen-coronavirus-voor-culturele-sector/>

zijn. Ook maakt ongeveer de helft zich zorgen over de cultuursector. Deze groep verwacht niet dat de sector zich gemakkelijk zal herstellen van de gevolgen van de coronacrisis. Tot slot geeft het grootste deel van de Gelderlanders aan dat zij het erg zouden vinden als culturele initiatieven of gezelschappen failliet zouden gaan als gevolg van de coronacrisis (64%).

MET NAME INWONERS UIT DE GROENE METROPOOL
MAKEN ZICH ZORGEN OVER DE GEVOLGEN VAN DE
CORONACRISIS

Over het algemeen zien we dat jongeren en inwoners met een hbo+-opleiding vaker niet kunnen wachten tot ze weer (fysieke) culturele activiteiten kunnen ondernemen en dat ze zich vaker zorgen maken over de gevolgen van de coronacrisis voor de cultuursector. Daarentegen vinden zij het vaker niet erg als er door de coronacrisis initiatieven en gezelschappen failliet gaan. Inwoners van de Groene Metropoolregio maken zich het vaakst zorgen over de cultuursector (51%), in Noord-Veluwe geldt dit het minst vaak (36%).

Cultuurlocaties online

– *Big data-analyse*

FACEBOOK: VEEL ‘LIKES’ VOOR LOCATIES IN
NIJMEGEN EN ARNHEM EN VOOR ONGESUBSIDIEERDE
LOCATIES

We hebben op Facebook in totaal 716.265 ‘likes’ voor de cultuurlocaties geteld. Daarbij gaat het vooral om likes van de locaties in Nijmegen (29%), Arnhem (26%), Apeldoorn (17%) en ook Ede (11%) en Harderwijk (9%). De likes zijn in grote meerderheid voor de ongesubsidieerde locaties (68% van alle likes). De meeste likes zijn terug te voeren op ongesubsidieerde muzieklocaties in Nijmegen, ongesubsidieerde multi-domeinlocaties in Arnhem, en ongesubsidieerde musea in Apeldoorn en in Harderwijk. Met multi-domeinlocaties bedoelen we locaties waar cultuur te beleven valt vanuit meerdere verschillende cultuurdomeinen, zoals theater en/of muziek en/of film. De ongesubsidieerde filmlocaties in Ede scoren binnen het domein film relatief hoog, net als de ongesubsidieerde beeldende-kunstlocaties in Nijmegen binnen het domein beeldende kunst. Uit de cijfers blijkt dat het ongesubsidieerde culturele circuit, zeker de plekken waar men vanuit meerdere culturele disciplines actief is, zeer gewaardeerd wordt. We weten niet precies waarom, maar mogelijk zijn dit ook de plekken waar veel alternatieve, nieuwe dingen te beleven vallen en nieuwe talenten zich laten zien.

2.2

De Gelderlander
als cultuurbezoeker

Benchmark

– *Gelderland ten opzichte van andere provincies*

In deze paragraaf werpen we een blik op het cultuurbezoek van Gelderlanders. We laten zien dat Gelderlanders fervente museumbezoekers zijn. Als het gaat om populaire cultuurbezoeken, zoals theaters en bioscopen, dan neemt Gelderland een middenmootpositie in.

MUSEUMBEZOEK HOOG, MAAR DAALT IN 2020

Het museumbezoek in Gelderland is hoog. In de periode 2017 tot en met 2019 ligt het bezoek rond de 3,4 miljoen bezoekers per jaar, waarmee Gelderland op de derde plaats staat van de twaalf provincies.³⁰ In 2020 zakt dit – logischerwijs als gevolg van de coronamaatregelen – terug tot 1,7 miljoen bezoekers, waarmee Gelderland landelijk op de vijfde plaats komt.

THEATERBEZOEK STEEVAST MIDDENMOOT
TOT LAAG

In Gelderland zijn er tussen 2017-2019 in totaal ongeveer 1,4 miljoen podiumkunstbezoeken per jaar. In 2020 daalt dat naar 444.000 bezoeken. Gelderland

³⁰ Het gaat om bezoeken aan Gelderse musea van Gelderlanders en anderen, niet om het aantal Gelderlanders dat musea in Gelderland of daarbuiten bezoekt. Het CBS meet namelijk de bezoeken bij de musea zelf.

staat in 2017-2019 op de zevende en in 2020 op de achtste plaats. Hierbij zien we een vergelijkbaar beeld bij de verschillende typen podiumkunsten (theater, muziek, dans, muziektheater en overige voorstellingen): een middenmootpositie in 2017-2019 en dan een sterke daling naar een lagere positie (negen à tien) in 2020. Uitzonderingen hierop zijn muziek en cabaret. Bezoek aan muzikale activiteiten daalt niet zo sterk als de voornoemde typen (plaats vijf in 2017-2019 en plaats zes in 2020). De positie van cabaretbezoeken blijft stabiel: sterk teruglopende bezoeken in 2020, maar nog steeds een zesde plaats. Anders gezegd: voor wat betreft theater, dans en muziektheater lijkt het erop dat het Gelderse publiek meer is weggebleven dan in de overige provincies. Wat betreft muziek en cabaret volgt Gelderland de landelijke trend: er blijven mensen weg in 2020 ten opzichte van de voorgaande jaren, maar niet meer of minder dan elders. Waarschijnlijk zijn dit de meer toegankelijke vormen van podiumkunsten die in heel Nederland nog relatief meer publiek hebben weten te trekken dan de andere vormen van podiumkunsten – maar zeker weten we dat op basis van deze data niet.

BIOSCOOPBEZOEK MIDDENMOOT; LICHT STIJGEND IN 2020

In 2017-2019 zien we in Gelderland steeds meer bioscoopbezoeken: van 3,4 miljoen in 2017 en 3,5 miljoen in 2018 naar 3,7 miljoen in 2019. In het coronajaar 2020 is dat nog maar 1,8 miljoen. De positie van Gelderland in vergelijking met de andere provincies stijgt van acht in 2017-2019 naar zeven in 2020.

BLIJVEND HOGE CIJFERS LEDEN, BEZOEKEN EN UITLENINGEN BIBLIOTHEKEN

De bibliotheekcijfers zijn relatief positief voor Gelderland; ze hebben veel leden (waaronder ook veel jeugdleden) en kennen qua ledenaantal nauwelijks een terugloop in 2020 (gemiddeld plaats vier in 2017-2020). De positie van Gelderland loopt lichtjes op in 2020 ten opzichte van 2019. Door corona loopt het aantal fysieke bezoeken aan de bibliotheken in 2020 vanzelfsprekend terug: van gemiddeld 8,1 miljoen per jaar in 2017-2019 naar 5 miljoen in 2020. Zowel wat leden als bezoeken betreft stijgt de al relatief hoge positie van Gelderland lichtjes ten opzichte van de andere provincies. Dat geldt niet voor de bibliotheekuitleningen. Gemiddeld zijn er 9,8 miljoen uitleningen in 2017-2019 en 6,7 miljoen in 2020. Gelderland heeft op dit punt een vaste vijfde plaats.

CANONIEK EN POPULAIR

We hebben onderscheid gemaakt tussen bezoek aan canoniek kunstaanbod (klassiek concert, opera, ballet, theater) en aan populair kunstaanbod (popconcert, cabaret, film, dans). In 2020 zien we zowel landelijk als in Gelderland een afname ten opzichte van voorgaande jaren als het gaat om het bezoeken van canonieke kunsten (van een derde naar ongeveer een vijfde van de bevolking) en van populaire kunsten (van 69% in 2019 naar 58% in 2020). Gelderland loopt dus in de pas met de rest van het land qua bezoeken aan canonieke en populaire kunstvormen.

Het valt wel op dat Gelderland een sterk wisselende plaats inneemt tussen de andere provincies als het gaat om bezoek aan canonieke kunsten; van plaats elf in 2017 en plaats acht in 2018 naar plaats elf in 2019 – en weer omhoog naar zeven in 2020. Dat de interprovinciale positie van Gelderland is gestegen, wijst erop dat er in Gelderland minder bezoekers zijn weggebleven in 2020 dan elders, hoewel dit erg verschilt per soort canonieke kunsten. Bij de bezoeken aan populaire kunstvormen zien we dit alles niet. Daar staat Gelderland stevast op de vijfde plek; een hoge middenmootpositie tussen de andere provincies. Het aantal podia en festivals in Gelderland is relatief bescheiden, zagen we eerder. Oftewel, de hoge middenmootpositie qua bezoeken betekent waarschijnlijk dat Gelderlanders (ook relatief veel) naar podia en festivals buiten de provincie gaan.

Cultuurlocaties online

– *Big data-analyse*

FACEBOOK: VEEL VOLGERS VAN LOCATIES IN NIJMEGEN EN ARNHEM

Er zijn op Facebook bijna 725.000 volgers van de Gelderse cultuurlocaties en het leeuwendeel volgt locaties in Nijmegen (30%), Arnhem (23%) en Apeldoorn (18%). Het is waarschijnlijk dat in deze drie grotere steden de meeste en grotere cultuurlocaties zitten. Volgers van ongesubsidieerde locaties zijn (wederom) in de meerderheid (70%). Deze locaties trekken in ieder geval volgers die dit actief op sociale media delen. Het kan zo zijn dat de minder populaire

locaties ook veel onzichtbare ‘volgers’ hebben die minder actief zijn op sociale media. Het bovenstaande patroon bij de likes vinden we ook terug bij de volgers als we kijken naar het soort locaties.

FACEBOOK: LOCATIES VOLGEN ZELF NAUWELIJKS
ANDERE LOCATIES

De cultuurlocaties volgen zelf zo’n 3.500 andere locaties; een fractie dus van het bovengenoemde aantal volgers. Bovendien komt dit op het conto van slechts enkele locaties, zo lijkt het: gesubsidieerde multi-domeinlocaties in Nijmegen en Arnhem, ongesubsidieerde theaterlocaties in Arnhem, ongesubsidieerde musea en beeldende-kunstlocaties in Nijmegen. Zij zijn het merendeel van de volgende locaties.

FACEBOOK: VEEL CHECK-INS IN ARNHEM

We kunnen ook kijken naar de check-ins: de daadwerkelijke bezoeken aan de cultuurlocaties. Samengenomen hebben we 1,24 miljoen check-ins geregistreerd. Arnhem neemt een uitzonderlijke positie in met relatief veel check-ins (42% van het totaal), op grote afstand gevolgd door Nijmegen (20%). We zien wel weer de dominante positie voor de ongesubsidieerde locaties (76% van alle check-ins). Ook nu weer een sterke positie van de multi-domeinlocaties (49% van alle check-ins) en dan vooral de ongesubsidieerde in Arnhem (64% van alle check-ins bij multi-domeinlocaties). Het lijkt erop hier een voor Arnhem relevante ongesubsidieerde

cultuurlocatie is aangemerkt, die mogelijk een dubbelrol heeft in de evenementen-of sportbranche.

INSTAGRAM: VEEL ‘FOLLOWERS’ EN ‘FOLLOWING’ IN
NIJMEGEN EN IN DE VISUELE CULTUURDOMEINEN

Op Instagram hebben de cultuurlocaties in totaal 363.000 volgers (‘followers’), terwijl de locaties zelf zo’n 90.000 anderen volgen (‘following’). Vooral Nijmeegse locaties hebben veel ‘followers’ (124.000), en zij volgen ook de meeste anderen (47.000). Het verschil met de tweede en derde gesitueerde stad (Arnhem en Apeldoorn) zegt veel: Arnhemse locaties worden door 88.000 mensen gevolgd en zij volgen zelf 21.000 anderen. Apeldoornse locaties hebben 52.000 volgers en volgen 6.423 anderen.

De meeste volgers zitten bij de musea (34% van alle volgers), multi-domeinlocaties (30%) en beeldende-kunstlocaties (16%). De hoge positie van musea (en daarbinnen die in Arnhem) en beeldende-kunstlocaties komt waarschijnlijk doordat Instagram een sterk visueel medium is. Dat blijkt ook uit het aantal anderen dat gevolgd wordt: ook hier weer een fors aandeel voor de musea en beeldende-kunstlocaties (respectievelijk 18% en 21% van alle anderen die gevolgd worden). De relatief zwakke positie van film, met weinig followers en following, is dan weer opmerkelijk bij een sterk visueel medium als Instagram.

TWITTER: VEEL ‘MENTIONS’ UIT ARNHEM

We hebben bijna 100.000 ‘mentions’³¹ van de Gelderse cultuurlocaties gemeten op Twitter. Het grootste deel hiervan betreft locaties in Arnhem (35.000), gevolgd door Nijmegen (24.000) en Apeldoorn (20.000), samen goed voor 79% van alle ‘mentions’. De Arnhemse mentions komen veel van de ongesubsidieerde multi-domeinlocaties, die in Nijmegen van ongesubsidieerde muzieklocaties, en in Apeldoorn van de ongesubsidieerde musea. Beeldende-kunstlocaties, filmlocaties en locaties voor theaterkunsten spelen nauwelijks een rol in de tweets van de Gelderlanders.

Registraties van professionele instellingen
— *Culturele Atlas*

We hebben data van achttien van de 43 Gelderse culturele instellingen als het gaat om het aantal bezoeken in 2019 en 2020.³² Het aantal culturele instellingen met cijfers over het aandeel betaalde bezoeken is nog lager: twaalf.

VEEL MINDER BEZOEKEN

Als we kijken naar de achttien instellingen waarvan we de cijfers hebben ontvangen, dan zien we een daling van 46% in het aantal bezoeken in 2020 ten opzichte van 2019. Dat is inclusief de twee bibliotheken waarvan we data hebben. Als we de bibliotheekdata buiten beschouwing laten, dan zien we voor de andere zestien instellingen een daling van 68% in het aantal

³¹ Een ‘mention’ is een tweet waarin een andere persoon of een andere organisatie wordt genoemd (getagd).

³² Twee organisaties hebben we buiten beschouwing gelaten wegens stijgingen in aantallen die onwaarschijnlijk lijken, of mogelijk het resultaat zijn van een fusie. Bij deze organisaties zien we een flinke toename van het aantal bezoeken, zoals van 76.000 in 2019 naar 140.000 in 2020 en van 17.000 naar 203.000 opgelopen. We nemen ook aan dat hier online bezoeken zijn meegeteld.

bezoeken. Het aantal betaalde bezoeken is gedaald met 51%. Het lijkt er dus niet op dat de daling in het aantal bezoeken vooral terug te voeren is op een daling in betaalde bezoeken. Sterker nog, ondanks een zeer sterke daling in het algemeen nam het aantal betaalde bezoeken in de coronatijd minder sterk af.

Perspectief van Gelderland

– Cultuurpeiling

ONDANKS DE CORONABEPERKINGEN, HEEFT DE GROOTSTE GROEP GELDERLANDERS CULTUUR BEZOCHT

In het afgelopen jaar heeft bijna driekwart van de Gelderlanders één of meerdere culturele activiteiten in Nederland bezocht (72%). De bioscoop en filmhuis waren het populairst; zij werden door de helft van de Gelderlanders bezocht. Daarnaast zijn zij vooral naar een tentoonstelling in een museum, galerie of een andere expositie geweest (42%) of hebben ze een bezoek gebracht aan de bibliotheek (38%). Dit zijn relatief lage percentages, wat hoogstwaarschijnlijk te verklaren valt door de coronacrisis.³³ We zien bijvoorbeeld dat gemiddeld genomen de verschillende culturele activiteiten een kwart minder bezocht worden dan in het jaar voordat de coronacrisis uitbrak. Gelderlanders die de laatste maanden geen cultuur bezochten, geven aan dat dit voornamelijk kwam door de beperkende coronamaatregelen of omdat zij geen interesse hebben in cultuur, omdat ze het te prijzig vinden of omdat ze er door tijdsgebrek niet aan toegekomen zijn.

Als we kijken naar de frequentie van het bezoek aan culturele activiteiten, dan gaan Gelderlanders het meest frequent naar de bibliotheek: 15% gaat maandelijks of vaker hierheen. De bibliotheek wordt het vaakst binnen de eigen gemeente bezocht (82% bezoekt binnen de eigen gemeente); voor een pop-, rock- of wereldmuziekconcert gaan Gelderlanders het vaakst de provinciegrens over (58%).

JONGEREN EN HBO-PLUSERS MEEST FREQUENTE EN DIVERSE CULTUURBEZOEKERS

In vergelijking met de andere inwoners hebben jongeren en inwoners met een hbo+-opleiding de afgelopen twaalf maanden zowel het meest frequent als divers cultuur bezocht. Met name tentoonstellingen in musea en de bioscoop zijn populair. Opvallend is dat ook klassieke muziek, opera en jazz populair zijn; 18% van de jongeren heeft een voorstelling in deze categorie bezocht, tegenover 11% van de 65-plussers. Qua regio's zien we dat relatief veel inwoners van de Groene Metropoolregio een bioscoop of een festival hebben bezocht. Concerten van fanfare, harmonie en koor zijn in de Achterhoek populairder. Tot slot blijkt dat de inwoners van Foodvalley de meest fervente bibliotheekbezoekers zijn.

Gelderlanders tussen de 30 en 39 bezoeken vaker cultuur buiten de provincie; zij staken vaker dan andere groepen de provinciegrens over voor een evenement met een historisch karakter, een kunst- en cultuurroute of een concert. Over het algemeen blijven mensen met een opleidingsachtergrond tot en met

vmbo dicht bij huis, met name voor pop-, rock- en wereldmuziekconcerten. Inwoners van de westelijk gelegen regio's (Rivierenland, Noord-Veluwe en Food Valley) bezoeken vaker cultuur buiten de provincie, wat gezien de korte(re) reistijd naar andere provincies te verklaren is. De Groene Metropoolregio lijkt juist een grotere regionale infrastructuur te kennen; inwoners van deze regio bezoeken meer culturele evenementen binnen de eigen gemeente en andere Gelderse gemeenten. Dit heeft mogelijk te maken met de kosten die ver reizen buiten de eigen regio met zich meebrengen.

DE BIBLIOTHEEK VOORAL BEZOCHT VOOR DE TRADITIONELE FUNCTIE

Ruim twee derde van de Gelderlanders vindt dat de bibliotheek in de eigen wijk of dorp aanwezig moet zijn (67%). Maar liefst 93% vindt dat een bibliotheek voor iedere Gelderlander aanwezig moet te zijn, hoewel men verschilt in opvattingen over hoe ver deze bibliotheek dan van de inwoners af mag zijn. Van de Gelderlanders die in het afgelopen jaar een bibliotheek bezochten, deed de helft dit om boeken of andere materialen te lenen. Daarnaast heeft 29% boeken of de krant gelezen bij de bibliotheek en is een kwart naar de bibliotheek gegaan om zijn of haar kennis te vergroten en zichzelf te ontwikkelen.

³³ Een soortgelijke cultuurpeiling wordt reeds sinds 2015 tweejaarlijks in Noord-Brabant uitgevoerd, waarbij we in 2021 zagen dat de percentages rond dezelfde grootte liggen als in 2022 in Gelderland. Echter waren de percentages in Brabant in 2021 wel een stuk lager dan het pre-corona-niveau aldaar. Zie: Broers, B., Vinken, H., van Heeswijk, G, et al. 2022. Waarde van cultuur 2022. Kunstloc Brabant. www.kunstloc.nl/wvc22.

LEEFTIJDGROEPEN VERSCHILLEN

IN BIBLIOTHEEKGEBRUIK

Met name ouderen en mensen uit Noord-Veluwe en Foodvalley vinden vaker dat de bibliotheek in de eigen wijk of het eigen dorp aanwezig moet zijn. Jongeren, inwoners met een hbo+-opleiding en mensen uit Rivierenland geven juist vaker dan anderen aan dat zij wat meer afstand tot de bibliotheek (twintig kilometer of meer) ook acceptabel zouden vinden.

Qua bibliotheekgebruik zien we verschillen tussen leeftijdsgroepen: jongeren bezoeken de bibliotheek vaker om rustig te zitten of om een cursus te volgen, waar 50- tot 65-jarigen juist vaker de traditionele uitleenfunctie gebruiken. 65-plussers bezoeken de bibliotheek vaker om boeken of de krant te lezen en om mensen te ontmoeten. Gelderlanders met een opleidingsniveau tot en met vmbo bezoeken de bibliotheek vaker om rustig te zitten en om mensen te ontmoeten, en minder om boeken en andere materialen te lenen.

VOORAL INTERESSE IN BESTUURLIJK ERFGOED

Historische stadsdelen, dorpen en kastelen zijn van alle erfgoedcomplexen het meest in trek bij de Gelderlanders. Een derde van hen heeft één van deze bestuurlijke erfgoedcomplexen in de afgelopen twaalf maanden in Nederland bezocht. Eveneens een derde van de Gelderlanders geeft aan dat zij helemaal geen erfgoedcomplexen hebben bezocht.

De erfgoedcomplexen die populair zijn om te bezoeken zien we ook terug wanneer we Gelderlanders vragen naar hun interesse in vormen van erfgoed. Het vaakst wordt benoemd dat zij interesse hebben in bestuurlijk erfgoed, zoals landgoederen, kastelen en stadspaleizen (34% is (heel erg) geïnteresseerd). Een kwart is geïnteresseerd in militair erfgoed, zoals kazernes en forten, of in roerend erfgoed, zoals museumstukken of archeologische vondsten.

Tot slot is ook gevraagd wat de respondenten beeldbepalende erfgoedcomplexen vinden, die bewaard moeten blijven voor de toekomst. Al deze genoemde locaties zijn geteld, om zo tot een top 20 te komen. Hierbij is de gemeente Apeldoorn goed vertegenwoordigd: op plek één staat Radio Kootwijk en op plek twee Paleis Het Loo. Ze worden gevolgd door de Hoge Veluwe, de Eusebiuskerk in Arnhem, het Nederlands Openluchtmuseum, de binnenstad van Nijmegen en het Valkhof aldaar. De 23 meest genoemde erfgoedcomplexen zijn op pagina 106 weergegeven.

JONGEREN BEZOCHTEN VAKER EEN ERFGOEDCOMPLEX

Van de inwoners tot en met 39 jaar heeft driekwart een erfgoedcomplex bezocht, tegenover 61% van de 50-plussers. Bij jongeren zijn vooral kerken en kloosters populair – wellicht vanwege de evenementen die daar plaatsvinden, bij de dertigers de militaire complexen en archeologische monumenten. Inwoners met een hbo+-opleiding bezoeken alle soorten

erfgoedcomplexen vaker dan inwoners met maximaal een vmbo-opleiding. Ook inwoners van de Noord-Veluwe zijn fervente erfgoedcomplexbezoekers; 73% van de inwoners heeft een erfgoedcomplex bezocht, waar dit in de Stedendriehoek 60% is. Het is niet te achterhalen of men het erfgoedcomplex bezocht als een op zichzelf staande activiteit, of dat het de locatie was voor een activiteit of evenement. Het erfgoedcomplexbezoek is in dat geval ‘bijvangst’ te noemen.

Wanneer gevraagd wordt naar interesse in de verschillende vormen van erfgoed, dan zien we dit relatief vele erfgoedbezoek van jongeren niet direct terug. Zij hebben wel meer interesse in militair erfgoed dan de andere leeftijdsgroepen, maar verder zijn zij over het algemeen minder geïnteresseerd in de verschillende erfgoedsoorten dan hun oudere provinciegenoten. Hbo-plussers zijn over de gehele linie meer geïnteresseerd in de verschillende vormen van erfgoed. Onder inwoners van de Achterhoek valt hun relatief hoge interesse in Gelders immaterieel erfgoed op; in de regio Foodvalley de interesse in militair erfgoed.

RUIM DE HELFT BEZOEKT CULTUUR ONLINE

Sinds het uitbreken van de coronacrisis heeft het online cultuuraanbod een vlucht genomen. Ruim de helft van de Gelderlanders heeft in het afgelopen jaar één of meerdere online activiteiten bezocht (55%). Vooral het luisteren naar podcasts is populair; 35% heeft dit gedaan. Daarnaast heeft bijna een kwart van

de Gelderlanders online een niet-klassiek concert of festival bezocht, bijvoorbeeld in de genres pop of rock. Een vijfde heeft een online cabaretvoorstelling bijgewoond. De online activiteiten die Gelderlanders bezoeken zijn met name gratis. Theatervoorstellingen kenden, van alle soorten cultuur, relatief het hoogste percentage betaalde bezoekers; 37% van de bezoekers betaalde hier voor.

ONLINE CULTUURBEZOEK POPULAIRDER BIJ JONGEREN EN HBO-PLUSERS

Jongeren en inwoners met een hbo+-opleiding bezoeken vaker online cultuur dan anderen. Met name het luisteren van podcasts is bijzonder populair. Het online cultuurbezoek van jongeren was zowel gratis als betaald, waarbij oudere leeftijdsgroepen vaker alleen van gratis online aanbod gebruik hebben gemaakt. Hbo-plussers hebben relatief vaker betaald voor online cultuurbezoek. Kijken we naar de verschillende regio's, dan waren online voorleessessies van boeken of poëzie relatief populair onder mensen in Foodvalley. De nadruk op de letteren in Foodvalley viel eerder al op bij hun relatief hoge percentage bibliotheekbezoekers.

2.3 De Gelderlander als cultuurbeoefenaar

Benchmark – Gelderland ten opzichte van andere provincies

De mate van cultuurbeoefening is hoog in Gelderland.³⁴ Zoals we hiervoor al zagen, liep het bezoek aan kunst en cultuur in het eerste coronajaar terug. In deze paragraaf laten we zien dat kunstbeoefening in Gelderland op alle fronten toenam, bijvoorbeeld qua tekenen en schilderen, muziek maken, zingen, toneelspelen, dansen en lezen. Zo telt Gelderland relatief veel amateurkunstenaars die muziek maken en zingen.

VEEL MUZIEK EN ZANG

In de periode van 2017 tot en met 2020 maakten Gelderse amateurs relatief veel muziek (12%) en werd er relatief veel gezongen (8%). In 2020 lopen deze cijfers verder op naar respectievelijk 14% en 9%. Landelijk staat Gelderland daarmee op de respectievelijk tweede en derde plaats.

STIJGEND AANTAL TEKENAARS EN SCHILDERS, TONEELSPELERS, DANSERS EN LEZERS
22% van de Gelderlanders tekent, schildert of beoefent andere vormen van beeldende kunst in 2020.

Dat was gemiddeld 15% in 2017-2019. Daarmee stijgt Gelderland van gemiddeld plaats zeven in 2017-2019 naar plaats zes in 2020. 11% doet in 2020 aan toneel, musical, ballet of dans. Dat is ook meer dan in de periode ervoor: gemiddeld 8% in 2017-2019. Toch zakt de positie van Gelderland licht: van gemiddeld plaats zes naar plaats zeven in 2020. Het percentage lezers is ook relatief hoog in Gelderland: rond de 77% in 2019 en in 2020. Dat was 68% in 2017 en 65% in 2018. Gelderland stijgt naar de vijfde plaats in 2020 (dit was gemiddeld plaats acht in 2017-2019).

LID, VRIJWILLIGER EN/OF DONATEUR VAN CULTUUR: MIDDENMOOT

Kijken we naar het aantal lidmaatschappen van een culturele vereniging, het aantal vrijwilligers in de cultuursector of het aantal cultuurdonateurs, dan bekleedt Gelderland een middenpositie. In de periode 2017-2020 is gemiddeld 16% van de Gelderlanders actief als lid, vrijwilliger of donateur op het gebied van cultuur. Landelijk ligt dat percentage steeds iets lager, maar de verschillen zijn klein. Gelderland neemt dan ook steeds wisselend een positie in tussen de andere provincies; gemiddeld in 2017-2020 een middenmoot met plaats zeven.

BENCHMARK - AMATEURKUNST

De cijfers over amateurkunstbeoefenaars van 2017 en 2020 zijn afkomstig van de Amateurkunstmonitor van het Landelijk Kenniscentrum voor Cultuureducatie en Amateurkunstbeoefening (LKCA).

³⁴ Dan gaat het om de tamelijk klassieke vormen van beoefening die in de bestaande onderzoeken worden gemeten, zoals schilderen, zingen, dansen, etc.

We lichten ze hieronder toe.

HOOG AANTAL AMATEURKUNSTBEOEFENAARS

In Gelderland zijn er relatief gezien iets meer amateurkunstbeoefenaars dan gemiddeld in Nederland: 42% in 2017 en 44% in 2020 in Gelderland, tegen respectievelijk 40% en 43% in heel Nederland. Gelderland scoort hoog tussen de andere provincies: plaats drie in 2017 en 2020.

DALEND AANTAL AMATEURKUNSTENAARS
DAT EEN LES, WORKSHOP OF CURSUS VOLGT

In 2020 volgt 19% van de Gelderse amateurkunstbeoefenaars een les, workshop of cursus. Landelijk is dat 20%. In 2017 waren de cijfers veel hoger: 32% in Gelderland tegenover 34% landelijk. In 2017 stond Gelderland op plaats acht, in 2020 op plaats vijf. Oftewel: in Gelderland zijn relatief gezien, ten opzichte van de ander provincies, minder amateurkunstbeoefenaars gestopt met het volgen van lessen.

MIDDENMOOT AANTAL
AMATEURKUNSTVERENIGINGEN

Ook heeft het LKCA cijfers geleverd over het aantal en de vitaliteit van amateurkunstverenigingen over de jaren 2018 en 2021. In 2018 zijn er 1.400 amateurkunstverenigingen in Gelderland (plaats zeven), en dat aantal neemt toe naar 1.600 in 2021 (nog steeds plaats zeven). Een

middenmootpositie dus. Ook qua aantal instrumentale muziekverenigingen bekleedt Gelderland in beide jaren een middenmootpositie, en dat geldt ook voor zangverenigingen en toneelverenigingen: gemiddeld plaats zes in beide jaren.

AFNEMENDE ORGANISATIEKRACHT EN
MAATSCHAPPELIJKE ORIËNTATIE VAN
AMATEURKUNSTVERENIGINGEN

Een goede organisatiekracht betekent dat een vereniging goed in staat is om leden, bestuursleden, vrijwilligers en artistiek begeleiders te werven. In dit opzicht scoort Gelderland lange tijd zeer hoog, met zelfs een nummer één-positie in 2018. Qua organisatiekracht zakt de provincie echter naar plaats zes in 2021.

Gelderland scoort, in vergelijking met de andere provincies, relatief hoog op maatschappelijke oriëntatie van de amateurkunstverenigingen (plaats twee in 2018 en plaats vier in 2020). Dit betekent dat de verenigingen zich samen met partners inzetten voor de lokale samenleving (zoals scholen, buurten en wijken) en dat ze ook speciale doelgroepen pogen te bereiken.

ARTISTIEK AANBOD AMATEURKUNSTVERENIGINGEN
STABIELE MIDDENMOOT

Voor wat betreft het artistieke aanbod van de verenigingen, toont Gelderland zich relatief stabiel in de provinciale rangorde: van een vierde plaats ten

opzichte van de andere provincies in 2018 naar een vijfde plek in 2021.

Perspectief van Gelderlanders
— Cultuurpeiling

Om de cultuurbeoefening van Gelderlanders in kaart te brengen, maken we onderscheid tussen cultuur in *strikte* zin en cultuur in *brede* zin. Met cultuur in strikte zin bedoelen we in dit onderzoek beeldende activiteiten, muziek (inclusief zang), dans, theater en creatief schrijven. Cultuur in brede zin omvat daarnaast het bewerken van foto's en video's en het ontwerpen van websites.³⁵

RUIM DE HELFT VAN DE GELDERLANDERS BEOEFENT
CULTUUR IN BREDE ZIN, WAARVAN EEN VIJFDE
STRUCTUREEL

Kijken we naar cultuurbeoefening in strikte zin, dan beoefent 42% van de Gelderlanders cultuur, waarvan 22% dit structureel doet (minimaal één keer per maand). In brede zin doet ruim de helft van de Gelderlanders aan cultuurbeoefening (54%), waarvan 26% structureel. Met name muzikale activiteiten (11%) en het bewerken van foto's of filmpjes op de computer (10%) worden structureel beoefend. Het bewerken van foto's en filmpjes wordt ten opzicht van de andere activiteiten ook het vaakst incidenteel gedaan, namelijk door 23% van de Gelderlanders. We vroegen Gelderlanders ook wat zij aan cultuurbeoefening deden voor de coronacrisis. We zien

³⁵ Urban kunstvormen en cross-overdisciplines zijn niet uitgevraagd, dit is een ontwikkelpunt voor de toekomst. Beoefenaars hiervan hebben zodoende geantwoord in welke discipline hun beoefening het meest viel, of van de optie 'anders, namelijk...' gebruik gemaakt. Hierbij is geen onderscheid gemaakt in het veronderstelde niveau van de beoefening.

hierbij dat de cultuurbeoefening van Gelderlanders vrijwel gelijk is aan de mate van cultuurbeoefening voordat de crisis begon.

Aan de Gelderlanders die één of meerdere culturele activiteiten hebben beoefend in het afgelopen jaar, hebben we gevraagd of zij daar les in gevolgd hebben. In totaal deed 36% van hen dit; met name lessen in dans (34%) en in muziek (30%).

JONGERE GELDERLANDERS BEOEFENEN HET VAAKST EN MEEST DIVERS CULTUUR

Jongeren geven aan dat ze, zowel in het jaar voor corona als in de afgelopen twaalf maanden, in alle disciplines meer cultuur hebben beoefend dan de andere leeftijdsgroepen. Vijftigplussers hebben juist over de gehele linie minder cultuur beoefend. Deze bevindingen over jongeren en vijftigplussers gelden voor zowel structurele als incidentele cultuurbeoefening. Inwoners met een opleidingsniveau tot en met vmbo beoefenen minder cultuur dan inwoners met een hbo+-opleiding. Hbo-plussers beoefenen met name meer cultuur op incidentele basis, bij structurele cultuurbeoefening zien we weinig verschillen tussen inwoners qua opleidingsniveaus. Mensen uit de Groene Metropoolregio beoefenen relatief veel cultuur in vergelijking met de andere regio's.

RUIM TWEE OP DE VIJF BEOEFENAARS DOEN DIT (OOK) ONLINE

Van de Gelderlanders die in het afgelopen jaar cultuur hebben beoefend, heeft ruim twee vijfde één of meerdere online cultuuractiviteiten beoefend (42%). Een derde van diegene die aan online cultuurbeoefening deden, heeft een opname van een les of een les via een livestream gevolgd. 14% geeft aan dat zij samen met anderen online cultuur hebben beoefend.

JONGEREN EN HBO-PLUSSERS BEOEFENEN VAKER ONLINE

Bij online cultuurbeoefening zien we eenzelfde beeld als bij online cultuurbezoek; jongeren en inwoners met een hbo+-opleiding beoefenen het vaakst een vorm van online cultuur. Opvallend is de hoge populariteit van het volgen van een les, webinar, cursus of workshop via livestream onder inwoners van Rivierenland.

VERENIGINGEN EN LESSEN IN CULTUURBEOEFENING VOORAL DICHT BIJ HUIS

Verenigingen en gezelschappen voor cultuurbeoefening moeten vooral in de eigen wijk of dorp (47%) of binnen de eigen gemeente (40%) aanwezig zijn, vinden Gelderlanders. Daarnaast vindt 37% dat lessen, workshops of begeleiding in creatieve activiteiten aanwezig moeten zijn binnen de eigen wijk of het dorp; 40% vindt dat dit binnen de eigen gemeente aanwezig moet zijn. 11% van

de Gelderlanders geeft aan dat dit niet voor iedere Gelderlander aanwezig hoeft te zijn.

OUDEREN VINDEN CULTURELE VOORZIENINGEN VOOR ACTIEVE CULTUURBEOEFENING DICHTERBIJ MEER VAN BELANG

We zien aanzienlijke verschillen in de meningen over de gewenste afstand tot culturele voorzieningen. Zo vinden Gelderlanders naarmate zij ouder zijn, het steeds belangrijker dat lessen en begeleiding in creatieve activiteiten in het eigen dorp aanwezig zijn. Voor jongeren mag het iets verder weg, al vinden zij wel het vaakst van alle leeftijdsgroepen dat voorzieningen überhaupt voor alle Gelderlanders aanwezig moeten zijn. Verder zien we dat inwoners met een opleidingsniveau tot en met vmbo vaker van mening zijn dat culturele voorzieningen niet voor iedereen aanwezig hoeven te zijn. Tot slot vinden mensen uit stedelijke gebieden het belangrijker dat lessen, workshops en begeleiding in creatieve activiteiten dichtbij (tot vijf kilometer) beschikbaar zijn dan mensen uit niet-stedelijke gebieden.

2.4

De Gelderlander als cultuurondersteuner

Perspectief van Gelderlanders

– Cultuurpeiling

Kunst en cultuur kunnen op diverse vormen ondersteund worden. We gebruiken lidmaatschappen, het geven van geld (donaties) en het doen van vrijwilligerswerk als maatstaf voor ondersteuning van de cultuursector.

GELDERLANDERS MET NAME LID VAN DE BIBLIOTHEEK

Ongeveer de helft van de Gelderlanders is lid van één of meerdere culturele verenigingen (48%).³⁶ Gelderlanders zijn met name lid van een bibliotheek (32%). Laten we het lidmaatschap van een bibliotheek buiten beschouwing, dan zien we dat 26% lid is van een culturele vereniging (zoals een zang- of dansvereniging). 15% is lid van een belangenorganisatie in de culturele sector, zoals ‘Vrienden van...’. We vroegen de Gelderlanders of zij ook lid waren in het jaar voordat de coronacrisis uitbrak, maar in zijn algemeenheid zien we geen verschillen in lidmaatschappen.

Gelderlanders die geen lid zijn van een culturele vereniging, geven het vaakst als reden dat zij geen interesse in cultuur hebben. Een mogelijke duiding hierbij is dat zij ‘cultuur’ niet als zodanig herkennen in hun leefomgeving en het daardoor meer als een ver-van-mijn-bed-show voelt dan het daadwerkelijk is. Ook wordt genoemd dat zij druk zijn met andere dingen, dat ze om gezondheidsredenen of vanwege hun hoge leeftijd geen lid kunnen worden, of dat zij dit te duur vinden. Daarnaast geven enkelen aan dat zij lidmaatschappen überhaupt niet fijn vinden, omdat er verplichtingen aan verbonden zijn.

Een derde van de Gelderlanders heeft in het afgelopen jaar een cultureel evenement, een culturele organisatie of een culturele vereniging gesteund. Zij steunden met name door geld te geven (18%). Ook voor de coronacrisis was dit de situatie. Daarnaast geven Gelderlanders via een open toelichtingsmogelijkheid aan dat zij tijdens de coronacrisis donaties deden of het geld van een gekocht kaartje niet terugvroegen.

OUDEREN VOORAL LID VAN HISTORISCHE VERENIGINGEN, JONGEREN VAN CARNAVALS- EN CULTURELE VERENIGINGEN

Bij de leeftijdsgroepen zien we geen verschillen in lidmaatschappen voor en tijdens de coronacrisis. Ouderen zijn vaker lid van een historische vereniging of een belangenorganisatie. Bij jongeren zijn de carnavals- en culturele verenigingen populairder. Vijftigplussers zijn het meest aangesloten bij een belangenorganisatie en 30 tot en met 49-jarigen

bij de bibliotheek. Inwoners met een hbo+-opleiding zijn met name vaker lid van een culturele belangenorganisatie en de bibliotheek. Het lidmaatschap van een culturele vereniging is onder inwoners met een opleidingsniveau tot en met vmbo iets afgenomen tijdens de coronacrisis in vergelijking met voor de coronacrisis (van 9% naar 6%). In de Achterhoek en Noord-Veluwe zijn relatief veel mensen lid van een historische vereniging. In Foodvalley zijn aanzienlijk meer mensen lid van een bibliotheek dan in de andere regio's.

Ouderen en hbo-plussers ondersteunden de culturele sector met name door geld te geven. Dit deden zij ook voordat de coronacrisis uitbrak. Inwoners met een opleidingsniveau tot en met vmbo hebben de culturele sector minder ondersteund dan inwoners met een ander opleidingsniveau. Verder zien we dat mensen in niet-stedelijke gebieden de culturele sector vaker ondersteunen door geld te geven dan mensen in stedelijke gebieden.

³⁶ Gezien dit een vraag uit onze cultuurpeiling betreft, weten we niet hoe formeel deze culturele verenigingen zijn. Anders gezegd: als men vond dat men lid is van een culturele vereniging (ongeacht de organisatievorm), heeft de respondent deze optie aangekruist.

2.5

Overlappende rollen

We beschreven in dit hoofdstuk de Gelderlander als cultuurbezoeker, cultuurbeoefenaar en als ondersteuner van cultuur. In deze paragraaf zoomen we dieper in op deze rollen en in hoeverre ze met elkaar overlappen. Zijn beoefenaars ook vaak bezoekers? Of zijn bijvoorbeeld Gelderlanders die cultuur bezoeken ook ondersteuners van de culturele sector? Door de verschillende rollen met elkaar in verband te brengen en te kijken waar ze overlappen, krijgen we meer zicht op de culturele betrokkenheid van de inwoners van Gelderland.

BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN

We maken in deze paragraaf onderscheid tussen structureel en incidenteel cultuurbezoek en -beoefening. Onder structureel verstaan we dat iemand minimaal één keer per maand in het afgelopen jaar cultuur heeft bezocht of beoefend. Onder incidenteel valt: cultuurbeoefening en cultuurbezoek van minimaal één keer in het afgelopen jaar.

De rol van ondersteuner kan op meerdere manieren ingevuld worden. Zo kan iemand de culturele sector ondersteunen door lid te zijn van een culturele belangenorganisatie. Daarnaast kan de sector ook ondersteund worden met tijd, door vrijwilligerswerk te verrichten, of door het geven van donaties.

Er zijn verschillende combinaties te maken om de mate van betrokkenheid in beeld te brengen. We concentreren ons op de overlappende culturele rollen van Gelderlanders en maken daarbij onderscheid tussen het structureel en het incidenteel aan cultuur doen. Om focus aan te brengen op de cultuurrollen, laten we erfgoed buiten beschouwing.

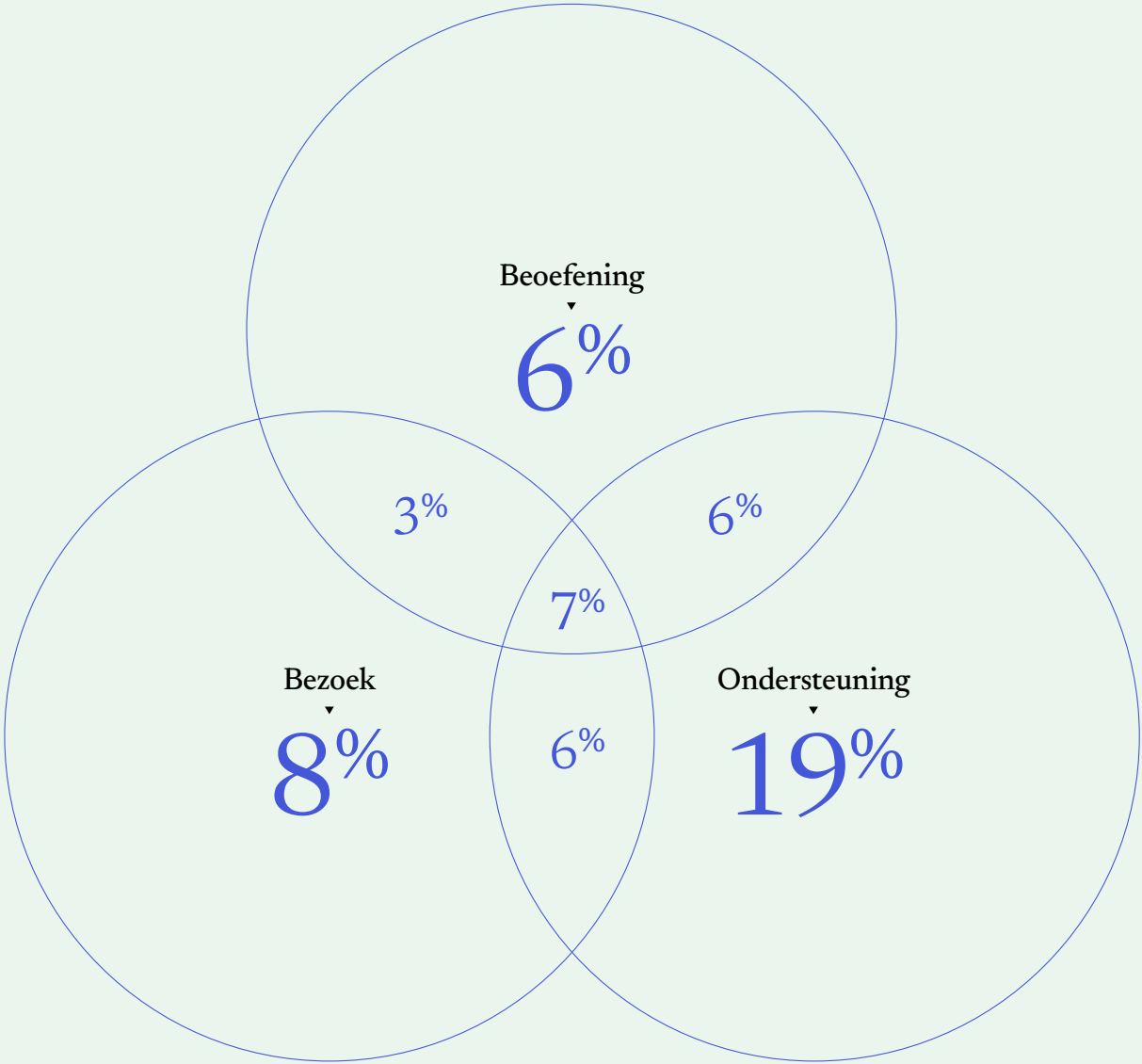
DE MEESTE GELDERLANDERS ZIJN OP EEN MANIER BETROKKEN BIJ CULTUUR

Een vijfde van de Gelderlanders vervult op incidentele basis alle drie de rollen: zij zijn zowel cultuurbeoefenaar, cultuurbezoeker als cultuurondersteuner (20%). Aan de andere kant geeft iets minder dan een vijfde (17%) aan niets aan cultuur te doen; zij hebben dus in het afgelopen jaar geen cultuur bezocht, beoefend of de culturele sector ondersteund. Verder zien we dat een kwart van de Gelderlanders alleen op incidentele basis cultuurbezoeker is. 15% heeft verder zowel cultuur bezocht als beoefend in het afgelopen jaar.

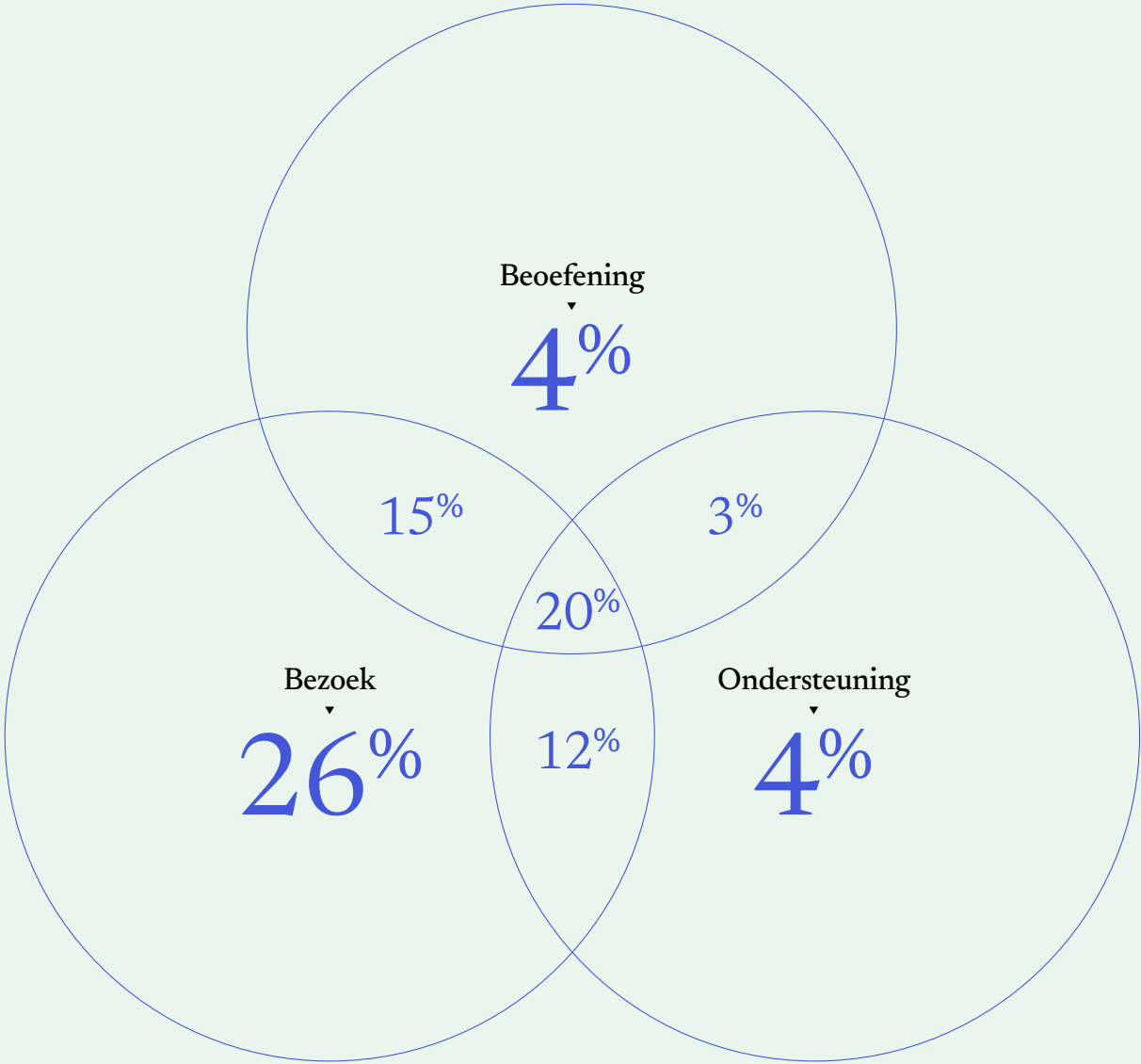
Wanneer we kijken naar cultuur op structurele basis (dus het minimaal eens per maand beoefenen of bezoeken van cultuur in het afgelopen jaar), dan zien we dat ongeveer de helft van de Gelderlanders niet structureel aan cultuur doet (46%). Zij hebben de afgelopen twaalf maanden cultuur niet op structurele basis bezocht of beoefend en de sector niet ondersteund. 7% van de Gelderlanders vervult alle drie de culturele rollen op structurele basis. Opvallend is dat bijna een vijfde aangeeft dat zij de culturele

sector ondersteunen (19%), wat aangeeft dat er relatief veel ondersteuners van cultuur zijn die zelf niet structureel bezoeken noch beoefenen.

Overlappende rollen - structureel
46% doet niet aan cultuur op structurele basis

Overlappende rollen - incidenteel
17% doet niet aan cultuur op incidentele basis

Sociaal kapitaal in de provincie Gelderland

Provinciebreed komt een beeld naar voren waarin het culturele leven hoog in het vaandel staat. Een sterke nadruk op amateurkunst én grote maatschappelijke betrokkenheid van diezelfde amateurkunst(verenigingen), een hoge betalingsbereidheid van de Gelderlanders en veel bezoek door met name jongeren én ouderen draagt hieraan bij. Jongeren vinden cultuurbeoefening dan ook een belangrijk onderdeel van hun leven – ouderen vinden juist cultuurbezoek belangrijker. Interessant hierbij is dat jongeren wel het cultuuraanbod (met daarbij de zichtbaarheid, kwaliteit en diversiteit hiervan) lager beoordelen dan andere leeftijdsgroepen. Mensen in niet-stedelijke gebieden ondersteunen vaker de culturele sector met financiële giften dan mensen uit stedelijke gebieden.

Erfgoed wordt van belang gevonden voor de Gelderlandse identiteit, en erfgoedbezoek is aanzienlijk. Toch verschilt de mate van interesse in de verschillende soorten erfgoed sterk tussen verschillende groepen in de samenleving.

Aandachtspunten zijn wel mensen tussen de 30 en 50 en inwoners van niet-stedelijke gebieden. Ook tekent zich een sterk beeld af dat mensen die wonen in gebieden met meer culturele voorzieningen, zoals de Groene Metropoolregio, ook daadwerkelijk meer van deze voorzieningen gebruikmaken. Dit is een signaal

voor het belang van onder andere maatschappelijk en cultureel vastgoed in minder stedelijke regio's, hoewel over het algemeen Gelderlanders tevreden zijn over de bereikbaarheid van het cultuuraanbod. Ongesubsidieerde cultuurlocaties kennen tot slot relatief veel interactie met burgers, wat het maatschappelijk belang van (óók) dit aanbod onderstreept.

2.1

Waardering voor kunst, cultuur en erfgoed

Fig. 19

Belang van kunst, cultuur en erfgoed voor de samenleving (% / $n = 2.495$, $n = 2.343$)

Kunst en cultuur zijn van belang voor de samenleving

(helemaal) mee eens

Erfgoed is van belang voor de samenleving

(helemaal) mee eens

Fig. 20

Belang van cultuur en erfgoed voor Gelderlanders (% / $n = 2.511$, $n = 2.528$, $n = 2.347$)

Het zelf beoefenen van cultuur vormt voor mij een belangrijk onderdeel in mijn leven

(helemaal) mee eens

Cultuurbezoek vormt voor mij een belangrijk onderdeel in mijn leven

(helemaal) mee eens

Het bezoeken van erfgoed vormt voor mij een belangrijk onderdeel in mijn leven

(helemaal) mee eens

Fig. 21

Bijdrage van cultuur aan maatschappelijke thema's (% / n = 2.461) - inwoners van mening dat cultuur veel bijdrage levert aan deze thema's

Het bevorderen van creativiteit in het bedrijfsleven

Het voorkomen van verloedering van een buurt

Een vitale / veerkrachtige samenleving

Het welzijn van mensen in het algemeen

De leefbaarheid in een buurt (wijk/ kern/ dorp/ stad)

Actieve en betrokken burgers

Het saamhorigheidsgevoel van een buurt

Ontmoeting en verbinding tussen mensen

Fig. 22

Bijdrage van erfgoed aan maatschappelijke thema's (% / n = 2.454) - inwoners van mening dat erfgoed veel bijdrage levert aan deze thema's

Het bevorderen van creativiteit in het bedrijfsleven

Een vitale / veerkrachtige samenleving

Het welzijn van mensen in het algemeen

Het voorkomen van verloedering van een buurt

De leefbaarheid in een buurt (wijk/ kern/ dorp/ stad)

Actieve en betrokken burgers

Het saamhorigheidsgevoel van een buurt

Ontmoeting en verbinding tussen mensen

Fig. 23

Bijdrage van cultuur en erfgoed aan de Gelderlandse identiteit (% / $n = 2.461$, $n = 2.454$) - *inwoners van mening dat cultuur en erfgoed veel hieraan bijdragen*

Bijdrage cultuur aan de identiteit van Gelderland

Bijdrage erfgoed aan de identiteit van Gelderland

Fig. 24

Belang van erfgoed en cultuur voor de Gelderlandse identiteit (% / $n =$ *verschillend per stelling*)

De Gelderlandse geschiedenis is belangrijk voor de Gelderlandse identiteit

(helemaal) mee eens

Ik vind de Gelderlandse verhalen, gebruiken en tradities belangrijk voor de Gelderlandse identiteit

(helemaal) mee eens

Ik vind de Gelderlandse monumenten belangrijk voor de Gelderlandse identiteit

(helemaal) mee eens

Ik vier (bijna) ieder jaar carnaval

(helemaal) mee eens

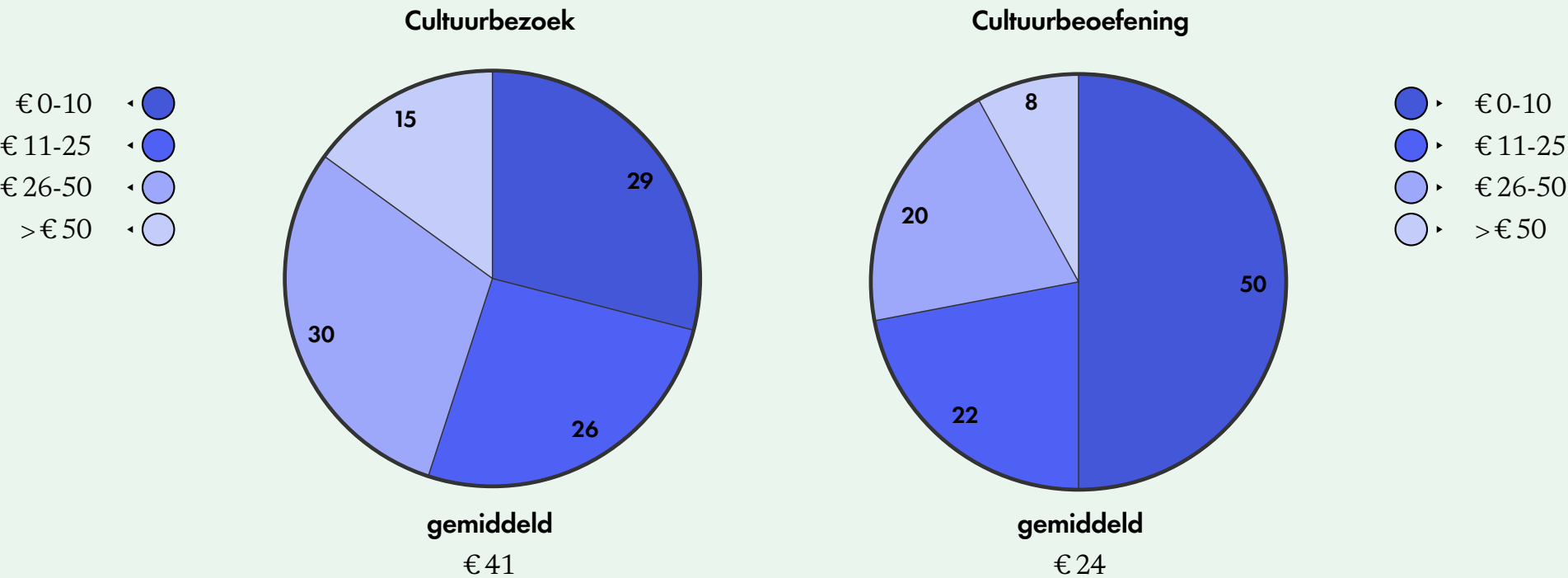
Fig. 25

Beoordeling cultuuraanbod (gemiddelden 1-10 / n = verschillend per stelling).

Fig. 26

Bereidheid om te besteden per maand (% / n = 2.435, n = 2.429)

Sociaal Kapitaal
▼

Fig. 27

Voorzieningen voor kunstzinnige en creatieve vrijetijdsactiviteiten in de omgeving (% / $n = 1.744$)

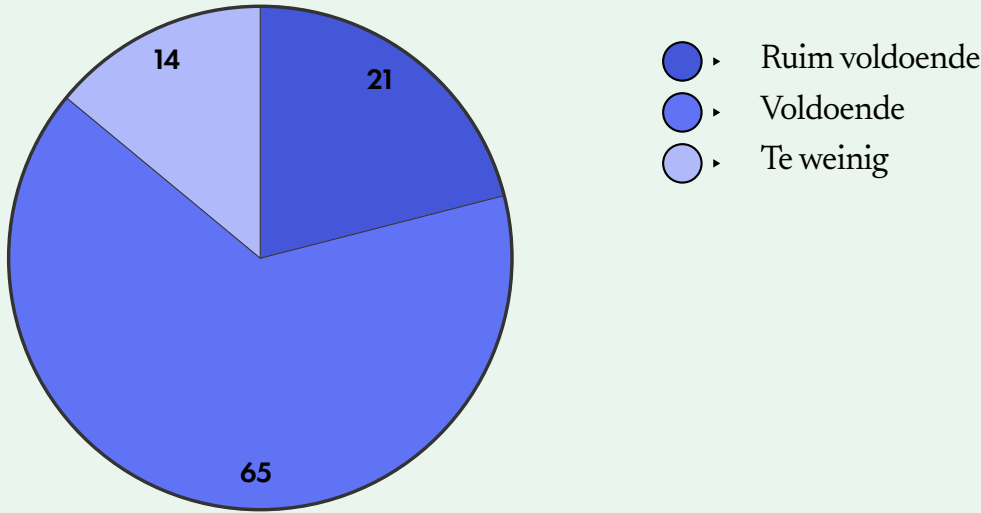
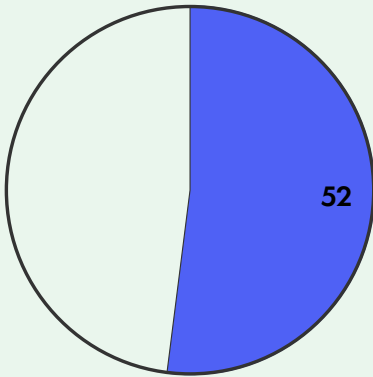

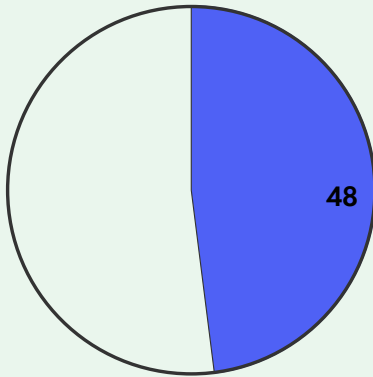
Fig. 28

Stellingen m.b.t. de coronacrisis (% / $n = 2.447$) - (helemaal) eens

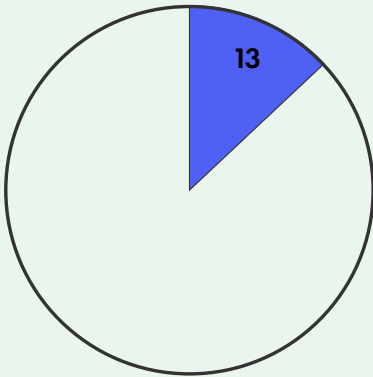
Ik kan niet wachten tot ik weer (fysieke) culturele activiteiten kan ondernemen

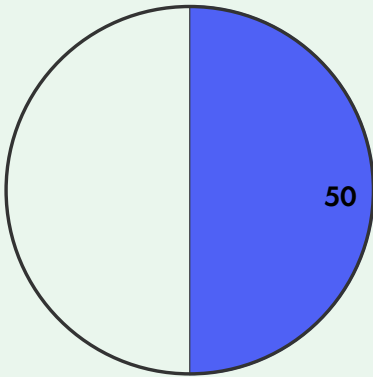
Ik maak me zorgen over de cultuursector

Ik vind het niet erg als er door de coronacrisis initiatieven en gezelschappen failliet gaan

Ik verwacht dat de cultuursector niet makkelijk zal herstellen van deze crisis

2.1

Waardering voor kunst, cultuur en erfgoed

Fig 29

Aantal likes op Facebook per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en niet-gesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal			Ja	Nee	Totaal
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal			
Apeldoorn	490	1.871	2.361	0	2.494	2.494	0	78.018	78.018	6.747	2.717	9.464	0	1.868	1.868	23.566	6.157	29.723	30.803	93.125	123.928			
Arnhem	8.992	2.301	11.293	0	7.083	7.083	11.996	8.264	20.260	33.181	986	34.167	2.575	165.41	19.116	18.365	75.207	93.572	75.109	110.382	185.491			
Doetinchem	0	3.394	3.394	0	1.737	1.737	945	1.827	2.772	0	0	0	0	0	0	9.692	3.525	13.217	10.637	10.483	21.120			
Ede	0	5.000	5.000	0	15.816	15.816	3.058	34.548	37.606	0	5.791	5.791	0	0	0	12.729	3.044	15.773	15.787	64.199	79.986			
Harderwijk	0	0	0	0	1.281	1.281	12.375	40.026	52.401	0	3.981	3.981	0	2.900	2.900	1.842	1.976	3.818	14.217	50.164	64.381			
Nijmegen	879	19.098	19.977	11.423	9.785	21.208	10.153	5.679	15.832	6.615	70.362	76.977	3.871	0	3.871	32.375	36.632	69.007	65.316	141.556	206.872			
Tiel	0	217	217	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6.108	0	6.108	6.108	217	6.325			
Zutphen	0	2.219	2.219	0	11.447	11.447	6.496	999	7.495	0	0	0	0	0	0	5.439	1.562	7.001	11.935	16.227	28.162			
Alle	10.361	34.100	44.461	11.423	49.643	61.066	45.023	169.361	214.384	46.543	83.837	1303.80	6.446	21.309	27.755	110.116	128.103	238.219	229.912	486.353	716.265			

Fig 30

Gemiddelde rating (1-5) van cultuurlocaties op Facebook per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en niet-gesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal			Ja	Nee	Totaal
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal			
Apeldoorn	0	4,8	4,8	0	4,3	4,3	0	4,8	4,8	0	4,9	4,9	0	5,0	5,0	4,5	4,4	4,5	4,5	4,7	4,7			
Arnhem	5,0	4,9	5,0	0	4,4	4,4	4,6	4,4	4,5	4,2	4,2	4,2	4,7	4,8	4,7	0	4,5	4,5	4,6	4,5	4,5			
Doetinchem	0	5,0	5,0	0	4,1	4,1	4,7	5,0	4,9	0	0		0	0		4,7	4,9	4,8	4,7	4,8	4,7			
Ede	0	5,0	5,0	0	0		4,9	4,7	4,8	0	4,0	4,0	0	0		4,7	4,9	4,8	4,8	4,7	4,7			
Harderwijk	0	0		0	5,0	5,0	4,9	5,0	4,9	0	3,6	3,6	0	3,9	3,9	4,0	4,4	4,2	4,4	4,4	4,3			
Nijmegen	0	4,9	4,9	4,4	4,5	4,5	4,8	4,9	4,9	3,9	4,5	4,2	1,0	0	1,0	4,7	4,5	4,6	3,7	3,9	4,0			
Tiel	0	5,0	5,0	0	0		0	0		0	0		0	0		4,7	0	4,7	4,7	5,0	4,8			
Zutphen	0	4,6	4,6	0	4,4	4,4	4,7	5,0	4,8	0	0		0	0		4,6	4,9	4,7	4,6	4,7	4,6			
Alle	5,0	4,9	4,9	4,4	4,5	4,4	4,7	4,8	4,8	4,0	4,2	4,2	2,9	4,6	3,7	4,6	4,6	4,6	4,3	4,6	4,4			

Cultuurlocaties online

— *Big data-analyse*

Fig. 31

Aantal ratings van cultuurlocaties op Facebook per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en niet-gesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Apeldoorn	0	23	23	0	339	339	0	1.358	1.358	0	24	24	0	6	6	510	7	517	510	1.757	2.267
Arnhem	9	36	45	0	274	274	159	304	463	511	5	516	248	167	415	0	4.348	4.348	927	5.134	6.061
Doetinchem	0	20	20	0	270	270	12	26	38	0	0	0	0	0	0	674	64	738	686	380	1.066
Ede	0	10	10	0	0	0	80	1.023	1.103	0	119	119	0	0	0	125	77	202	205	1.229	1.434
Harderwijk	0	0	0	0	17	17	153	579	732	0	91	91	0	109	109	8	31	39	161	827	988
Nijmegen	0	148	148	343	405	748	441	32	473	68	1.405	1.473	11	0	11	317	434	751	1.180	2.424	3.604
Tiel	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	173	0	173	173	1	174
Zutphen	0	30	30	0	605	605	43	6	49	0	0	0	0	0	0	119	42	161	162	683	845
Alle	9	268	277	343	1.910	2.253	888	3.328	4.216	579	1.644	2.223	259	282	541	1.926	5.003	6.929	4.004	12.435	16.439

2.2

De Gelderlander als cultuurbezoeker

Fig 32

Aantal bezoeken in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021

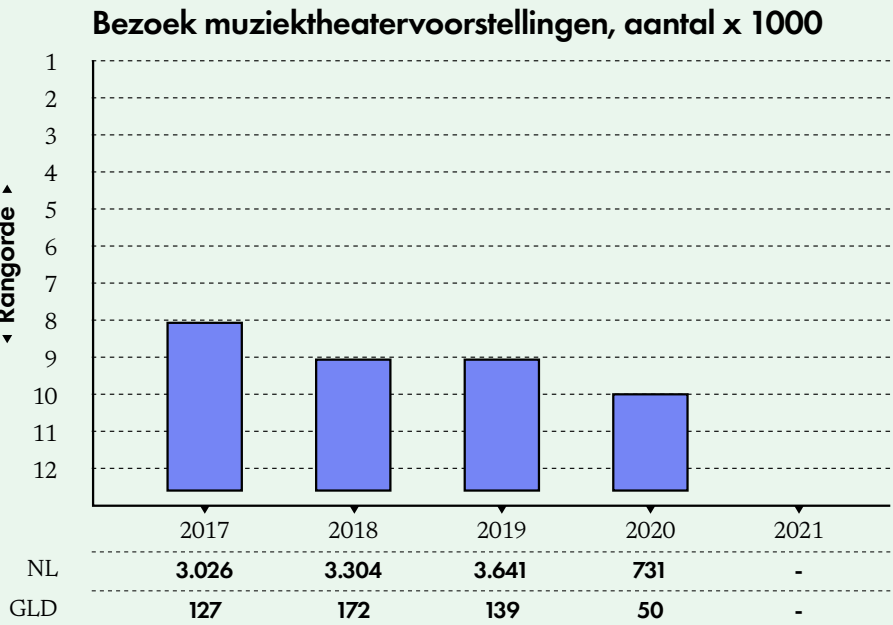
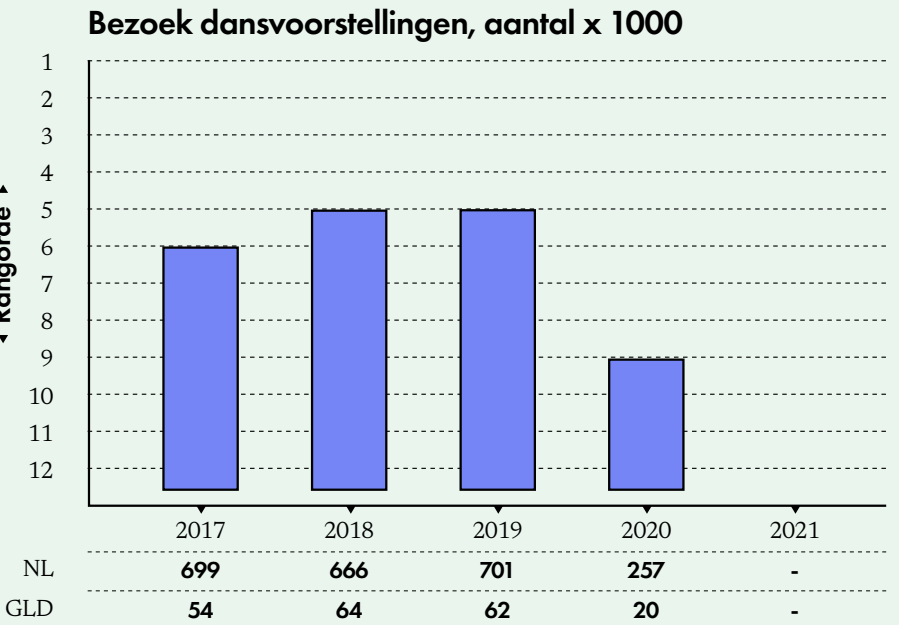
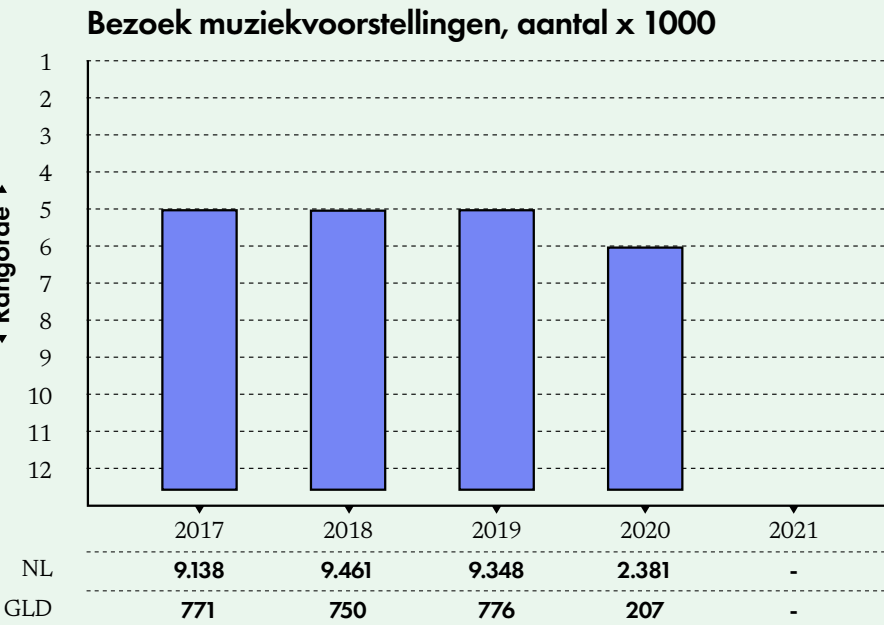
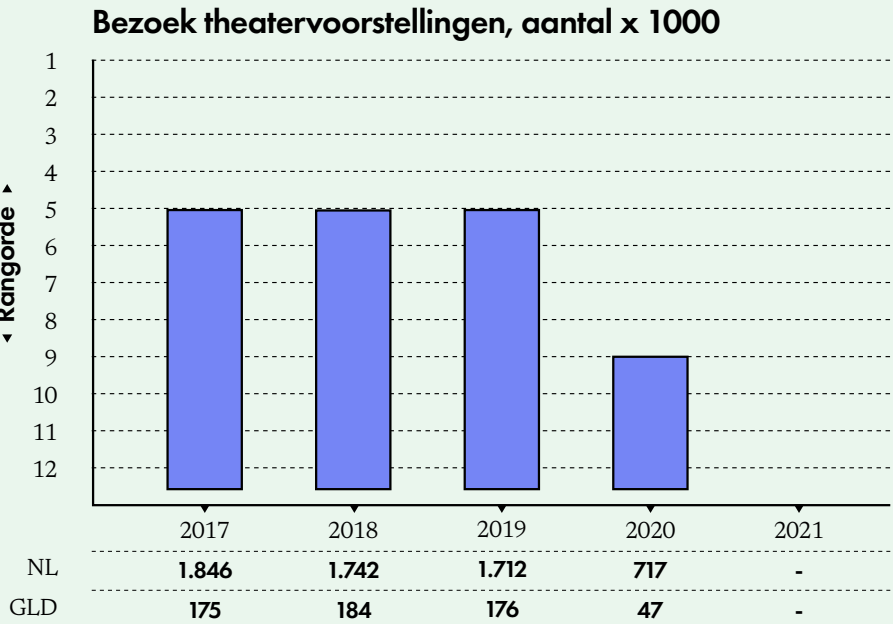
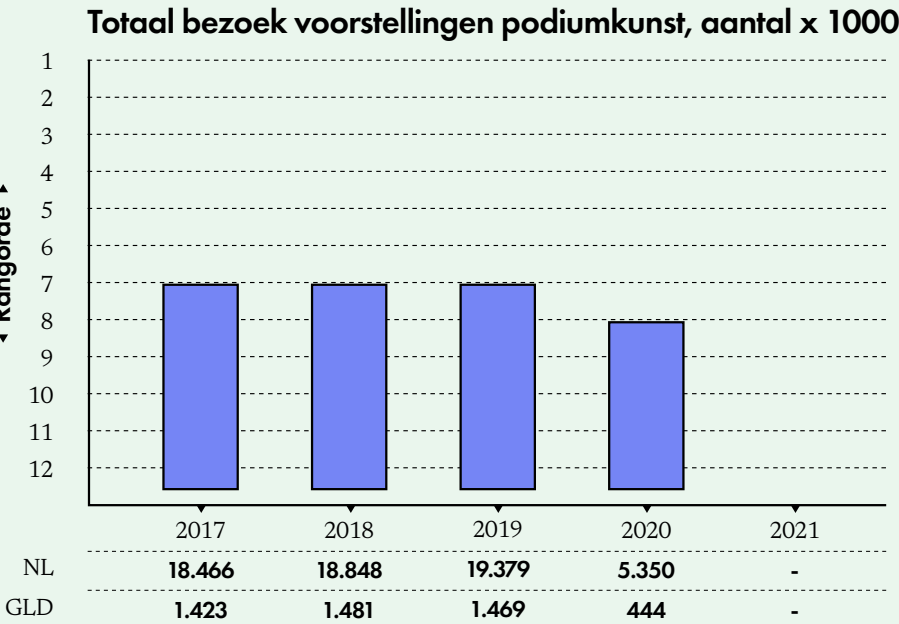
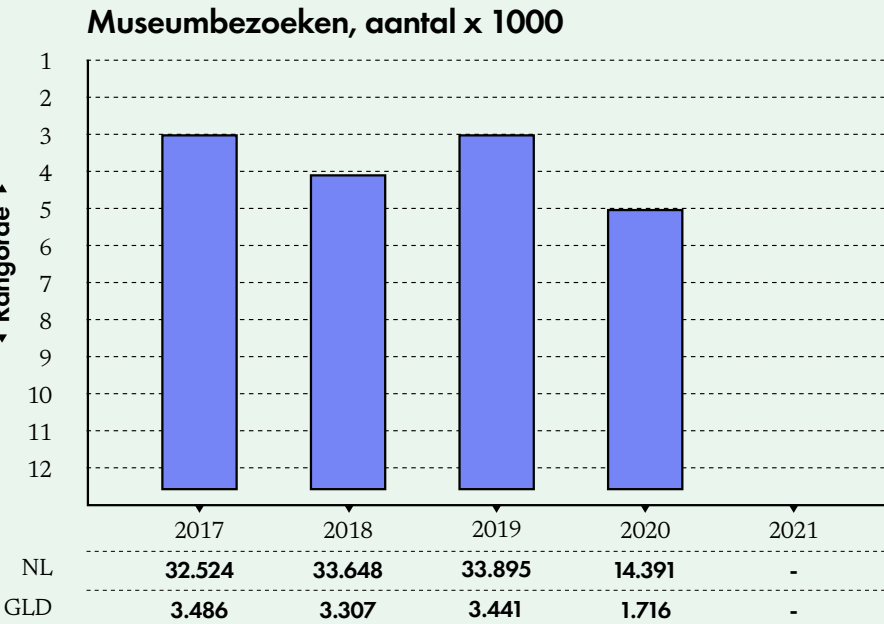

Fig. 32 (vervolg)

Aantal bezoeken in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021

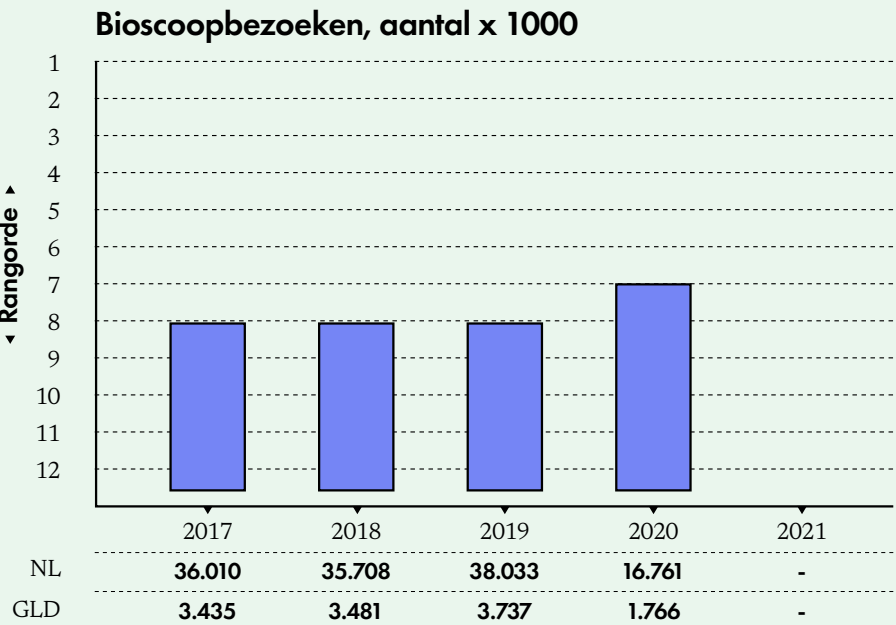
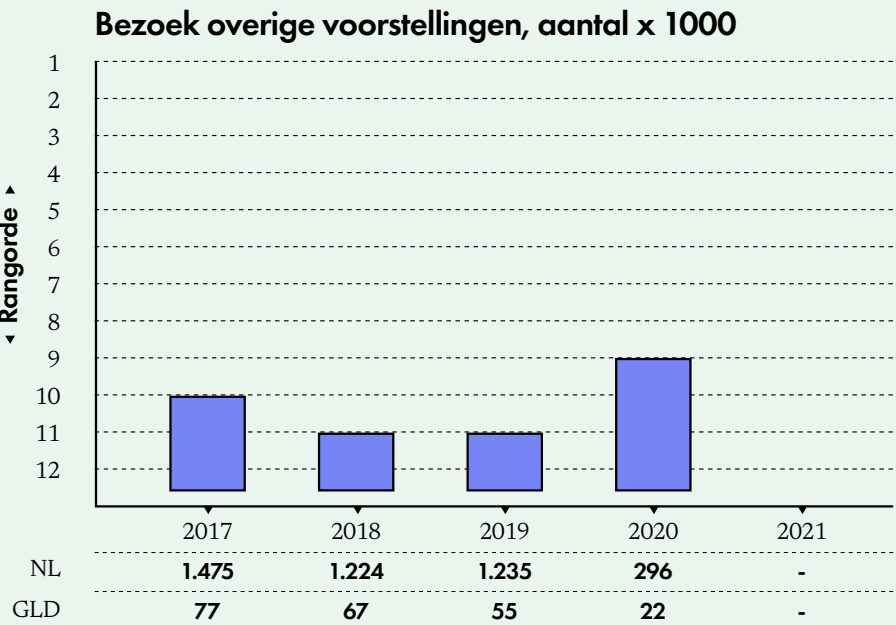
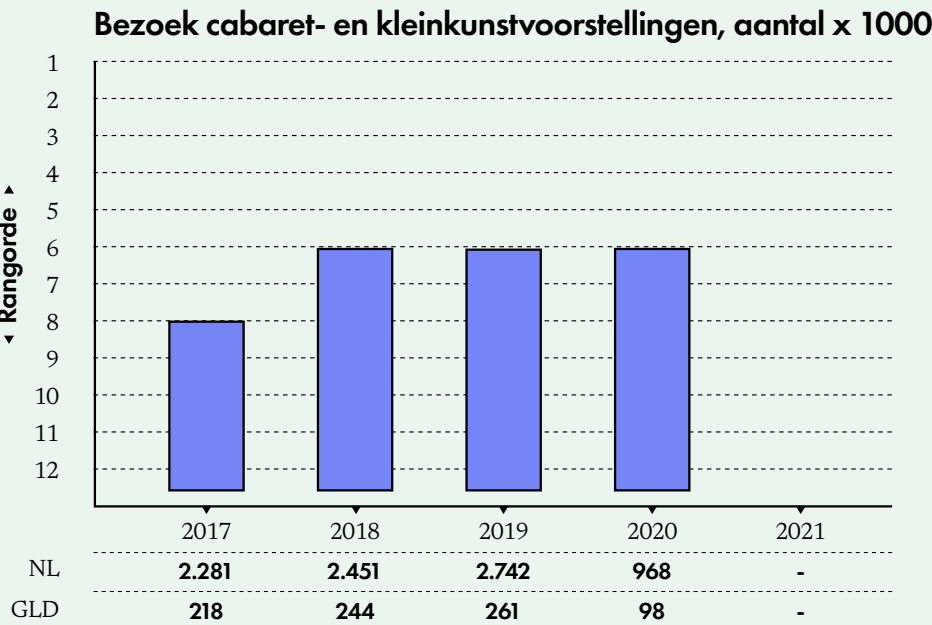

Fig. 33

Aantal leden, bezoeken en uitleningen bibliotheek in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021

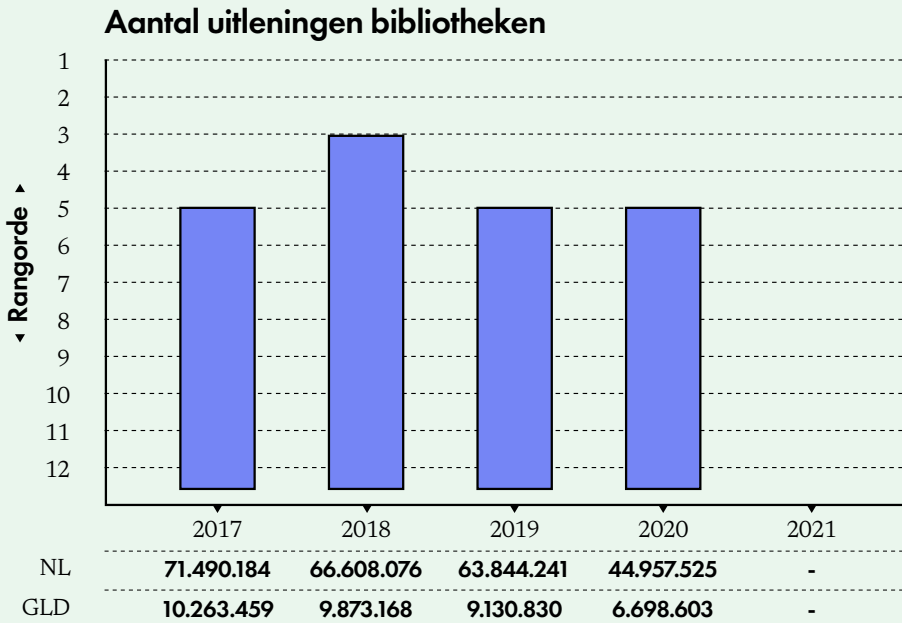
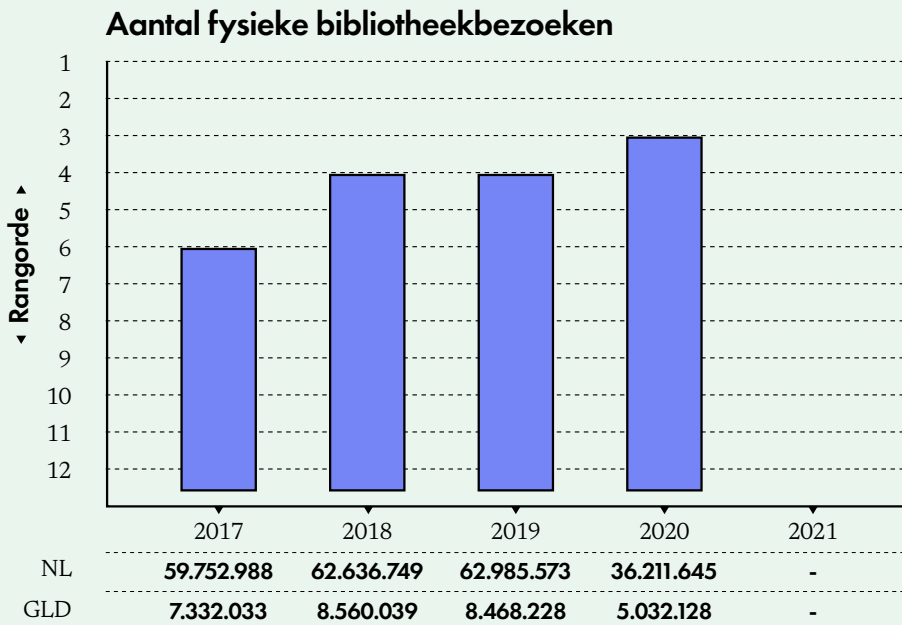
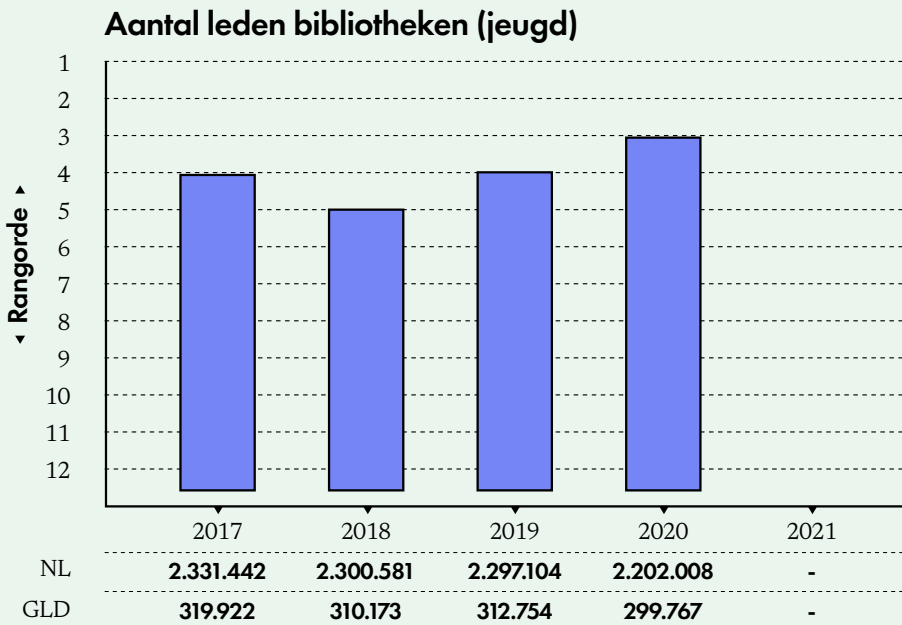
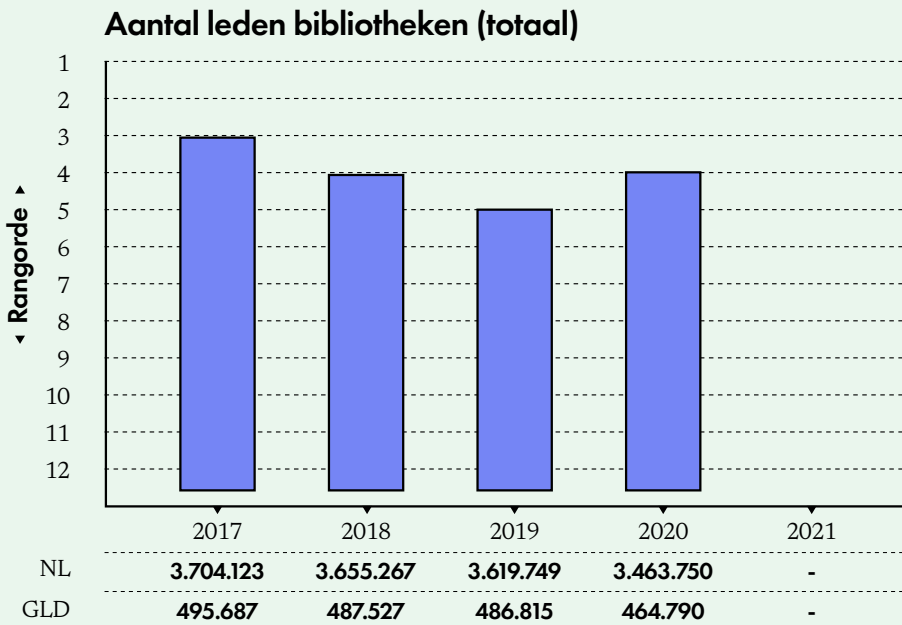
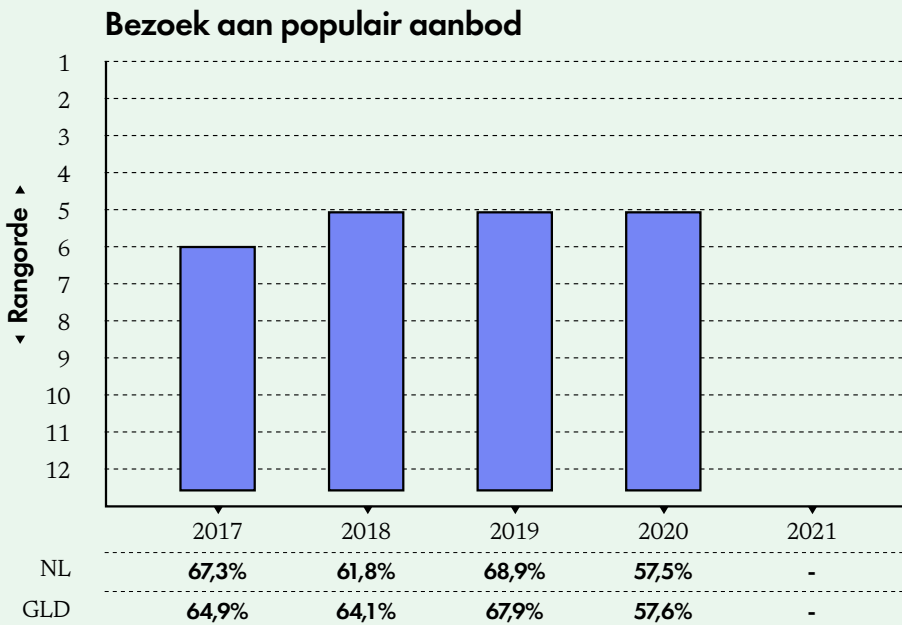
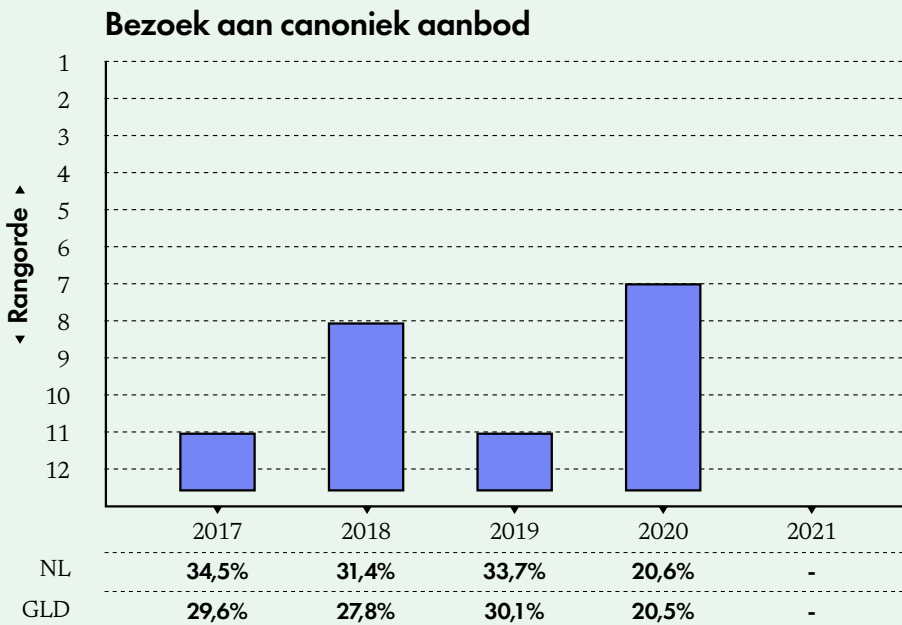

Fig 34

Aantal bezoeken uitgesplitst naar canoniek en populair podiumkunstenaanbod in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021 (%)

Inzoomen op Gelderland

— Microdata CBS

2.2

De Gelderlander als cultuurbezoeker

Fig 35

Aantal volgers op Facebook per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en niet-gesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal			Ja	Nee	Totaal
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal			
Apeldoorn	511	1.731	2.242	0	2.519	2.519	0	79.442	79.442	7.168	2.817	9.985	0	1.875	1.875	24.522	6.476	30.998	32.201	94.860	127.061
Arnhem	9.300	2.573	11.873	0	7.580	7.580	13.724	8.671	22.395	3.384	12.32	4.616	6.966	17.349	24.315	19.938	77.771	97.709	53.312	115.176	168.488
Doetinchem	0	3.530	3.530	0	1.772	1.772	1000	2.191	3.191	0	0	0	0	0	0	10.234	3.298	13.532	11.234	10.791	22.025
Ede	0	5.046	5.046	0	15.794	15.794	3.277	38.516	41.793	0	5.699	5.699	0	0	0	13.668	3.248	16.916	16.945	68.303	85.248
Harderwijk	0	0	0	0	1.400	1.400	13.195	40.440	53.635	0	4.130	4.130	0	3.100	3.100	1.953	2.100	4.053	15.148	51.170	66.318
Nijmegen	938	20.818	21.756	12.227	10.151	22.378	11.257	6.117	17.374	7.154	73.053	80.207	4.123	0	4.123	34.405	38.828	73.233	70.104	148.967	219.071
Tiel	0	222	222	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6.540	0	6.540	6.540	222	6.762
Zutphen	0	2.362	2.362	0	11.403	11.403	6.966	1.049	8.015	0	0	0	0	0	0	6.122	1.635	7.757	13.088	16.449	29.537
Alle	10.749	36.282	47.031	122.27	50.619	62.846	49.419	176.426	225.845	17.706	86.931	104.637	11.089	22.324	33.413	117.382	133.356	250.738	218.572	505.938	724.510

Fig 36

Facebook-following per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en niet-gesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Apeldoorn	23	0	23	0	0	0	0	124	124	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23	124	147
Arnhem	0	42	42	0	0	0	0	27	27	0	0	0	236	1.716	1.952	0	42	42	236	1.827	2.063
Doetinchem	0	0	0	0	0	0	42	6	48	0	0	0	0	0	0	655	0	655	697	6	703
Ede	0	0	0	0	0	0	56	0	56	0	0	0	0	0	0	0	4	4	56	4	60
Harderwijk	0	0	0	0	21	21	24	262	286	0	0	0	0	119	119	0	0	0	24	402	426
Nijmegen	0	547	547	0	0	0	202	441	643	0	0	0	58	0	58	789	0	789	1.049	988	2.037
Tiel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zutphen	0	3	3	0	0	0	38	0	38	0	0	0	0	0	0	0	1	1	38	4	42
Alle	23	592	615	0	21	21	362	860	1.222	0	0	0	294	1.835	2.129	1.444	47	1.491	2.123	3.355	5.478

Inzoomen op Gelderland

— Microdata CBS

Fig. 37

Aantal check-ins op Facebook per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en niet-gesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Apeldoorn	23	199	222	0	49.993	49.993	0	54.865	54.865	71	0	71	0	5	5	72.879	188	73.067	729.73	105.250	178.223
Arnhem	909	377	1.286	0	16.062	16.062	10.784	5.232	16.016	60.685	17	60.702	1.368	1.344	2.712	30.837	391.642	422.479	104.583	414.674	519.257
Doetinchem	0	24	24	0	32.202	32.202	274	252	526	0	0	0	0	0	0	2.959	4.190	7.149	3.233	36.668	39.901
Ede	0	225	225	0	97.147	97.147	745	48.191	48.936	0	703	703	0	0	0	10.862	6.446	17.308	11.607	152.712	164.319
Harderwijk	0	0	0	0	299	299	17.28	5.669	7.397	0	4.700	4.700	0	6.874	6.874	0	1.439	1.439	1.728	18.981	20.709
Nijmegen	147	1.237	1.384	21.098	62.665	83.763	5.669	2.224	7.893	6.631	90.857	97.488	311	0	311	28.466	24.764	53.230	62.322	181.747	244.069
Tiel	0	12	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	23.524	0	23.524	23.524	12	23.536
Zutphen	0	263	263	0	39.247	39.247	1.579	1	1.580	0	0	0	0	0	0	11.931	882	12.813	13.510	403.93	53.903
Alle	1.079	2.337	3.416	21.098	297.615	318.713	20.779	116.434	137.213	67.387	96.277	163.664	1.679	8.223	9.902	181.457,5	429.551	611.009	293.480	950.437	124.3917

Fig. 38

Aantal volgers op Instagram per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en niet-gesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Apeldoorn	196	206	402	0	1.293	1.293	0	24.085	24.085	2.362	14.923	17.285	0	443	443	6.356	2.417	8.773	8.914	43.367	52.281
Arnhem	8.240	2.727	10.967	0	415	415	12.040	3.048	15.088	7.965	870	8.835	2.403	10.240	12.643	5.480	34.367	39.847	36.128	51.667	87.795
Doetinchem	0	0	0	0	1.532	1.532	873	0	873	0	0	0	0	0	0	0	1.434	1.434	873	2.966	3.839
Ede	0	1.162	1.162	0	0	0	1.084	60.300	61.384	0	677	677	0	0	0	4.320	2.909	7.229	5.404	65.048	70.452
Harderwijk	0	0	0	0	598	598	2.235	2.416	4.651	0	893	893	0	903	903	700	791	1.491	2.935	5.601	8.536
Nijmegen	3.825	40.307	44.132	5.509	1.409	6.918	5.897	3.878	9.775	2.835	19.600	22.435	0	0	0	16.960	24.296	41.256	35.026	89.490	124.516
Tiel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.794	0	2.794	2.794	0	27.94
Zutphen	0	2.054	2.054	0	745	745	6.117	346	6.463	0	0	0	0	0	0	3.018	319	3.337	9.135	3.464	12.599
Alle	12.261	46.456	58.717	5.509	5.992	11.501	28.246	94.073	122.319	13.162	36.963	50.125	2.403	11.586	13.989	39.628	66.533	106.161	101.209	261.603	362.812

Inzoomen op Gelderland

— Microdata CBS

Fig. 39

Aantal Instagram-following per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en niet-gesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinen			Totaal			Ja	Nee	Totaal
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal			
Apeldoorn	347	286	633	0	67	67	0	2.773	27.73	1.055	735	17.90	0	199	199	872	89	961	2.274	41.49	6.423
Arnhem	2.139	930	3.069	0	233	233	2.139	815	2.954	5.653	356	6.009	1.056	1.810	2.866	1.444	4.276	5.720	12.431	8.420	20.851
Doetinchem	0	0	0	0	51	51	267	0	267	0	0	0	0	0	0	0	880	880	267	931	1.198
Ede	0	299	299	0	0	0	277	257	534	0	409	409	0	0	0	1.398	378	1.776	1.675	1.343	3.018
Harderwijk	0	0	0	0	140	140	361	368	729	0	420	420	0	736	736	483	99	582	844	1.763	2.607
Nijmegen	3.754	10.274	14.028	1.873	133	2.006	1.00	3.082	4.182	1.039	7.019	8.058	0	0	0	5.012	13.918	18.930	12.778	34.426	47.204
Tiel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	778	0	778	778	0	778
Zutphen	0	767	767	0	27	27	4.069	1.072	5.141	0	0	0	0	0	0	1.186	910	2.096	5.255	2.776	80.31
Alle	6.240	12.556	18.796	1.873	651	2.524	8.213	8.367	16.580	7.747	8.939	16.686	1.056	2.745	3.801	11.173	20.550	31.723	36.302	53.808	90.110

Fig. 40

Aantal mentions op Twitter per discipline naar stad, uitgesplitst naar gesubsidieerd (ja) en niet-gesubsidieerd (nee), 2022

	Beeldende kunst			Film			Musea			Muziek			Theaterkunsten			Meerdere domeinenTotaal			Ja	Nee	Totaal
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal			
Apeldoorn	0	6	6	0	139	139	0	12.417	12.417	543	13	556	0	115	115	5.802	1.131	6.933	6.345	13.821	20.166
Arnhem	14	0	14	0	1.687	1.687	5.990	901	6.891	3.796	0	3.796	1.597	0	1.597	1.246	19.444	20.690	12.643	22.032	34.675
Doetinchem	0	0	0	0	0	0	425	586	1.011	0	0	0	0	0	0	79	282	361	504	868	1.372
Ede	0	59	59	0	0	0	1.008	6.687	7.695	0	394	394	0	0	0	1.614	582	2.196	2.622	7.722	10.344
Harderwijk	0	0	0	0	0	0	1.106	39	1.145	0	157	157	0	383	383	1.768	118	1.886	2.874	697	3.571
Nijmegen	0	132	132	0	950	950	5.432	1.925	7.357	104	9.076	9.180	485	0	485	4.554	936	5.490	10.575	13.019	23.594
Tiel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.555	0	2.555	2.555	0	2.555
Zutphen	0	0	0	0	186	186	1.201	381	1.582	0	0	0	0	0	0	1.473	2	1.475	2.674	569	3.243
Alle	14	197	211	0	2.962	2.962	15.162	22.936	38.098	4.443	9.640	14.083	2.082	498	2.580	19.091	22.495	41.586	40.792	58.728	99.520

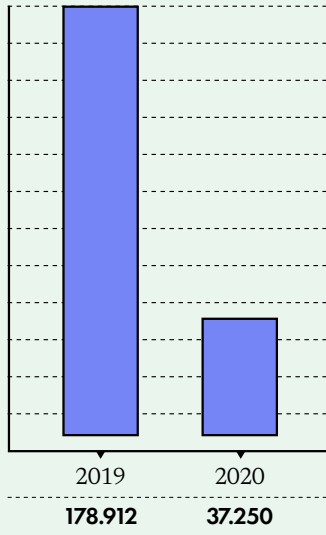
2.2

De Gelderlander als cultuurbezoeker

Fig. 41

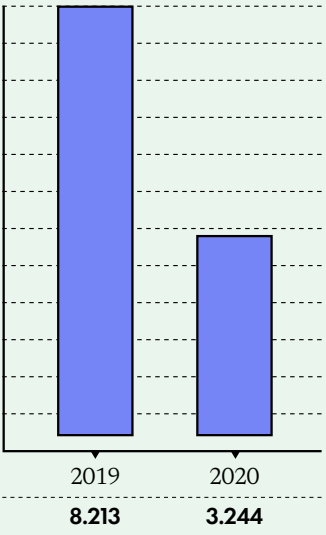
Bezoeken in de professionele kunsten naar sector, 2019 en 2020

Producenten PK

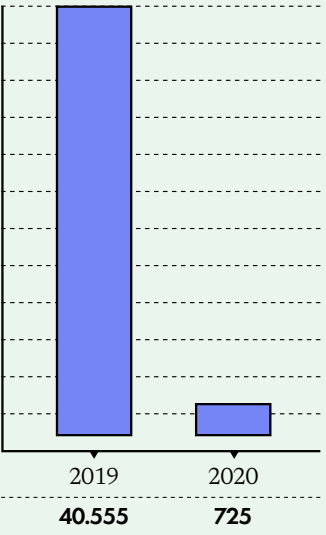
% daling 2020 t.o.v. 2019 79,2%

Visuele kunsten

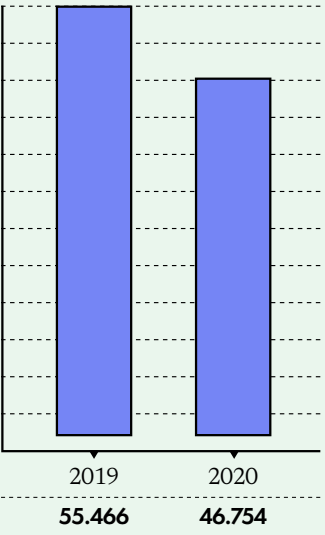
% daling 2020 t.o.v. 2019 60,5%

Festivals

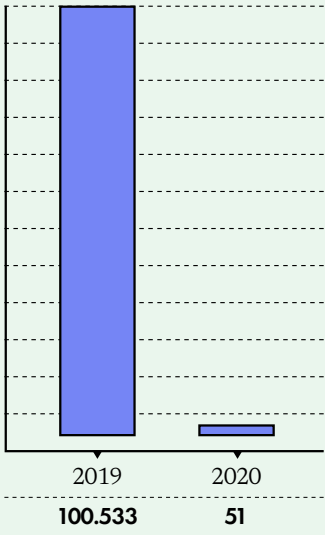
% daling 2020 t.o.v. 2019 98,2%

Musea

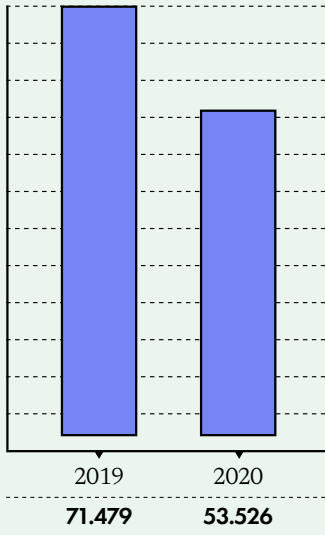
% daling 2020 t.o.v. 2019 15,7%

Poppodia

% daling 2020 t.o.v. 2019 99,9%

Podia

% daling 2020 t.o.v. 2019 25,1%

Letteren

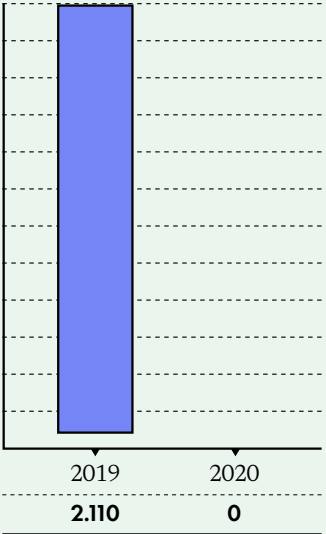
% daling 2020 t.o.v. 2019

AV: Film & Media

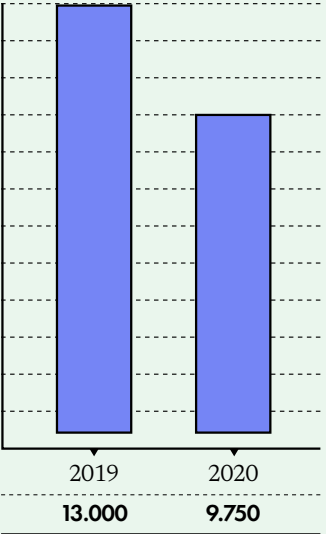
% daling 2020 t.o.v. 2019

Oefenruimtes etc.

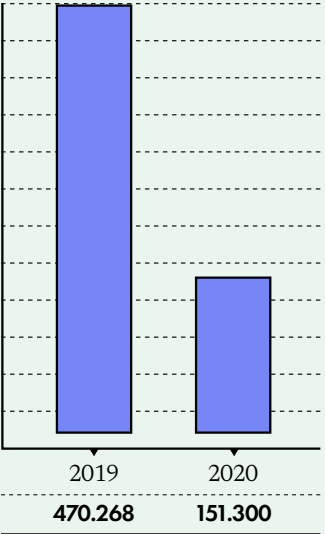
% daling 2020 t.o.v. 2019 100%

Overig

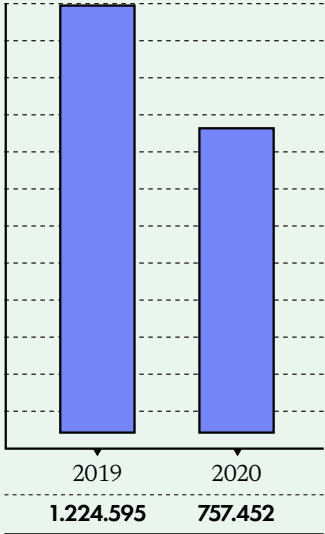
% daling 2020 t.o.v. 2019 25,0%

Totaal

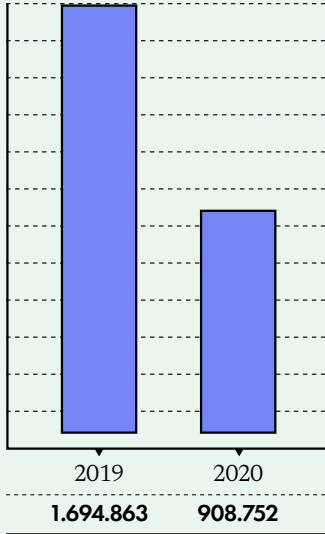
% daling 2020 t.o.v. 2019 67,8%

CvK's/Bibliotheken

% daling 2020 t.o.v. 2019 38,1%

Eindtotaal

% daling 2020 t.o.v. 2019 46,4%

Registraties van professionele instellingen

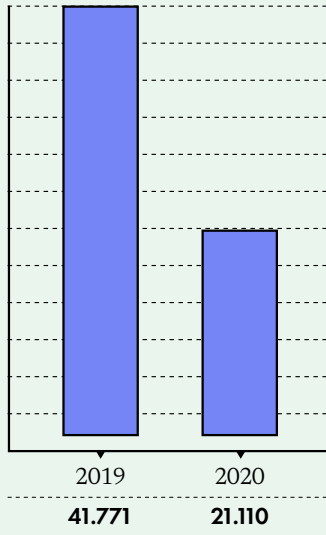
— Culturele Atlas

Sociaal Kapitaal
▼

Fig. 42

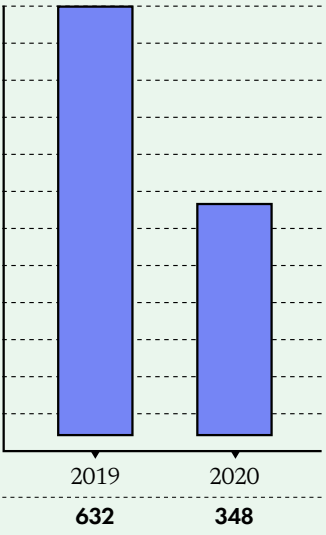
Betaalde bezoeken in de professionele kunsten naar sector, 2019 en 2020

Producenten PK

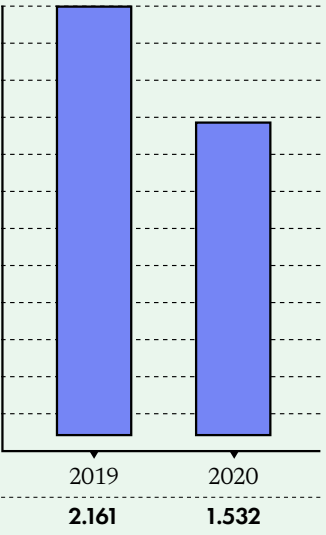
% daling 2020 t.o.v. 2019 **49,5%**

Visuele kunsten

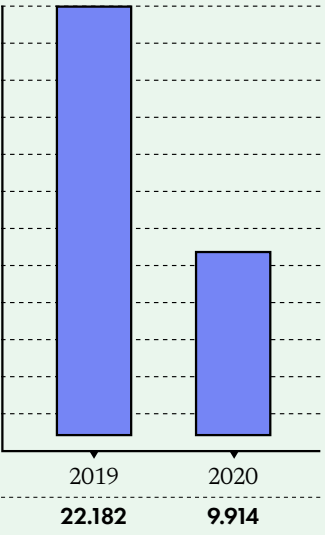
% daling 2020 t.o.v. 2019 **44,9%**

Festivals

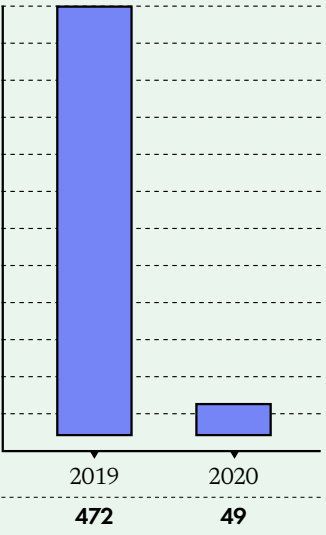
% daling 2020 t.o.v. 2019 **29,1%**

Musea

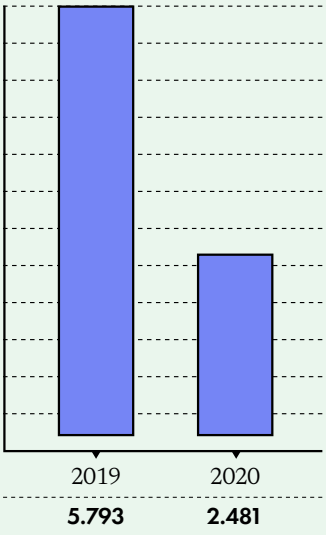
% daling 2020 t.o.v. 2019 **55,3%**

Poppodia

% daling 2020 t.o.v. 2019 **89,6%**

Podia

% daling 2020 t.o.v. 2019 **57,2%**

Letteren

% daling 2020 t.o.v. 2019

AV: Film & Media

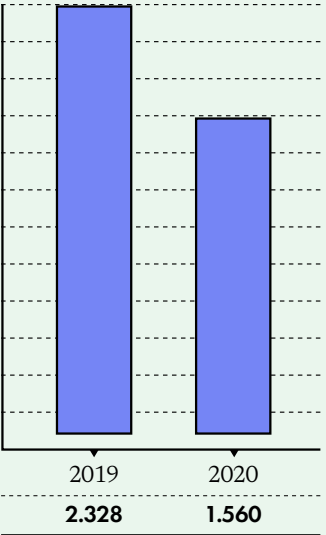
% daling 2020 t.o.v. 2019

Oefenruimtes etc.

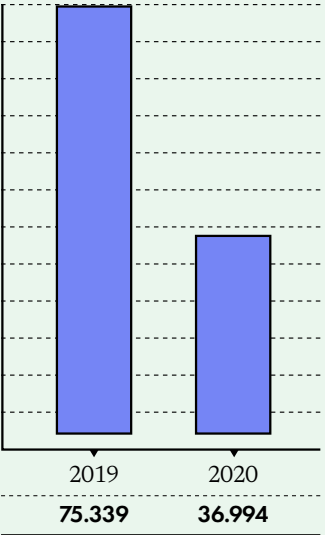
% daling 2020 t.o.v. 2019

Overig

% daling 2020 t.o.v. 2019 **33,0%**

Totaal

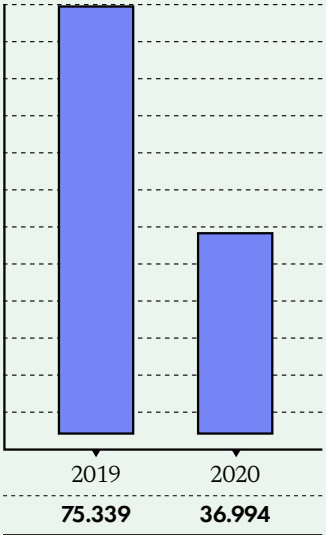
% daling 2020 t.o.v. 2019 **50,9%**

CvK's/Bibliotheken

% daling 2020 t.o.v. 2019

Eindtotaal

% daling 2020 t.o.v. 2019 **50,9%**

2.2

De Gelderlander als cultuurbezoeker

Fig. 43

Bezoek één of meerdere culturele activiteiten (inclusief bibliotheekbezoek) binnen Nederland in de afgelopen 12 maanden (% / *n* = 2.544)

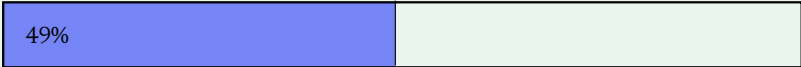
Bezoek één of meerdere culturele activiteiten

Fig. 44

Bezoek culturele activiteiten binnen Nederland in de afgelopen 12 maanden (% / *n* = 2.544)

Bioscoop of filmhuis

Festival (muziek, theater, film, dans, design)

Concert van pop-, rock of wereldmuziek

Concert van fanfare, harmonie of koor

Tentoonstelling in museum, galerie of andere expositie

Evenement met historisch karakter

Musical

Concert van klassiek, opera en jazz-muziek

Bezoek bibliotheek

Voorstelling toneel of cabaret

Kunst en cultuurroute of museumnacht/weekend

Voorstelling dans

Fig. 45

Bezoek podiumkunsten* totaal in Nederland in de afgelopen 12 maanden (% / *n* = 2.544)

Eén of meerder genres binnen de podiumkunsten

37%

*Voorstelling toneel of cabaret, voorstelling dans, concert van pop-, rock of wereldmuziek, en/of concert van klassiek, opera en jazz-muziek bezocht.

Fig. 46
Frequentie van bezoek aan culturele activiteiten in de afgelopen 12 maanden (% / n = 2.544)

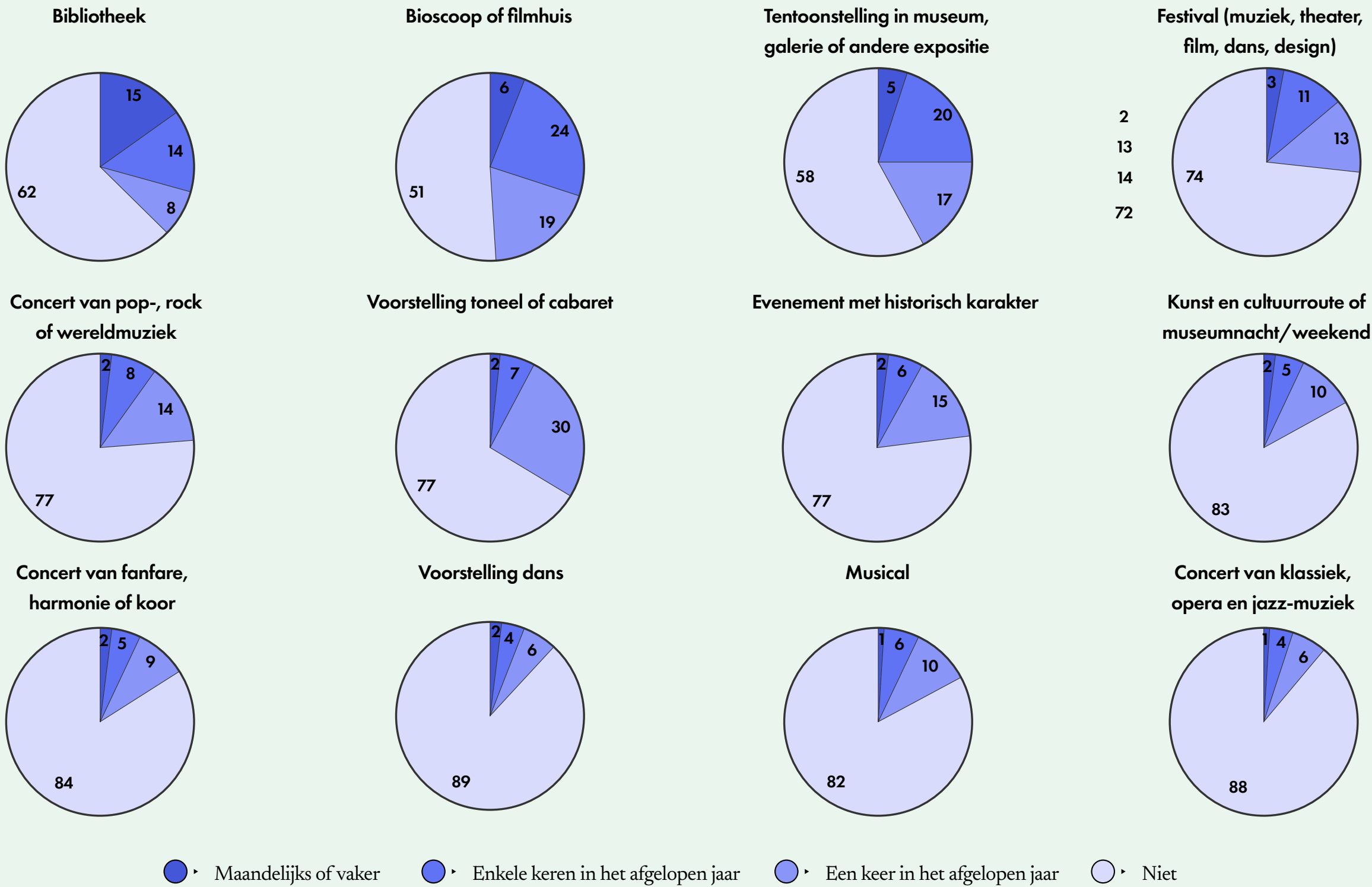

Fig. 47

Frequentie van bezoek aan culturele activiteiten normaal gesproken (vóór de coronatijd) per jaar (% / n = 2.544)

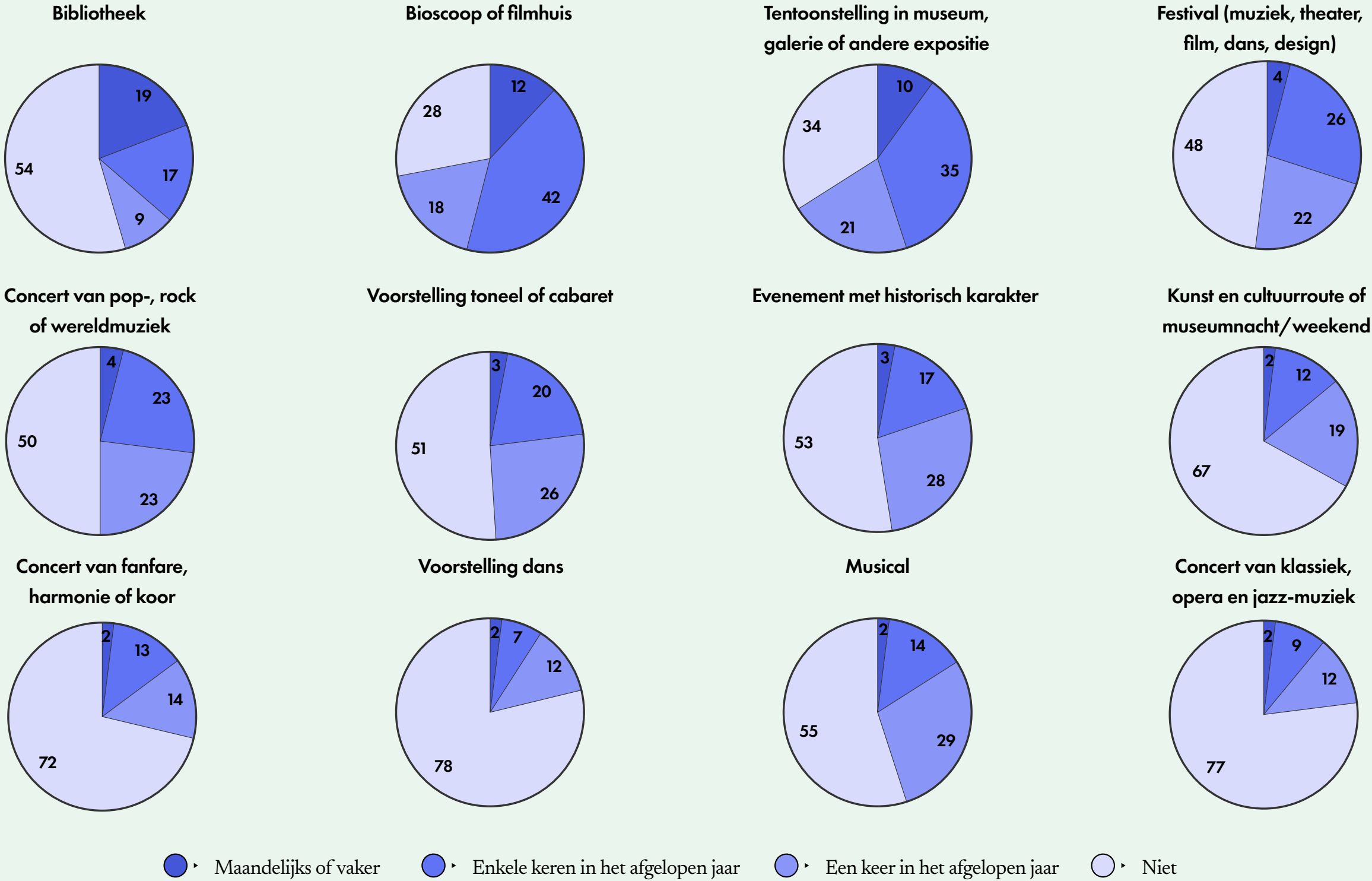
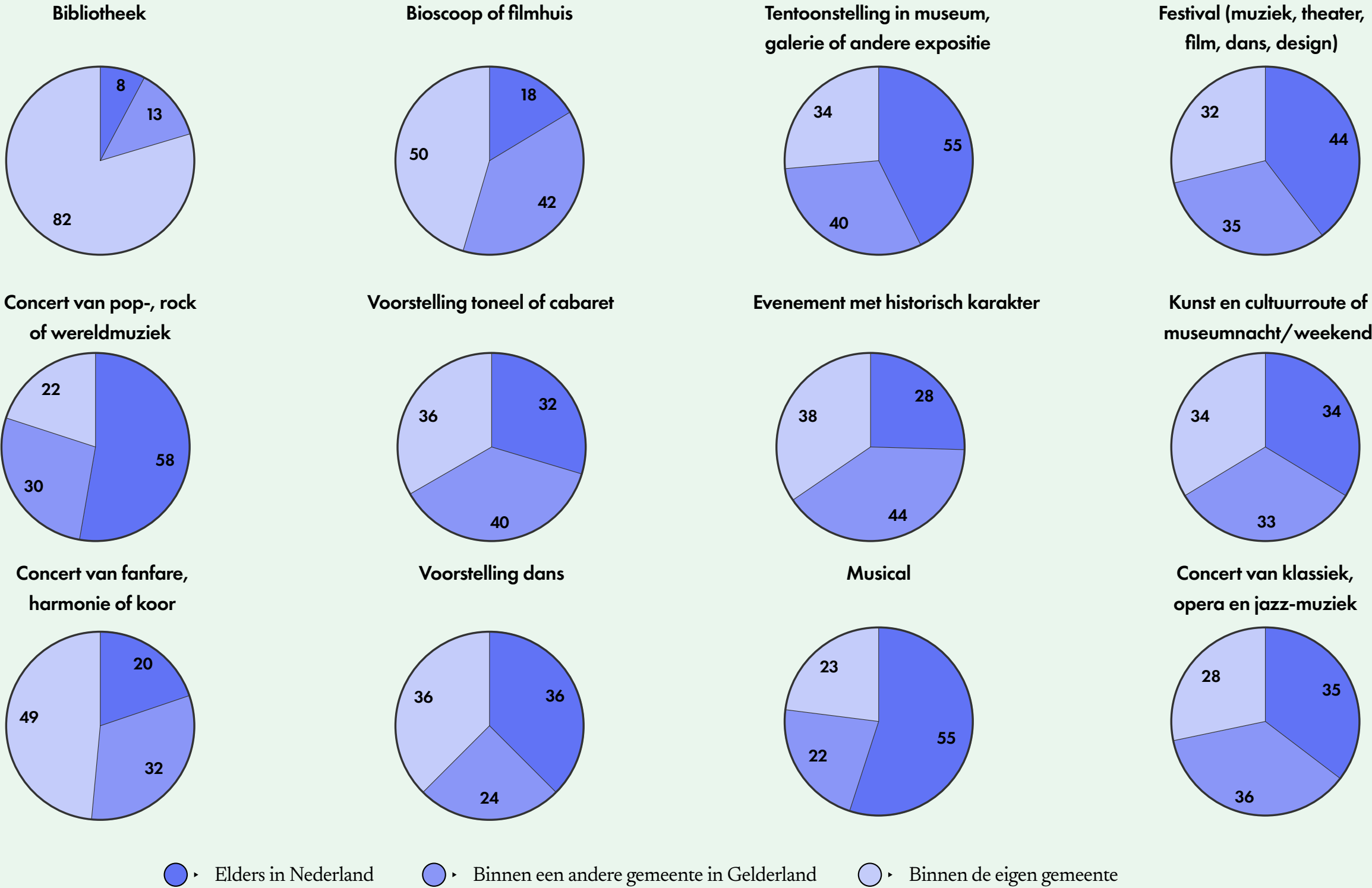

Fig. 48

Plaats van bezoek culturele activiteiten (% / n = verschillend per activiteit)

Sociaal Kapitaal
▼

Fig. 49

Redenen van bezoek aan de bibliotheek (% / n = 975)

Om boeken/CD's/DVD's te lenen

Om boeken of de krant te lezen

Om mijn kennis te vergroten, mezelf te ontwikkelen

Om rustig te zitten

Voor deelname aan een activiteit

Om mensen te ontmoeten

Andere reden

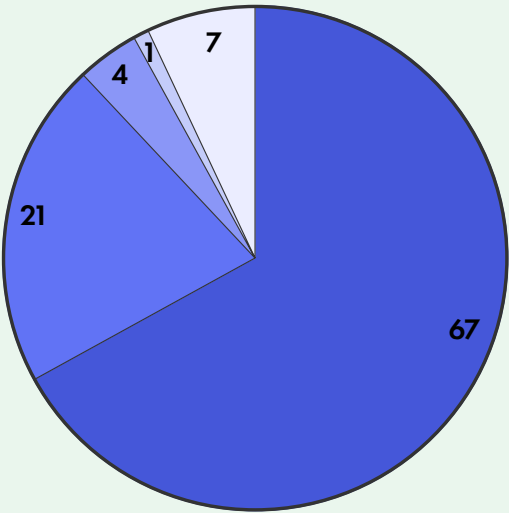

Om een cursus te volgen

Fig. 50

Gewenste afstand tot de bibliotheek (% / n = 2.467)

- Eigen wijk of dorp (tot 5 km)
- Eigen gemeente (tot 10 km)
- Andere gemeente (tot 20 km)
- Verder weg (20 km of meer)
- Dit hoeft niet voor iedere Gelderlanders aanwezig te zijn

Fig. 51

Bezoek aan erfgoedcomplexen binnen Nederland in de afgelopen 12 maanden (% / $n = 2.453$)

Historisch dorp of stadsdeel

Landgoed

Archeologisch monument

Iets anders

Kasteel

Molen

Industrieel complex

Geen van genoemde complexen bezocht

Kerk

Militair complex

Klooster

Fig. 52

Interesse in erfgoed (% / $n = 2.453$) - (heel) erg geïnteresseerd

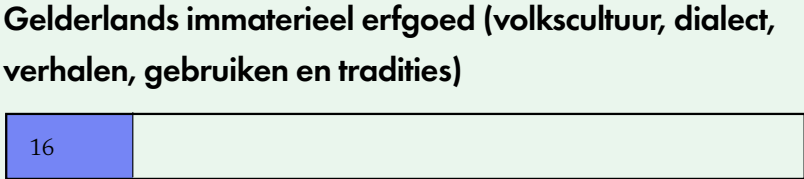
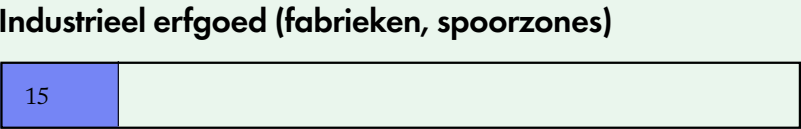
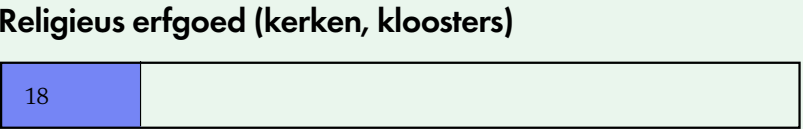
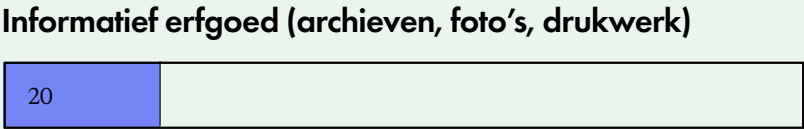
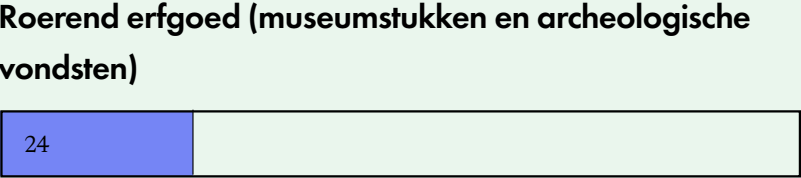
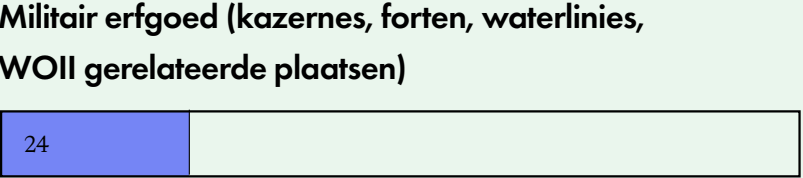

Fig. 53

Online cultuurbezoek in de afgelopen 12 maanden (% / $n = 2.508$)

Luisteren van een podcast

Virtuele rondleiding in museum, galerie of andere expositieruimte

Klassiek concert of operavoorstelling

Niet-klassiek (pop, rock,..) concert of festival

Theatervoorstelling

Dansvoorstelling

Cabaretvoorstelling

DJ-set

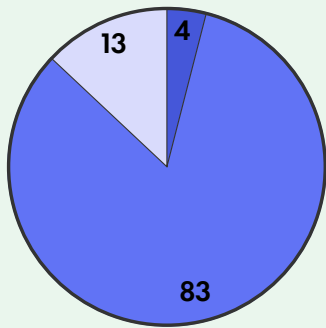

Voorleessessie van boek of poëzie

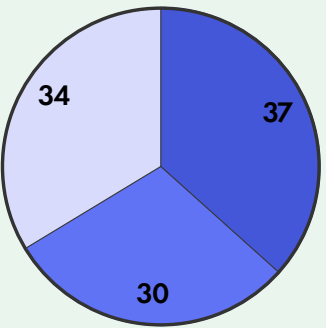

Fig. 54
Online cultuurbezoek naar betaald en/of gratis gebruik in de afgelopen 12 maanden (% / *n* = *verschillend per item*)

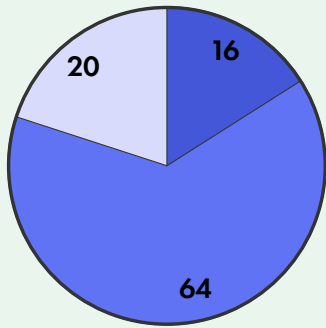
Luisteren van een podcast

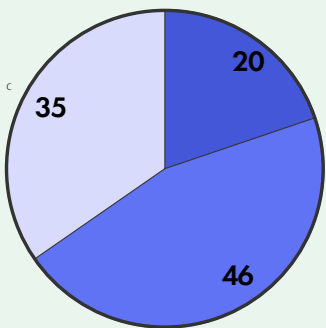
Theatervoorstelling

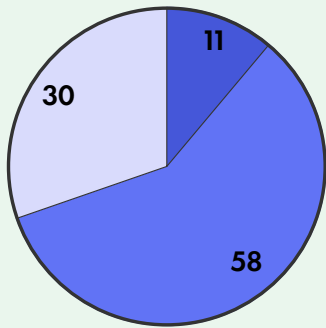
Voorleessessie van boek of poëzie

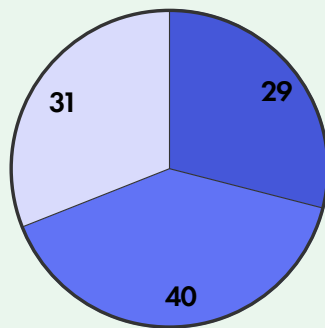
Niet-klassiek (pop, rock,..) concert of festival

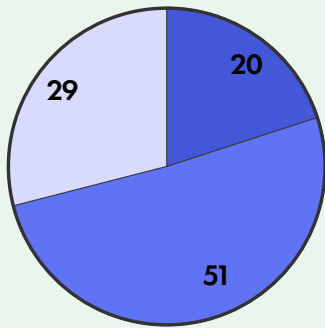
DJ-set

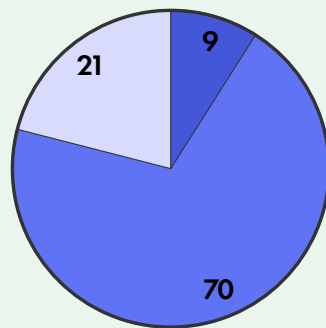
Cabaretvoorstelling

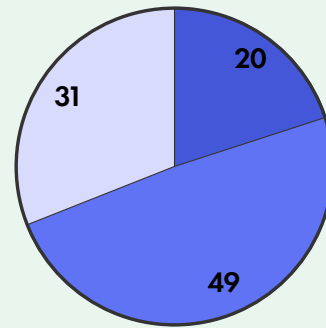
Klassiek concert of operavoorstelling

Virtuele rondleiding in museum, galerie of andere expositieruimte

Dansvoorstelling

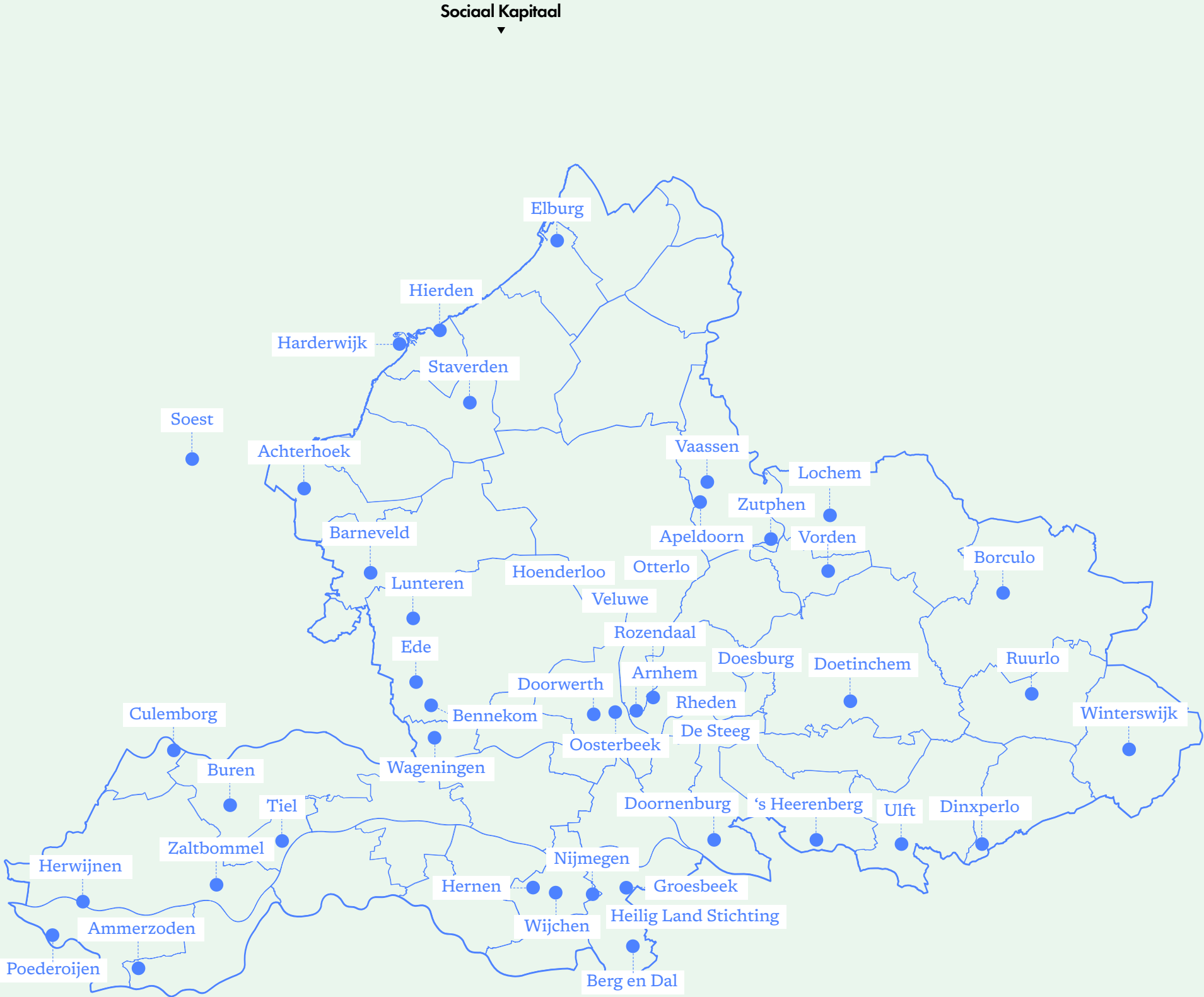
- Alleen betaald
- Alleen gratis
- Zowel betaald als gratis

Perspectief van Gelderlanders

— Cultuurpeiling

Erfgoedcomplexen

Radio Kootwijk Apeldoorn / de Veluwe	189
Het Loo Apeldoorn	150
De Hoge Veluwe Gelderland	86
Eusebiuskerk Arnhem	77
Nederlands Openluchtmuseum Arnhem	71
Binnenstad Nijmegen Nijmegen	67
Valkhof Nijmegen	
Kasteel Doorwerth Doorwerth	64
Stevenskerk (Sint-Stephanuskerk) Nijmegen	54
Binnenstad Elburg Elburg	32
Kasteel Doornenburg Doornenburg	
Kasteel Cannenburgh Vaassen	31
Waalbrug / Waalkade Nijmegen	
Kasteel Huis Bergh s’Heerenberg	29
Kröller-Müller Museum Otterlo	27
John Frostbrug / Rijnbrug Arnhem	24
Fort Pannerden Doornenburg	22
Binnenstad Zutphen Zutphen	20
Kasteel Ruurlo Ruurlo	
DRU Cultuurfabriek Ulf	18
Kasteel Staverden Staverden	
Slot Loevestein Poederoijen	17
Duivelshuis Arnhem	13

Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

2.3

De Gelderlander als cultuurbeoefenaar

Fig 55

Actieve cultuurdeelname in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2020 (%)

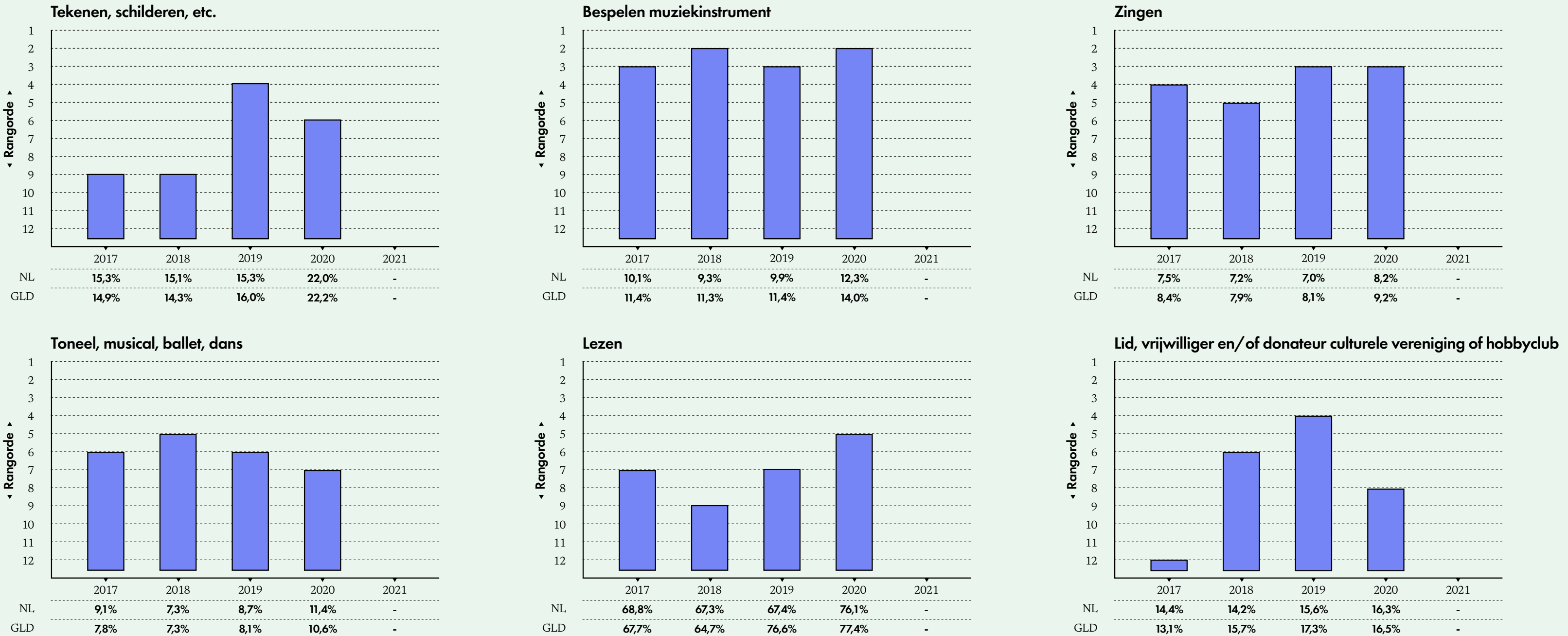
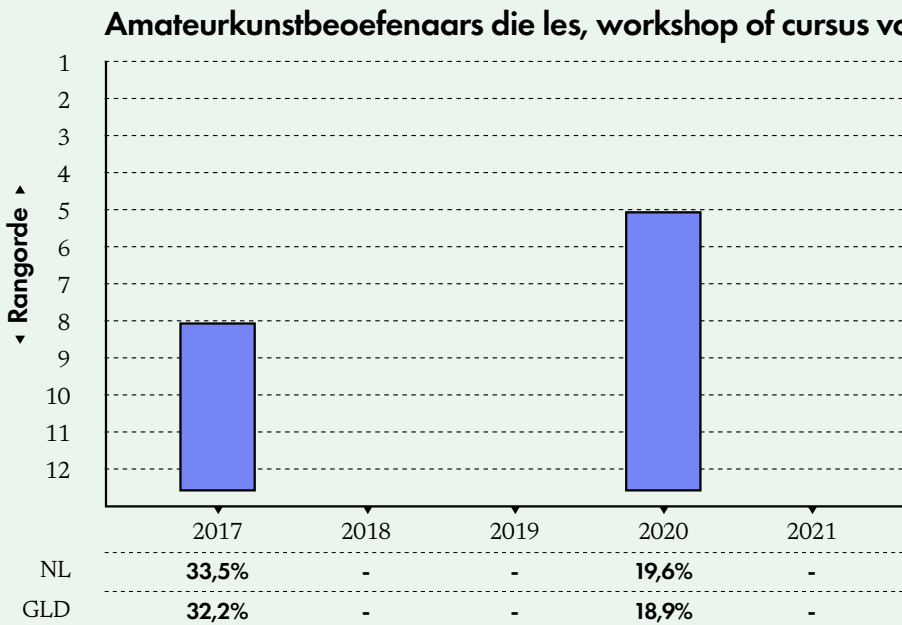
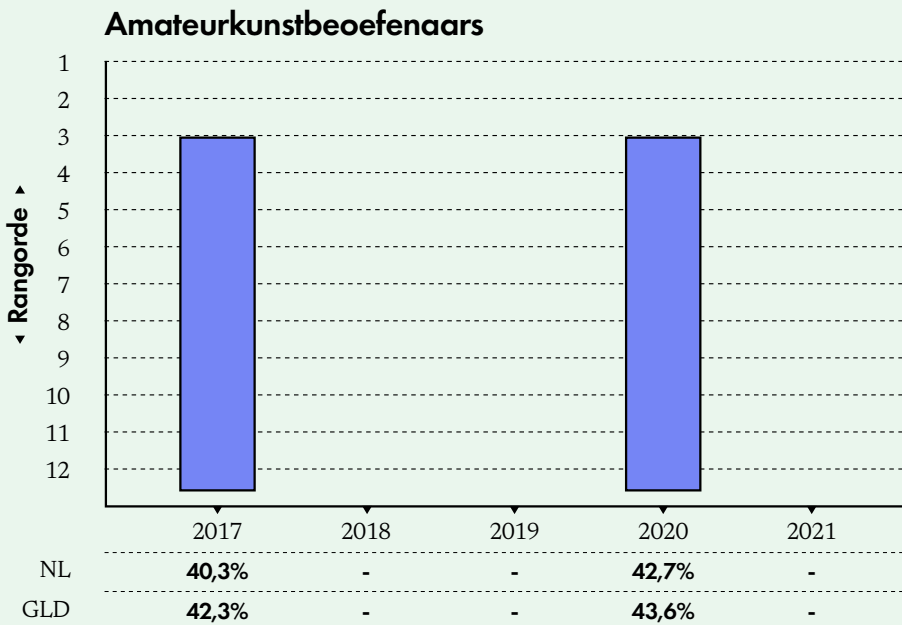

Fig. 56

Aantal culturele voorzieningen in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021.

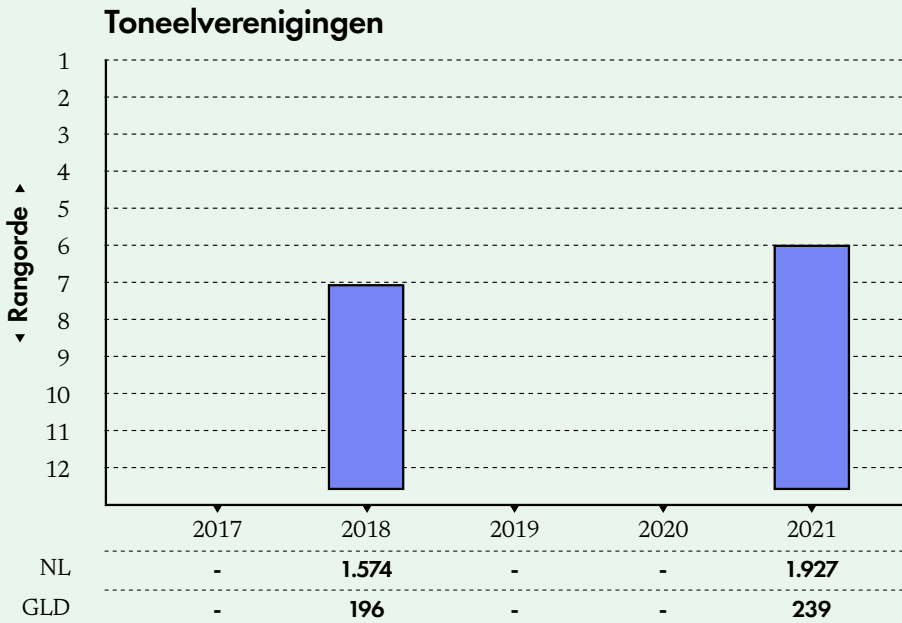
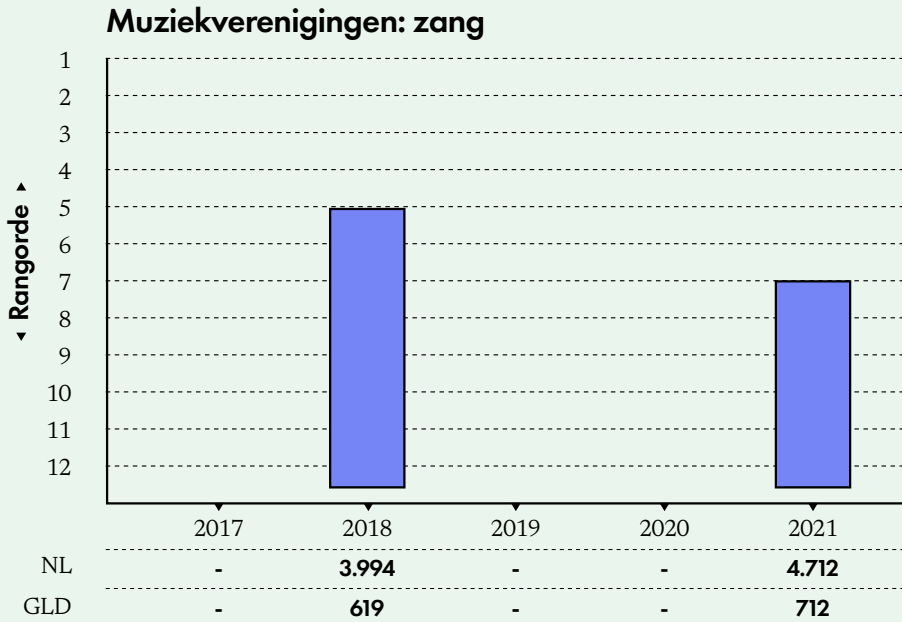
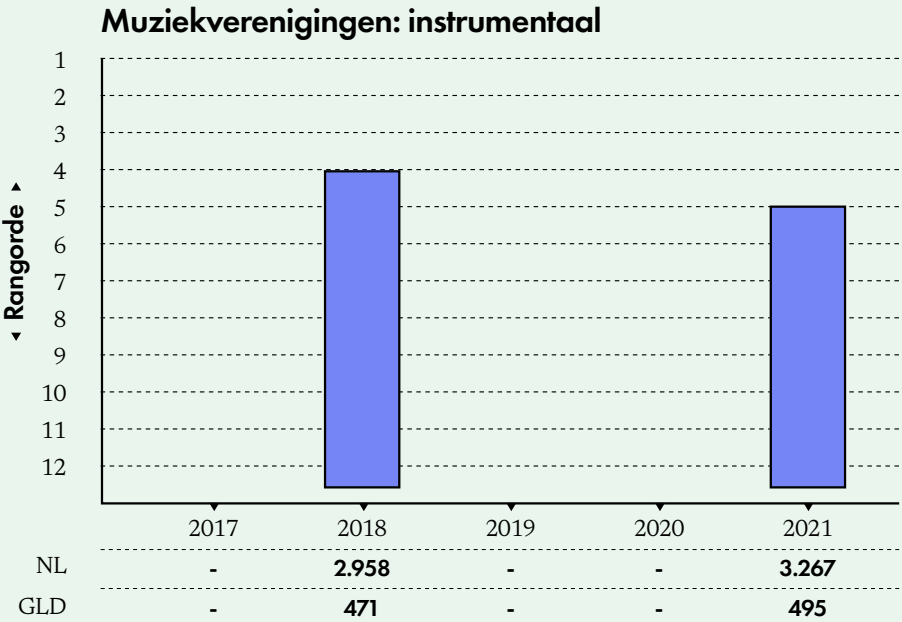
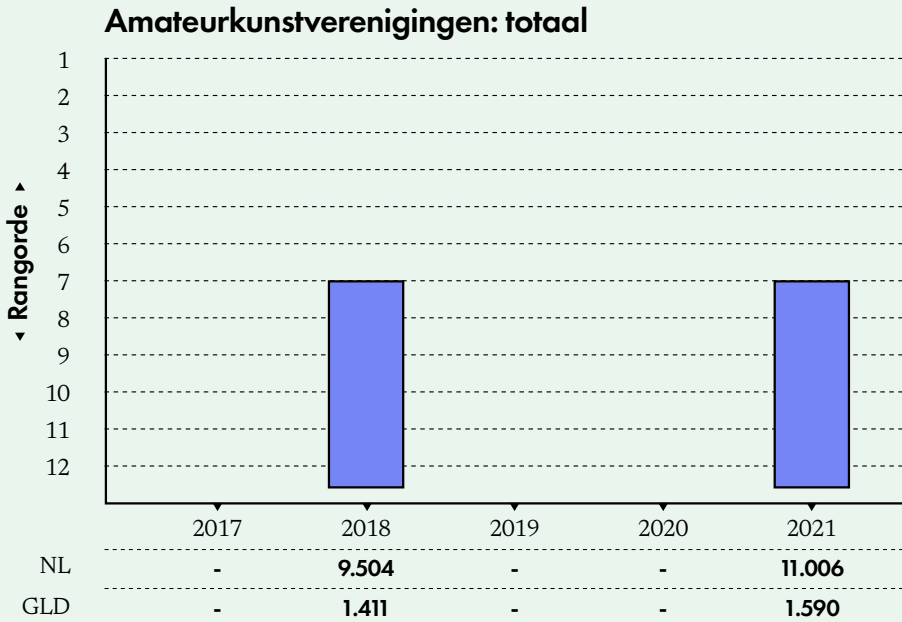
Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

Sociaal Kapitaal
▼

Fig. 57

Amateurkunstverenigingen in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland 2018 en 2021

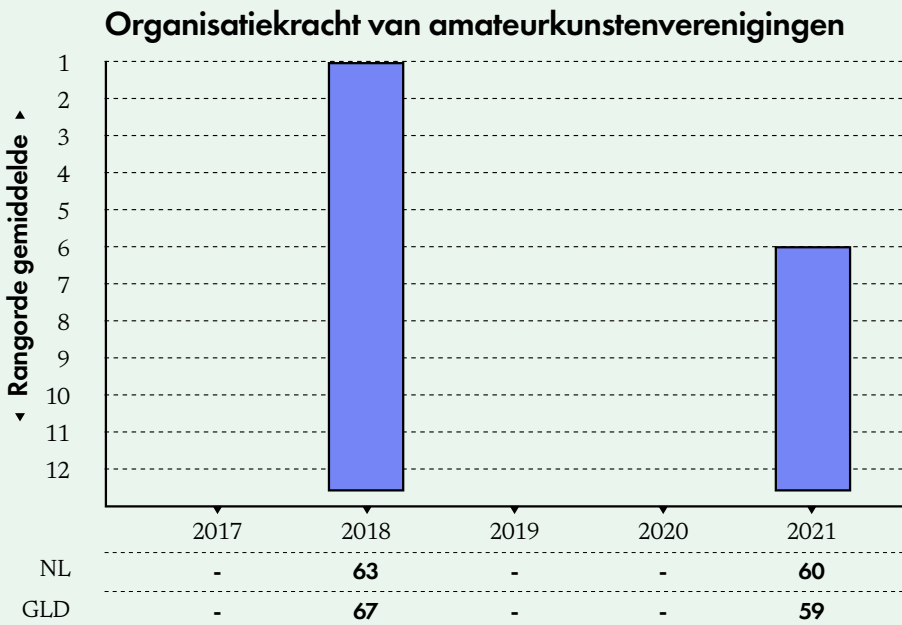
Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

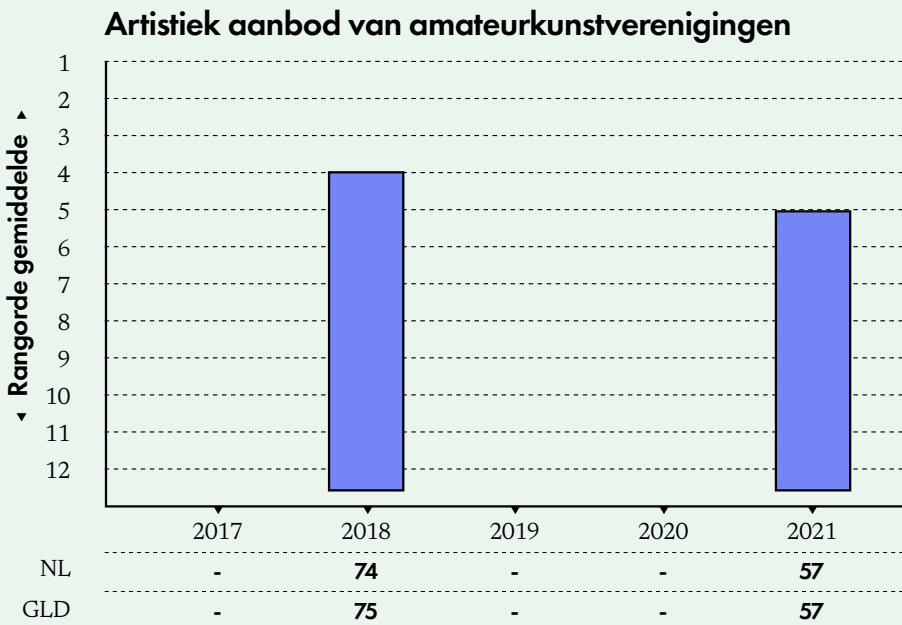
Sociaal Kapitaal
▼

Fig. 57 (vervolg)

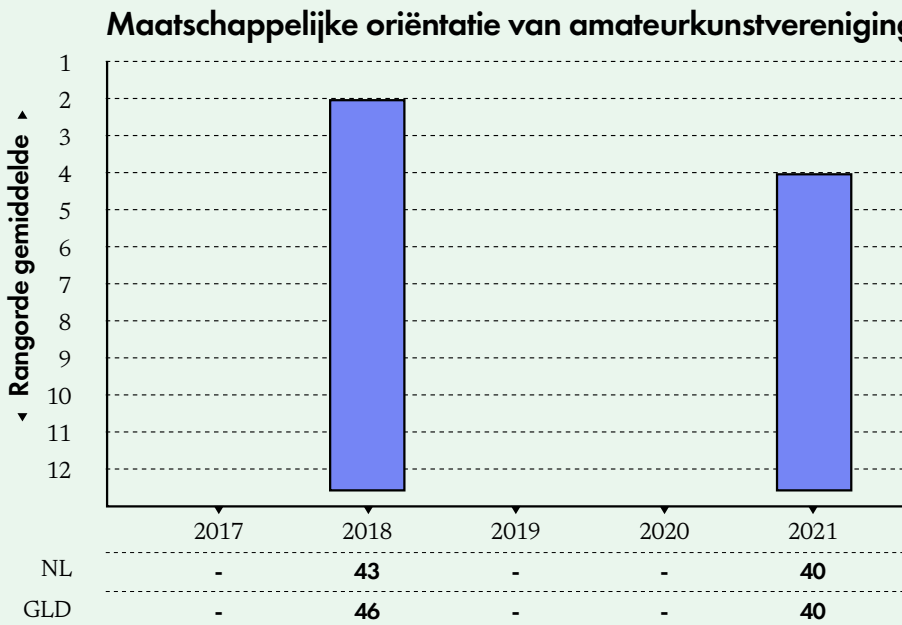
Amateurkunstverenigingen in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland 2018 en 2021

0 = kwetsbaar; 100 = zeer krachtig

0 = gering; 100 = zeer sterk

0 = niet tot nauwelijks; 100 = zeer maatschappelijke georiënteerd

2.3

De Gelderlander als cultuurbeoefenaar

Fig. 58

Beoefening van één of meerdere kunstzinnige of creatieve activiteiten in de afgelopen 12 maanden (% / n = 2.487)

Beoefening van één of meerdere kunstzinnige of creatieve activiteiten

cultuurbeoefening in brede zin

cultuurbeoefening in strikte zin

Fig. 59

Beoefening van kunstzinnige of creatieve activiteiten structureel en incidenteel in de afgelopen 12 maanden (% / n = 2.487)

Beeldende activiteiten

Theater

Websites ontwerpen/maken

Muziek (inclusief zang)

Creatief schrijven

Foto's of filmpjes bewerken op de computer

Dans

Kunstzinnige fotografie/film/video

Andere kunstzinnige activiteiten

● ▶ Structureel

● ▶ Incidenteel

Fig. 60

Beoefening van kunstzinnige of creatieve activiteiten structureel en incidenteel (in het jaar) voor de coronacrisis (% / $n = 2.484$)

Beeldende activiteiten

Theater

Websites ontwerpen/maken

Muziek (inclusief zang)

Creatief schrijven

Foto's of filmpjes bewerken op de computer

Dans

Kunstzinnige fotografie/film/video

Andere kunstzinnige activiteiten

● ▶ Structureel ● ▶ Incidenteel

Fig 61

Het volgen van les door de Gelderlanders die aangeven onderstaande disciplines te beoefenen (% / n = verschillend per item)

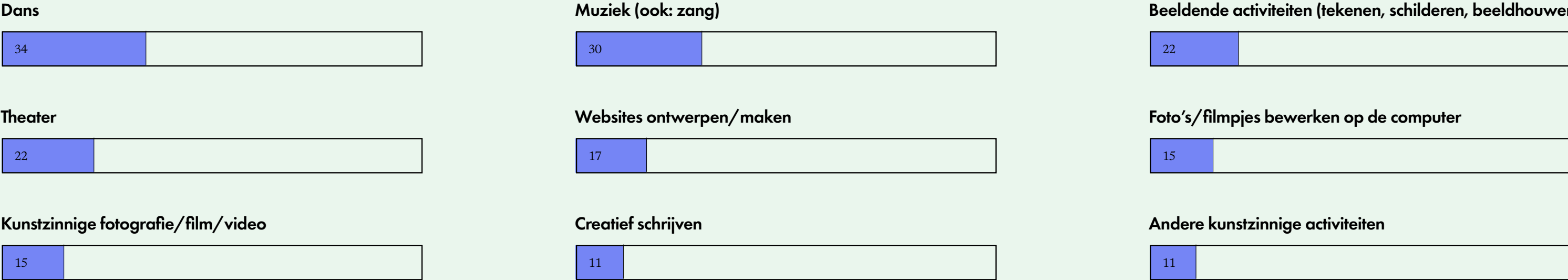
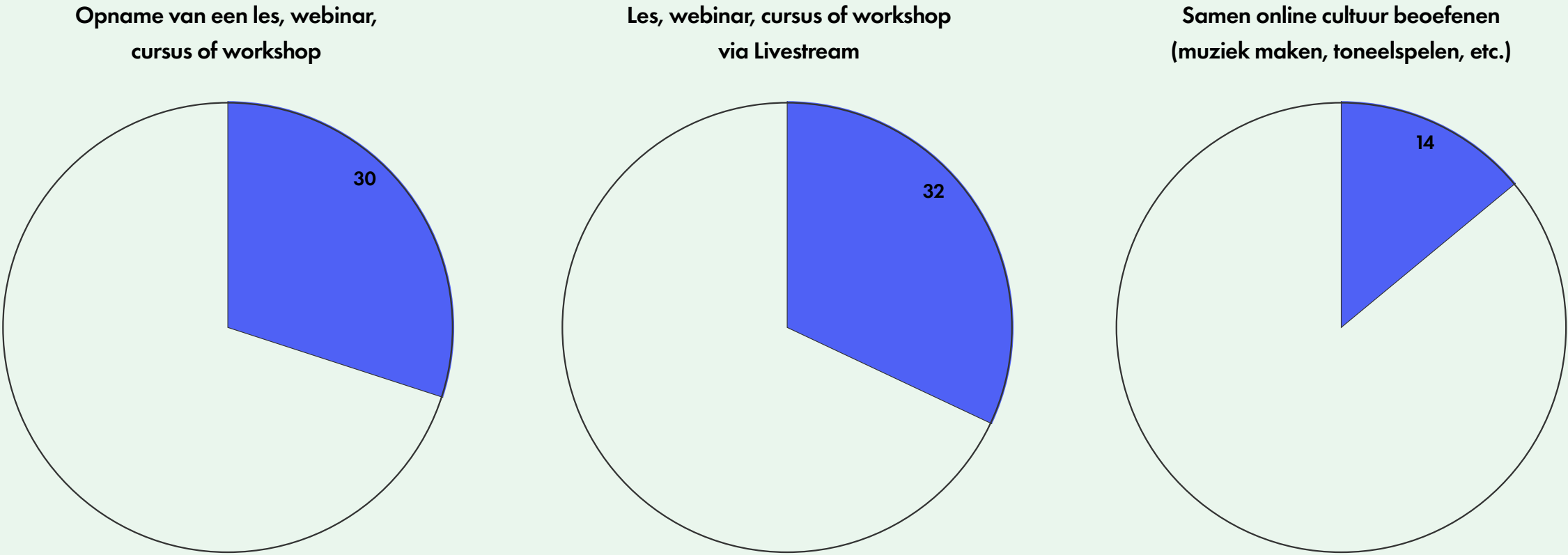

Fig 62
Online cultuurbeoefening in de afgelopen 12 maanden (% / $n = 1.351$)*

*vraag alleen gesteld aan respondenten die aan cultuurbeoefing hebben gedaan de afgelopen 12 maanden

Sociaal Kapitaal ▼

Fig 63

Gewenste afstand tot verenigingen en gezelschappen om cultuur te beoefenen (% / $n = 2.467$)

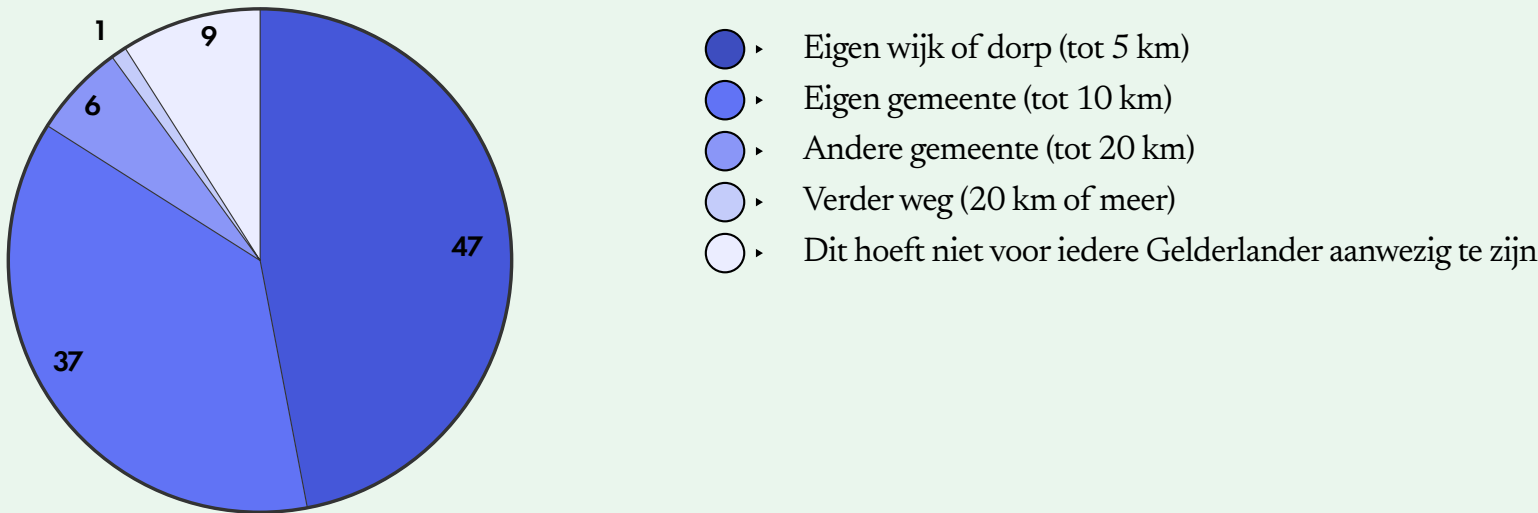
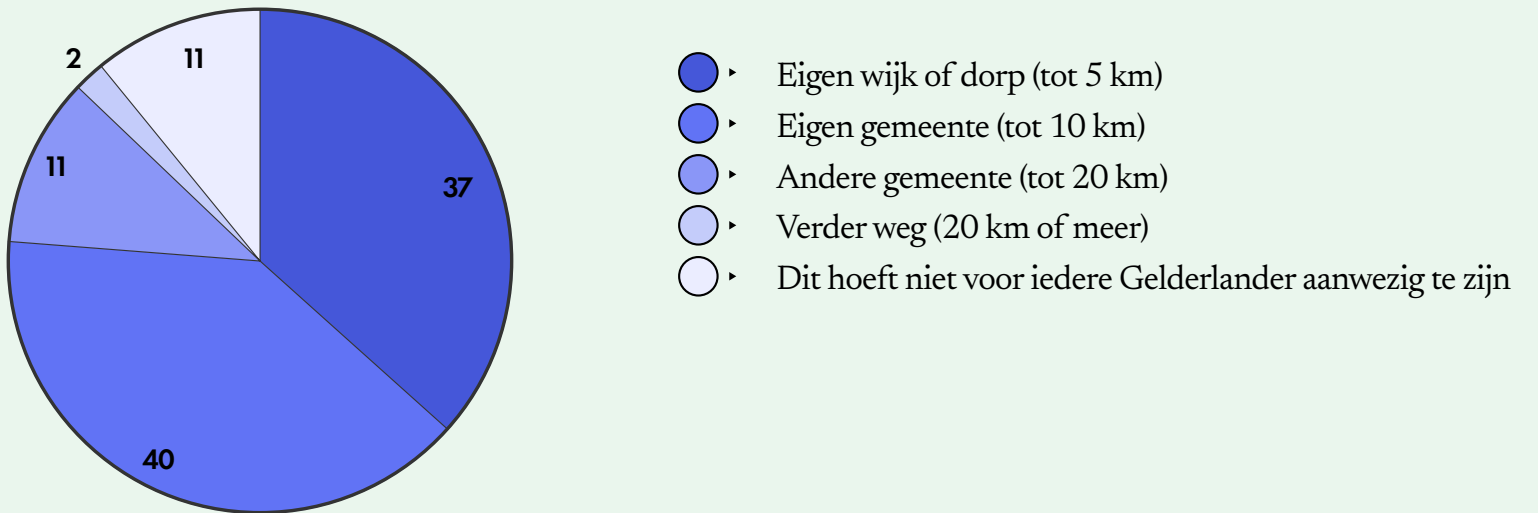

Fig 64

Gewenste afstand tot lessen, workshops of begeleiding in creatieve activiteiten (% / $n = 2.467$)

2.4

De Gelderlander als cultuurondersteuner

Fig. 65

Lidmaatschap van een culturele vereniging in de afgelopen 12 maanden (% / n = 2.502)

Lid van een heemkundekring, schuttersgilde of historische vereniging

Lid van een carnavalsvereniging

Lid van een culturele vereniging

Lid van een bibliotheek

Lid van belangenorganisaties in de culturele sector (bijvoorbeeld Vrienden van...)

Geen lid

Fig. 66

Lidmaatschap van een culturele vereniging in het jaar vóór de coronatijd (% / n = 2.498)

Lid van een heemkundekring, schuttersgilde of historische vereniging

Lid van een carnavalsvereniging

Lid van een culturele vereniging

Lid van een bibliotheek

Lid van belangenorganisaties in de culturele sector (bijvoorbeeld Vrienden van...)

Geen lid

Fig. 67

Aandeel Gelderlanders dat een cultureel evenement, een culturele organisatie of vereniging in de afgelopen 12 maanden heeft gesteund (% / $n = 2.494$)

Gesteund, door onbetaald werk te verrichten

Gesteund, door lid te zijn van een vriendenvereniging

Gesteund, door geld te geven

Gesteund, op een andere manier

Niet gesteund

Fig. 68

Aandeel Gelderlanders dat een cultureel evenement, een culturele organisatie of vereniging in het jaar vóór de coronatijd heeft gesteund (% / $n = 2.492$)

Gesteund, door onbetaald werk te verrichten

Gesteund, door lid te zijn van een vriendenvereniging

Gesteund, door geld te geven

Gesteund, op een andere manier

Niet gesteund

3

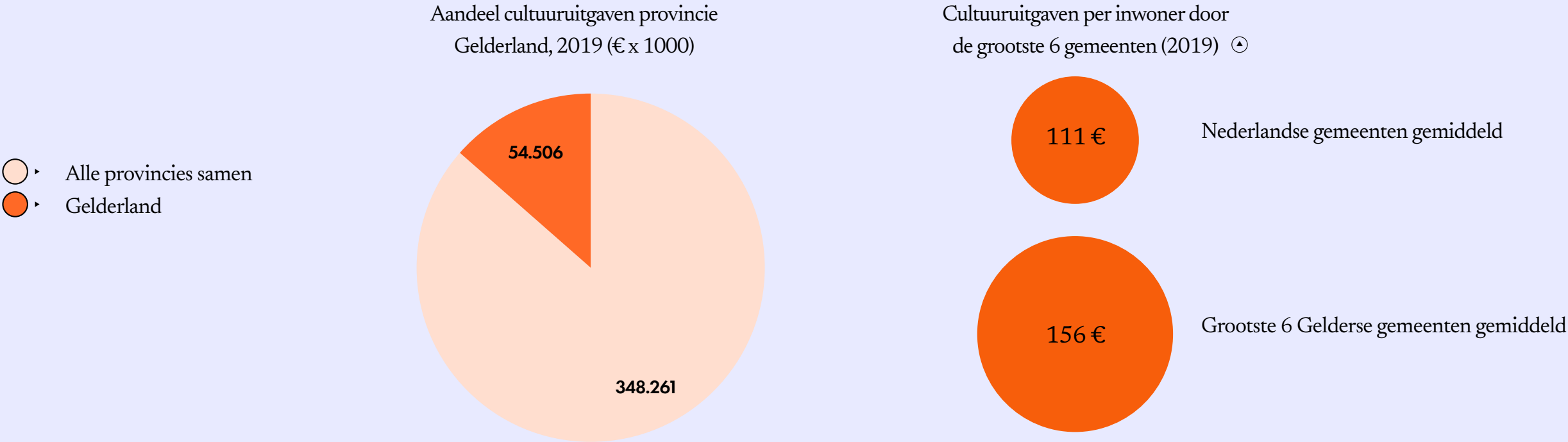
Economisch Kapitaal

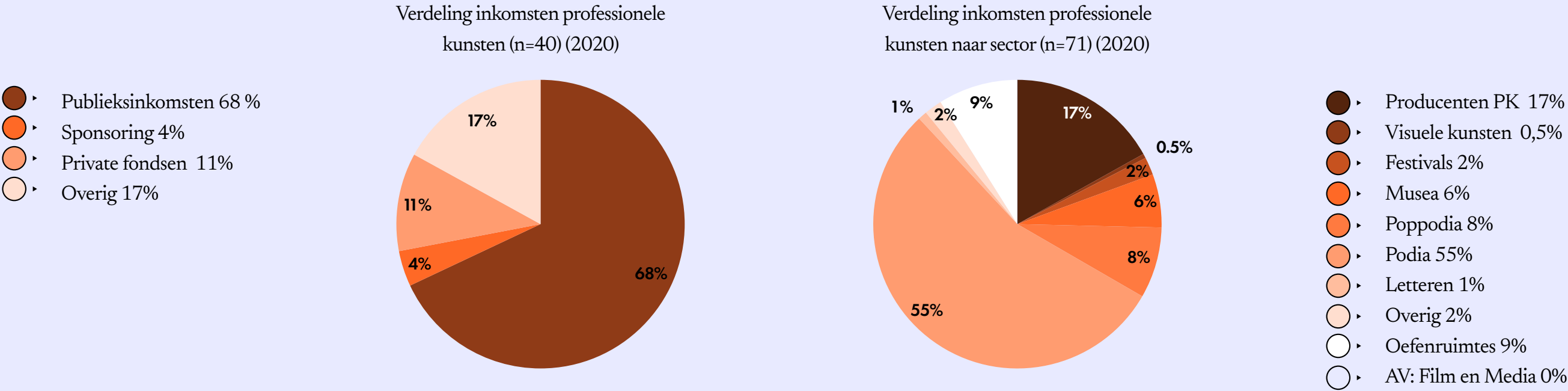
Kunst en cultuur zijn belangrijke aspecten als het gaat om de aantrekkelijkheid van een stad, regio of provincie. Voor bewoners en bedrijven is het cultureel klimaat een belangrijke factor bij de beslissing om zich in een stad te vestigen – of juist om er te vertrekken.

Economisch Kapitaal ▼

Maatwerk OCW en CBS ▼

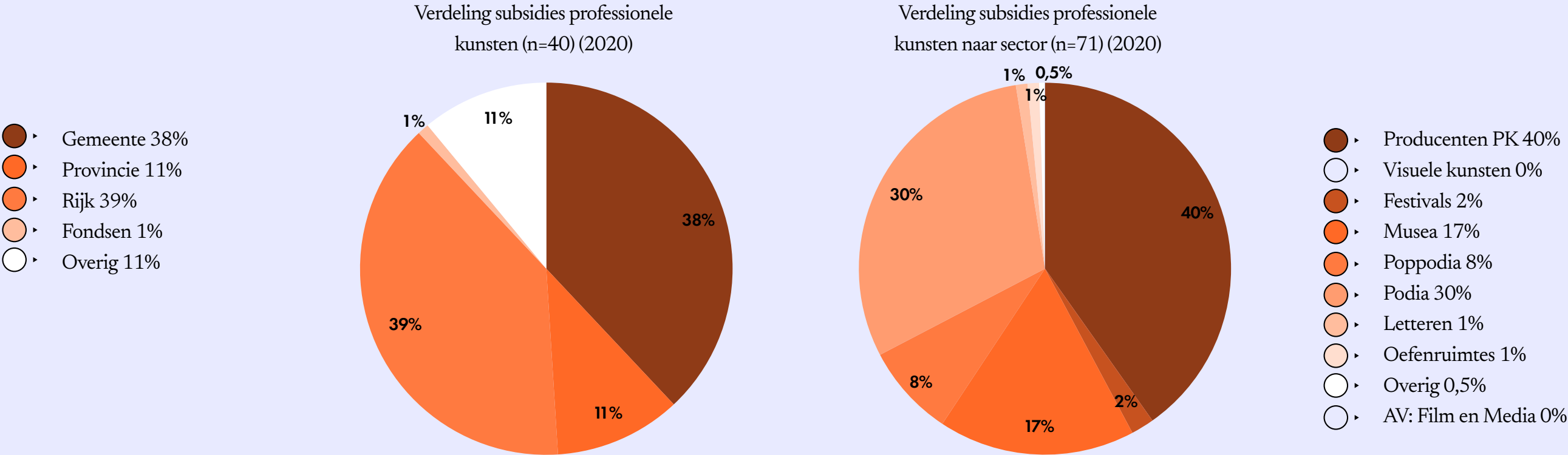

Registraties van professionele instellingen – *Culturele Atlas* ▼

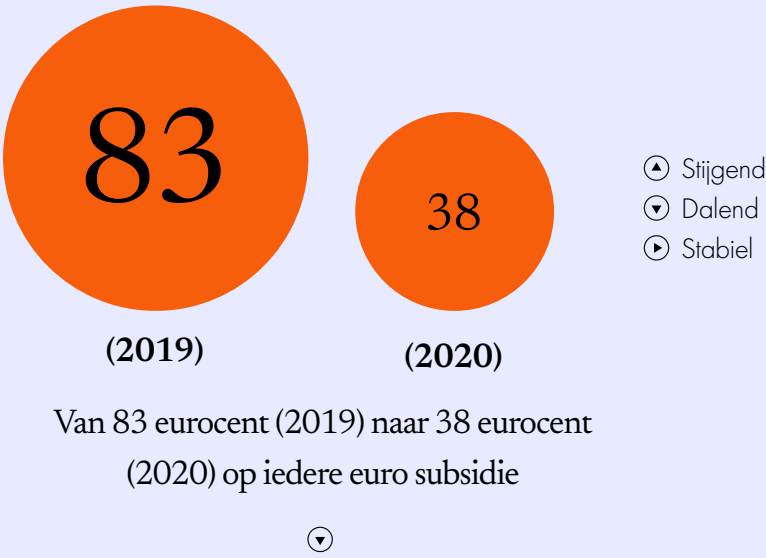

Economisch Kapitaal ▼

Registraties van professionele instellingen – *Culturele Atlas* ▼

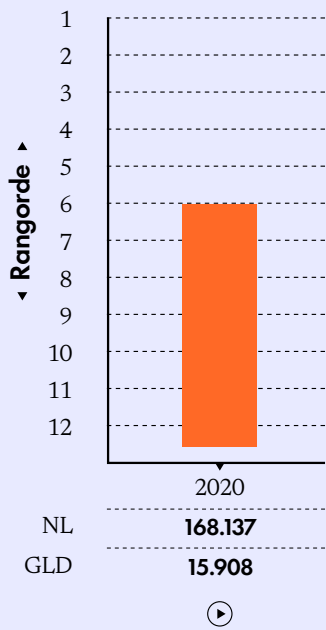

Aandeel eigen inkomsten op subsidie (n=71) ▼

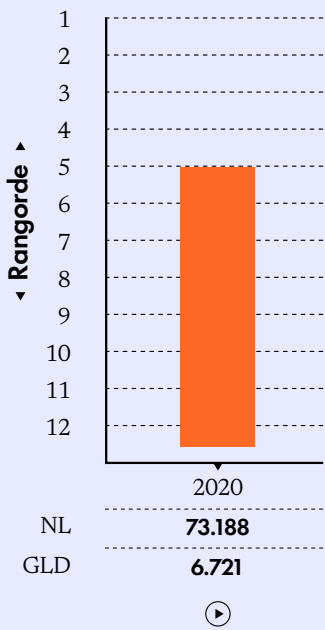

Benchmark - *Gelderland ten opzichte van andere provincies*

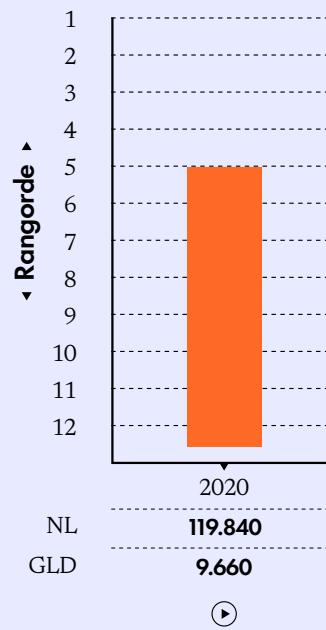
Aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve industrie (2020)

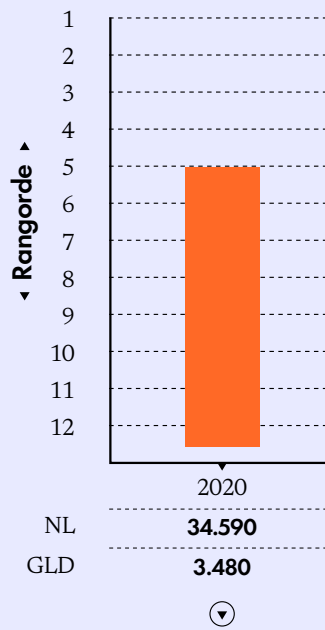
Aantal bedrijfsvestigingen in de kunsten en cultureel erfgoedsector (2020)

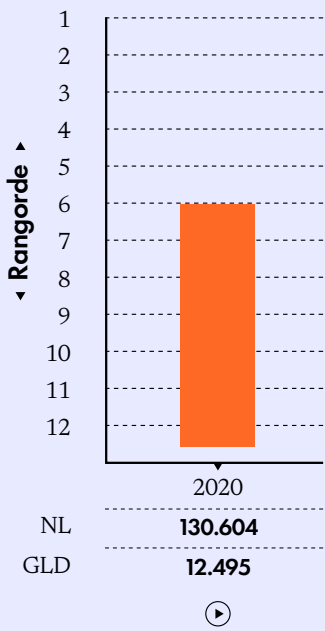
Arbeidsvolume (vte) in de creatieve sector (2020)

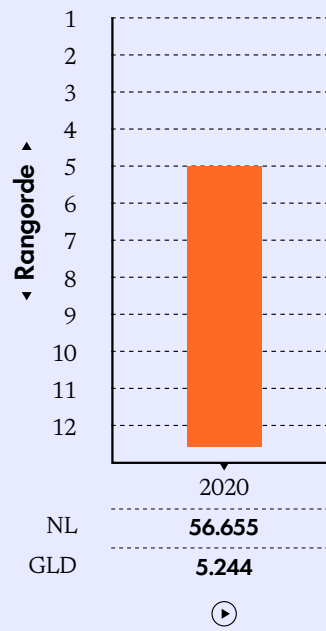
Arbeidsvolume (vte) in de kunsten en cultureel erfgoedsector (2020)

Aantal zelfstandigen in de creatieve industrie (2020)

Aantal zelfstandigen in de kunsten en cultureel erfgoedsector (2020)

- ▲ Stijgend
- ▼ Dalend
- ▶ Stabiel

Om een bruisend cultureel klimaat te hebben en te houden, moet er concreet in geïnvesteerd worden: door overheden (via subsidies van Rijk, provincie en gemeenten), door bewoners (via entregelden bijvoorbeeld) en/of door bedrijven (bijvoorbeeld via sponsoring). In dit hoofdstuk geven we onder andere inzicht in deze financiële stromen. Daarnaast kijken we naar de balans tussen inkomsten en subsidies en naar de werkgelegenheid en de bedrijvigheid in de cultuursector.

GEANALYSEERDE DATA

Dit hoofdstuk behandelt het economische kapitaal van de cultuursector. We gaan eerst in op de cultuuruitgaven van het Rijk, de provincie en de gemeenten in Gelderland. Aan de hand van deze cijfers schetsen we de context en de omvang van de economische rol van provincies en gemeenten binnen de Gelderse culturele sector. Voor deze analyse hebben we gebruikgemaakt van maatwerkdata van het CBS over de jaren 2017 en 2019, het laatste ‘normale’ jaar voor corona.

Vervolgens gaan we nader in op de cijfers die we hebben verzameld bij zo’n zeventig culturele instellingen in Gelderland. Speciaal gaan we daarbij in op inkomsten, op subsidies (van gemeente, provincie en rijksoverheid), en op de verhouding hiertussen.

Ten derde analyseren we microdata van het CBS met betrekking tot de werkgelegenheid en bedrijvigheid in de sector als geheel (hierna samengevat met

de gangbare verzamelnaam ‘creatieve industrie’), en die in de subsector kunsten en erfgoed in het bijzonder.¹ We hebben hiervoor samengewerkt met het Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving, dat tegelijkertijd een analyse van deze data uitvoerde voor de provincie Zeeland.²

ALGEMEEN BEELD

We zien een provincie waar het goed gaat met de creatieve industrie, waarbij de grotere Gelderse gemeenten per inwoner behoorlijk investeren in cultuur, maar waarbij de ontwikkelingen over de tijd heen wel verschillen. Gemeenten in landelijkere gebieden, zoals Tiel en Zutphen, spelen een belangrijke rol in hun regio’s, en dat zien we terug in een hoger uitgavenpatroon dan in steden van gelijke omvang. Bedrijven in de creatieve industrie vestigen zich graag in Gelderland – er zijn meer bedrijven naar de provincie toe verhuisd dan er weg zijn gegaan. Het vestigingsklimaat lijkt dan ook gunstig te zijn. Een relatief groot deel van de banen in Gelderland is te vinden binnen de creatieve industrie, met een daling in 2020 die minder groot was dan landelijk. Tegelijkertijd zijn deze arbeidsplaatsen precair; het gaat hier om relatief veel kleine banen (twaalf contracturen per week of minder) en werken er relatief veel jonge mensen in de sector.

3.1
Financiële stromen

3.1.1
Culturele lasten

Maatwerk Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

– Uitgaven Basisinfrastructuur (BIS), Fondsen en lagere overheden

Bijdrage vanuit BIS en de Rijkscultuurfondsen aan Gelderse cultuursector neemt absoluut en relatief toe ³ Volgens opgave van het Ministerie van OCW is in de periode 2017-2020 gemiddeld zo’n 190 miljoen euro per jaar besteed aan alle BIS-instellingen in Nederland. Jaarlijks neemt het bedrag toe en in 2021 staat de teller op 213 miljoen euro. In Gelderland is in de periode 2017-2020 jaarlijks gemiddeld 12,2 miljoen euro van dit geld terechtgekomen (zo’n 6% van het jaarlijkse totaal) en 16,8 miljoen in 2021 (8% van het totaal).

Vanuit de zes Rijkscultuurfondsen is er in de periode 2017-2020 gemiddeld 55,6 miljoen euro per jaar verdeeld in heel Nederland. In 2021 is dat 70,1 miljoen euro. In Gelderland komt per jaar van deze fondsen gemiddeld 2,4 miljoen euro in 2017-2019 terecht (4% van het totaal) en in 2021 3,5 miljoen (5%). We kunnen de provincies nog niet met elkaar vergelijken op basis van deze uitgaven vanuit de BIS

¹ Veranderingen in de beschikbare data zorgen soms voor trendbreuken in de statistieken. Meer informatie over de meting van de indicatoren is beschikbaar in de onderzoeksverantwoording. Alle genoemde aantallen in dit hoofdstuk zijn afgerond op tientallen.

² Zie ook: Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving, 2022. Werkgelegenheid in de Zeeuwse cultuursector. <https://publicaties.kczs.nl/werkgelegenheid-zeeuwse-cultuursector-en> Boekmansichting: Cultuurmonitor Zeeland – nulmeting. 2022. <https://www.boekman.nl/verdieping/publicaties/cultuurmonitor-zeeland/>

³ De Basisinfrastructuur behelst culturele organisaties die vierjarige subsidies krijgen vanuit de Rijksoverheid via het Ministerie van OCW. De Rijkscultuurfondsen zijn het Fonds Podiumkunsten, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Mondriaan Fonds, Nederlands Filmfonds, Nederlands Letterenfonds en het Fonds voor Cultuurparticipatie.

en de Rijksfondsen.⁴ Wel weten we dat 12% van de Nederlanders in Gelderland woont en dat zo bezien de aandelen Gelderland in de BIS- en fondsgelden laag te noemen is. De Cultuurmonitor van de Boekmanstichting bevestigt dit beeld – veel BIS- en fondsgelden lijken, ook per inwoner, met name in het westen van het land neer te slaan.⁵

CULTUURUITGAVEN PROVINCIE GELDERLAND
STIJGEN STERK TUSSEN 2017 EN 2019

Volgens maatwerk van het CBS geven de Nederlandse provincies samen in 2017 zo’n 301,5 miljoen euro uit aan cultuur en 348,3 miljoen euro in 2019.

Het gaat om een stijging van 16% tussen deze twee jaren. In Gelderland geeft de provincie in 2017 43,3 miljoen euro uit (14% van het totaal aan provinciale cultuursubsidies) en in 2019 54,5 miljoen (16% van dit totaal). Dit betekent een stijging van 26%. Zoals hierboven al gesteld woont 12% van alle Nederlanders in Gelderland. De provincie Gelderland heeft een hoger aandeel in de provinciale cultuuruitgaven dan je op basis van inwoneraandeel zou verwachten.

CULTUURUITGAVEN GELDERSE GEMEENTEN
STIJGEN LICHT TUSSEN 2017 EN 2019

Ook volgens de maatwerktabellen van het CBS zijn de gemeentelijke uitgaven aan cultuur van alle gemeenten samen in Nederland in 2017 1,8 miljard euro en in 2019 1,9 miljard. Dit is een stijging van 4%. In alle Gelderse gemeenten zijn alle cultuuruitgaven samen 169,5 miljoen in 2017 en 176,9 miljoen in 2019.

Ook hier zien we een stijging van 4%. In de zes grotere gemeenten van Gelderland (Apeldoorn, Arnhem, Nijmegen, Ede, Tiel en Zutphen) samen zijn de uitgaven 105,9 miljoen in 2017 (63% van de cultuuruitgaven van alle Gelderse gemeenten) en 107,3 miljoen in 2019 (61% van de cultuuruitgaven van alle Gelderse gemeenten). Dat betekent een stijging van het totaalbudget van 1,3%. Het blijkt dat de andere gemeenten in Gelderland procentueel meer aan cultuur zijn gaan uitgeven dan de zes genoemde gemeenten in de genoemde periode.

GEMEENTELIJKE CULTUURUITGAVEN
PER HOOFD VAN DE BEVOLKING HOOG

We hebben voor bijna alle gemeenten in Nederland cijfers over de cultuuruitgaven per capita (hoofd van de bevolking), en dus ook voor Gelderland. De gemeentelijke cultuuruitgaven per hoofd van de bevolking zijn in 2017 gemiddeld 108 euro, landelijk gezien. In 2019 is dat 111 euro. Kijken we naar de voornoemde zes grotere gemeenten in Gelderland, dan is dat gemiddeld 151 euro in 2017 en 156 euro in 2019. Zowel landelijk (alle gemeenten) als onder de zes grootste gemeenten in Gelderland is dat een toename van om en nabij de 3% tussen 2017 en 2019. Als we de maatwerkdata over uitgaven voor alle gemeenten in Gelderland combineren met data over bevolkingsaantallen in alle Gelderse gemeenten samen, dan zien we dat in 2017 gemiddeld 83 euro per inwoner werd uitgegeven en in 2019 ruim 85 euro. De zes steden geven dus per inwoner duidelijk meer uit aan cultuur dan alle Gelderse gemeenten

samen.

We kunnen ook op de zes steden apart inzoomen en die spiegelen met alle gemeenten in hun grootteklasse. De drie grote gemeenten Apeldoorn, Arnhem en Nijmegen geven in 2017 respectievelijk 121, 211 en 183 euro per inwoner aan cultuur uit. In 2019 is dat respectievelijk 235 (+94%), 203 (-4%) en 162 euro (-12%). Deze steden vallen onder grootteklasse 2 (150.000 tot 250.000 inwoners). De steden binnen deze grootteklasse geven in 2017 gemiddeld 154 euro en in 2019 159 euro uit aan cultuur (+3%). De drie grote Gelderse steden geven dus zowel in 2017 als in 2019 meer uit aan cultuur per inwoner dan alle gemeenten in hun grootteklasse gemiddeld doen, maar de uitgaven per capita in Arnhem en Nijmegen dalen wel.

Ede is een gemeente in grootteklasse 3 (100.000 tot 150.000 inwoners). Ede geeft in 2017 93 euro per inwoner uit aan cultuur. In 2019 is dat gedaald naar 91 euro (-2%). In alle gemeenten in deze grootteklasse liggen de cultuuruitgaven per inwoner behoorlijk wat hoger en nemen deze juist toe: van gemiddeld 124 euro per inwoner in 2017 naar 127 euro in 2019 (+2%).

Ten slotte kijken we naar Tiel en Zutphen: steden in grootteklasse 5 (tussen de 20.000 en 50.000 inwoners) en echte cultuursteden als we letten op hun cultuurbestedingen. Tiel geeft – in vergelijking met alle steden in deze grootteklasse – relatief veel uit aan cultuur. De bedragen stijgen ook: van 187 euro

⁴ Het optellen en ordenen van de uitgaven naar provincie vergt nog het nodige handwerk.

⁵ Boekmanstichting. Cultuurmonitor. Zie: www.cultuurmonitor.nl/dashboard/?indicators=843 en www.cultuurmonitor.nl/dashboard/?indicators=822

per inwoner in 2017 naar 209 euro in 2019 (+12%). In Zutphen zijn de budgetten bescheidener, al zitten ze ook hier in de lift: 129 euro in 2017 en 143 euro in 2019 (+11%). Binnen deze grootteklasse in z’n geheel is het bedrag per capita in 2017 gemiddeld 57 euro en in 2019 59 euro (+4%). Het is denkbaar dat de regionale functie van Tiel en Zutphen, ook waar het culturele voorzieningen betreft, ervoor zorgt dat de cultuuruitgaven per inwoner in de kerngemeente hoger zijn.

3.1.2
Inkomsten

Registraties van professionele instellingen
– *Culturele Atlas*

Van de in totaal 71 instellingen uit de vijf grootste Gelderse steden hebben we voor de jaren 2019 en 2020 gegevens over inkomsten en subsidies. Uiteindelijk zijn de cijfers van 43 instellingen bruikbaar voor de hier gepresenteerde, gedetailleerdere analyses.⁶ Daarnaast hebben we nog data van zes centra voor de kunsten en bibliotheken, waarvan drie met gedetailleerde cijfers. In deze paragraaf presenteren we deze cijfers en laten we zien hoeveel eigen inkomsten instellingen hebben in verhouding tot de totaal ontvangen subsidies.

EIGEN INKOMSTEN BIJNA GEHALVEERD
In 2019 halen de 43 Gelderse instellingen samen 20,2 miljoen euro aan eigen inkomsten op. Dat daalt naar 11,7 miljoen in 2020, het eerste coronajaar, dit is een afname van 42%. Het gaat om publieksinkomsten (-48%), inkomsten uit sponsoring (-20%), inkomsten uit private fondsen (-27%) en overige inkomsten (-22%). De daling in publieksinkomsten (vooral entreegelden) komt waarschijnlijk hard aan, aangezien deze inkomsten 76% (in 2019) tot 68% (in 2020) van de totale eigen inkomsten uitmaken. Als we kijken naar alle 71 instellingen (ook die waarvan we alleen de totale inkomsten weten), dan gaat het om een bedrag van 40,5 miljoen euro in 2019 en 20,6 miljoen in 2020; een daling van 49%.

FESTIVALS EN POPPODIA KRIJGEN
DE GROOTSTE KLAPPEN

De festivals, waarvan we de data over inkomsten hebben, moeten het in 2020 doen met 71% minder eigen inkomsten dan in 2019. Bij de poppodia is dat zelfs 80%. Kanttekening is dat we enkele grote poppodia niet hebben kunnen meenemen vanwege data die gedeeltelijk niet gedetailleerd genoeg was.

Inkomstenverlies zien we ook bij de producenten podiumkunsten (-42%), de musea (-37%) en de podia/theaters (-32%). De podia/theaters halen in 2019 en 2020 het leeuwendeel van de eigen inkomsten van alle 43 instellingen samen binnen (49% in 2019 en 57% in 2020), gevolgd door de producenten podiumkunsten (26% in beide jaren). Dit is niet te

wijten aan een procentuele oververtegenwoordiging van podia en theaters binnen de groep van 43 culturele instellingen.

PUBLIEKSINKOMSTEN REDELIJK STABIEL BIJ CENTRA
VOOR DE KUNSTEN EN BIBLIOTHEKEN

We hebben de volledige cijfers van drie Gelderse centra voor de kunsten en bibliotheken. Deze drie centra hebben samen 3 miljoen euro aan eigen inkomsten in 2019 en 2,5 miljoen euro in 2020. Dat zijn vooral publieksinkomsten uit lidmaatschappen (65% van de totale eigen inkomsten).

Met name sponsoring is weggefallen in 2020 ten opzichte van 2019 (-80%). Van de publieksinkomsten is in 2020 ‘maar’ 10% afgegaan ten opzichte van het voorgaande jaar. Publieksinkomsten maken bij deze instellingen ook geen groot deel uit van de totale inkomsten. Wegens de beperkte hoeveelheid centra voor de kunsten en bibliotheken waar we volledige cijfers van hebben, moeten deze cijfers als indicatief worden beschouwd – ze geven immers niet een beeld van alle centra voor de kunsten en bibliotheken in Gelderland.

Benchmark
– *Gelderland ten opzichte van andere provincies*

MIDDENMOOT RECETTE BIOSCOPEN⁷
Gelderland haalt in de periode tussen 2017 en 2020 jaarlijks steeds ongeveer 10% van de landelijke recette van bioscopen op, en scoort daarmee in de middenmoot als we kijken naar de landelijke rangorde:

⁶ We hebben van alle vijf grootste Gelderse gemeenten cijfers op hoofdlijnen: de totale inkomsten en subsidies. Niet voor alle culturele instellingen waarvan we deze totaalcijfers hebben, hebben we data die gedetailleerd genoeg is om uitsplitsingen te kunnen maken naar soort inkomsten of soort subsidiënt. Ook hebben we niet altijd cijfers over beide jaren of alleen cijfers over subsidies. De instellingen waarvan we alleen totalen hebben komen onder andere terug bij de berekening van de rato totale inkomsten en totale subsidies.

⁷ Recette betekent het entreegeld voor een voorstelling of vertoning dat door het publiek is betaald.

plaats acht gemiddeld, plaats zeven in 2020. Dat sluit aan bij het eerdere beeld dat Gelderland met het aantal bioscopen en de capaciteit van die bioscopen tot de middenmoot behoort.

VEEL EIGEN INKOMSTEN MUSEA

Wat eigen inkomsten van musea betreft scoort Gelderland hoog, met plaats drie gemiddeld van alle provincies in de periode tussen 2017 en 2020 (drie in 2020). Dit ligt in lijn met het aantal musea in de provincie. Het relatief lage aantal tijdelijke tentoonstellingen lijkt dan ook geen invloed te hebben op de eigen inkomsten. Ook hier gaat het grofweg jaarlijks om 10% van de eigen inkomsten van alle musea in het land, die door Gelderse musea verworven worden.

VEEL EIGEN INKOMSTEN BIBLIOTHEKEN, STERKE TERUGVAL IN 2020

In 2017 en 2019 halen bibliotheken in Gelderland ongeveer 15 à 16% van de eigen inkomsten van alle bibliotheken landelijk. In 2020 zakt dat naar 5% van het landelijke totaal. In 2017 en 2019 staat Gelderland landelijk gezien gemiddeld op de vierde plaats als het gaat om de eigen inkomsten. In 2020 is dat de laatste plaats, plaats twaalf. Het is onduidelijk hoe het kan dat juist in Gelderland de eigen inkomsten zo sterk zijn gedaald.

3.1.3 Subsidies

Registraties van professionele instellingen – Culturele Atlas

SUBSIDIES LICHT GESTEGEN IN CORONAJAAR 2020

In 2020 worden aan de 43 instellingen iets meer subsidies verstrekt dan in 2019, namelijk zo’n 36,8 miljoen euro in 2020, tegenover 34,6 miljoen euro in 2019. De stijging zit in 2020 vooral bij ‘overige subsidiënten’, van 2 miljoen euro in 2019 naar 4,2 miljoen euro in 2020. Hiermee worden voornamelijk de subsidiebronnen bedoeld die speciaal voor het doorstaan van de coronacrisis ontstonden. Nemen we alle 71 instellingen mee, ook die met alleen totaalopgaven, dan zien we een bedrag van 48,5 miljoen aan subsidies in 2019 en 53,8 miljoen in 2020; een stijging van 11% die waarschijnlijk ook op conto valt van de coronasteunmaatregelen.

ROL GEMEENTEN NEEMT RELATIEF AF DOOR DE CORONACRISIS, DIE VAN HET RIJK NEEMT RELATIEF TOE

De gemeente is zeker in 2019 sterk vertegenwoordigd onder de subsidiegevers van de 43 Gelderse instellingen. Rond de 51% van alle subsidies komt van de Gelderse gemeenten in 2019. In 2020 is dat percentage gedaald naar 38%. Het aandeel subsidies van het Rijk (via de BIS) neemt relatief toe: van 33% in 2019 naar 39% in 2020. Zoals

hierboven beschreven stijgt de betekenis van ‘overige subsidiënten’ op het geheel, waarmee in 2020 met name geld uit coronasteunmaatregelen bedoeld wordt, hoewel deze geregeld door de gemeenten verdeeld zijn. In 2019 maakte deze categorie 6% van het totaal uit, in 2020 is dat naar 11% gestegen. Ook het aandeel van de provincie stijgt licht: van bijna 9% in 2019 naar bijna 11% in 2020 van de – aan de onderzochte 43 Gelderse instellingen – verstrekte subsidies.

VOORAL PRODUCENTEN PODIUMKUNSTEN EN PODIA ONTVANGEN SUBSIDIES IN GELDERLAND

De subsidies komen vooral terecht bij de producenten podiumkunsten (gezelschappen en orkesten). Dat aandeel neemt toe tussen 2019 en 2020. In 2019 gaat 43% van de subsidies naar de gezelschappen en orkesten; in 2020 is dit 53%. Mogelijk hangt dit samen met de samenvoeging van het Gelders Orkest en het Orkest van het Oosten tot het orkest Phion.⁸ De podia (theaters) ontvangen 38% van alle subsidies in 2019. In 2020 daalt dat naar 28%.

Bij de visuele kunsten, festivals, musea, poppodia, letteren, AV-sector (film en media) en de oefenruimtes (inclusief ateliers en andere voorzieningen) zijn de aandelen bescheiden en verandert er ook nauwelijks iets tussen 2019 en 2020. Nemen we alle 71 instellingen mee, dan veranderen deze cijfers nauwelijks. Rond de 40% van de subsidies gaat dan naar de producenten van podiumkunsten en zo’n 35% naar de podia in 2019 en 2020.

⁸ De Boekmansichting rapporteert dit in hun Cultuurmonitor ook als oorzaak van een verminderde hoeveelheid subsidies vanuit de BIS naar Overijssel en een stijging bij Gelderland. Zie: <https://www.cultuurmonitor.nl/dashboard/?indicators=843>

CENTRA VOOR DE KUNSTEN EN BIBLIOTHEKEN

In zowel 2019 als 2020 komt rond de 94% van de subsidies aan de drie centra voor de kunsten en bibliotheken waarvan we gedetailleerde cijfers hebben van de gemeenten. Het gaat om in totaal 15,7 miljoen euro subsidie per jaar.

3.1.4
Ratio eigen inkomsten op subsidies

Registraties van professionele instellingen
– *Culturele Atlas*

Bij het berekenen van de verhouding tussen eigen inkomsten en subsidies betrekken we alle 71 instellingen. Dit kan omdat we van al deze instellingen opgaven hebben van alle eigen inkomsten (ongeacht soort) en totaal ontvangen subsidies (ongeacht bron).

VAN 83 EUROCENT NAAR 38 EUROCENT EIGEN
INKOMSTEN OP ELKE EURO SUBSIDIE

De verhouding eigen inkomsten op subsidies is drastisch verstoord in 2020, het eerste jaar van de coronacrisis. Bij alle 71 instellingen samen is het aandeel eigen inkomsten in 2019 veel hoger dan in 2020, met 83 eurocent eigen inkomsten op elke euro subsidie. Deze verhouding heeft een scherpe daling gezien, naar 38 eurocent in 2020. Hierin zitten echter verschillen tussen de diverse onderdelen.

VOORAL POPPODIA LATEN EEN DALING ZIEN

Poppodia verdienen in 2019 bijna 3,5 keer zoveel zelf dan dat zij aan subsidies ontvangen. Anders gezegd: in 2019 verdienen ze bijna 3,50 euro op elke ontvangen euro subsidie. In 2020 is dat volledig omgedraaid en verdienen ze nog 39 eurocent op elke euro subsidie. In geen enkele andere sector zijn de cijfers zo sterk gedaald.

FESTIVALS EN PODIA (THEATERS)

Festivals en de reguliere podiumkunstopodia zakken ook weg in 2020 ten opzichte van de voorgaande jaren, als het gaat om de verhouding tussen eigen verdiensten en ontvangen subsidies. In 2019 verdienen de festivals 83 eurocent op elke euro subsidie. In 2020 daalt dat naar 30 eurocent.

Ook bij de podia daalt de ratio tussen eigen inkomsten en subsidies. In 2019 is de verhouding 1,28 eurocent aan eigen inkomsten op elke euro subsidie; in 2020 is dit 70 eurocent.

CENTRA VOOR DE KUNSTEN EN BIBLIOTHEKEN

Er verandert niet zoveel in de verhouding eigen inkomsten en subsidies bij de zes centra voor de kunsten en bibliotheken waarvan we totaalcijfers hebben. In 2019 wordt 28 eurocent eigen inkomsten verdiend op elke euro subsidie. In 2020 is dat 24 eurocent. Deze rato is zodoende bij deze groep behoorlijk stabiel – een unicum voor de culturele sector in coronatijd. Mogelijke verklaringen

hiervoor zijn dat zij meer open mochten blijven als doorstroomlocatie tijdens corona, dat hun eigen inkomsten met name uit (weinig opgezegde) lidmaatschappen bestaan en/of dat zij om te beginnen al niet veel eigen inkomsten hadden, naast een stabiele stroom aan subsidiebedragen (die niet veel hoger of lager lagen dan gewoonlijk).

3.2
Werkgelegenheid in
de creatieve industrie

Inzoomen op Gelderland
– *Microdata CBS*

We hebben ook de werkgelegenheid in de creatieve industrie in beeld gebracht.^{9, 10} Hierbij keken we naar zowel de werkgelegenheid van werknemers als de werkgelegenheid van zelfstandigen.¹¹ Om het aantal banen in beeld te brengen, is er gebruikgemaakt van data uit de Polisadministratie van het CBS.¹² In deze administratie zijn alle inkomstenverhoudingen tussen werkgever en werknemers opgenomen.¹³ Naast het aantal banen, uitgedrukt in zowel aantallen als in voltijdequivalenten (vte's), hebben we ook inzicht in een beperkt aantal werknemers- en baankenmerken. Informatie over de zelfstandig ondernemers in de

⁹ Hiervoor hebben we de samenwerking gezocht met de Hogeschool Zeeland - Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving, die gelijktijdig het economisch kapitaal voor Zeeland in beeld hebben gebracht.

¹⁰ Het creatieve werkveld bestaat onder andere uit public relationsbureaus, reclamebureaus, architecten, openbare bibliotheken, kunsttuileencentra, musea, bioscopen, pret- en themaparken, fotografie, kermisattracties en televisieomroepen. Voor de volledige lijst met SBI-codes zie de onderzoeksverantwoording.

¹¹ Voor een uitgebreidere toelichting op de bestanden, zie de onderzoeksverantwoording.

¹² CBS. 2022. Spolisbus: Banen en lonen volgens Polisadministratie. Geraadpleegd via <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/maatwerk-en-microdata/microdata-zelf-onderzoek-doen/microdatabestanden/spolisbus-banen-en-lonen-volgens-polisadministratie>

¹³ We geven de omvang van het aantal banen weer in december van het peiljaar.

creatieve industrie komt uit de administratie van inkomen van het CBS, die voor een belangrijk deel gebaseerd is op jaargegevens van de Belastingdienst.¹⁴

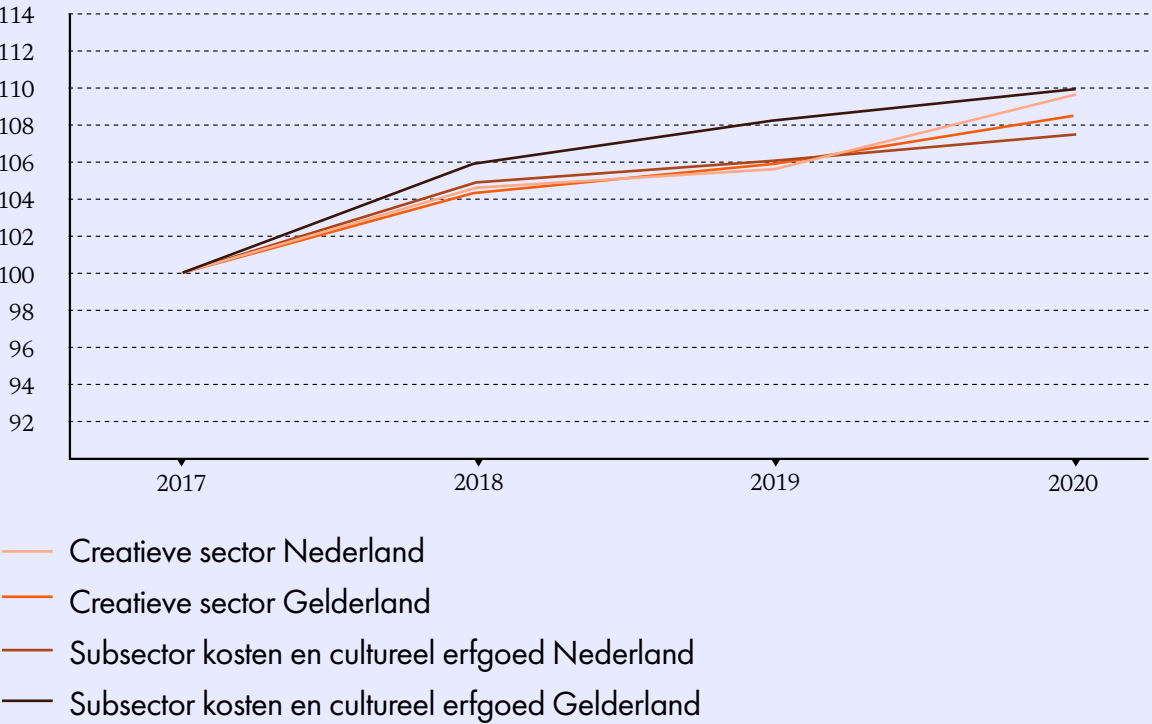
3.2.1
Zelfstandigen in de creatieve industrie

VEEL ZELFSTANDIGEN ZONDER PERSONEEL
ACTIEF IN DE GELDERSE CREATIEVE INDUSTRIE
In Nederland zijn er in 2020 136.760 zelfstandigen werkzaam in de creatieve industrie.¹⁵ Dit is 11% van het totaal aantal zelfstandigen in alle sectoren in Nederland. 96% van de zelfstandig ondernemers in de creatieve industrie zijn zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers). Ook in de subsector kunsten en cultureel erfgoed zien we landelijk dat vrijwel geen van de 58.000 zelfstandigen personeel heeft (98%), daarom richten we ons hier specifiek op de groep zzp'ers.

We zien landelijk een stijgende trend in het aantal zzp'ers in de creatieve industrie. Het aantal zzp'ers steeg van 120.470 in 2017 naar 130.600 in 2020. Ook in de subsector kunsten en cultureel erfgoed zien we een stijging in het aantal zzp'ers tussen 2017 en 2019 van bijna 8%, maar deze trend lijkt tussen 2019 en 2020 te zijn afgevlakt. De gevolgen van de maatregelen ter bestrijding van de coronapandemie zijn uit deze cijfers nog niet op te maken, omdat het gaat om jaarcijfers tot en met 2020. Zelfstandigen die voor de uitbraak van de coronapandemie in maart 2020 actief waren, zijn dus wel in deze cijfers meegeteld. Uit de cijfers over 2021 zal blijken wat na de uitbraak van de pandemie de stand van zaken is.

ZZP'ERS IN DE GELDERSE CREATIEVE SECTOR
In 2020 zijn in Gelderland 13.220 zelfstandigen actief in de creatieve sector. 94% van deze zelfstandigen zijn zelfstandigen zonder personeel. Dit komt neer op 600 zzp'ers per 100.000 inwoners, waarmee Gelderland over de tijd heen stabiel op de zesde plek staat in vergelijking met de andere provincies.

In de subsector kunsten en cultureel erfgoed zijn 5.240 zzp'ers actief, oftewel 42% van het totale aantal zzp'ers in de creatieve sector in Gelderland. De provincie staat met 250 zzp'ers per 100.000 inwoners op de vijfde plek in de benchmark.

Figuur 69 Ontwikkeling aantal zzp'ers in de creatieve sector en de subsector kunsten en cultureel erfgoed in Nederland en Gelderland. Indexcijfers; 2017 = 100.
Bron: CBS

¹⁴ CBS. 2020. Inpatab: Inkomen van personen. Geraadpleegd via <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/maatwerk-en-microdata/microdata-zelf-onderzoek-doen/microdatabestanden/inpatab-inkomen-van-personen>

¹⁵ Directeur-grotaandeelhouders zijn in deze cijfers niet meegenomen.

VERSCHILLEN IN AANTAL ZZP'ERS; GROENE METROPOOLREGIO EN STEDENDRIEHOEK SPRINGEN ERUIT

Het aantal zzp'ers per 1.000 inwoners in de creatieve sector is het hoogst in de grote gemeenten Arnhem en Nijmegen en in de gemeenten Culemborg en Renkum. De gemeente Arnhem heeft 12,2 zzp'ers per 1.000 inwoners in de creatieve sector en Culemborg 9,7 zzp'ers per 1.000 inwoners. Navraag bij Cultuur Oost leert ons dat dit laatste met name komt door de positie van Culemborg als strategische uitvalsbasis tussen Utrecht en 's-Hertogenbosch: plaatsen waar deze mensen doorgaans werkzaam zijn.

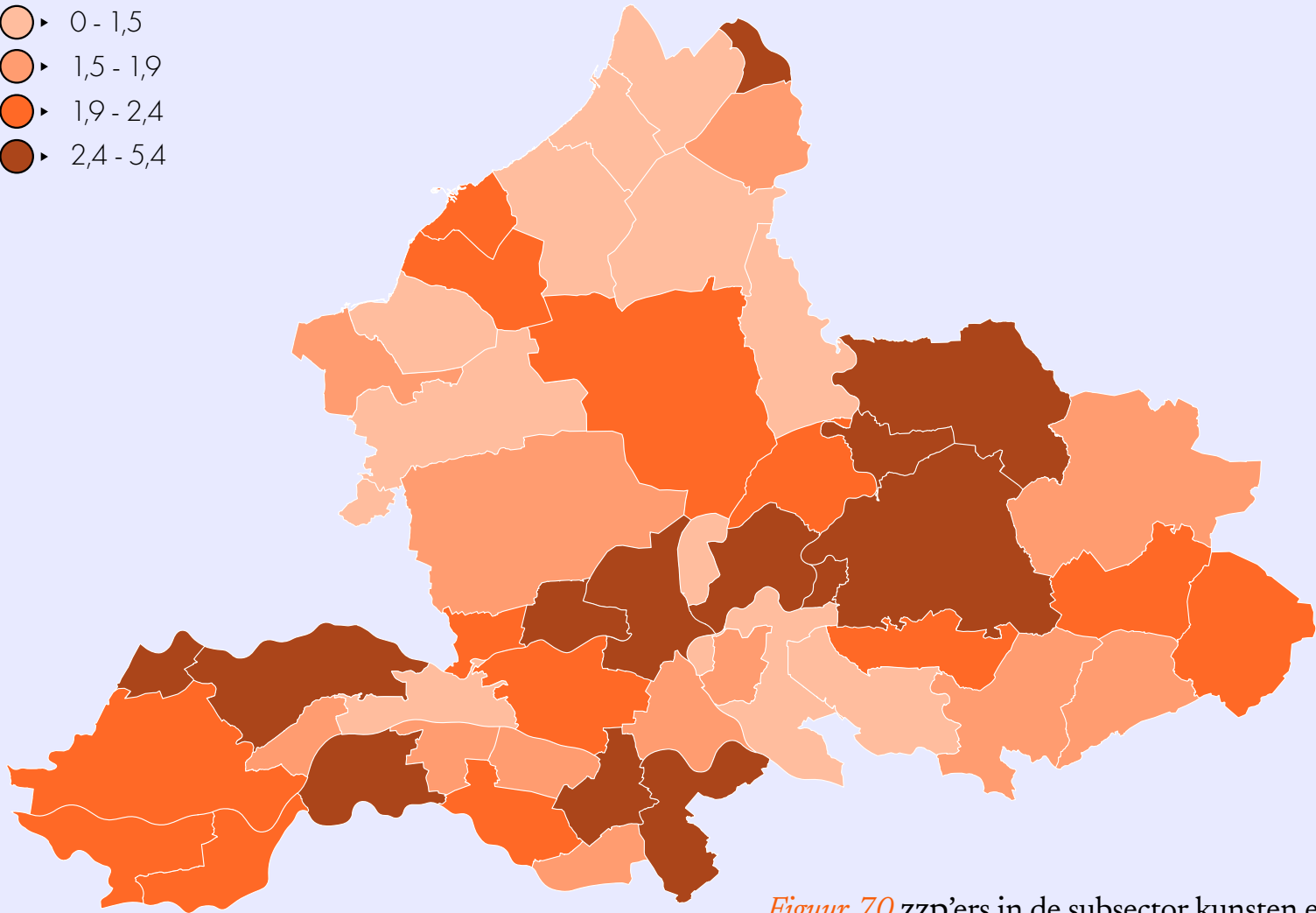
Nijmegen heeft 9,1 zzp'ers per 1.000 inwoners en Renkum kent er 8,8 per 1.000 inwoners. Dat gemeente Renkum zo'n hoog aantal zzp'ers in de creatieve industrie heeft, is waarschijnlijk te verklaren doordat de voormalige kunstenaarskolonie Oosterhout zich in deze gemeente bevindt.¹⁶ Bij andere grotere gemeenten als Apeldoorn en Ede, zien we aanmerkelijk minder zzp'ers in de creatieve industrie per 1.000 inwoners. Apeldoorn heeft 5,9 zzp'ers in de creatieve sector per 1.000 inwoners en Ede 4,7.

Wanneer we inzoomen op de subsector kunsten en cultureel erfgoed zien we een vergelijkbaar beeld. Ook dan is het aantal zzp'ers per 1.000 inwoners het hoogst in de gemeente Arnhem (5,7), gevolgd door de gemeenten Culemborg (4,8) en Nijmegen (4,4). We zien dat het aantal zzp'ers per 1.000 inwoners in de grotere gemeenten Apeldoorn en Ede lager ligt (respectievelijk 1,9 en 1,7).

Wanneer we kijken naar de verschillende regio's in Gelderland, zien we dat ook hier zzp'ers in de creatieve sector zich voornamelijk gevestigd hebben in de Groene Metropoolregio.¹⁷ Het aantal zzp'ers in de creatieve sector is hier het hoogst met 7,7 per 1.000 inwoners. Ook in Rivierenland ligt het aantal zzp'ers per 1.000 inwoners hoog met 5,7, net als in de regio

Stedendriehoek met 6,0. In de subsector kunsten en cultureel erfgoed zien we een vergelijkbaar beeld. Per 1.000 inwoners is het aantal zzp'ers in de subsector het hoogst in de Groene Metropoolregio, voornamelijk door de hoge aantallen zzp'ers in de gemeenten Arnhem en Nijmegen.

- 0 - 1,5
- 1,5 - 1,9
- 1,9 - 2,4
- 2,4 - 5,4

Figuur 70 zzp'ers in de subsector kunsten en cultureel erfgoed per 1.000 inwoners en per gemeente, 2020 (weergegeven in kwartielen)
Bron: CBS

¹⁶ Zie ook: De Bruin, W. 2014. Je moet hier zijn geweest. Oosterbeek. Nederlands eerste kunstenaarskolonie. Amsterdam: Atlas Contact.

¹⁷ Deze regio-indelingen zijn afkomstig uit de Transitie-regelingen van de Provincie Gelderland. Voor overzicht van welke gemeenten hieronder vallen verwijzen we naar pagina 9

3.2.2

Banen in de creatieve industrie

Inzoomen op Gelderland

– *Microdata CBS*

WERKNEMERS IN DE CREATIEVE INDUSTRIE

De werkgelegenheid in de creatieve industrie is opgesplitst in die van werknemers en die van zelfstandigen. De werkgelegenheid van werknemers wordt beschreven als het aantal banen, uitgedrukt in aantallen en in voltijdequivalenten (vte's). Daarnaast hebben we inzicht in een beperkt aantal baan- en werknemerskenmerken.

In Nederland zijn er 152.970 banen in de creatieve industrie in 2020, wat neerkomt op 2% van het totaal aantal banen in alle sectoren in Nederland. Dit aantal is lager dan in eerdere jaren. We zien dat tussen 2017 en 2019 het aantal banen in de creatieve sector nog toenam van 162.310 in 2017 tot 168.840 in 2019. Tussen 2019 en 2020 zien we echter een afname van 15.870 banen, wat neerkomt op een daling van 9%.

Een vergelijkbare trend is zichtbaar in de subsector kunsten en cultureel erfgoed. Daar nam landelijk gezien het aantal banen toe van 52.510 in 2017 naar 55.000 in 2019, waarna in 2020 een daling volgde met 13% tot 47.880 banen. De effecten van de maatregelen om de coronapandemie te bestrijden lijken al zichtbaar te worden.

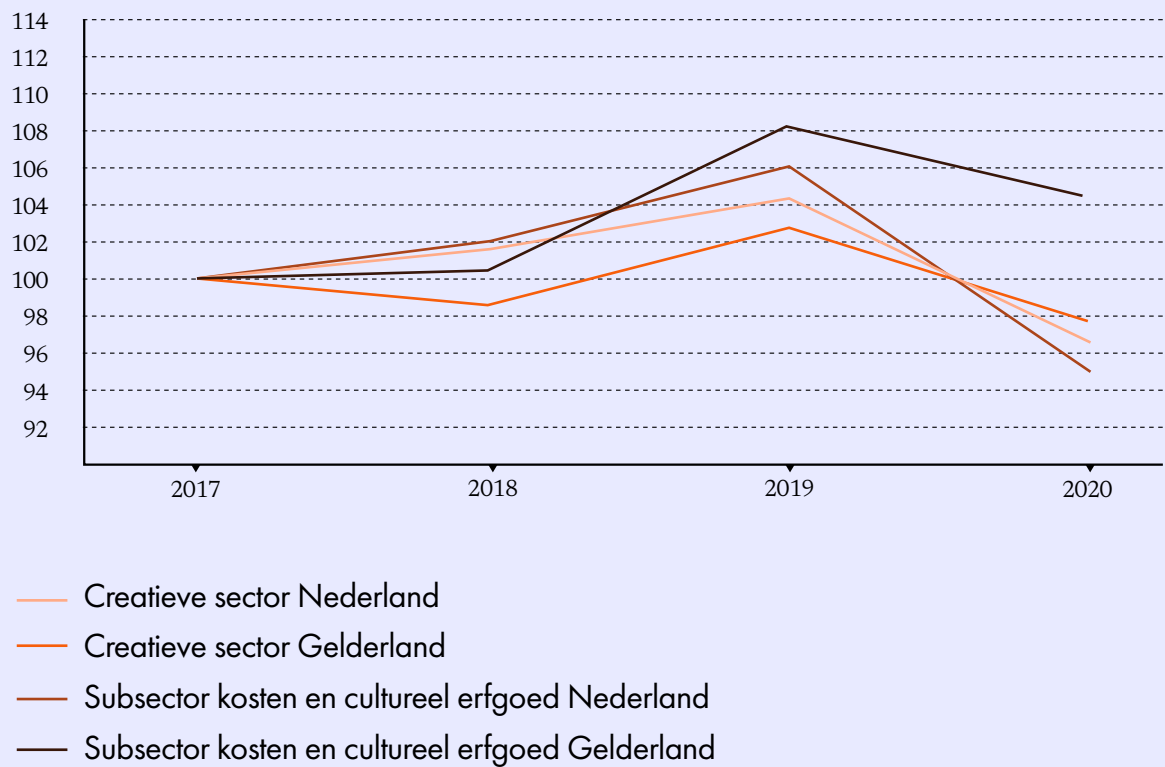
ZOWEL LANDELIJK ALS IN GELDERLAND NEEMT NA STIJGING DE WERKGELEGENHEID IN DE SECTOR AF

Kijken we naar Gelderland, dan zien we dat het arbeidsvolume in 2019 10.190 vte's bedroeg. Dit is 3% meer dan in 2017. Deze stijging heeft (net als landelijk) niet doorgezet in 2020: de coronacrisis heeft de banen in de creatieve sector getroffen en dit is ook terug te zien in het arbeidsvolume. Met een arbeidsvolume van 9.660 vte's in 2020 vond er een daling van 5% plaats, tegenover de eerdergenoemde landelijke daling van 9%.

Gelderland staat op de vijfde plek in de benchmark en deze positie verandert niet over de jaren, ten opzichte van de andere provincies. Wanneer we kijken naar het aantal banen in de creatieve sector, dan zien we dat Gelderland ook hier op de vijfde plek in de benchmark staat met 13.140 banen in 2020. Dit is 8% van het totale aantal banen in Gelderland. Tussen 2017 en 2019 zagen we nog een stijging van 2% in het aantal banen in de Gelderse creatieve industrie, maar dit aantal daalt tussen 2019 en 2020 met 7,5%.

WERKGELEGENHEID IN KUNSTEN EN CULTUREEL ERFGOED NEEMT OOK AF

Wanneer we inzoomen op de subsector kunsten en cultureel erfgoed, dan zien we dat Gelderland ook daar op de vijfde plek in de benchmark staat, zowel bij het aantal banen als bij het arbeidsvolume. In 2020 zijn er 4.820 banen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed in Gelderland: dit is 7,3% minder dan in 2019. Ook het totale arbeidsvolume neemt met 3,3% af. Het arbeidsvolume bedraagt in 2020 3.480 vte's.

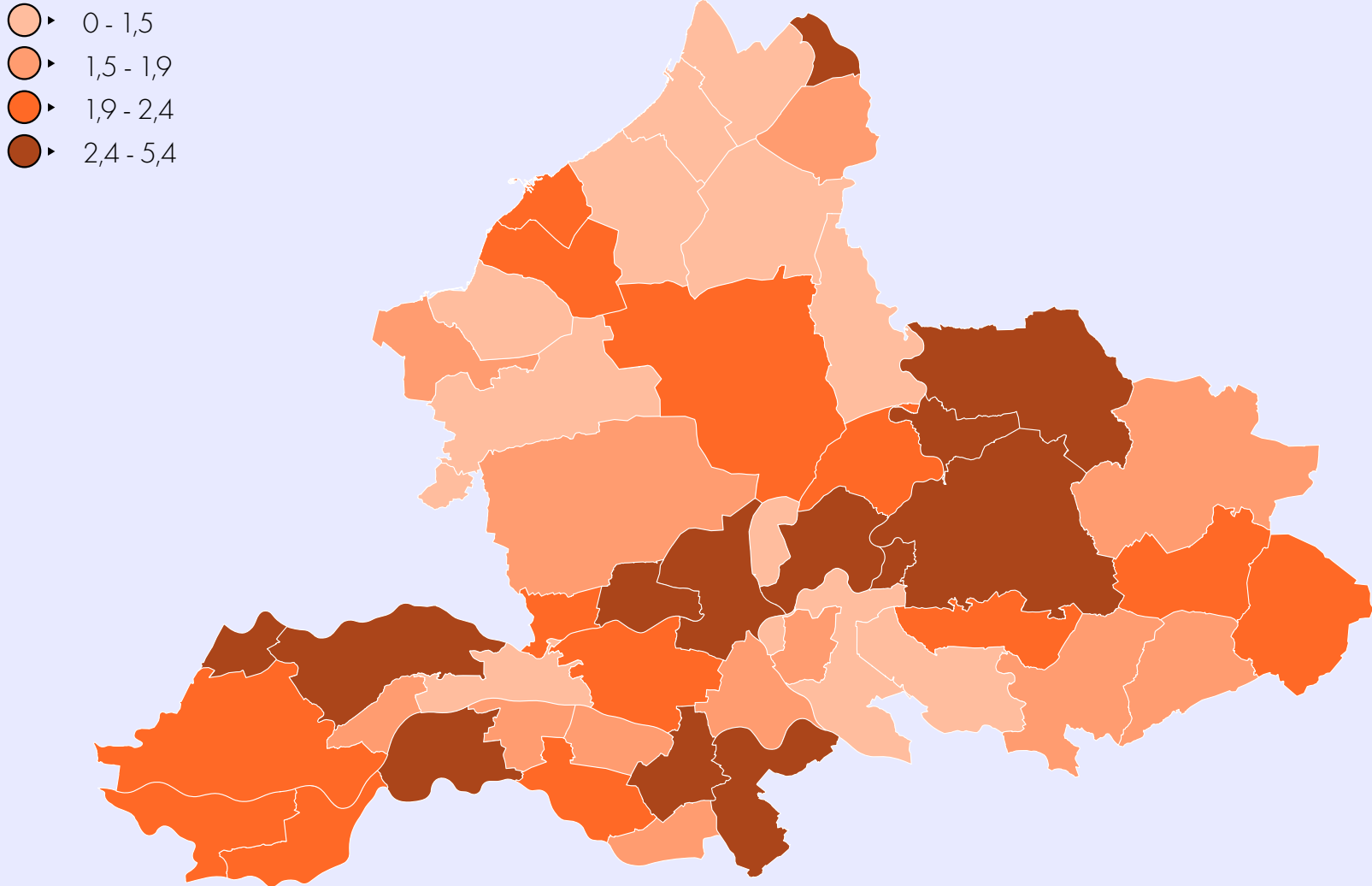
Figuur 71 Ontwikkeling arbeidsvolume in vte's in de creatieve sector en de subsector kunsten en cultureel erfgoed in Nederland en Gelderland. Indexcijfers; 2017 = 100.
Bron: CBS

BEELD BINNEN GELDERLAND

Het arbeidsvolume in de Gelderse creatieve industrie, zowel in het aantal banen als in vte's, concentreert zich met name in de grotere gemeenten Arnhem, Doetinchem en Ede. Wat betreft het aantal banen in de creatieve industrie heeft Arnhem 16,2 banen per 1.000 inwoners, Doetinchem 14,3 en Ede 10,9. Nijmegen, een andere grote gemeente, heeft ter vergelijking 7,9 banen per 1.000 inwoners.

Naast de grote gemeenten zien we een aanzienlijk aantal banen per 1.000 inwoners in de gemeenten Putten en Harderwijk. Andere opvallende gemeenten met een groot aantal banen in de creatieve sector per 1.000 inwoners zijn Barneveld en Duiven.

Kijken we naar de regio's, dan zien we dat in de Groene Metropoolregio het aantal banen in de creatieve sector het hoogst is. Wanneer we inzoomen op de subsector kunsten en cultureel erfgoed, dan zien we dat de gemeente Arnhem met 10,4 nog steeds het grootste aantal banen per 1.000 inwoners heeft. Ook de gemeenten Putten, Ermelo en Tiel hebben een relatief groot aantal banen in deze subsector per 1.000 inwoners. Opvallend is dat het aantal banen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed in de gemeente Culemborg nul is, terwijl het aantal bedrijfsvestigingen daar hoog ligt en ook het aantal zzp'ers aan de relatief hoge kant is. Dit uitzonderlijk lage aantal banen lijkt een fout in de data te zijn.

Figuur 72 Aantal banen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed per 1.000 inwoners, 2020 (weergegeven in kwartielen).

Bron: CBS

WERKGELEGENHEID IN GELDERSE MUSEA EN BIBLIOTHEKEN

We weten via openbare data van het CBS ook hoeveel personen er in de Gelderse musea werken (in loondienst en vrijwillig) en hoeveel uur ze daar werken (vte). Via de WSOB-database van de Koninklijke Bibliotheek hebben we soortgelijke gegevens over bibliotheken.¹⁸

VEEL WERKENDEN IN MUSEA

In Gelderland werken relatief veel personen in de musea, zowel in loondienst als vrijwillig. We zagen al dat er relatief veel musea zijn in Gelderland. Wat mensen in loondienst betreft staat Gelderland in de periode 2017-2020 gemiddeld op de vierde plek tussen de twaalf provincies; wat vrijwilligers betreft staat Gelderland zelfs op de derde plaats. Er is geen teruggang in het aantal werkzame personen in loondienst, wel in aantal vrijwilligers in het coronajaar 2020. Het laatste aantal daalt landelijk met 24%; in Gelderland is dat 18%.

Ook qua gemiddeld aantal gewerkte uren of vte's staat Gelderland op de vierde plaats in de periode 2017-2020, en ook nu zien we weinig verandering. Bij de vte's van vrijwilligers staat Gelderland gemiddeld vijfde en in 2020 daalt het aantal vte met 28% (landelijk 23%). Kortom, qua aantal vrijwilligers is de daling minder dan landelijk, qua gewerkte uren is de daling meer dan gemiddeld. Anders gezegd: de musea hebben meer vrijwilligers weten te behouden, maar deze zijn wel minder uren gaan werken.

¹⁸ WSOB of de Wet stelsel openbare bibliotheken refereert aan de bibliotheekwet uit 2015 waarin bibliotheken een verplichting hebben om gegevens aan de Koninklijke Bibliotheek te leren.

WEINIG GEWERKTE UREN IN LOONDIENTST BIJ BIBLIOTHEKEN, WEL VEEL EN MEER VRIJWILLIGERS

Gelderland staat als provincie gemiddeld laatste als het gaat om het aantal vte's van mensen in loondienst in de bibliotheken in de jaren 2017-2020. In alle andere provincies werken mensen in loondienst meer uren per inwoner in de bibliotheken. Dat is opmerkelijk gezien het hoge aantal activiteiten dat er wordt georganiseerd, zoals eerder in de monitor is gemeld. Wat betreft vrijwilligers scoort Gelderland met een derde plaats dan weer juist hoog. Opmerkelijk is dat het aantal vrijwilligers in 2020 bij de bibliotheken toeneemt. Hierbij dient zich de vraag aan wat deze vrijwilligers hiervoor deden – mogelijk waren zij eerder in dienst van de bibliotheek. Het aantal gewerkte uren in loondienst blijft gelijk. Dit is, vanuit vrijwilligersdynamiek bezien, eveneens interessant, omdat te verwachten is dat met het in goede banen leiden van de toenemende hoeveelheid vrijwilligers ook een toenemende inzet van mensen in loondienst gepaard kan gaan.

3.2.3 Verdieping: kenmerken van banen in de Gelderse creatieve industrie

Inzoomen op Gelderland – Microdata CBS

We schetsen in samenwerking met Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving een eerste beeld van het type banen en de kenmerken van werknemers in

de creatieve industrie in Gelderland en in Nederland als geheel.

De verhouding tussen het aantal banen en de voltijdsequivalenten (vte's) geeft inzicht in de verdeling van de totale werkgelegenheid over meerdere (kleine) banen in de creatieve sector. In Nederland zijn er bijvoorbeeld in 2020 in totaal 119.840 vte's in de creatieve industrie, verdeeld over 152.970 banen. Voor 1 vte zijn zodoende 1,39 banen ingezet. In Gelderland gaat het om 13.140 banen en 9.660 vte's: 1 vte wordt hier vervuld door 1,36 banen in de creatieve sector.

De subsector kunsten en cultureel erfgoed kent relatief meer kleine banen dan de creatieve industrie als geheel (1 vte wordt landelijk door 1,38 banen vervuld, en door 1,39 banen in Gelderland). In de subsector culturele zakelijke dienstverlening is de werkgelegenheid juist sterker geconcentreerd in voltijdsbanen.

MINDER VOLTIJDBANEN IN DE CREATIEVE SECTOR DAN HET LANDELIJK GEMIDDELDE

Kijken we naar het aantal contracturen per week voor het jaar 2020, dan zien we een groot aandeel banen van 35 uur of meer. Dit geldt voor zowel het totaal van alle sectoren als voor de creatieve sector, en voor zowel Nederland als geheel als voor Gelderland. We zien in de creatieve sector in Gelderland in verhouding tot heel Nederland een kleiner aandeel banen van 35 uur of meer: in Gelderland is 44% van het aantal banen 35

uur of meer en landelijk is dit 51%. Het aandeel kleine banen (twaalf of minder contracturen per week) is in Gelderland groter dan landelijk: 16% tegenover 12% landelijk.

Wanneer we kijken naar de subsector kunsten en cultureel erfgoed, dan zien we dat de landelijke en Gelderse cijfers dicht bij elkaar liggen. In Gelderland is 37% van de banen 35 uur of meer per week, landelijk is dit 36%. Daarnaast is in Gelderland 16% van de banen voor twaalf uur of minder, tegenover 15% landelijk. Dit sluit aan op de eerdere bevinding rondom de verhouding tussen vte's en het aantal banen – in Gelderland lijkt die zeer op de landelijke verhouding.

Verder zien we in de subsector kunsten en cultureel erfgoed een daling van 7% in het totaal aantal banen tussen 2017 en 2020. Deze daling vindt voor een groot deel plaats in de kleinere contracten: het aantal banen met contracten van minder dan 12 uur daalt met 25%. Ook het aantal banen met contracten tussen de 25 en 30 uur neemt met 16% af. Landelijk zien we hetzelfde gebeuren: het aantal banen met contracten van 12 uur of minder daalt met 24% en banen tussen de 25 en 30 uur dalen met 9%.

Opvallend is dat het aantal banen in Gelderland in de subsector kunsten en cultureel erfgoed van 30 uur en meer in deze periode juist licht gestegen is (4% in totaal). Landelijk zien we dat juist ook deze banen afnamen (tussen de 30 en 35 uur met 4%, 35 uur en meer met 12%). Wanneer we in plaats van naar de

subsector kunsten en cultureel erfgoed kijken naar de totale creatieve sector, zien we in Gelderland een vergelijkbaar beeld met de landelijke trends: het aantal banen neemt voor alle contracten af.

RELATIEF STERKE DALING VAN HET AANTAL OPROEPKRACHTEN IN GELDERLAND

Het aandeel oproepkrachten in de creatieve industrie in Gelderland is vergelijkbaar met het landelijke aandeel: rond de 11%. In de periode 2017-2019 stijgt het aantal oproepkrachten in absolute zin en tussen 2019 en 2020 zien we een afname van 28% in deze oproepcontracten.¹⁹

Landelijk zien we dat in dezelfde periode dit aantal banen met maar 8% is gedaald. Ook in de subsector kunsten en cultureel erfgoed zien we dit beeld: in Gelderland daalt tussen 2019 en 2020 het aantal banen van oproepkrachten met 36%, terwijl dit landelijk maar 11% is. Het lijkt er op alsof de oproepkrachten in de Gelderse cultuursector tijdens de coronacrisis harder getroffen zijn dan landelijk, omdat het aandeel oproepkrachten in 2019 vergelijkbaar was met het landelijk gemiddelde.

WIE WERKEN ER IN DE CREATIEVE INDUSTRIE? UITSPLITSINGEN NAAR LEEFTIJD EN GESLACHT

We zien dat in de creatieve industrie vooral jongere mensen werkzaam zijn. In Gelderland is bijna een kwart van de mensen werkzaam in de creatieve industrie tussen de 25 en 35 jaar oud. Landelijk ligt dit met 28% iets hoger. Wanneer we kijken naar de subsector kunsten en cultureel erfgoed, dan ligt dit

net andersom: in Gelderland is 25% van de mensen werkzaam in de subsector tussen de 25 en 35 jaar oud en landelijk ligt dit op 23%. Tussen 2019 en 2020 zien we vooral een afname in het aantal banen onder mensen tussen de 15 en 25 jaar oud: in Gelderland neemt dit in de creatieve industrie met 21% af, landelijk met 27%. Inzoomend op de subsector kunsten en cultureel erfgoed zien we dat de jonge Gelderlanders minder hard getroffen zijn dan Nederland in het algemeen: voor de leeftijdsgroep 15- tot 25-jarigen neemt het aantal banen af met 24%, tegenover 38% landelijk.

De helft van de banen in de creatieve industrie in Gelderland wordt – net als landelijk – ingevuld door een vrouw. In Gelderland zien we deze gelijke verdeling ook in de subsector kunsten en cultureel erfgoed, waar landelijk de verdeling anders ligt: 40% van deze banen in de subsector wordt ingevuld door mannen en 60% door vrouwen. Tussen 2019 en 2020 daalt het aantal banen dat door vrouwen wordt ingevuld harder dan het aantal door mannen ingevulde banen. We zien dat het aantal vrouwen met een baan in de subsector kunsten en cultureel erfgoed in die periode met 38% daalt, terwijl dit voor mannen maar 7% is. Landelijk zien we dat tussen 2019 en 2020 het aantal banen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed voor mannen met 16% is gedaald en voor vrouwen met 11%. Tijdens de coronacrisis zijn er in Gelderland relatief veel banen voor vrouwen verdwenen – een beeld dat we bij vergelijkbaar onderzoek in de provincie Noord-Brabant niet zo sterk terugzagen.²⁰

3.3 Bedrijvigheid in de creatieve industrie

Om inzicht te krijgen in de bedrijvigheid in de creatieve industrie in Gelderland, kijken we naar het aantal bedrijfsvestigingen in de provincie als geheel en naar de spreiding van deze vestigingen over de gemeenten. We kijken op het niveau van bedrijfsvestigingen en niet op het niveau van bedrijven, omdat bedrijven kunnen bestaan uit meerdere vestigingen die niet per se allemaal in dezelfde gemeente of binnen de provinciegrenzen gevestigd zijn.

We gebruiken gegevens uit het Algemeen Bedrijvenregister van CBS.²¹ In dit register zijn gegevens samengevoegd vanuit het Nieuw Handelsregister van de Kamers van Koophandel en de Belastingdienst. Op basis van zogenoemde SBI-codes bepalen we of een bedrijf tot de creatieve industrie behoort. De selectie van SBI-codes in dit onderzoek sluit aan bij de Monitor Creatieve Industrie en Waarde van Cultuur 2020. In de onderzoeksverantwoording is te raadplegen welke SBI-codes dit zijn.

¹⁹ Een oproepkracht is een werknemer die op oproep of afroep beschikbaar is voor het verrichten van werkzaamheden en met wie geen vaste arbeidstijd is overeengekomen.

²⁰ Broers, B., Vinken, H. en van Heeswijk, G. 2022. Waarde van Cultuur 2022. Kunstloc. Zie www.kunstloc.nl/wvc22

²¹ CBS. 2021. Abr: Algemeen bedrijven register. Geraadpleegd via link. In deze data kan overlap zitten met de cijfers rondom zelfstandigen wanneer zelfstandigen zich bij de Kamer van Koophandel hebben ingeschreven.

3.3.1
Bedrijfsvestigingen in
de creatieve industrie

Inzoomen op Gelderland
– Microdata CBS

Benchmark
– Gelderland ten opzichte van andere provincies

DE STIJGING BLIJFT DOORZETTEN

Over heel Nederland gezien gaat het bij 10% van alle bedrijfsvestigingen om een vestiging in de creatieve industrie. In 2020 ging het om in totaal 168.140 bedrijfsvestigingen, waarvan er 15.910 in Gelderland gevestigd waren (10%). Dit komt uit op 7,6 bedrijfsvestigingen per 1.000 inwoners, en daarmee staat Gelderland op de zesde plek in vergelijking met de andere provincies. Landelijk is tussen 2017 en 2020 het aantal bedrijfsvestigingen met 12% gestegen. In Gelderland steeg het aantal bedrijfsvestigingen in diezelfde periode met 14%.

Gelderland heeft in 2020 6.720 bedrijfsvestigingen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed. Dit is 9% van het totaal aantal bedrijfsvestigingen in deze subsector in Nederland. Gelderland staat hiermee op de vijfde plek vergeleken met de andere provincies. Tussen 2017 en 2020 nam het aantal bedrijfsvestigingen in Gelderland in deze subsector toe met 16%. In heel Nederland zien we een stijgende

Figuur 73 Aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector en de subsector Kunsten en cultureel erfgoed in Gelderland, 2017-2021.
Bron: CBS

lijn, landelijk gezien is in diezelfde periode het aantal bedrijfsvestigingen gestegen met 13%.

Inzoomen op Gelderland

– *Microdata CBS*

GROTE VERSCHILLEN TUSSEN DE GELDERSE GEMEENTEN, DE GROTE GEMEENTEN SPRINGEN ERUIT

Het aantal bedrijfsvestigingen per 1.000 inwoners in de creatieve sector is het hoogst in de grote gemeenten Arnhem en Nijmegen. Ook in de gemeenten Culemborg, Renkum, Lochem en Zutphen is het aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector hoog – wat gedeeltelijk te verklaren valt door de gunstige uitvalspositie die een aantal van deze gemeenten hebben ten opzichte van de rest van Nederland. Voor Renkum is de verklaring wederom dat voormalige kunstenaarsenclave Oosterbeek zich in deze gemeente bevindt.

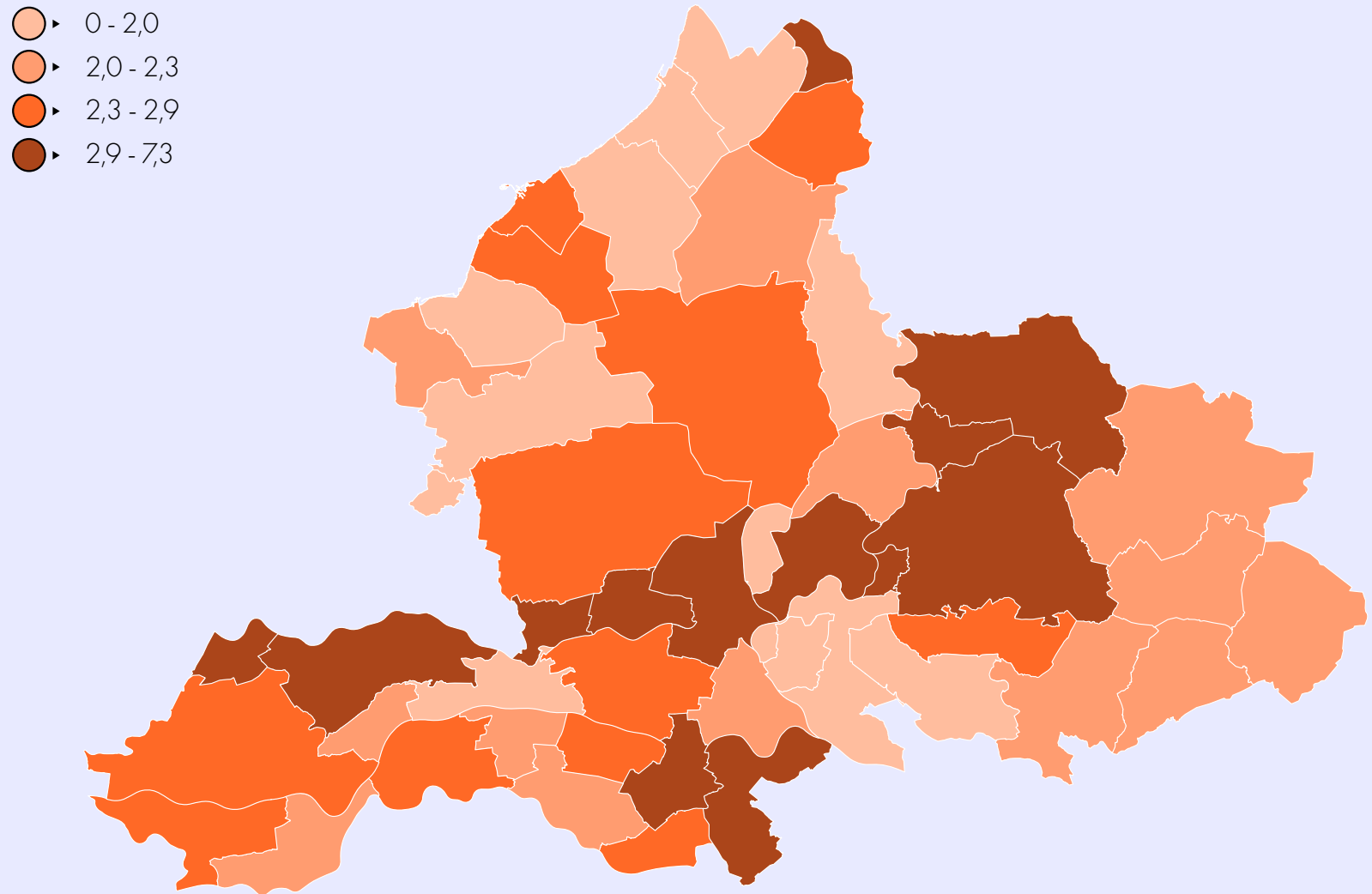
We zien dat de gemeenten Arnhem en Nijmegen ook in totaal (alle bedrijfssectoren samen) het hoogste aantal bedrijfsvestigingen hebben. Procentueel behoort in Arnhem 16% van het aantal bedrijfsvestigingen tot de creatieve sector, voor Nijmegen is dit 14% en in Culemborg ligt dit op 12%. In de gemeenten Doesburg, Wageningen, Zutphen en Renkum is het aandeel bedrijfsvestigingen in de creatieve sector ten opzichte van het totaal van alle bedrijfsvestigingen 11%. Wanneer we kijken naar de subsector kunsten en cultureel erfgoed, dan

zien we dat in Arnhem en Nijmegen het aandeel van de subsector ten opzichte van het totale aantal bedrijfsvestigingen 7% is. In Renkum, Culemborg en Zutphen is dit aandeel 6%.

Kijken we naar de regio's binnen Gelderland, dan is het aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector het laagst in de regio Noord-Veluwe, met een totaal van 1.260 bedrijfsvestigingen. Ook per capita is het aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector hier het laagst (5,3). De Groene Metropoolregio heeft met 7.170 vestigingen het hoogste aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector. Deze regio is – met vijftien gemeenten en 731.620 inwoners – ook de grootste regio. Dit komt neer op 9,8 bedrijfsvestigingen per 1.000 inwoners – waarmee dit beeld zodoende ook per capita standhoudt. Ook in de regio Stedendriehoek ligt het aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector met 7,7 per 1.000 inwoners aan de hoge kant vergeleken met de rest van de provincie.

Wanneer we inzoomen op de subsector kunsten en cultureel erfgoed, dan zien we dat ook daar het aantal bedrijfsvestigingen het hoogst is in Arnhem en Nijmegen. Ook Renkum, Culemborg, Zutphen en Lochem kennen per 1.000 inwoners relatief veel bedrijfsvestigingen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed. De Groene Metropoolregio heeft ook in deze subsector het hoogste aantal bedrijfsvestigingen per 1.000 inwoners: 4,5. De andere regio's liggen dicht bij elkaar. Zo hebben de regio's de Achterhoek, Rivierenland en de

Stedendriehoek respectievelijk 2,5, 2,7 en 3,0 bedrijfsvestigingen per 1.000 inwoners.

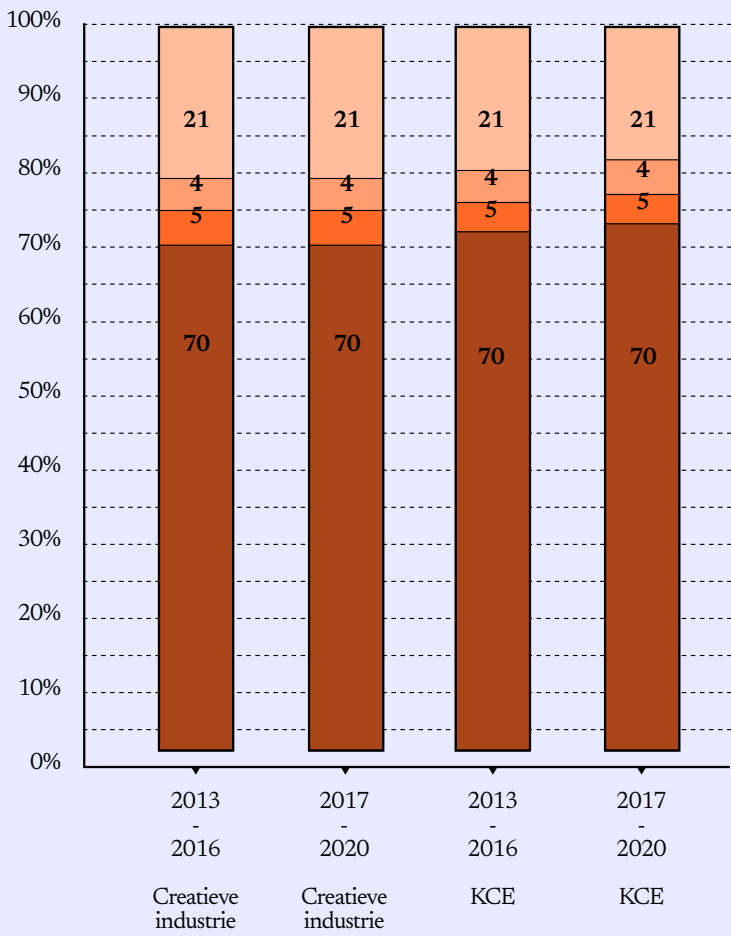
Figuur 74 Aantal bedrijfsvestigingen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed per 1.000 inwoners, 2020 (weergegeven in kwartielen).

Bron: CBS

3.3.2 Bedrijvendynamiek in de creatieve industrie in Gelderland

Vervolgens nemen we de dynamiek van de bedrijvigheid in de Gelderse culturele sector onder de loep. Hierbij worden de verhuisbewegingen van culturele bedrijven in Gelderland in beeld gebracht. Wat voor verhuisbewegingen zien we zoal? Om deze bedrijvendynamiek te onderzoeken gebruiken we wederom data van het Algemene Bedrijvenregister van CBS, waarin gegevens van de Kamer van Koophandel en de Belastingdienst zijn opgenomen. We bekijken of Gelderse bedrijven die in 2017 in de culturele sector actief waren, wel of niet verhuisd zijn naar een andere gemeente in 2020. De verhuisbewegingen binnen de periode 2017-2020 vergelijken we daarnaast met die in de periode tussen 2013 en 2016. Hierbij worden alleen de bedrijven met één vestiging meegenomen, omdat die geografisch gevolgd kunnen worden over de tijd. In de creatieve industrie gaat het dan om bijna de gehele sector; 98% van de bedrijven in deze sector in Gelderland bestaat namelijk uit één vestiging.²²

²² Bedrijven die in 2017 één vestiging hadden en in 2020 zijn gegroeid naar meerdere vestigingen zijn niet meegenomen in deze analyse.

- Opgeheven
- Verhuisd naar buiten Gelderland
- Verhuisd binnen Gelderland
- Niet verhuisd

Figuur 75 Verhuisgedrag van Gelderse bedrijven met één vestiging in de creatieve industrie en in de subsector kunsten en cultureel erfgoed tussen respectievelijk 2013 en 2016, en 2017 en 2020.
Bron: CBS

SLECHTS KLEIN DEEL VAN BEDRIJVEN IS VERHUISD

In figuur 75 is te zien dat in de periode 2017-2020 iets minder dan een tiende van de Gelderse bedrijven met één vestiging in de totale creatieve industrie is verhuisd. Van deze bedrijven is 55% naar een andere gemeente binnen Gelderland verhuisd. De overige 45% heeft zich in een gemeente buiten Gelderland gevestigd. Van de bedrijven die in 2017 in de Gelderse creatieve industrie actief waren, bestaat in 2020 20% niet meer onder dezelfde naam.²³ De overige 71% van de bedrijven is op dezelfde plek opererend gebleven. Het beeld dat we over de periode 2017-2020 zien is vergelijkbaar met hoe de verhuisbewegingen tussen 2013 en 2016 eruit zagen.

Figuur 75 laat ook de verhuisbewegingen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed zien. In deze subsector zien we een beeld terugkomen dat vergelijkbaar is met wat we ook bij de totale creatieve industrie in Gelderland zien. Alleen het percentage bedrijven dat is opgeheven of door administratieve wisselingen niet meer onder dezelfde noemer doorging in 2020 is iets lager (17%) dan in de totale creatieve industrie.

Dat geen groot deel van de bedrijven verhuisd is in de tussenliggende perioden, mag geen verrassing heten. Werk van Hospers toont aan dat er veel nodig is voordat bedrijven überhaupt verhuizen, laat staan buiten de eigen gemeente.²⁴

IETS MEER VERHUISBEWEGINGEN VANUIT DE GROOTSTE ACHT GEMEENTES DAN VANUIT REST VAN GELDERLAND

Kijken we naar de verhuizingen van bedrijven in de totale creatieve industrie van de acht grootste steden²⁵ naar de rest van Gelderland en andersom, dan zien we dat 240 van de 6.825 bedrijven die er waren in 2017 vanuit de acht grootste gemeentes naar een gemeente elders in Gelderland zijn verhuisd in de periode tussen 2017 en 2020. Daarbovenop zijn 90 bedrijven uit de acht grootste gemeentes in deze periode verhuisd naar een van de andere grootste gemeentes. Andersom zien we ook verhuizingen: van de 6.680 Gelderse bedrijven die in 2017 buiten de acht grootste gemeentes waren gehuisvest, zijn er 185 tussen 2017 en 2020 naar een van de acht grootste gemeentes verhuisd.

Richten we ons vervolgens op de subsector kunsten en cultureel erfgoed, dan zien we dat 105 van de 2.995 bedrijven in 2017 vanuit de acht grootste gemeentes verhuisden naar een andere Gelderse gemeente, en dat daarbovenop 40 bedrijven verhuisd zijn naar een van de andere acht grootste gemeentes. Ook naar de grotere gemeentes toe zien we een beweging: 75 van de 2.675 bedrijven van elders in Gelderland zijn naar deze gemeentes verhuisd.

MEER VERHUISBEWEGINGEN NAAR GELDERLAND DAN VANUIT GELDERLAND

Tussen 2017 en 2020 zien we dat 935 actieve bedrijven in de creatieve industrie van buiten Gelderland naar een Gelderse gemeente verhuisd

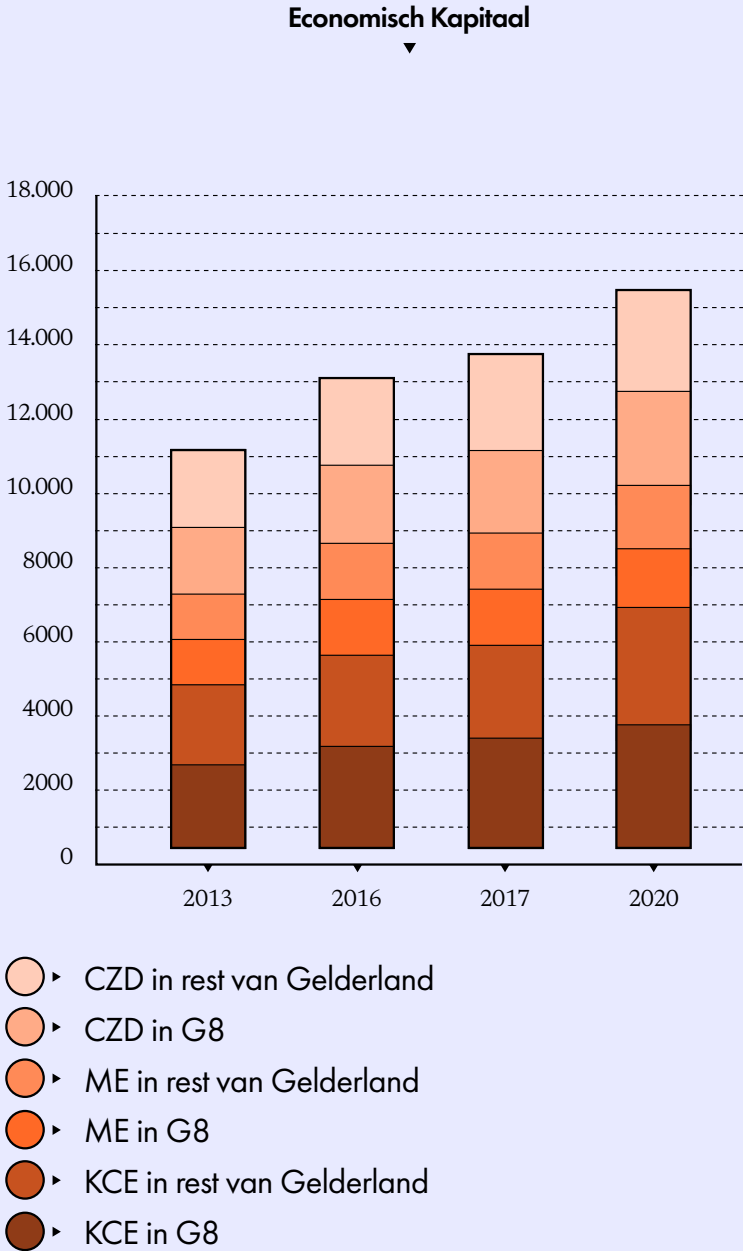
²³ Dit wil zeggen dat een bedrijf is opgeheven, of dat het bedrijf door administratieve wisselingen niet onder dezelfde noemer is doorgegaan. Dit kan komen door bijvoorbeeld een fusie.

²⁴ Zie ook: Hospers, G. 2010. Spatial self-preference: On the limits of place marketing to attract new residents and firms. *Place Branding and Public Democracy*, 6, 280-286.

²⁵ Hiermee bedoelen we de gemeenten Apeldoorn, Arnhem, Doetinchem, Ede, Harderwijk, Nijmegen, Tiel en Zutphen.

zijn. Hierbij zijn de grotere steden in trek: 45% van deze 935 bedrijven vestigde zich in de één van de acht grootste gemeenten. Ook zijn er bedrijven uit Gelderland vertrokken: 560 bedrijven die in 2017 in Gelderland waren gevestigd, waren in 2020 te vinden op andere plekken in Nederland. 50% van die vertrekkende bedrijven was afkomstig uit de eerdergenoemde grootste gemeentes. Zodoende zijn er meer bedrijven in de creatieve industrie in Gelderland gevestigd dan dat er zijn weggegaan. Gelderland lijkt dus in trek te zijn.

Ook wanneer we kijken naar de interprovinciale verhuisbewegingen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed, zien we een vergelijkbaar beeld als in de totale creatieve industrie. De helft van de niet-Gelderse bedrijven in de creatieve industrie die zich in 2020 binnen de provinciegrenzen hebben gevestigd, is actief in de subsector kunsten en cultureel erfgoed. Het gaat dan om 470 bedrijven, waarvan ongeveer de helft zich vestigde in de acht grootste gemeentes. Daarnaast zijn er ook bedrijven vanuit Gelderland naar andere provincies verhuisd tussen 2017 en 2020. In totaal zijn er in deze periode zo'n 260 bedrijven vertrokken uit Gelderland. 53% daarvan kwam uit de acht grootste gemeentes. Uit de cijfers komt een vergelijkbaar beeld naar voren voor de periode 2013-2016, zowel op het niveau van de creatieve industrie als geheel als binnen de subsector kunsten en cultureel erfgoed.

Figuur 76 Samenstelling van creatieve industrie in Gelderland over de periode 2013-2020. Dit gaat om bedrijven met één vestiging. ²⁶

Bron: CBS

HET AANTAL VESTIGINGEN VAN BEDRIJVEN MET MEERDERE VESTIGINGEN BLIJFT REDELIJK GELIJK
Slechts 2% van de bedrijven in de Gelderse culturele sector heeft meerdere vestigingen in 2017; in totaal gaat het om 130 bedrijven. Voor 62% van deze bedrijven blijft het aantal vestigingen dat zij hebben gelijk tussen 2017 en 2020. Slechts een klein aantal bedrijven heeft een verandering in het aantal vestigingen doorgemaakt tussen 2017 en 2020. Zo heeft 13% van de bedrijven een krimp van het aantal vestigingen doorgemaakt en heeft 3% van het totaal het aantal vestigingen juist uitgebreid. 22% van de bedrijven met meerdere vestigingen is opgeheven of is door administratieve wisselingen onder een andere noemer doorgegaan. 70 bedrijven die in 2017 één vestiging hadden, hebben tussen 2017 en 2020 uitgebreid naar meerdere vestigingen.

Het percentage dat gelijk is gebleven in het aantal vestigingen en het aantal bedrijven dat is opgeheven of door administratieve wisselingen onder een andere noemer is doorgegaan, is voor de subsector kunsten en cultureel erfgoed vergelijkbaar met de hele Gelderse creatieve industrie. Over het aantal bedrijven dat gegroeid of gekrompen is in het aantal vestigingen kunnen we geen uitspraken doen, omdat de aantallen hiervoor te laag zijn.

²⁶ CZD staat voor culturele en zakelijke dienstverlening, ME voor media en entertainment en KCE voor kunsten en cultureel erfgoed.

Economisch kapitaal in de provincie Gelderland

De creatieve industrie staat er goed voor in de provincie Gelderland; er lijkt een aanzuigende werking te zijn voor bedrijven, er is veel bedrijvigheid en werkgelegenheid in de Groene Metropoolregio, en gemeenten die meer richting het midden van het land liggen, laten zien dat het westen van Gelderland een gunstige uitvalsbasis is voor werkenden in de creatieve sector. Toch zijn er ook aandachtspunten, met name naar aanleiding van de coronacrisis.

Zo zijn er sterke fluctuaties waargenomen in de verhouding tussen eigen inkomsten en subsidies, met name in de podiumkunsten. Ook worden de (relatief) vele banen wel vaker verdeeld onder kleine banen, oproepkrachten en jongeren. Daarnaast signaleren we een verlies van banen door vrouwen in coronatijd, waardoor deze genoemde doelgroepen op de arbeidsmarkt goed in het oog moeten worden gehouden bij toekomstige ontwikkelingen.

3.1.1

Financiële stromen

Fig. 77

Uitgaven BIS, Rijkscultuurfondsen, provincies en gemeenten in Nederland en in Gelderland, 2017-2021*

BIS (selectie gemaakt door OCW over 2017-2020)

	2017	2018	2019	2020	2021
Nederland € x 1000	164.063.288	170.033.513	208.755.100	215.234.004	212.897.336
Gelderland € x 1000	10.479.831	10.825.546	12.284.475	15.194.316	16.772.229
% van Nederland	6,4	6,4	5,9	7,1	7,9

Rijkscultuurfondsen (Filmfonds, Fonds Cultuurparticipatie, Fonds Podiumkunsten, Mondriaanfonds, Letterenfonds, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie)

	2017	2018	2019	2020	2021
Nederland € x 1000	49.922.038	50.995.563	54.069.508	67.569.861	70.122.008
Gelderland € x 1000	2.002.748	2.068.516	2.373.416	2.975.955	3.538.424
% van Nederland	4,0	4,1	4,4	4,4	5,0

Provincies

	2017	2019	% verandering 2019 t.o.v. 2017
Nederland € x 1000	301.502	348.261	15,5
Gelderland € x 1000	43.280	54.506	25,9
% van Nederland	14,4	15,7	

Gemeenten

	2017	2019	% verandering 2019 t.o.v. 2017
Nederland € x 1000	1.844.593	1.921.112	4,1
Gelderland € x 1000	169.544	176.854	4,3
% van Nederland	9,2	9,2	

Grootste 6 Gelderse gemeenten * **

	2017	2019	% verandering 2019 t.o.v. 2017
Nederland € x 1000	105.971	107.318	1,3
Gelderland € x 1000	43.280	54.506	25,9
% van Gelderland	62,5	60,7	

* = Apeldoorn, Arnhem, Nijmegen, Ede, Tiel en Zutphen. Van Doetinchem en Harderwijk ontbreken 2019-cijfers; beide gemeenten zijn ook niet meegenomen in de 2017-cijfers

** = Grootteklassen gemeenten: 1 = >250K; 2=150-250K; 3=100-150K; 4=50-100K; 5=20-50K; 6=10-20K; 7=5-10K; 8=<5K

Fig. 78
Uitgaven BIS, Rijkscultuurfondsen, provincies en gemeenten in Nederland en in Gelderland, 2017-2021*

Gemeentelijke cultuuruitgaven per capita

	2017	2019	% verandering 2019 t.o.v. 2017
Nederland € per capita	108	111	2,8
Grootste 6 Gelderse gemeenten € per capita	151	156	3,2
Grootteklasse 1 gemeenten/G4** € per capita	223	227	1,8
Grootteklasse 2 gemeenten** € per capita	154	159	3,2
Apeldoorn € per capita	121	235	94,2
Arnhem € per capita	211	203	-3,8
Nijmegen € per capita	183	162	-11,5
Grootteklasse 3 gemeenten** € per capita	124	127	2,4
Ede € per capita	93	91	-2,2
Grootteklasse 5 gemeenten** € per capita	57	59	3,5
Tiel € per capita	187	209	11,8
Zutphen € per capita	1129	143	10,9

* = Apeldoorn, Arnhem, Nijmegen, Ede, Tiel en Zutphen. Van Doetinchem en Harderwijk ontbreken 2019-cijfers; beide gemeenten zijn ook niet meegenomen in de 2017-cijfers

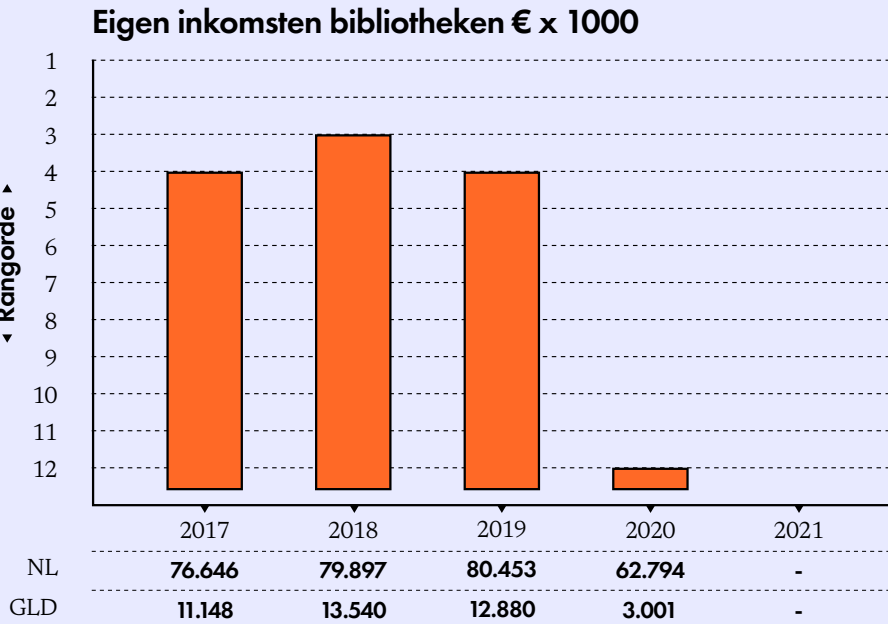
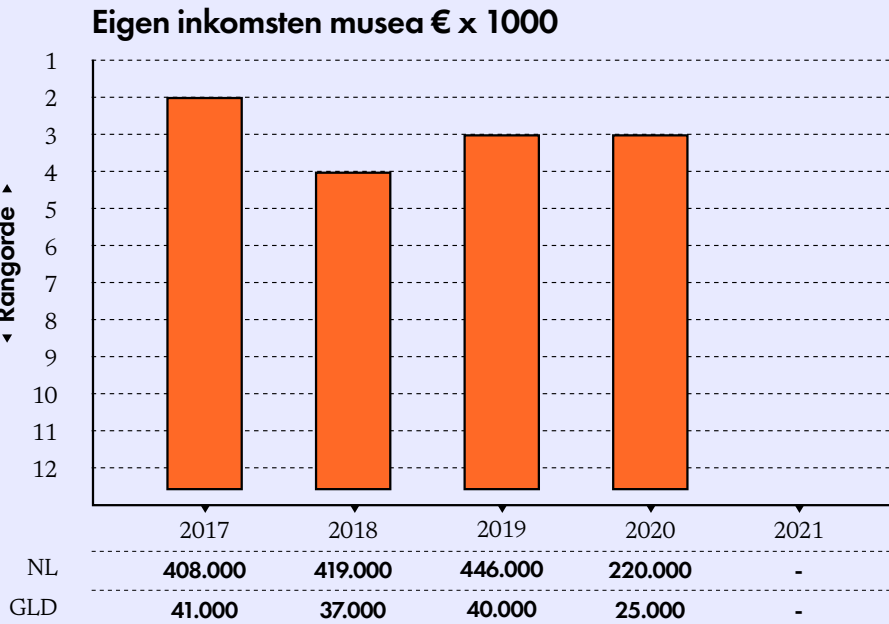
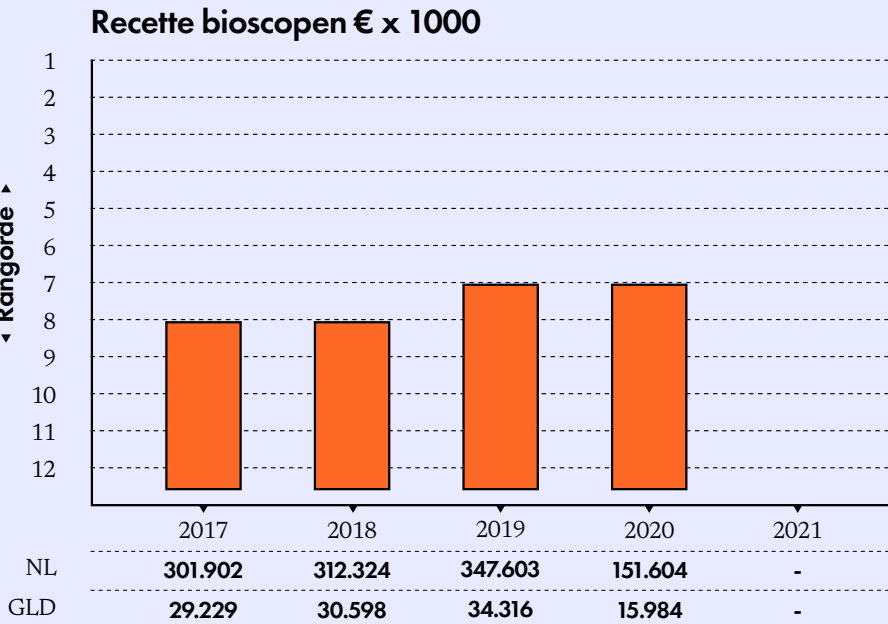
** = Grootteklassen gemeenten: 1 = >250K; 2=150-250K; 3=100-150K; 4=50-100K; 5=20-50K; 6=10-20K; 7=5-10K; 8=<5K

3.1.2

Inkomsten

Fig. 79

Publiekinkomsten en directe opbrengsten van bioscopen en musea in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2020.

3.1.2

Inkomsten

Fig 80

Inkomsten in de professionele kunsten naar soort inkomsten in Gelderland (euro), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=40)*

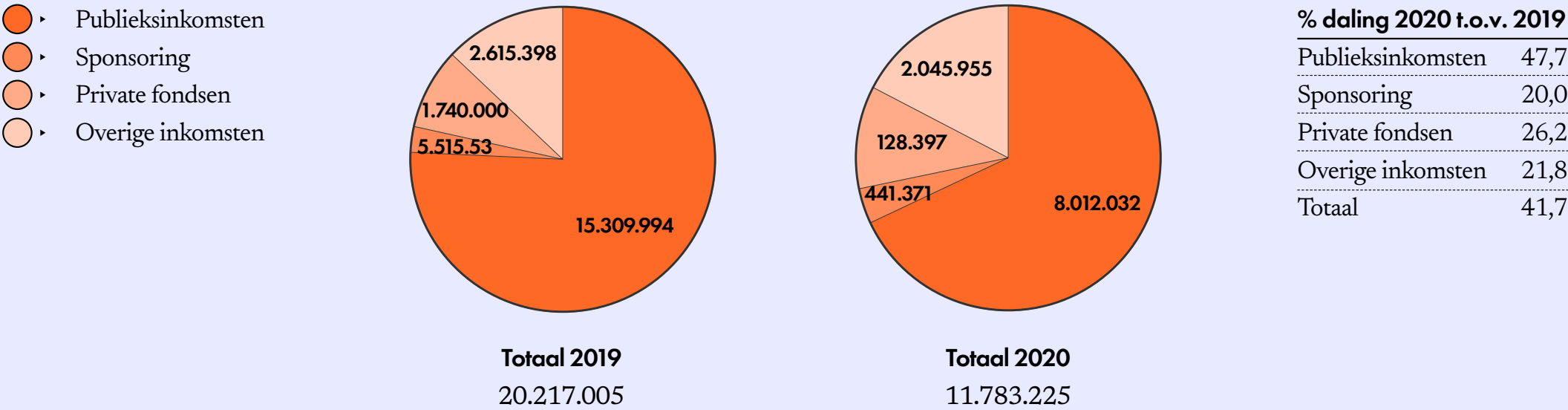

Fig 81

Verdeling inkomsten in de professionele kunsten naar soort inkomsten in Gelderland (%), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=40)*

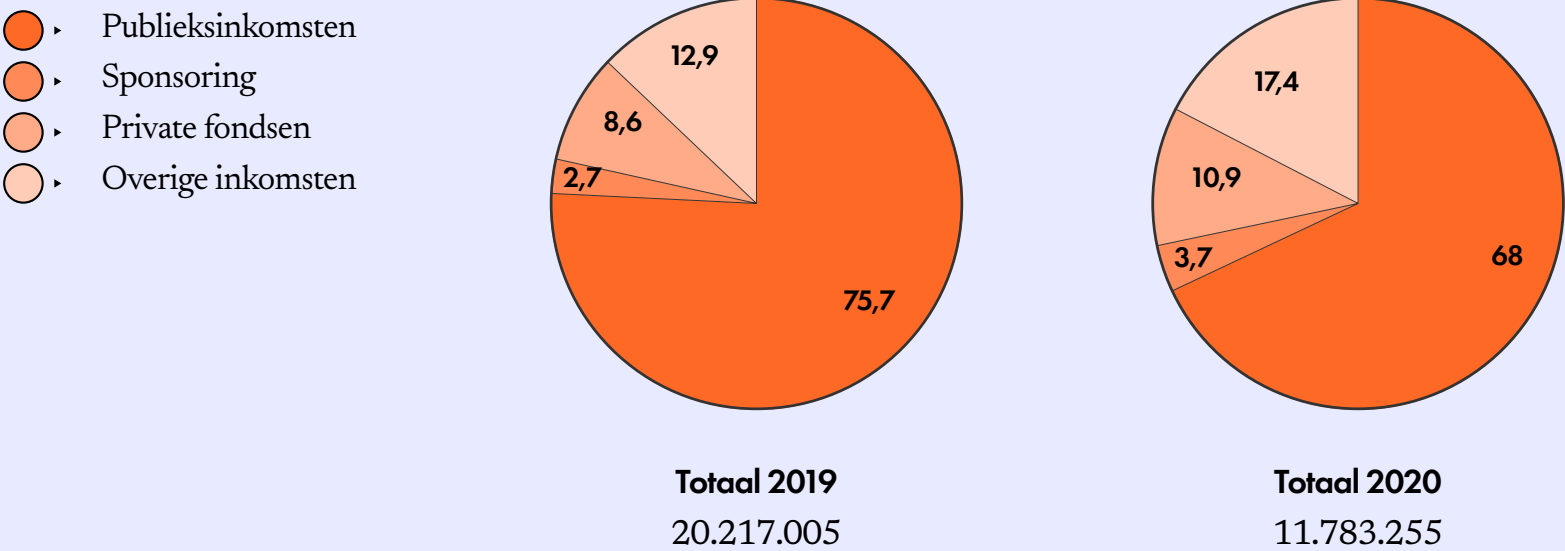

Fig 82

Inkomsten in de professionele kunsten naar soort inkomsten in Gelderland (euro), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=40)*

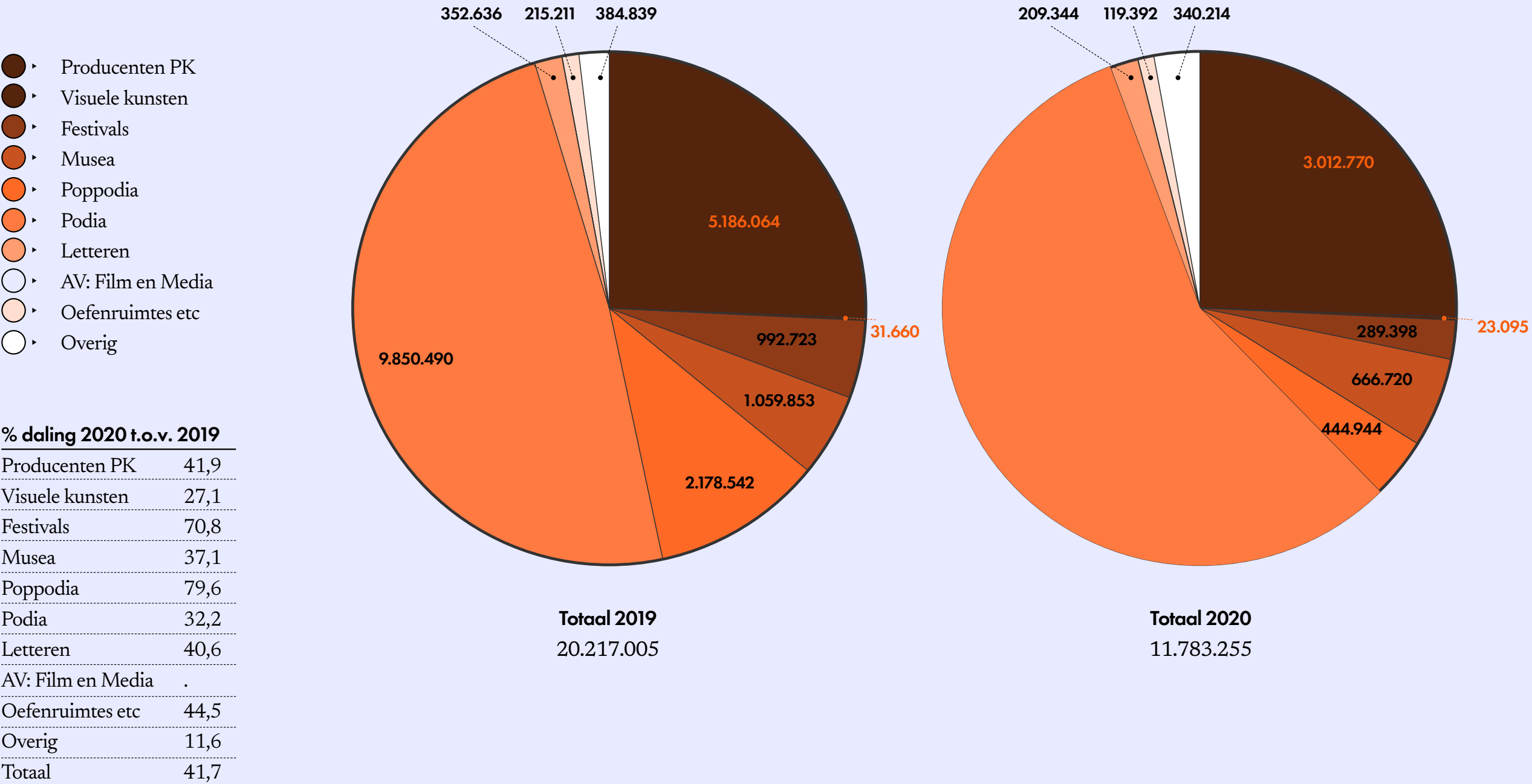

Fig 83

Inkomsten in de professionele kunsten naar sector in Gelderland (euro), 2019 en 2020 *Alle instellingen, ook die met alleen totaalopgaven (n= 71)*

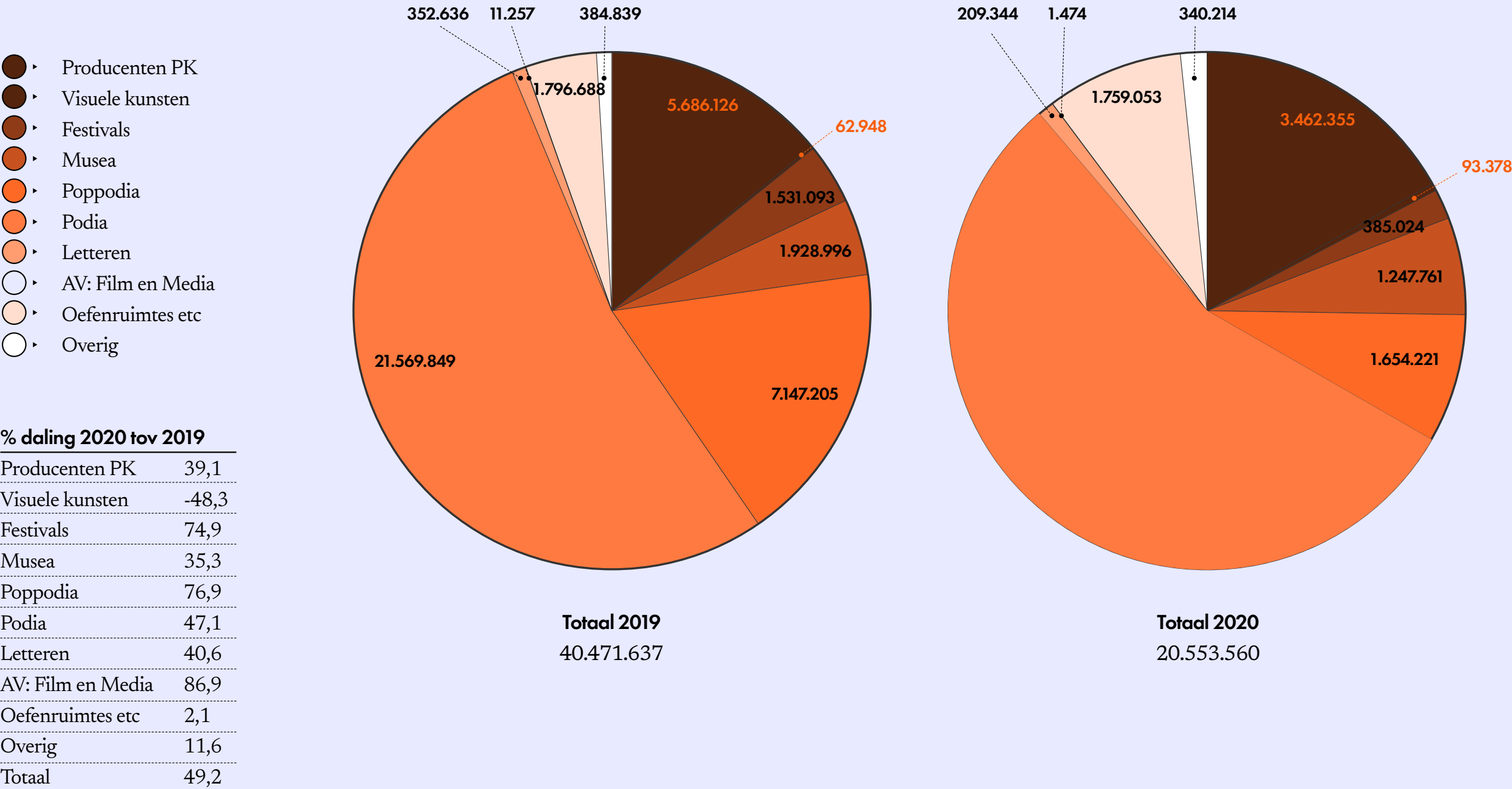

Fig 84

Verdeling inkomsten in de professionele kunsten naar sector in Gelderland (%), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=40)*

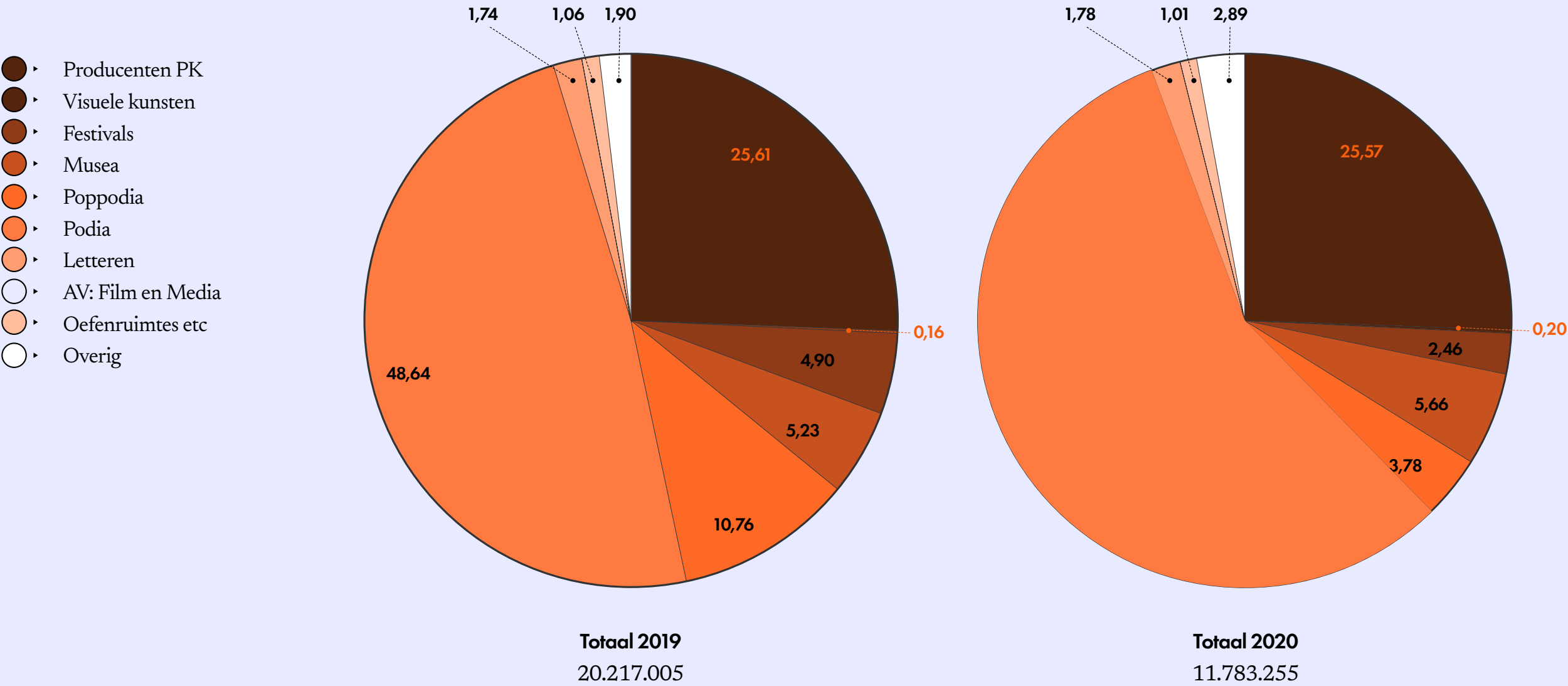

Fig 85

Inkomsten in de professionele kunsten naar sector in Gelderland (euro), 2019 en 2020 *Alle instellingen, ook die met alleen totaalopgaven (n=71)*

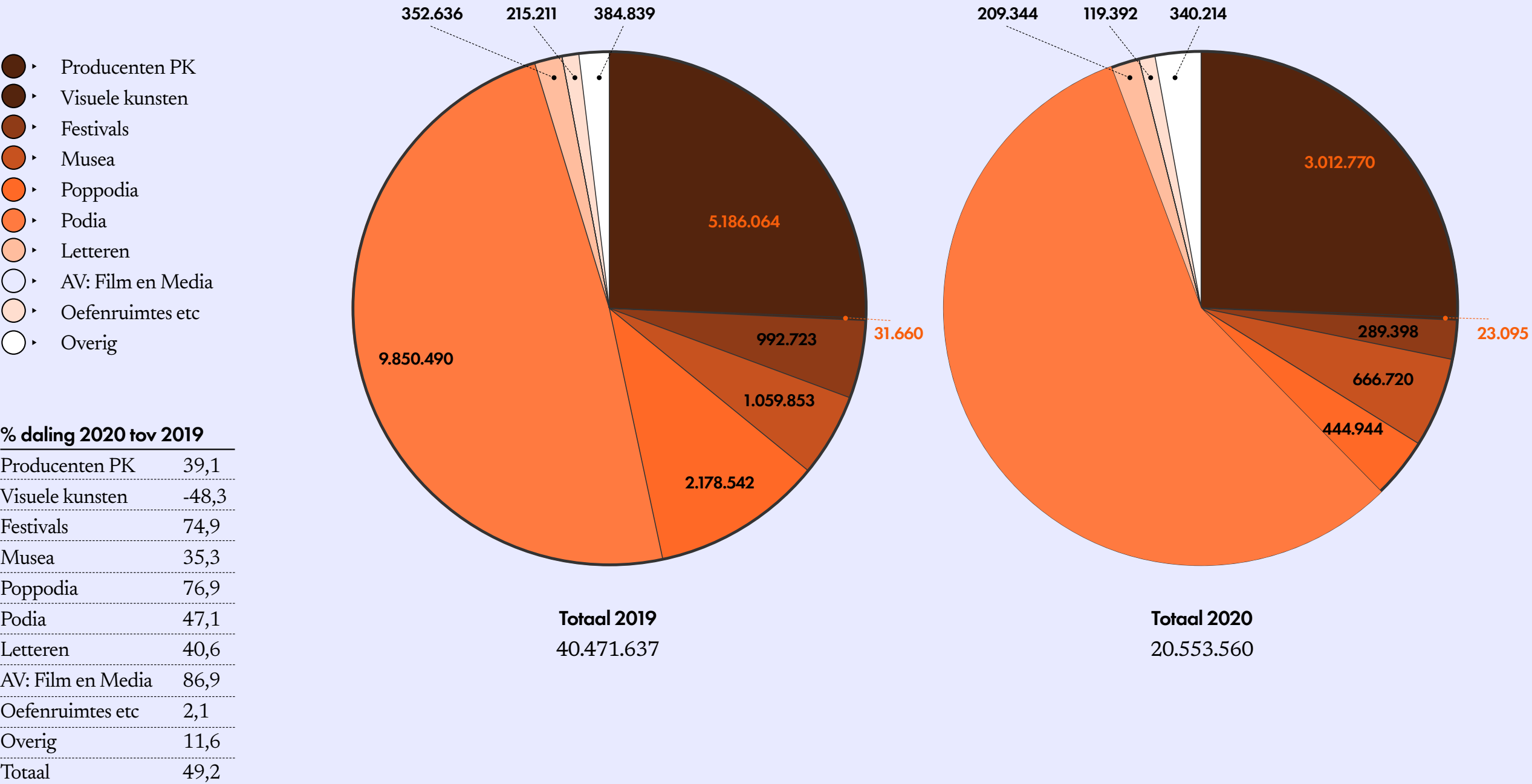

Fig 86

Verdeling inkomsten in de professionele kunsten naar sector in Gelderland (%), 2019 en 2020 *Alle instellingen, ook die met alleen totaalopgaven (n= 71)*

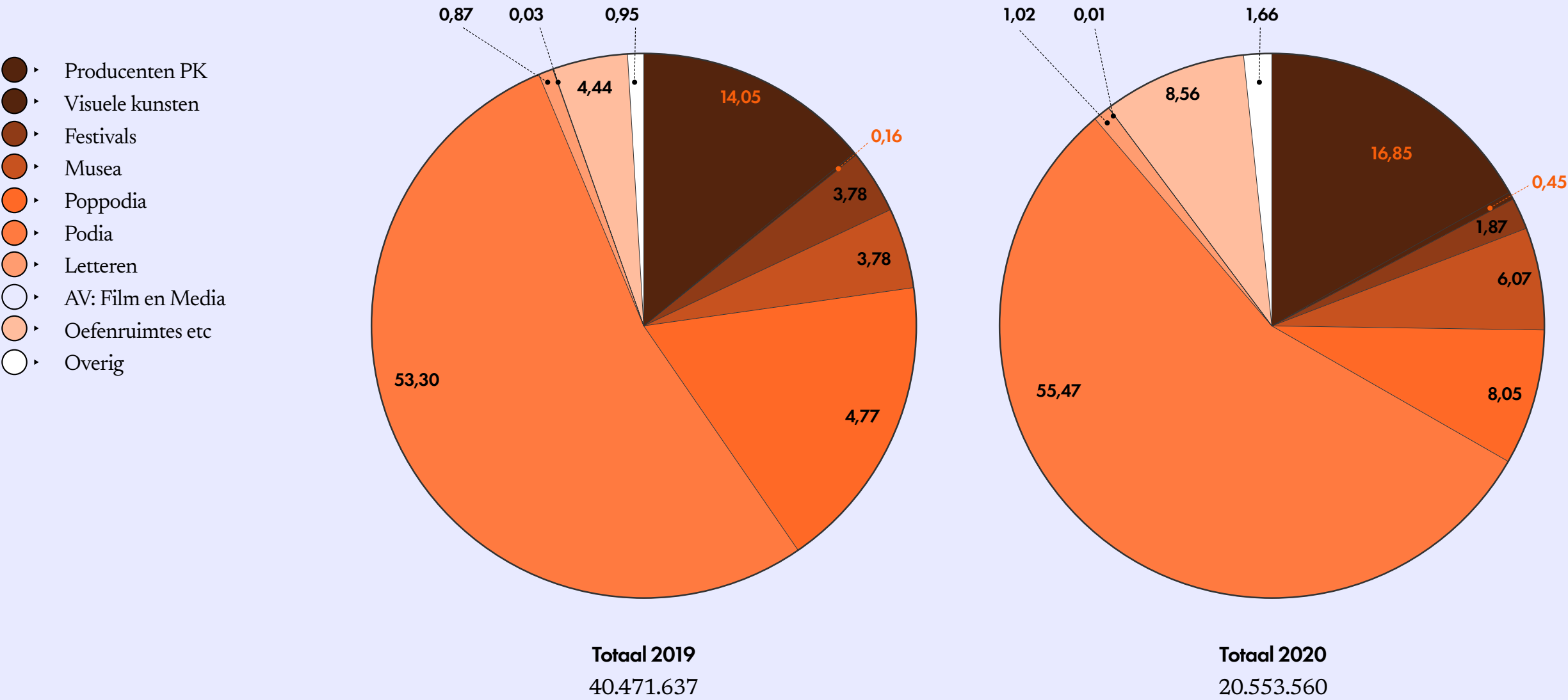
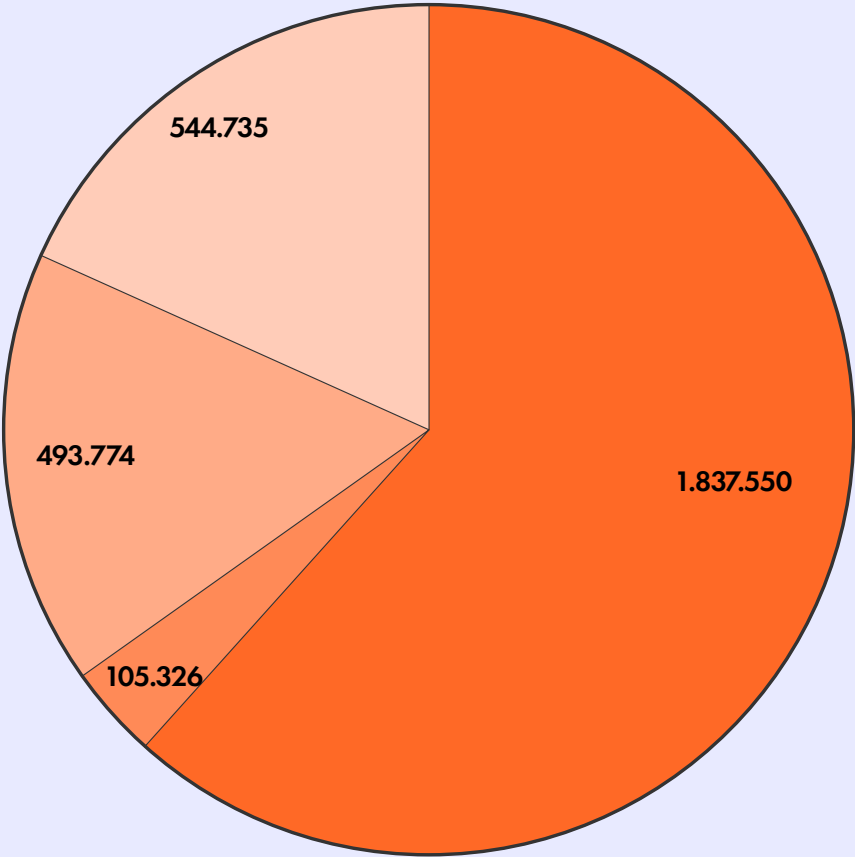

Fig 87

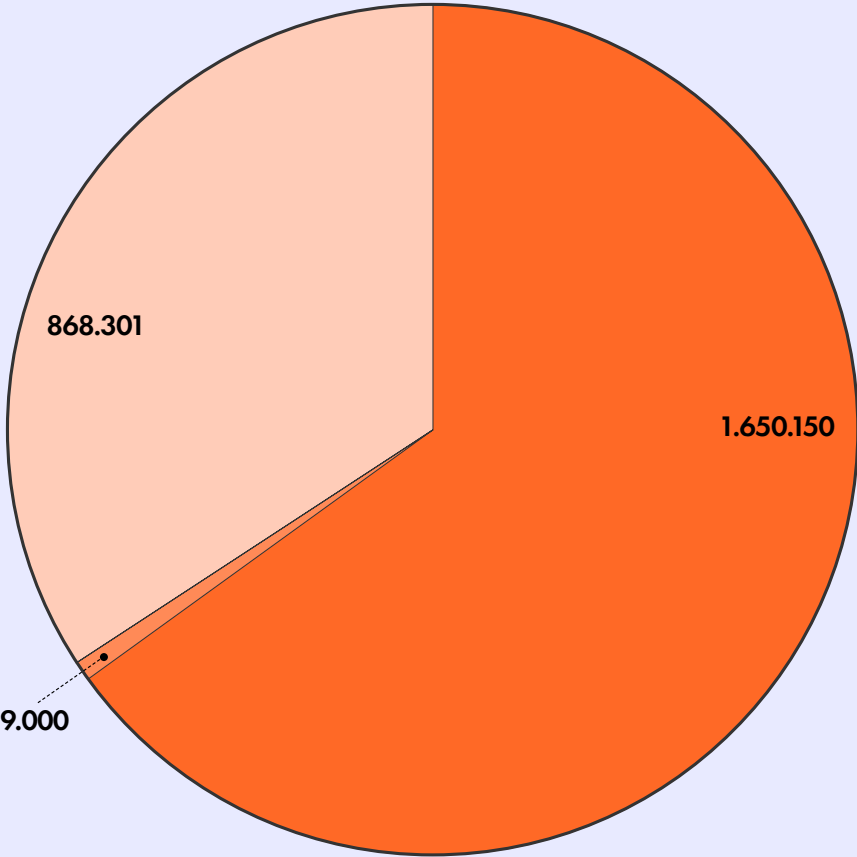
Inkomsten van centra voor de kunsten en bibliotheken naar soort inkomsten in Gelderland (euro), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=3)*

- Publieksinkomsten
- Sponsoring
- Private fondsen
- Overige inkomsten

% daling 2020 t.o.v.	
2019	10,2
Publieksinkomsten	82,0
Sponsoring	100,0
Private fondsen	-59,4
Overige inkomsten	14,9
Totaal	

Totaal 2019
2.981.385

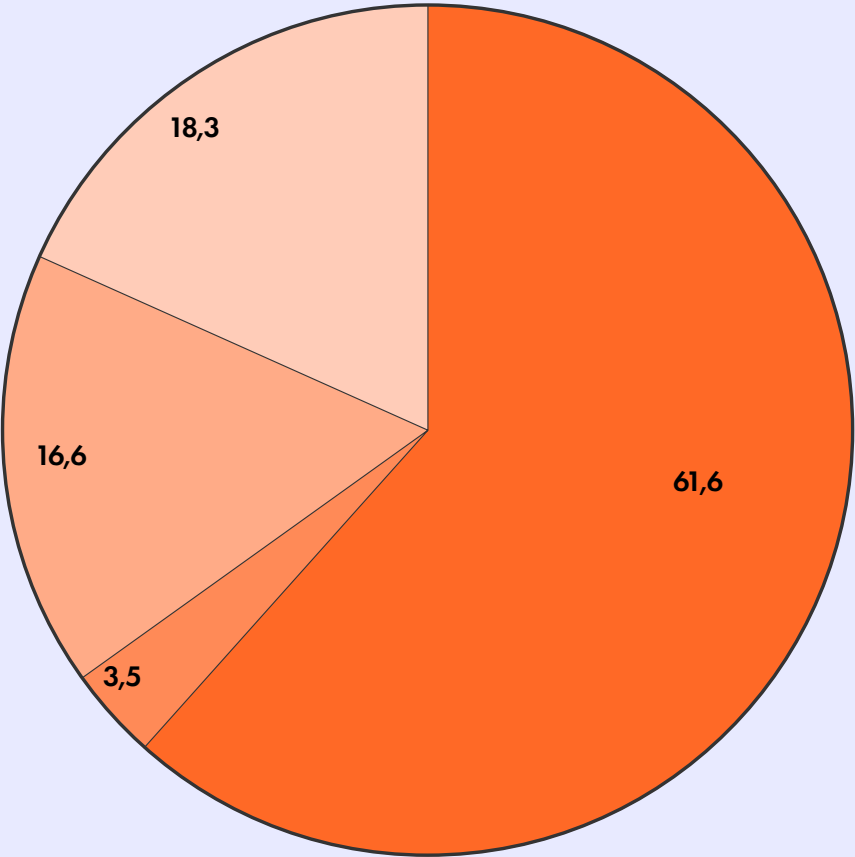
Totaal 2020
2.537.451

Fig 88

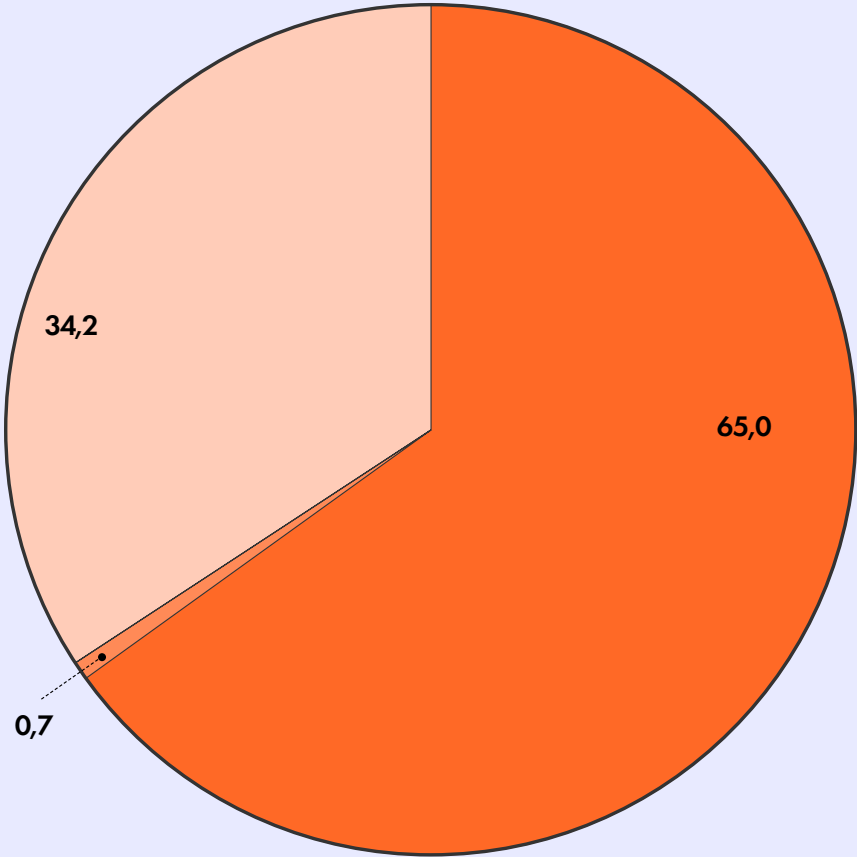
Verdeling inkomsten van centra voor de kunsten en bibliotheken naar soort inkomsten in Gelderland (%), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=3)*

- Publieksinkomsten
- Sponsoring
- Private fondsen
- Overige inkomsten

% daling 2020 t.o.v.	
2019	10,2
Publieksinkomsten	82,0
Sponsoring	100,0
Private fondsen	-59,4
Overige inkomsten	14,9
Totaal	

Totaal 2019
2.981.385

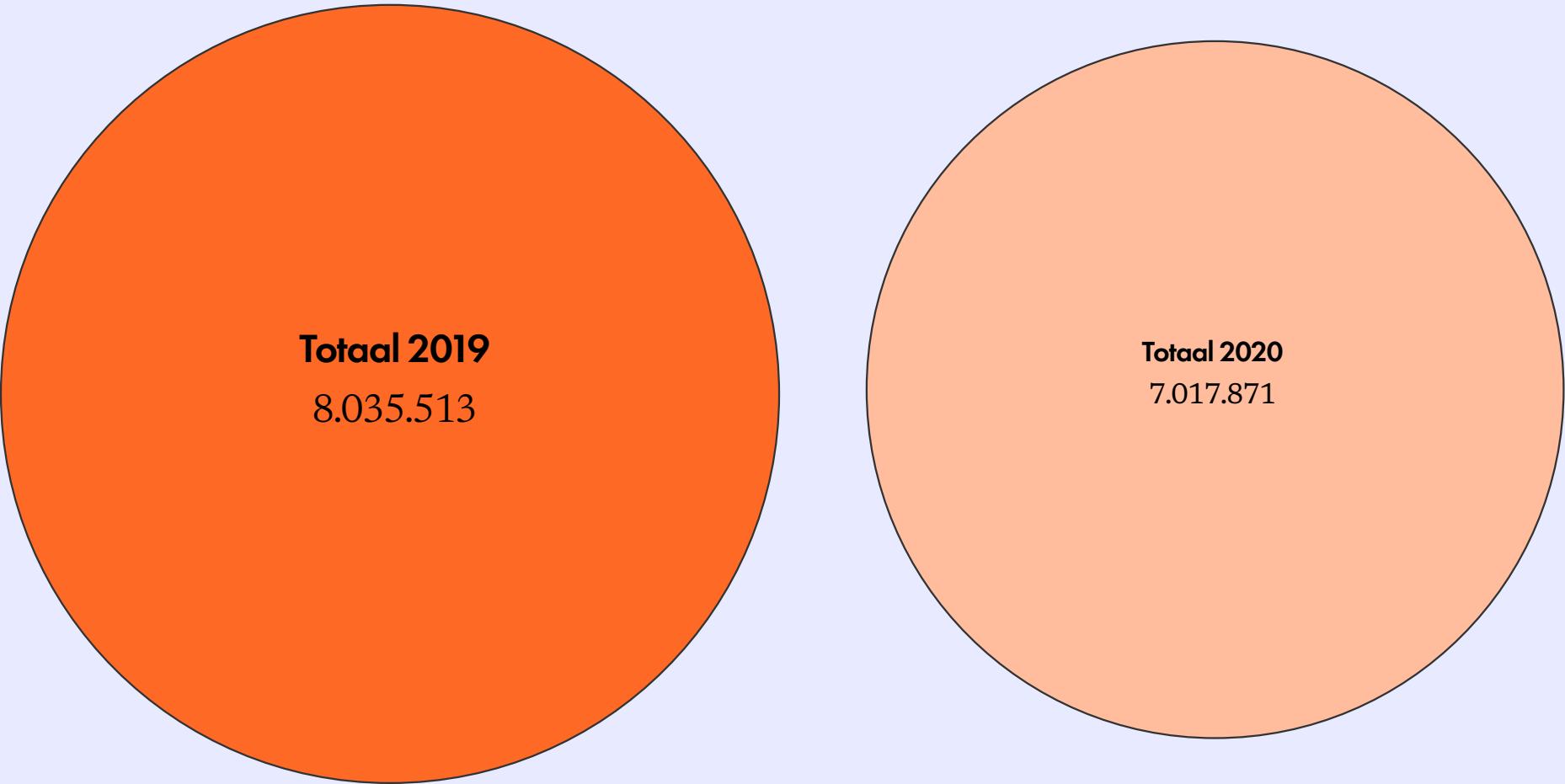

Totaal 2020
2.537.451

Fig 89

Alle eigen inkomsten van centra voor de kunsten en bibliotheken in Gelderland (euro), 2019 en 2020 *Alle instellingen, ook die met alleen totaalopgaven (n=6)*

3.1.3

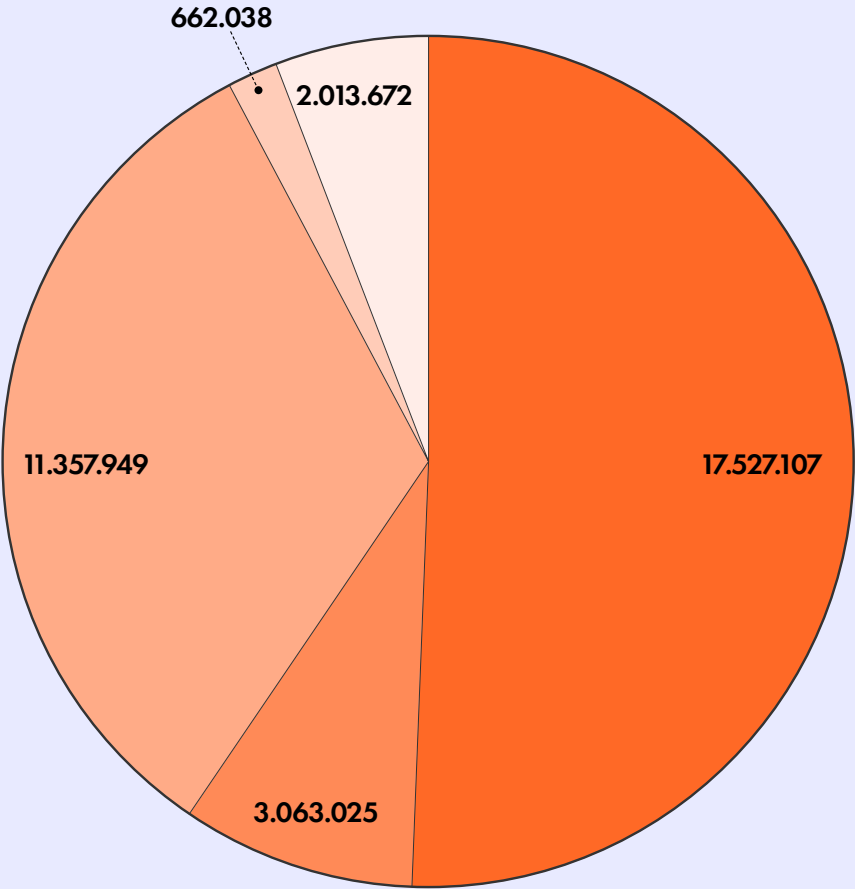
Subsidies

Fig 90

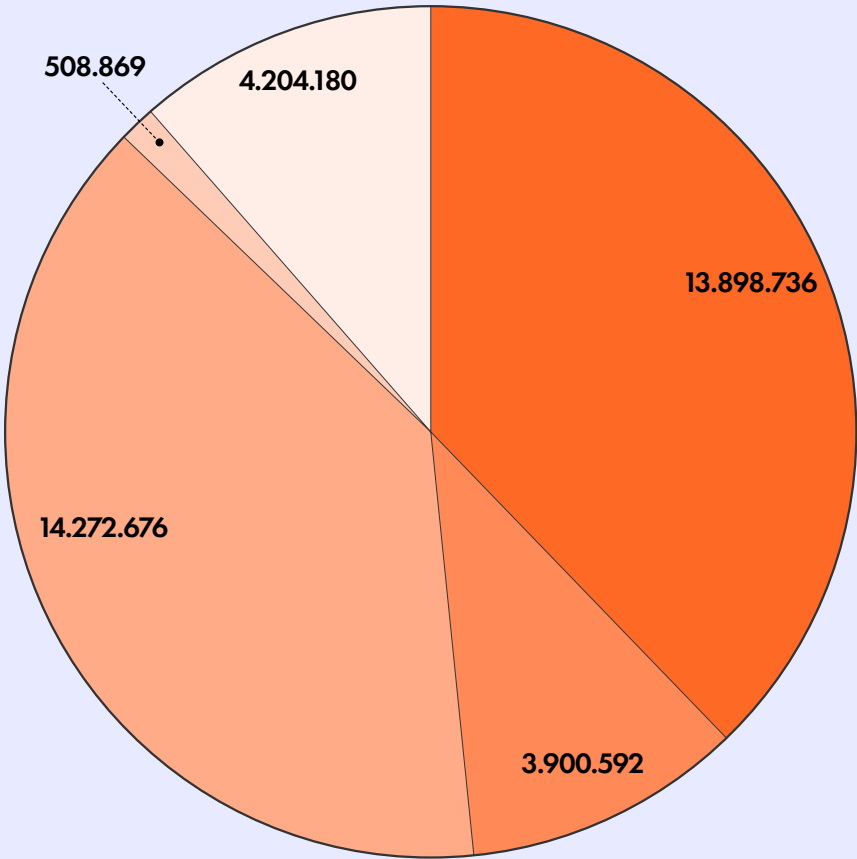
Subsidies in de professionele kunsten naar subsidiënt in Gelderland (euro), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=40)*

- Gemeente
- Provincie
- Rijk
- Fondsen
- Overige subsidiënten

% daling 2020 t.o.v. 2019	
Gemeente	20,7
Provincie	-27,3
Rijk	-25,7
Fondsen	23,1
Overige subsidiënten	-108,8
Totaal	-6,2

Totaal 2019
34.623.791

Totaal 2020
36.785.053

Fig. 91

Verdeling subsidies in de professionele kunsten naar subsidiënt in Gelderland (%), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=40)*

Fig. 92

Subsidies in de professionele kunsten naar sector in Gelderland (euro), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=40)*

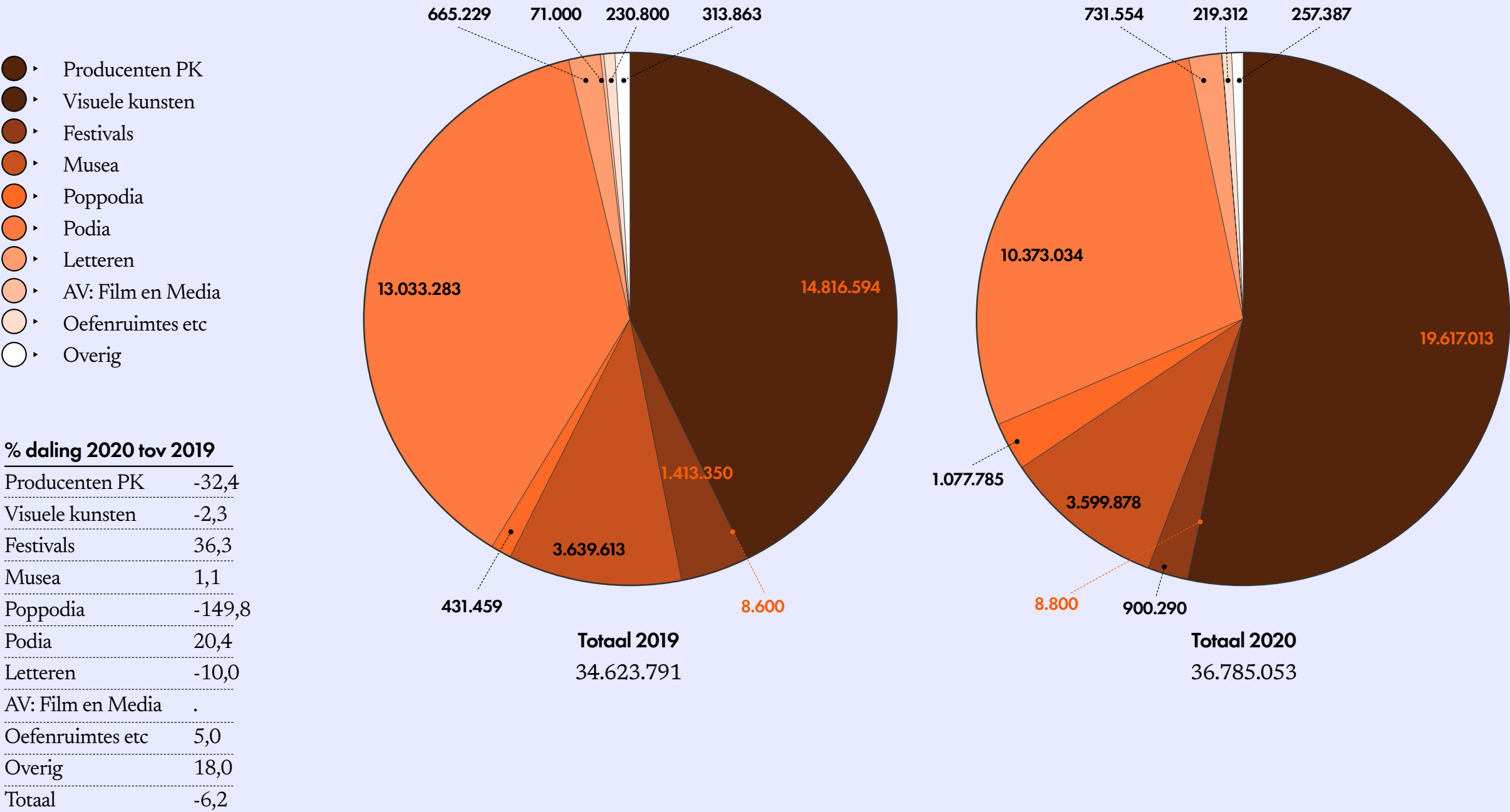

Fig. 93

Subsidies in de professionele kunsten naar sector in Gelderland (euro), 2019 en 2020 *Alle instellingen, ook die met alleen totaalopgaven (n= 71)*

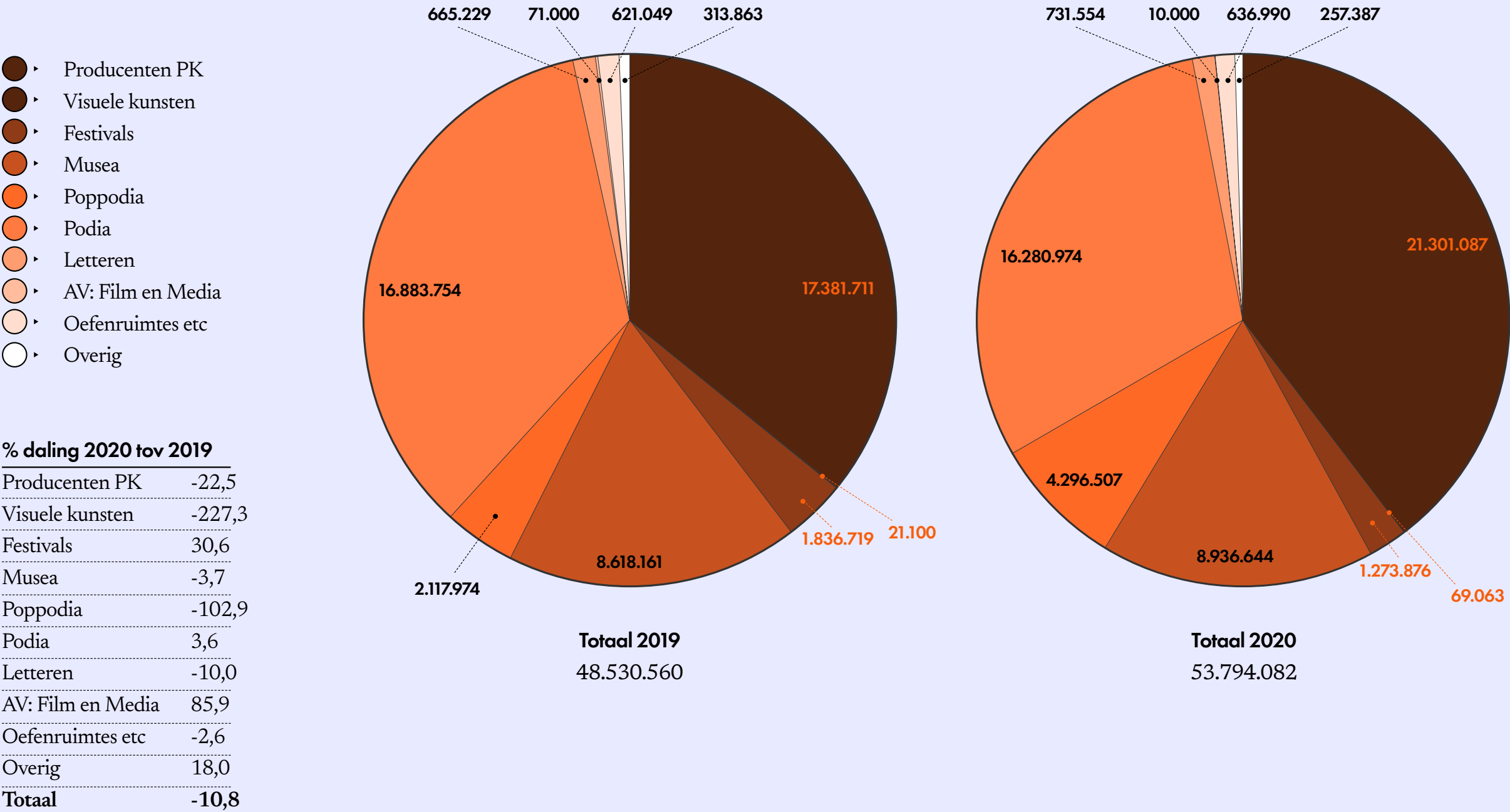

Fig. 94

Verdeling subsidies in de professionele kunsten naar sector in Gelderland (%), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=40)*

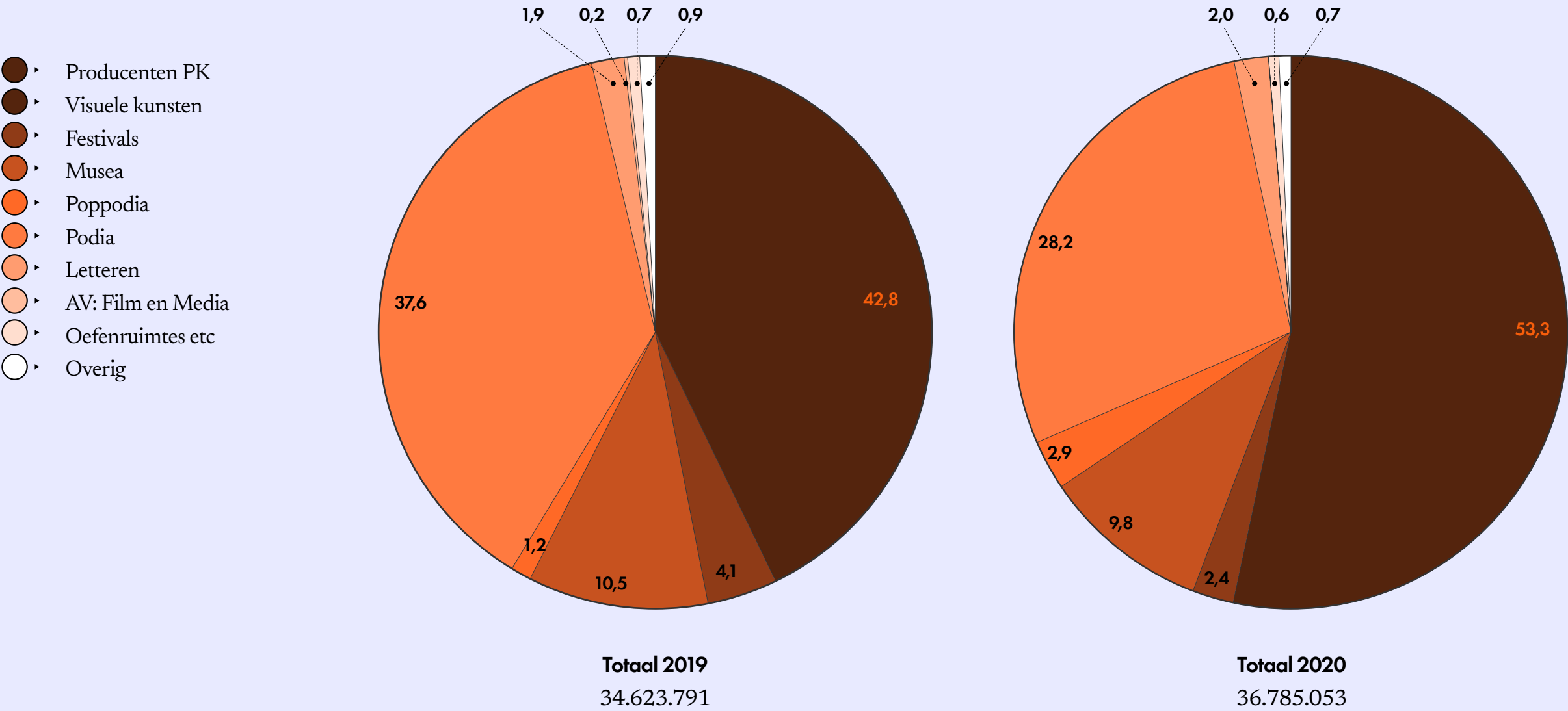

Fig. 95

Verdeling subsidies in de professionele kunsten naar sector in Gelderland (%), 2019 en 2020 *Alle instellingen, ook die met alleen totaalopgaven (n= 71)*

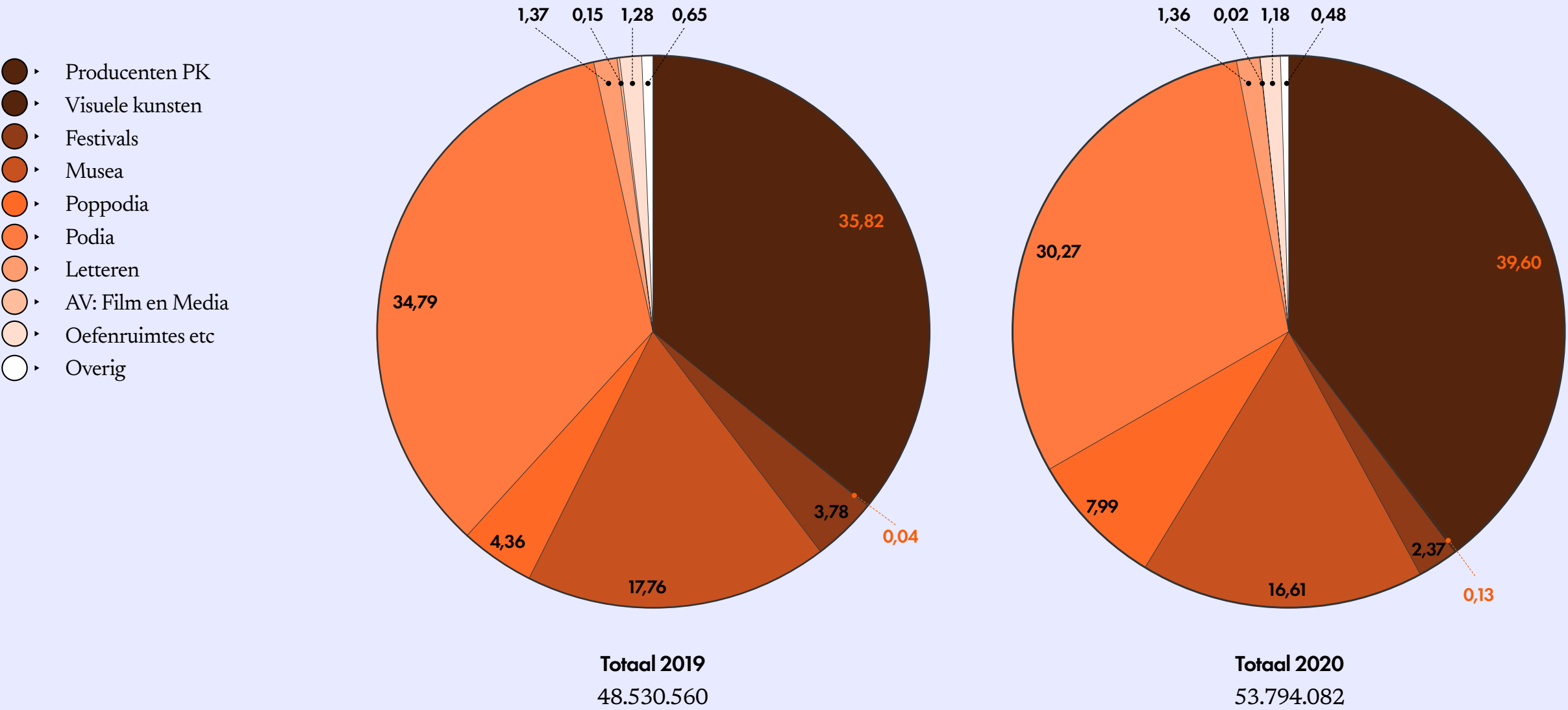

Fig. 96

Subsidies van centra voor de kunsten en bibliotheken naar subsidiënt in Gelderland (euro), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=3)*

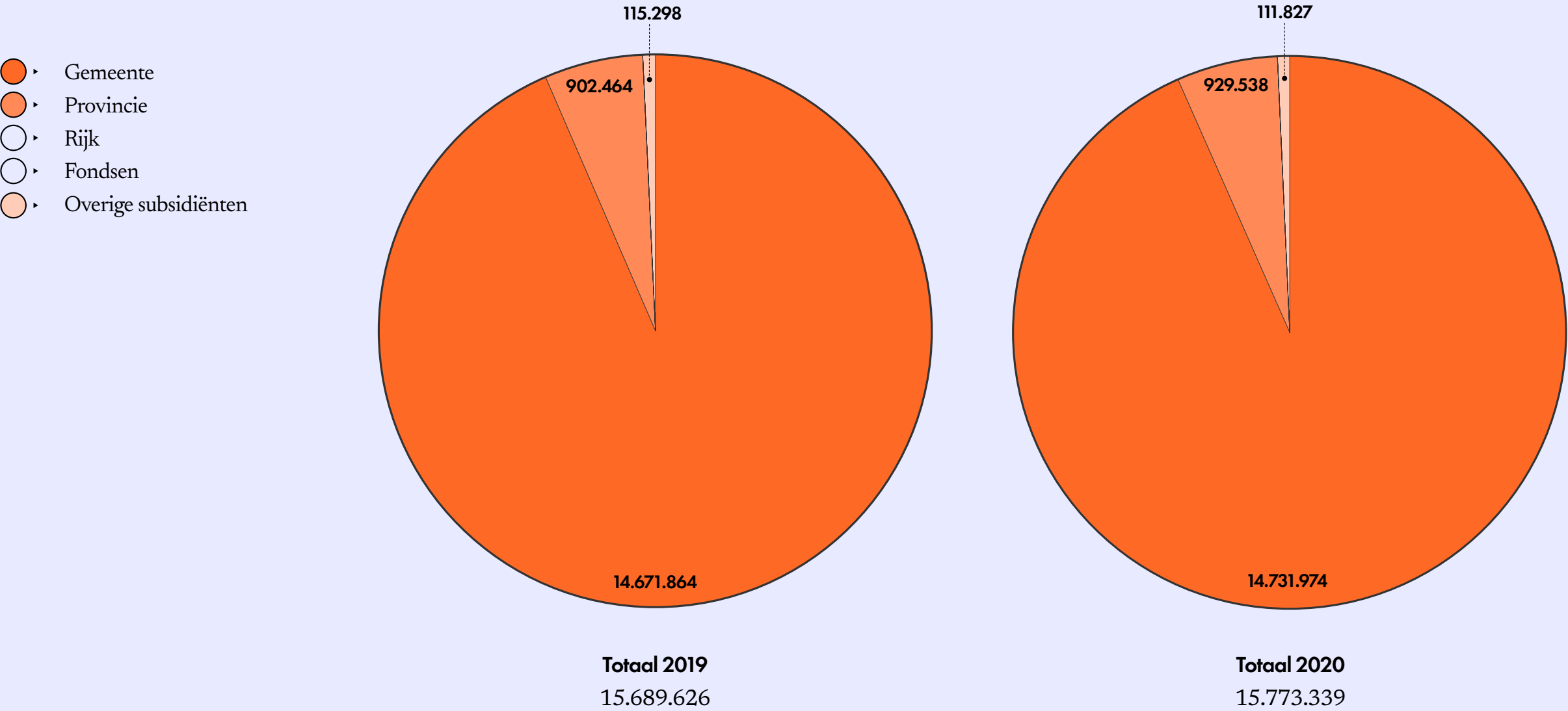

Fig. 97

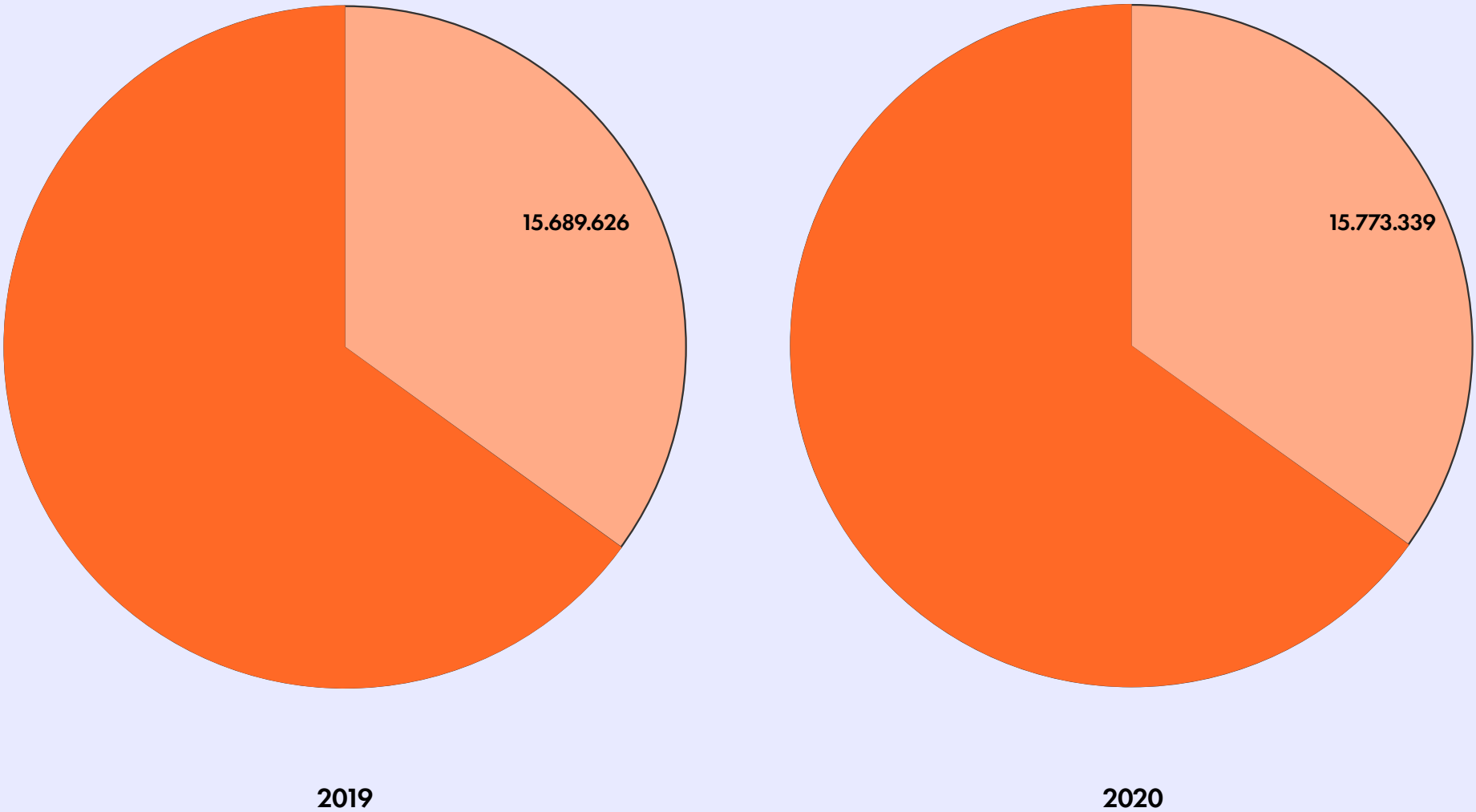
Verdeling subsidies van centra voor de kunsten en bibliotheken naar subsidiënt in Gelderland (%), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=3)*

Fig. 98

Totale subsidies van centra voor de kunsten en bibliotheken in Gelderland (euro), 2019 en 2020

- Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=3)
- Alle instellingen, ook die met alleen totaalopgaven (n=6)

3.1.4

Ratio eigen inkomsten op subsidies

Fig. 99

Percentage eigen inkomsten in de professionele kunsten op totaal ontvangen subsidies naar sector in Gelderland (%), 2019 en 2020 *Instellingen met uit te splitsen opgaven (n=40)*

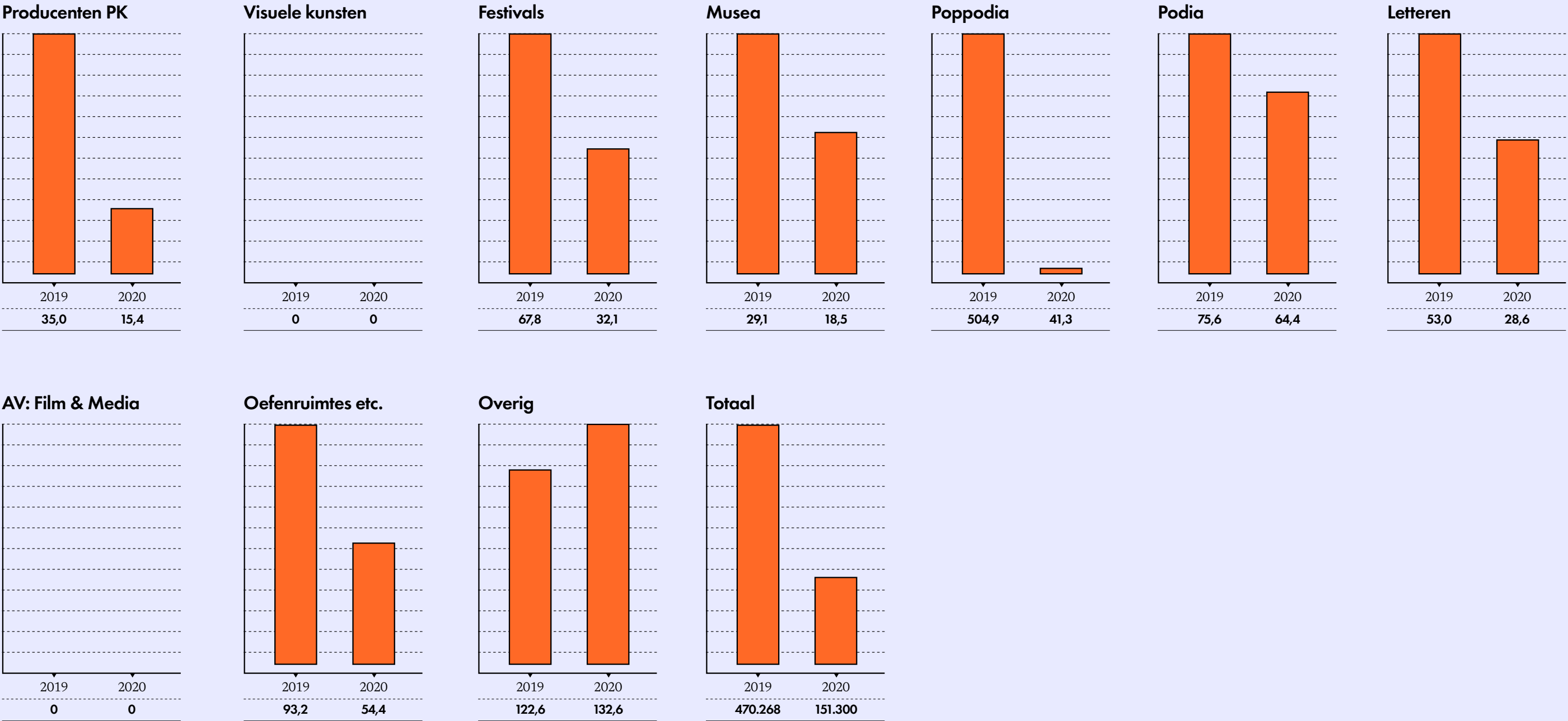

Fig. 100

Percentage eigen inkomsten in de professionele kunsten op totaal ontvangen subsidies naar sector in Gelderland (%), 2019 en 2020 *Alle instellingen, ook die met alleen totaalopgaven (n=71)*

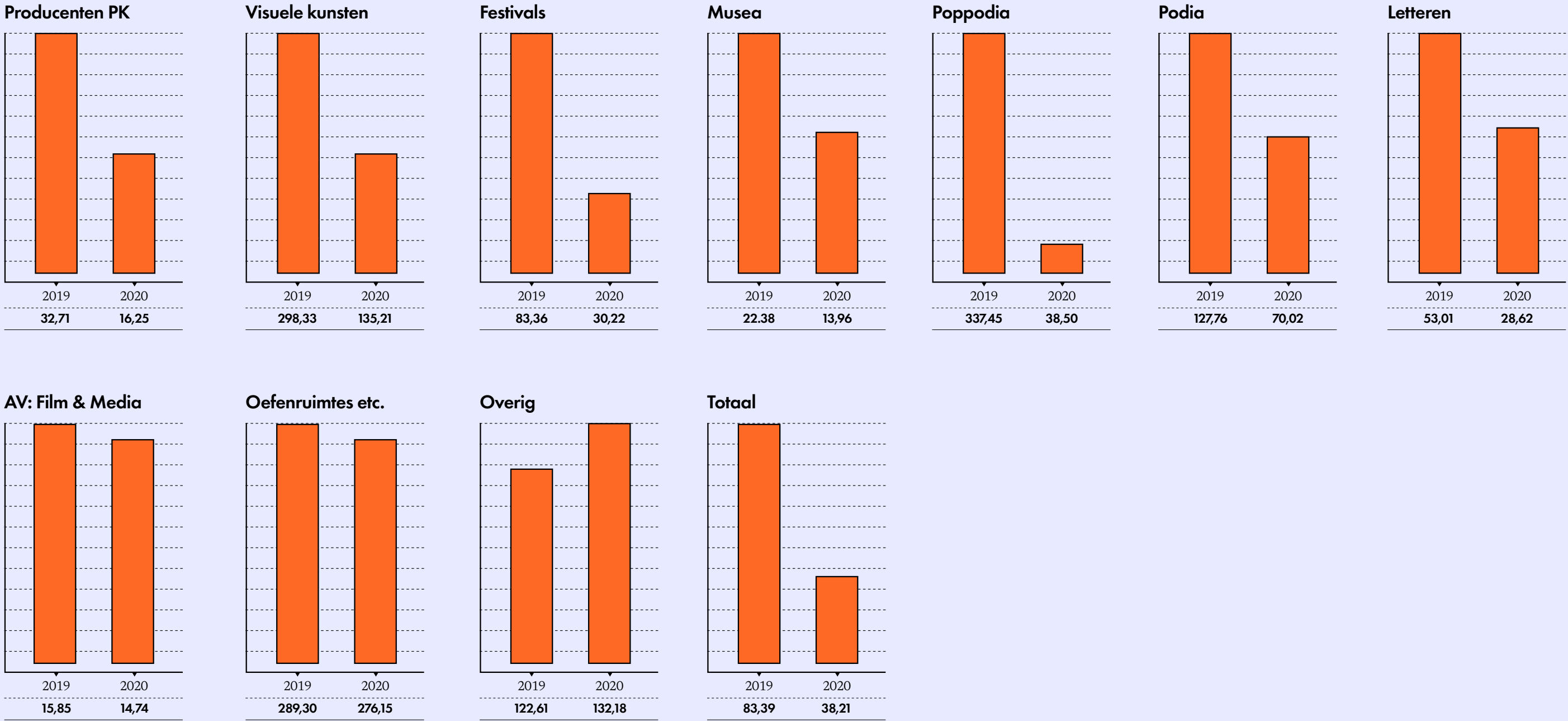
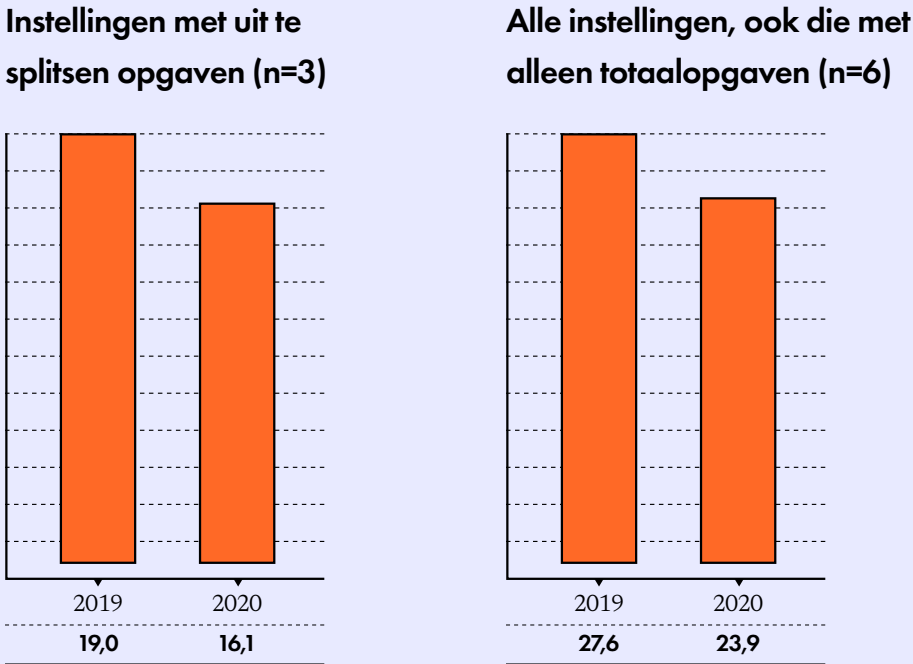

Fig. 101

Percentage eigen inkomsten van centra voor de kunsten en bibliotheken op totaal ontvangen subsidies in Gelderland (%), 2019 en 2020

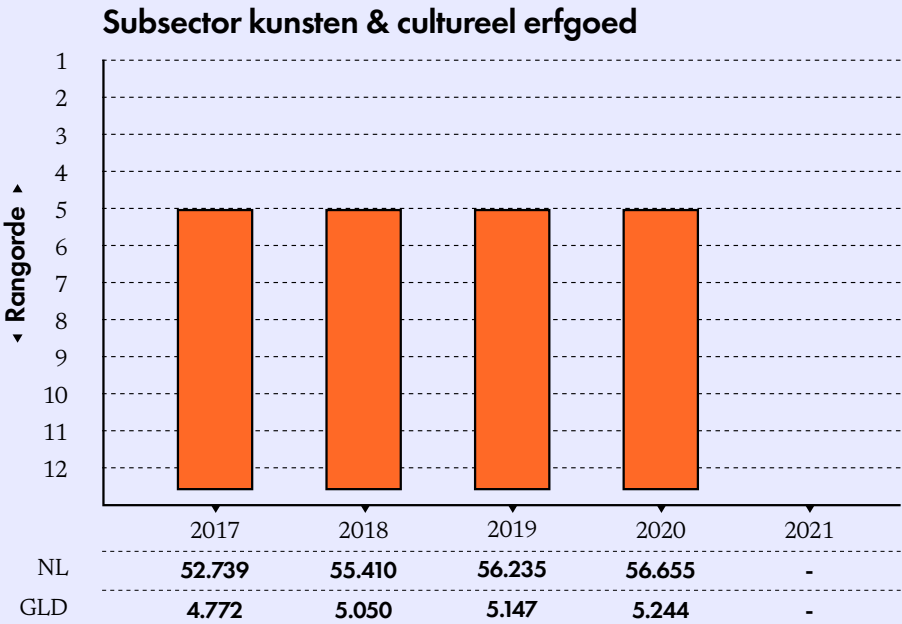
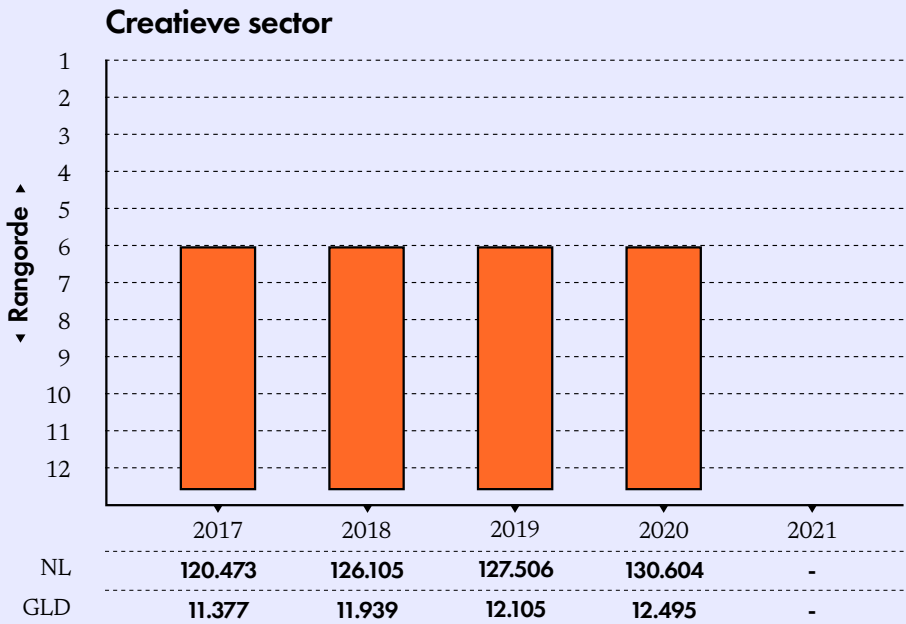

3.2.1

Werkgelegenheid in de creatieve industrie

Fig. 102

Aantal zelfstandigen in de creatieve sector in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2020.

3.2.1

Werkgelegenheid in de creatieve industrie

Fig. 103

Ontwikkeling aantal zzp'ers in de creatieve sector en de subsector kunsten en cultureel erfgoed in Nederland en Gelderland. Indexcijfers; 2017 = 100

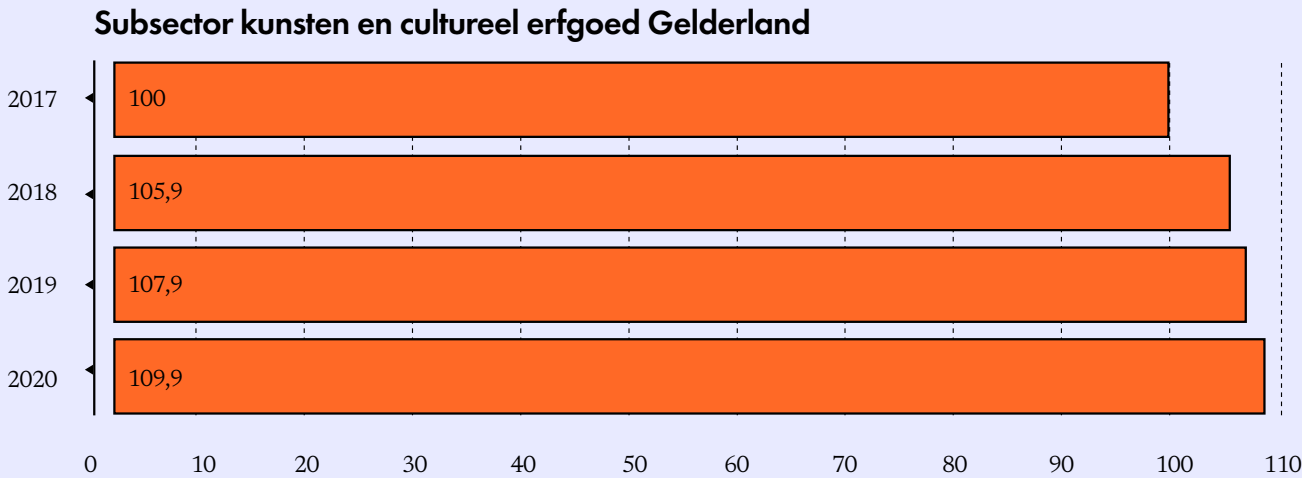
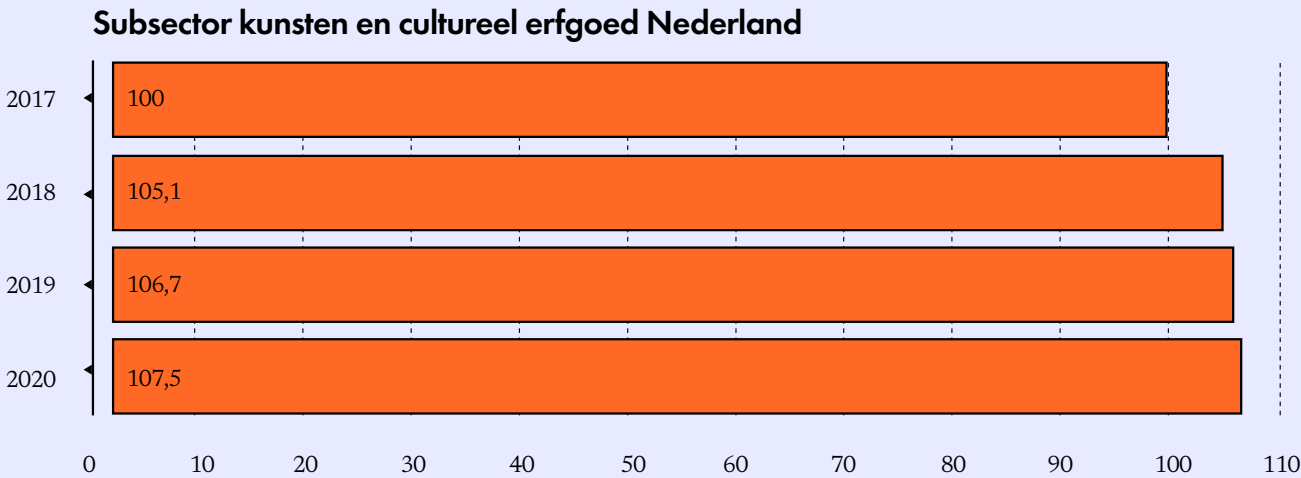
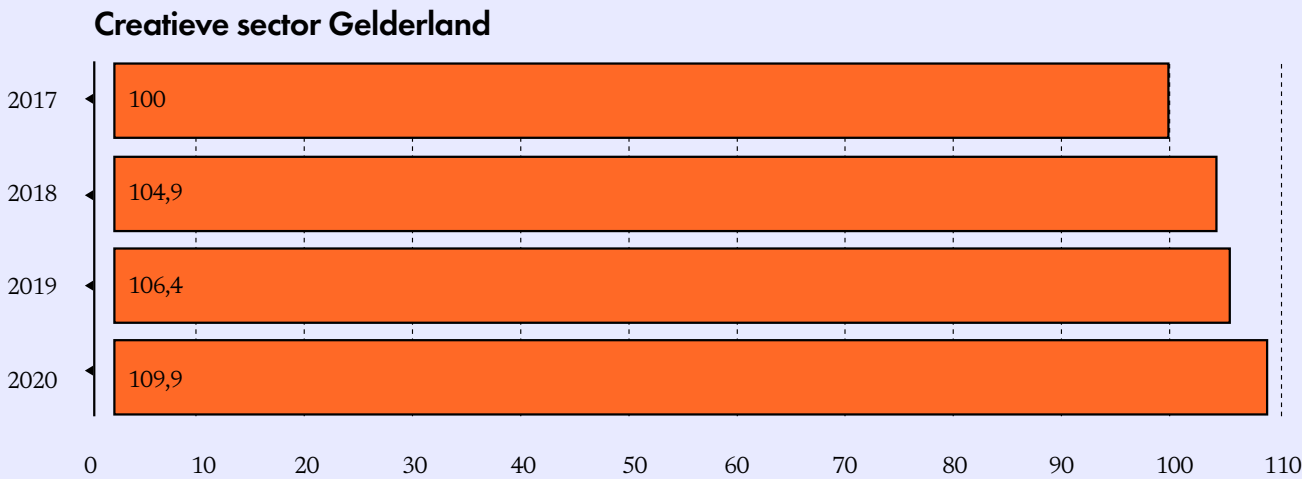
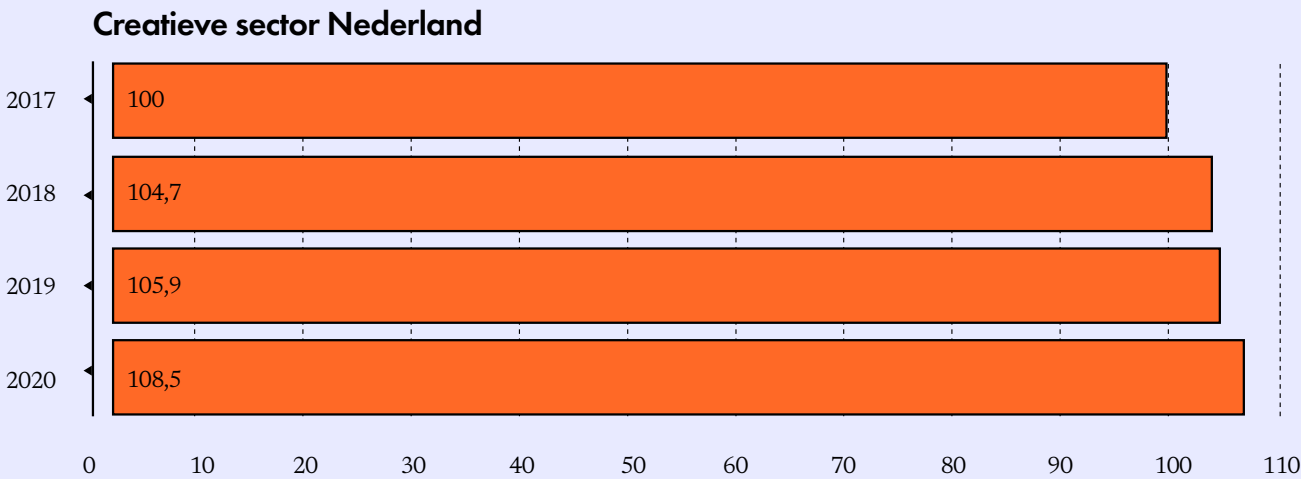

Fig. 104

Aantal zzp'ers in de creatieve sector in Nederland en Gelderland, 2017-2020

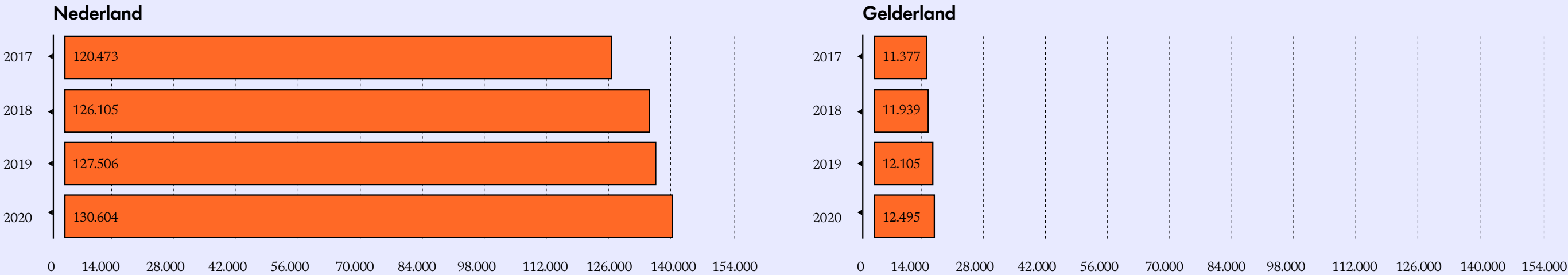
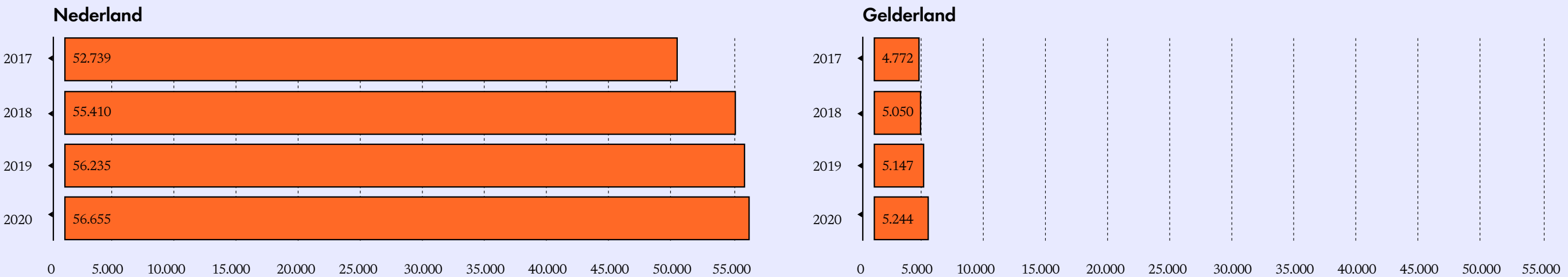

Fig. 105

Aantal zzp'ers in de subsector kunsten en cultureel erfgoed in Nederland en Gelderland, 2017-2020

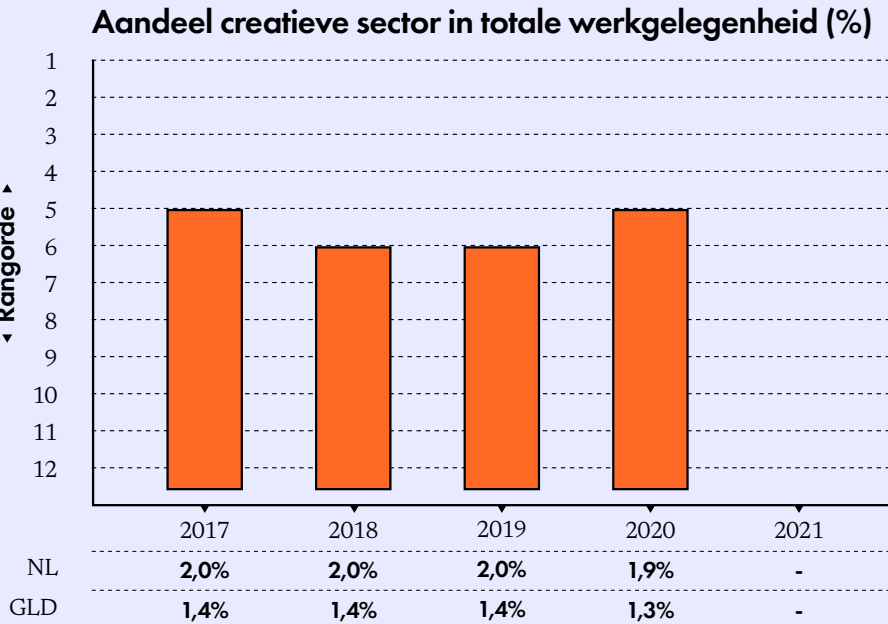
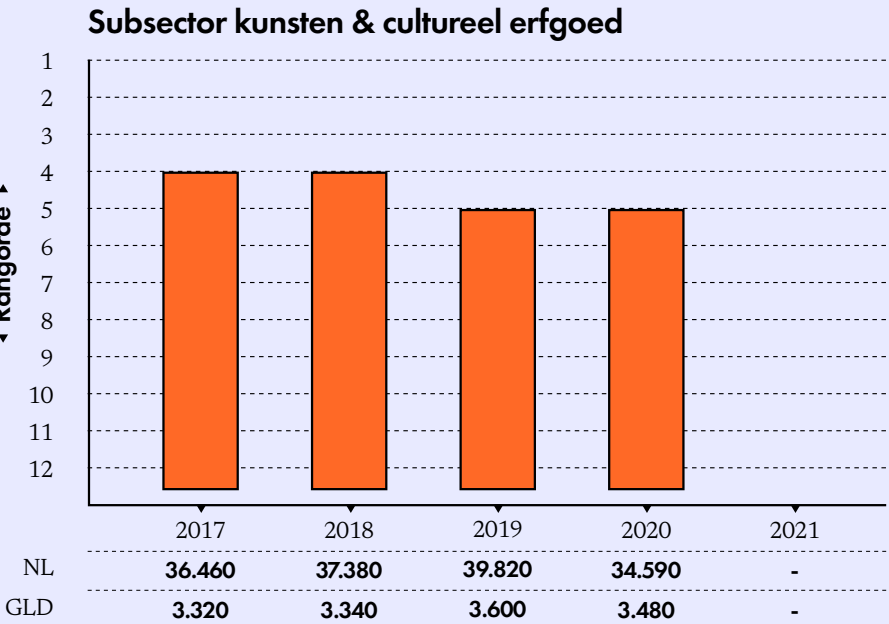
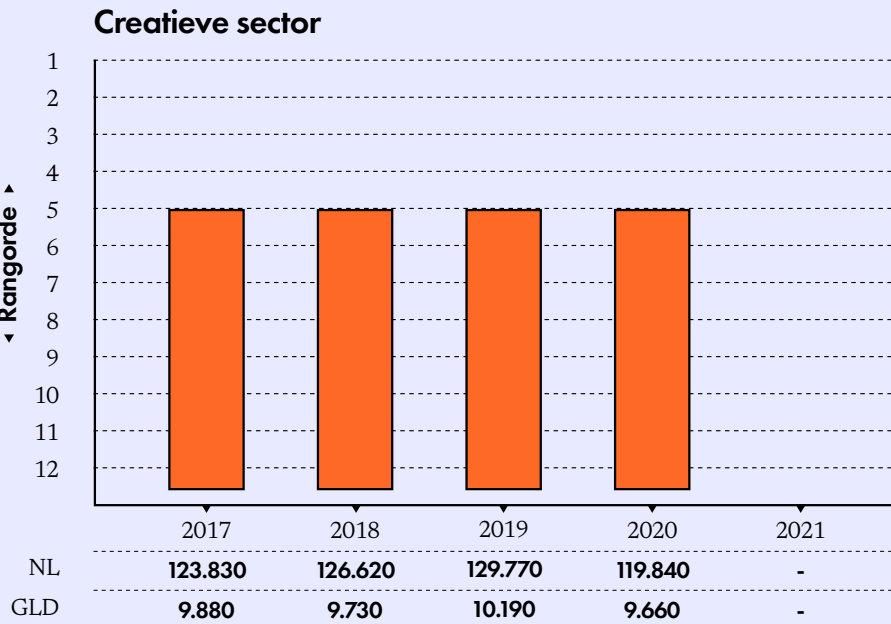
Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

3.2.2
Banen in de creatieve industrie

Fig. 106

Werkgelegenheid in de creatieve sector in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2020. Arbeidsvolume in vte's.

Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

Economisch Kapitaal
▼

Fig. 107

Werkenden bij musea en bibliotheken in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021

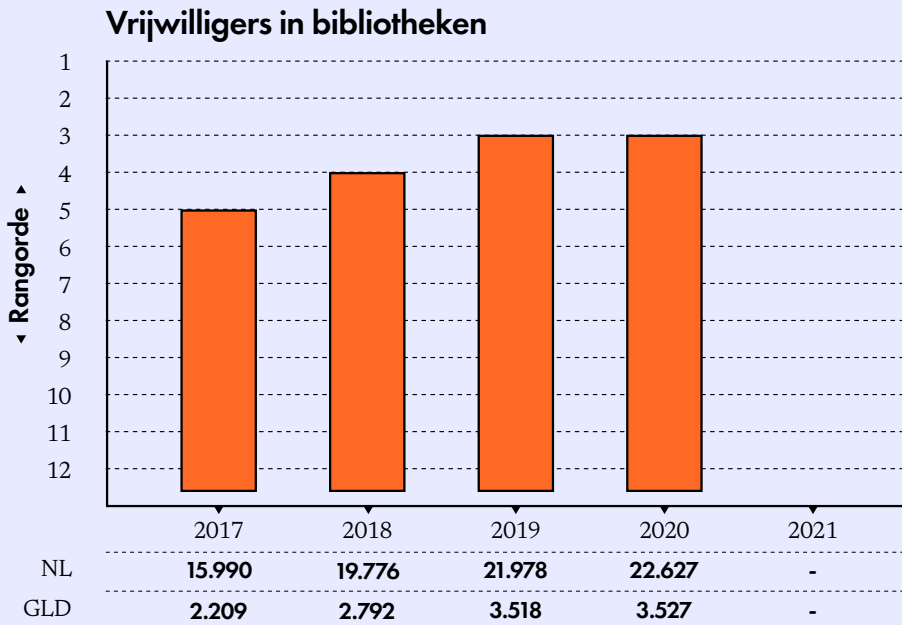
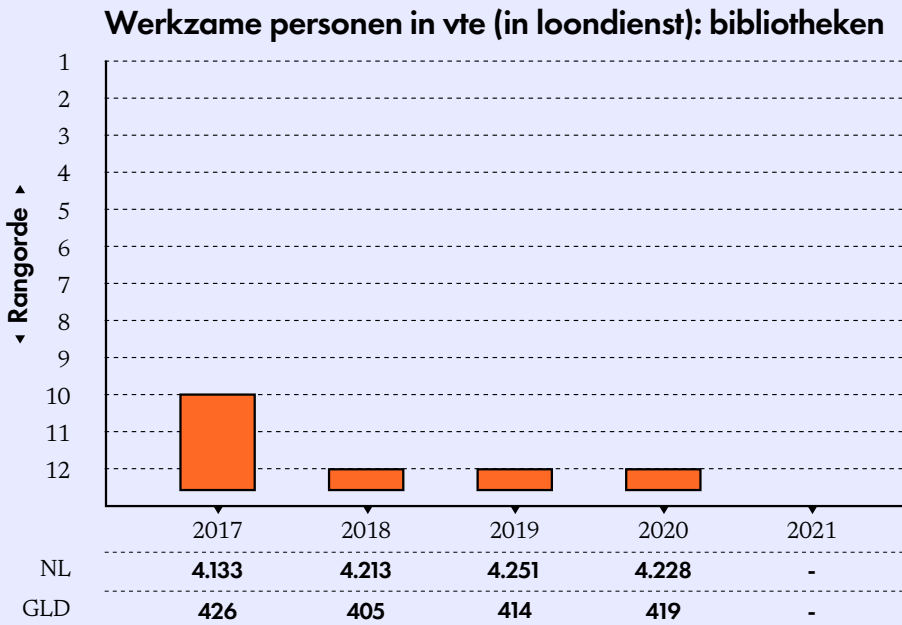
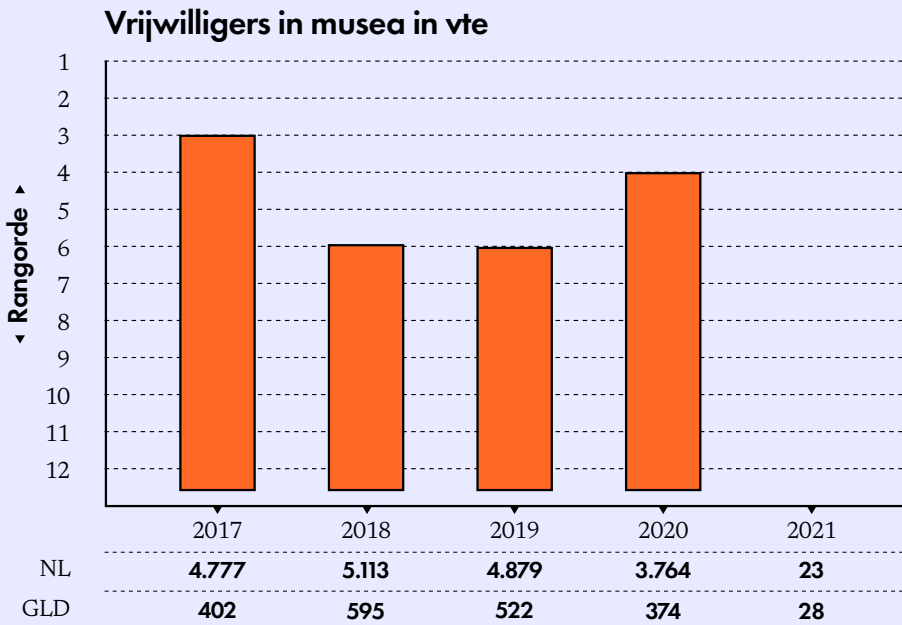
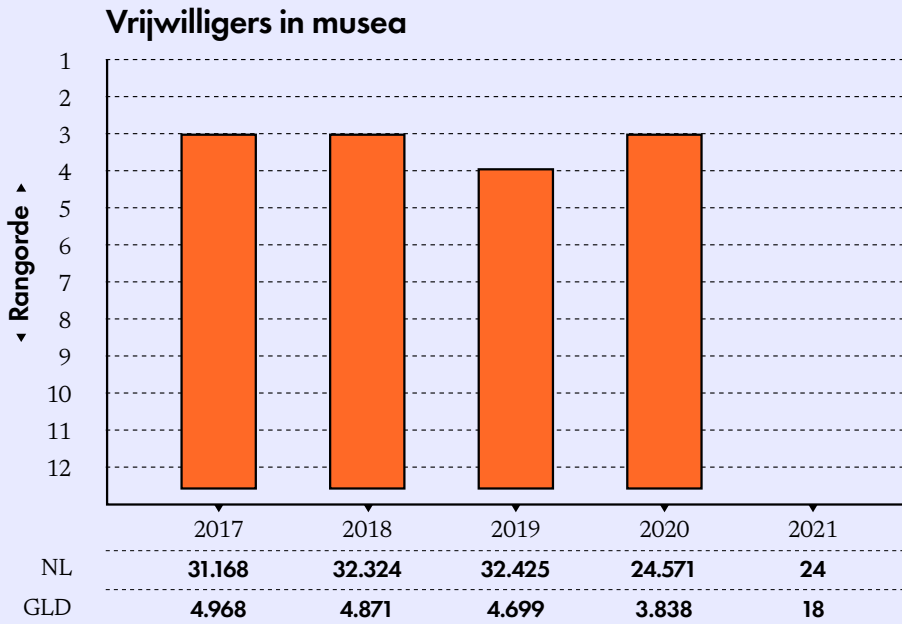
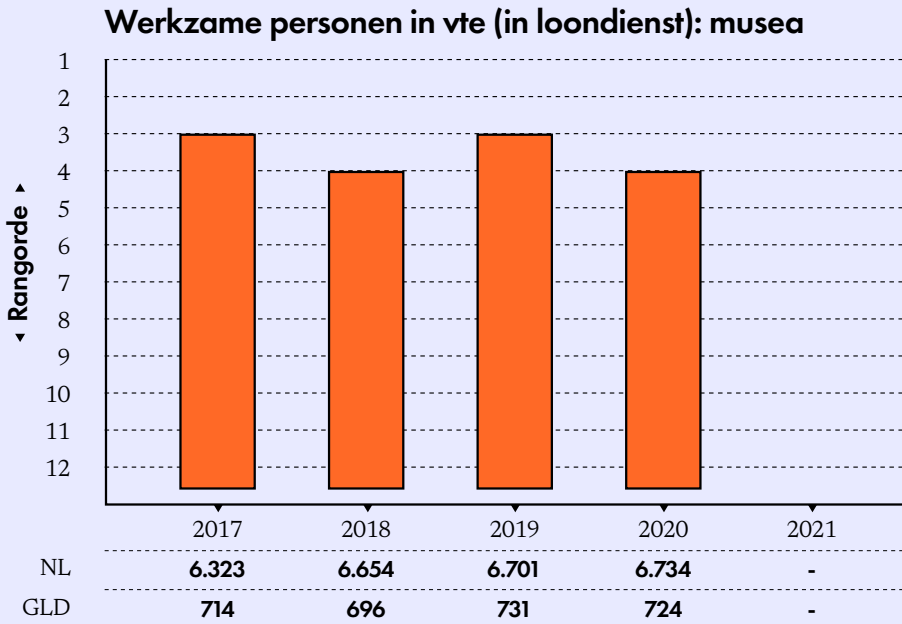
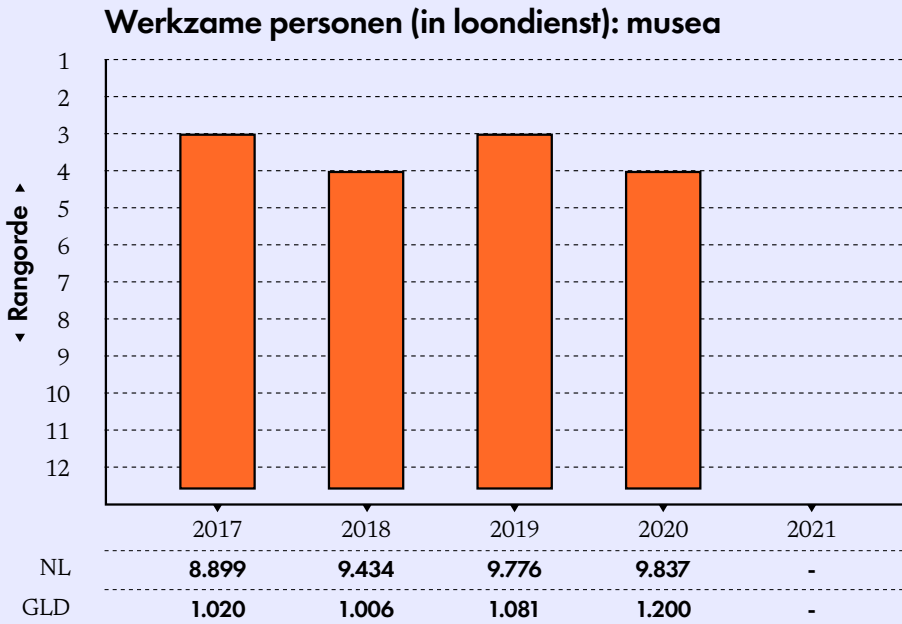

Fig. 108

Ontwikkeling arbeidsvolume in vte's in de creatieve sector en de subsector kunsten en cultureel erfgoed in Nederland en Gelderland. Indexcijfers; 2017 = 100

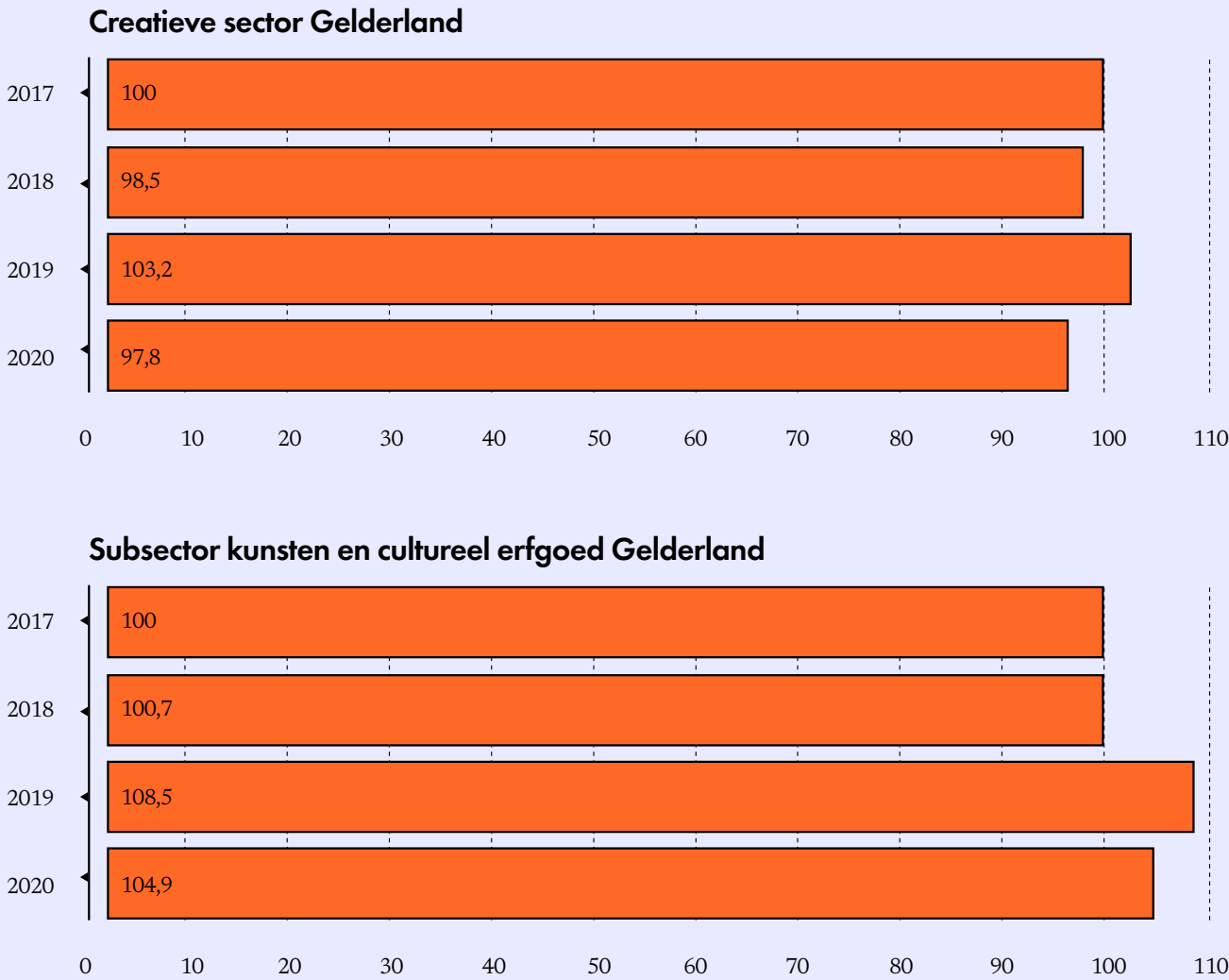
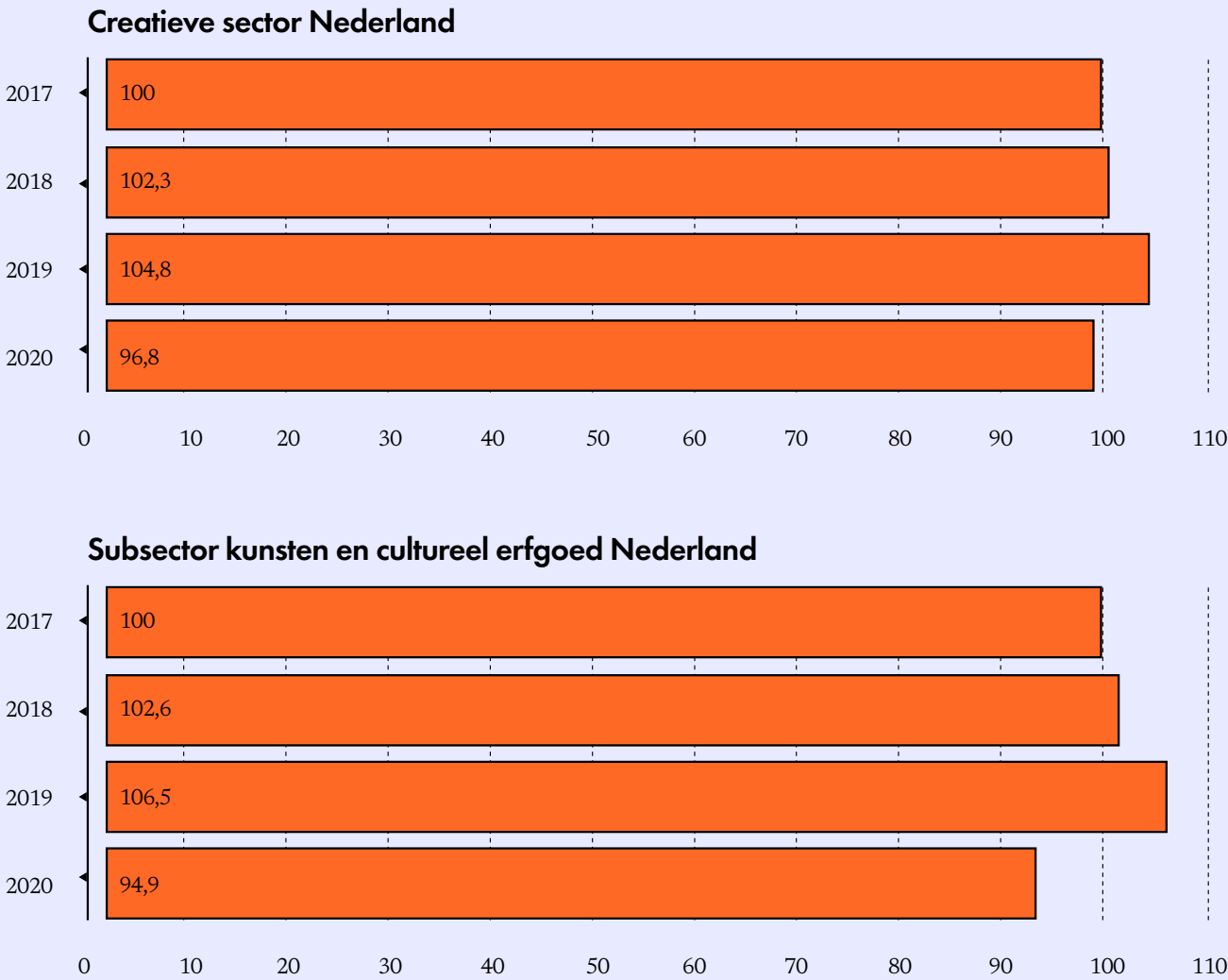

Fig. 109

Arbeidsvolume, uitgedrukt in het aantal vte's in de totale creatieve industrie in Gelderland, 2017-2020

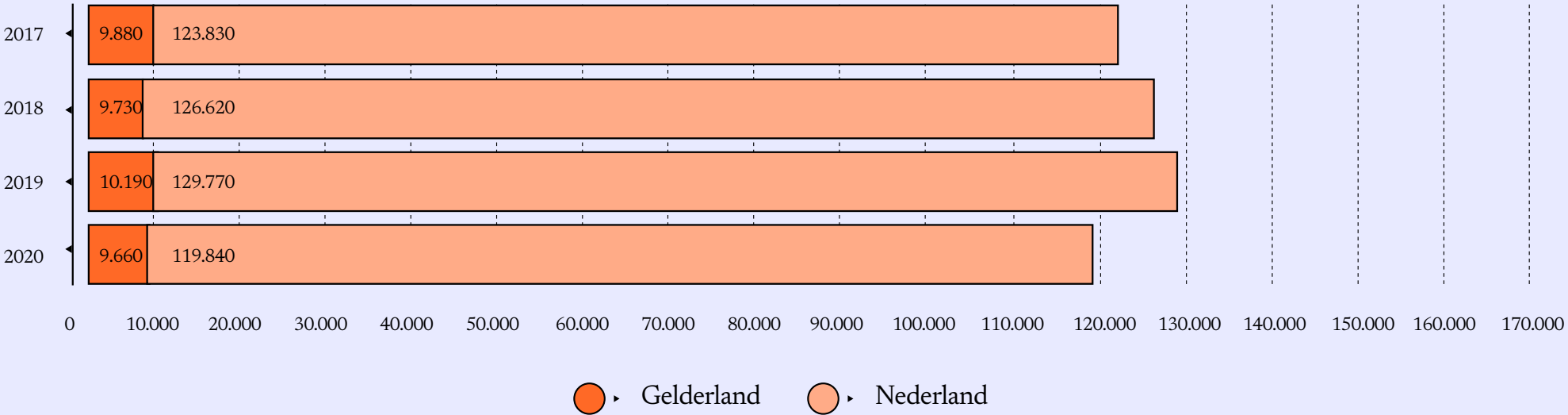

Fig. 110

Arbeidsvolume, uitgedrukt in het aantal vte's in de subsector kunsten en cultureel erfgoed in Gelderland, 2017-2020

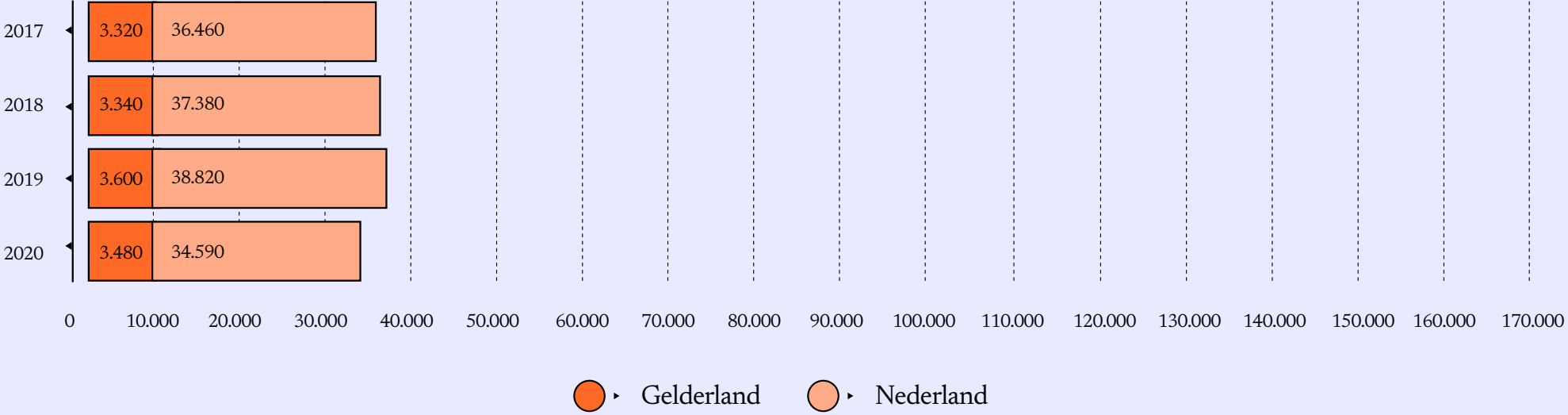

Fig. 111

Aantal banen, uitgedrukt in het aantal vte's in de totale creatieve industrie in Gelderland, 2017-2020

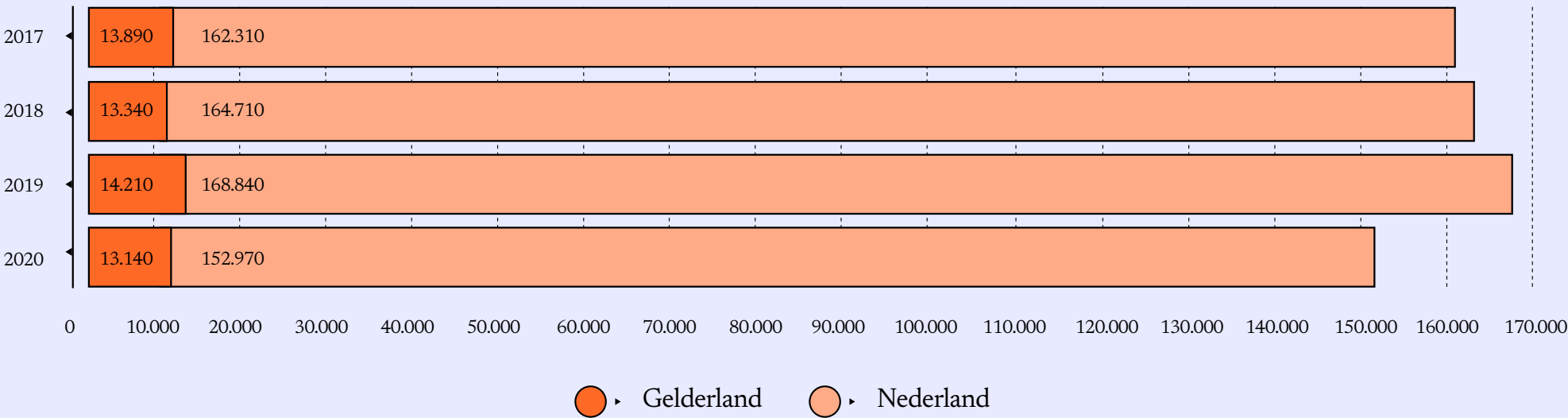
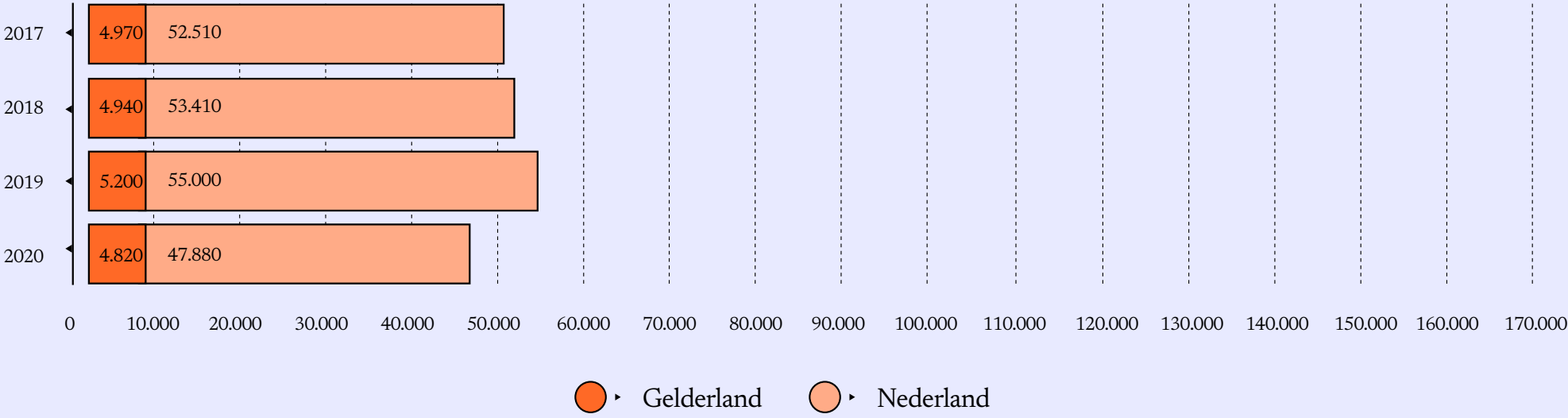

Fig. 112

Aantal banen, uitgedrukt in het aantal vte's in de subsector kunsten en cultureel erfgoed in Gelderland, 2017-2020

Inzoomen op Gelderland

— Microdata CBS

Economisch Kapitaal

Fig. 113

Aantal banen in de creatieve sector naar leeftijd in Nederland en Gelderland, 2017-2020

Fig. 114

Aantal banen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed naar leeftijd in Nederland en Gelderland, 2017-2020

Fig. 115

Aantal banen in de creatieve sector naar contracturen per week in Nederland en Gelderland, 2017-2020

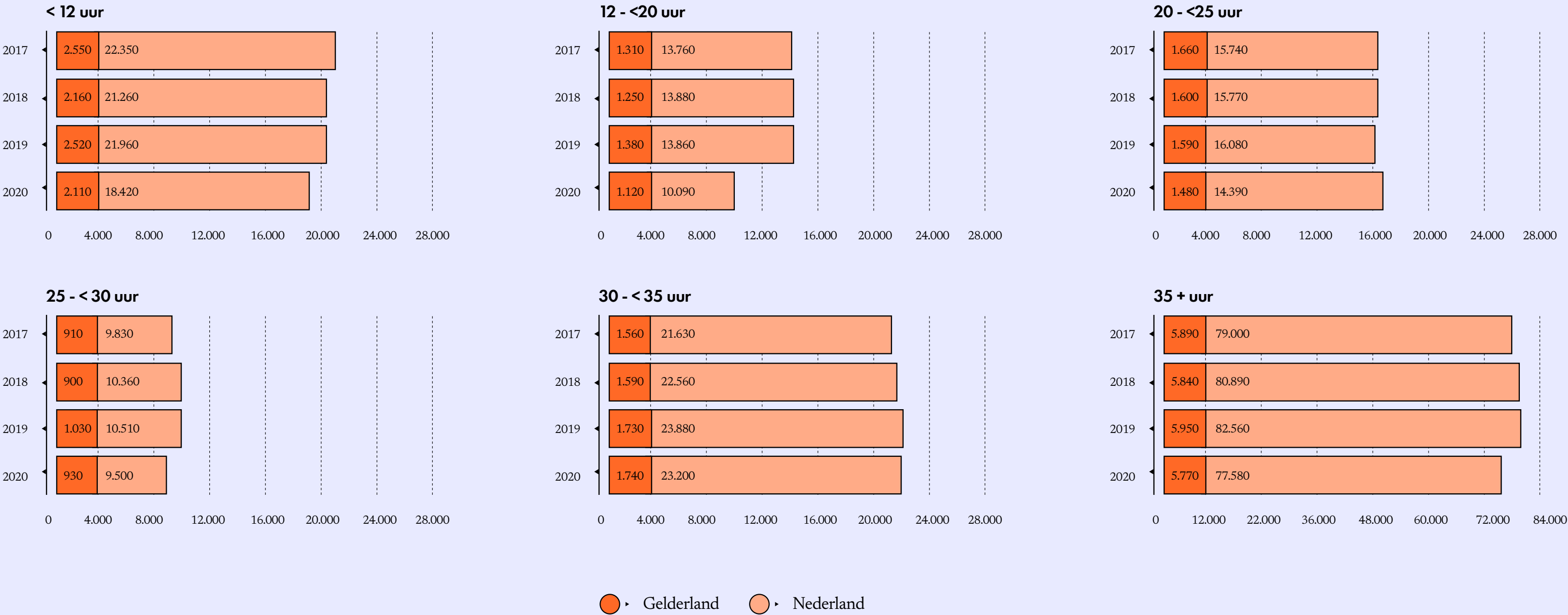

Fig. 116

Aantal banen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed naar contracturen per week in Nederland en Gelderland, 2017-2020

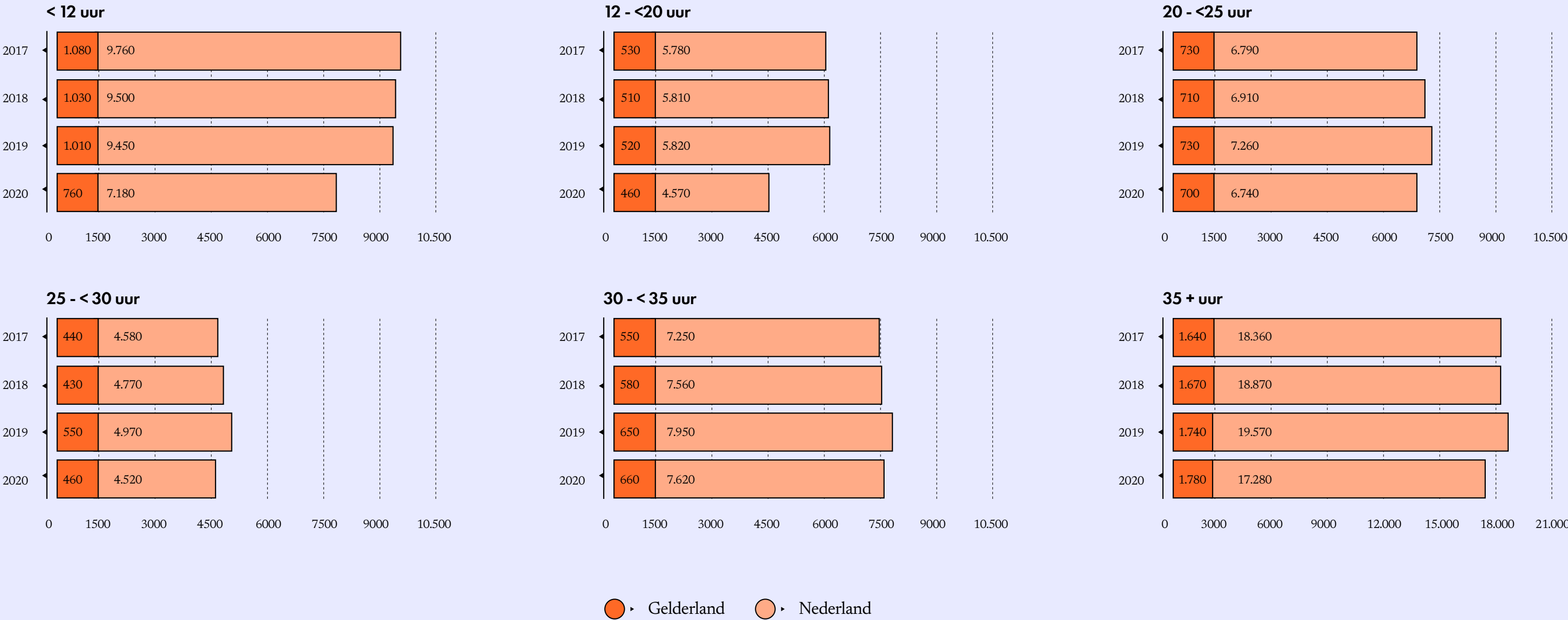

Fig. 117

Aantal banen in de creatieve sector naar geslacht in Nederland en Gelderland, 2017-2020

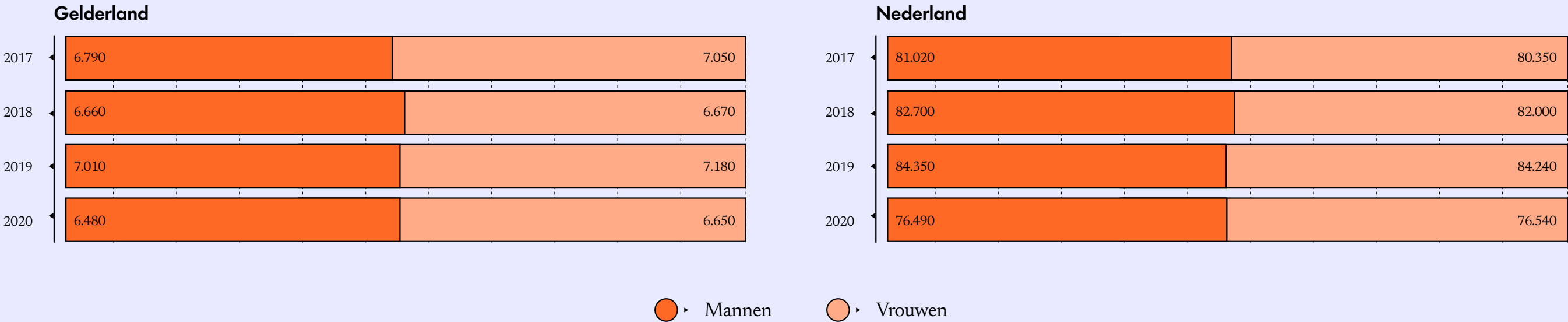
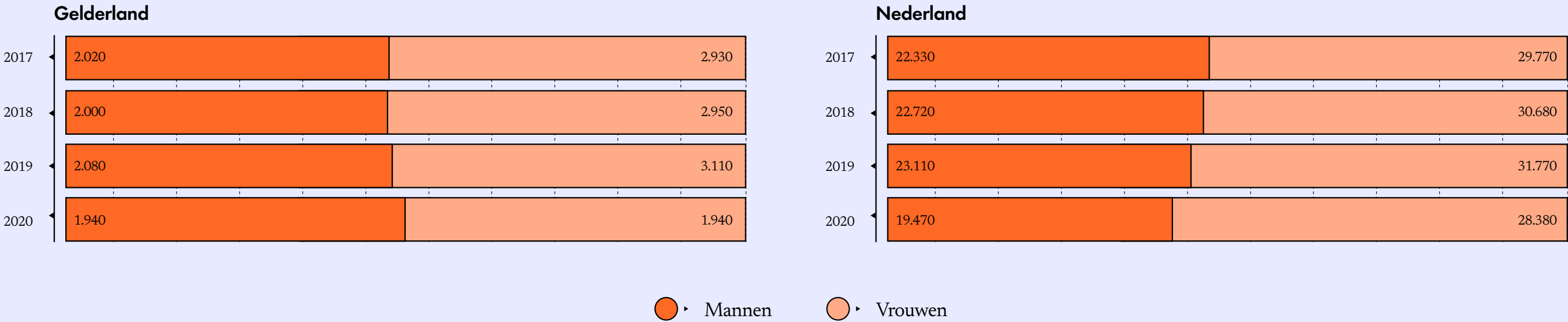

Fig. 118

Aantal banen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed naar geslacht in Nederland en Gelderland, 2017-2020

Benchmark

— Gelderland ten opzichte van andere provincies

3.3.1

Bedrijvigheid en werkgelegenheid

Fig. 119

Aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector in Nederland en Gelderland en rangorde van Gelderland, 2017-2021.

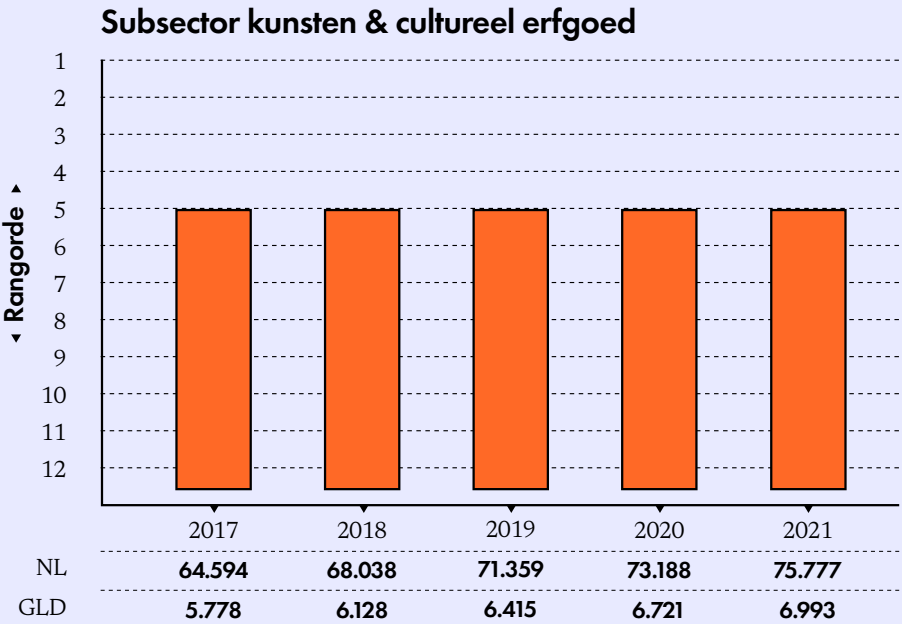
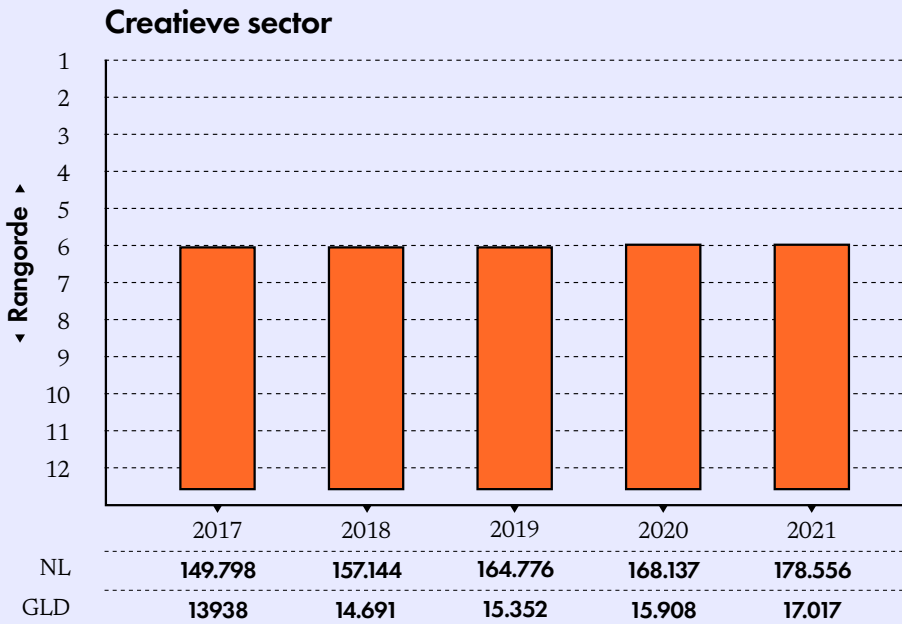

Fig. 120

Aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector en de subsector Kunsten en cultureel erfgoed in Gelderland, 2017-2020.

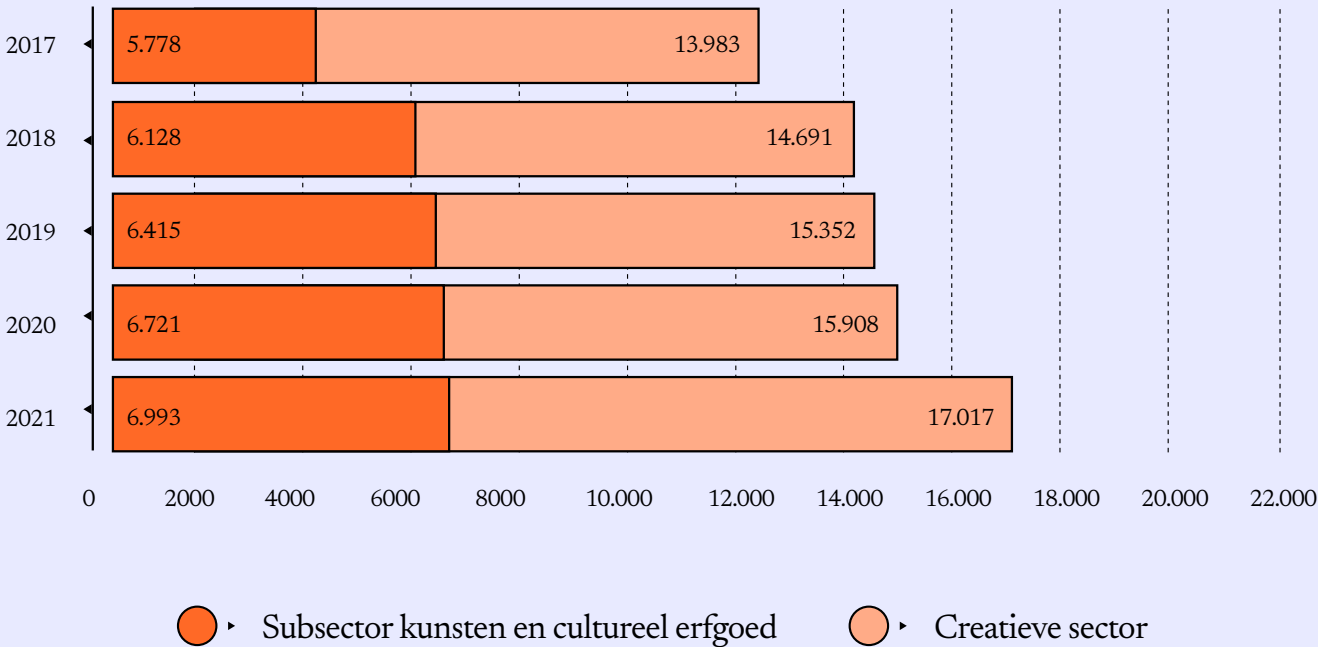

Fig. 121

Aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector in Nederland en Gelderland, 2017-2021

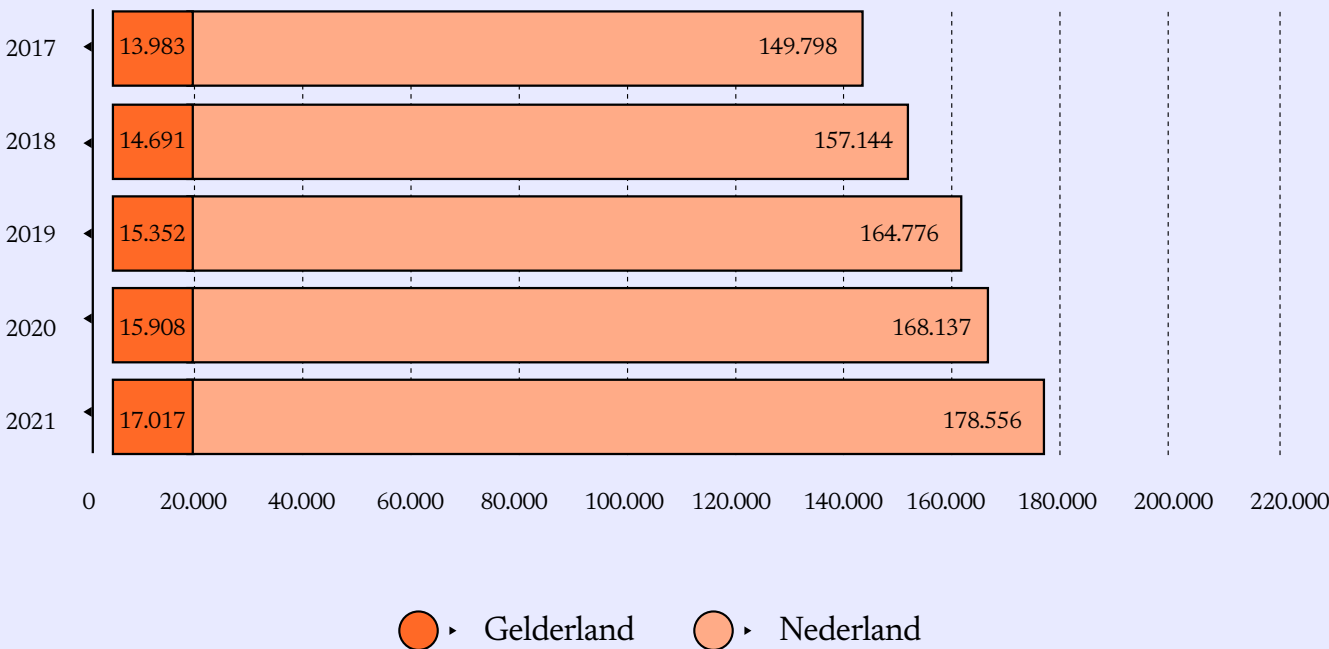

Fig. 122
Aantal bedrijfsvestigingen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed in Nederland en Gelderland, 2017-2021

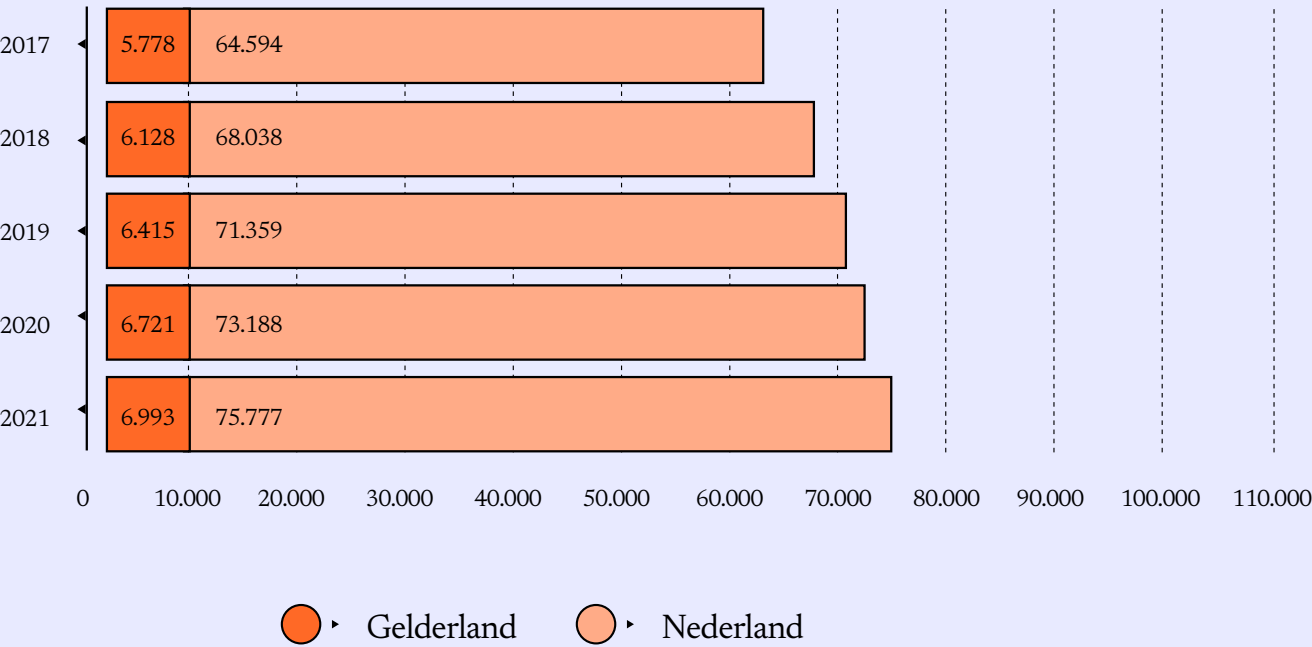

Fig. 123

Verhuisgedrag van Gelderlandse bedrijven met één vestiging in de creatieve industrie en in de subsector kunsten en cultureel erfgoed tussen respectievelijk 2013 en 2016, en 2017 en 2020 (%)

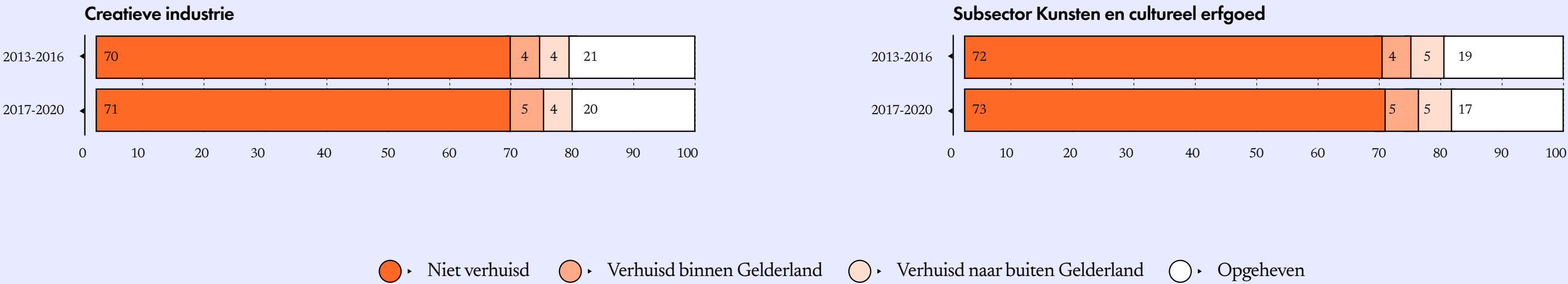
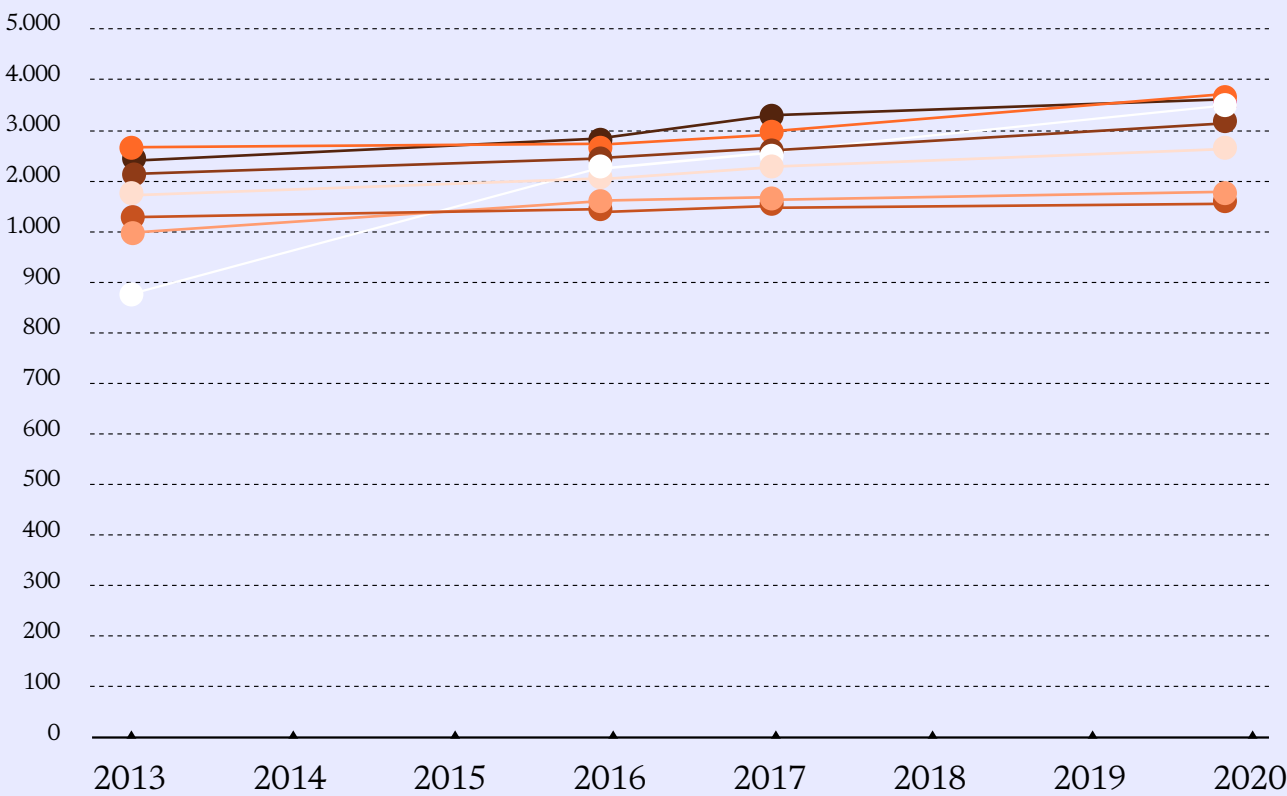

Fig. 124

Samenstelling van de creatieve industrie in Gelderland over de periode 2013-2020. Dit gaat om bedrijven met één vestiging

	2013	2016	2017	2020
KCE in grootste 8 Gelderse steden	2.439	2.873	3.004	3.465
KCE in rest van Gelderland	2.153	2.511	2.681	3.132
ME in grootste 8 Gelderse steden	1.179	1.446	1.551	1.687
ME in rest van Gelderland	2.439	2.873	3.004	3.465
ME in rest van Gelderland	1.232	1.520	1.590	1.719
CZD in grootste 8 Gelderse steden	1.854	2.186	2.297	2.606
CZD in rest van Gelderland	2.066	2.334	2.450	2.768

Verdieping

Gecombineerde en zelfstandige culturele instellingen in Gelderland *Werken aan maatschappelijke opgaven*

In 2021 hebben we diverse gesprekken gevoerd met Gelderse culturele instellingen en gemeenten, om op te halen rondom welke onderwerpen zij behoefte hebben aan meer onderzoek. Hieruit kwam onder meer de behoefte naar voren om beter zicht te krijgen op de betekenis van samenwerkende culturele instellingen in Gelderland bij de inzet op actuele, maatschappelijke opgaven.

‘De integrale aanpak van maatschappelijke opgaven met cultuur in brede zin staat centraal. Dat is wat ons bindt!’; aldus een leidinggevende van zo’n instelling. In dit hoofdstuk proberen we, op basis van een tiental gesprekken, beter zicht te krijgen op die betekenis en hoe deze tot uiting komt.

WAT ZIJN GEcombineERDE EN WAT ZIJN ZELFSTANDIGE CULTURELE INSTELLINGEN?

Gecombineerde instellingen zijn instellingen die tegelijk centrum voor cultuureducatie, bibliotheek, theater/bioscoop, kunstuitleen en/of een andersoortige culturele organisatie zijn. Dat kunnen ‘dakdelers’ zijn of volledig gefuseerde organisaties, maar ook diverse varianten daartussen. We zien hierbij een spectrum tussen deze twee uitersten in de praktijk voorkomen, soms verbonden aan een fusie die op het moment uitgevoerd wordt. Uitgangspunt voor dit onderzoek is dat er tenminste een centrum voor cultuureducatie in de gecombineerde instelling is betrokken.

Individuele instellingen zijn instellingen in de cultuureducatie die bestuurlijk, organisatorisch en qua locatie op zichzelf staan. Zij kunnen uiteraard wel de samenwerking met andere instellingen opzoeken.

In de gesprekken komt het begrip ‘gecombineerde instelling’ zelf ter discussie te staan, zoals we hieronder zullen zien. Een van de gesprekspartners noemt Gelderland als een van de provincies met relatief

veel gecombineerde instellingen, net als Noord-Brabant en Noord-Holland. De gecombineerde instellingen zijn vaak actief in de combinatie van theater en bibliotheek. Een grote meerderheid heeft dan ook een podiumfunctie. Bijna twee derde van de gecombineerde instellingen heeft een cultuureducatiefunctie. Ruim de helft omvat een bibliotheek.

GEcombineERDE INSTELLINGEN, TYPISCH GELDERS?

Eind april 2021 verschijnt het stuk Typisch Gelders: de succesvolle gecombineerde instellingen, geschreven namens de provinciale ondersteuningsorganisatie Rijnbrink in Deventer, op basis van gesprekken met een aantal van die (grotere) instellingen en adviesorganisatie Cultuur Oost. De auteurs van het stuk pleiten voor het opstellen van:

1. een ‘evidence base’ over wat de gecombineerde instellingen betekenen voor burgers en hun gemeente;
2. een handreiking voor beleid, bestemd voor gemeenten die een gecombineerde instelling overwegen;
3. een ondersteuningsstructuur die rekening houdt met de uiteenlopende vormen van administratieve verantwoording aan brancheorganisaties en overheden.

Voorgesteld wordt om de uitvoering van deze ambities te beleggen bij de provinciale netwerkagenda ‘Naar een Gelders model’ en aansluiting te zoeken bij de

Cultuurmonitor Gelderland. Dit hoofdstuk is een antwoord op deze laatste ambitie.

LOPEND ONDERZOEK

In opdracht van Cultuurconnectie rondde Atlas Research onlangs een onderzoek af naar gecombineerde instellingen in de cultuureducatie (zogenoemde multifunctionele organisaties of MFO’s). Ook onderzocht Atlas Research dit type instellingen in het bibliotheekwezen (in opdracht van de Koninklijke Bibliotheek). Deze onderzoeken richten zich sterk op organisatorische kwesties die ervoor kunnen zorgen dat de instellingen onderdeel zijn, of worden, van een adequate ondersteuningsstructuur. Bekende uitdagingen hierbij zijn bijvoorbeeld de uiteenlopende vormen van verantwoording tussen verschillende sectoren.

Voorafgaand aan ons onderzoek hebben we contact gehad met Atlas Research om ervoor te zorgen dat onze onderzoeken complementair zijn. Ons meer maatschappelijk ingestoken onderwerp naar samenwerking bij maatschappelijke opgaven bij culturele instellingen, vormt een goede aanvulling op de door Atlas Research beschreven organisatorische aspecten. Bij het schrijven van dit hoofdstuk waren de resultaten van het onderzoek van Atlas Research overigens nog niet openbaar.

VERDIEPEND ONDERZOEK CULTUURMONITOR GELDERLAND

Voor de eerste editie van de Cultuurmonitor Gelderland kijken we naar de positie van zelfstandige en gecombineerde instellingen die (onder meer) actief zijn op het vlak van cultuureducatie. Een belangrijk thema is het in beeld brengen van de voor- en nadelen van het functioneren als een zelfstandige of gecombineerde instelling. De vraag is nu vooral op welke manier binnen gecombineerde organisaties voordelen ontstaan voor de integrale benadering van maatschappelijke opgaven vanuit cultuur in brede zin, vanuit verschillende sectoren en disciplines. Zo kan een gecombineerde instelling laaggeletterdheid vanuit verschillende invalshoeken benaderen, of de instelling kan specifieke doelgroepen bereiken die niet automatisch bereikt worden door zelfstandig opererende centra voor de kunsten.

We hebben verschillende verkennende gesprekken gevoerd om uit te vinden wat het betekent om een zelfstandige of een gecombineerde instelling te zijn als het gaat om het werken aan maatschappelijke opgaven. Daarnaast hebben we via deze gesprekken in beeld gebracht hoe deze betekenis in een vervolgeditie van de Cultuurmonitor Gelderland systematisch in beeld kan worden gebracht.

GESPREKSLEIDRAAD

We hebben een gespreksleidraad gemaakt (zie onderzoeksverantwoording) met de kernonderwerpen die we in een gesprek met vertegenwoordigers van

gecombineerde en zelfstandige instellingen aan de orde wilden laten komen. Ook hebben we het doel en de definities van wat we bedoelen toegelicht met een aantal begrippen in de leidraad. De vragen die we besproken hebben zijn:

- Wat zijn de belangrijkste redenen om wel/niet samen met andere instellingen (welke?) een gecombineerde instelling te vormen?
- Hoe verloopt de samenwerking met andere culturele instellingen, al dan niet in een gecombineerd instellingsverband? Wat kenmerkt de samenwerking?
- Welke maatschappelijke opgaven zijn relevant? En wordt hieraan gewerkt samen met anderen, al dan niet in een gecombineerd instellingsverband? Verschilt de focus op een onderwerp van maatschappelijke opgaven per domein, of per type organisatiestructuur?
- Welke voordelen heeft het om binnen een gecombineerd instellingsverband te werken aan deze maatschappelijke opgaven? Zijn er ook nadelen, of wat kan er beter?
- Hoe ziet de toekomst eruit? Blijft men werken vanuit gecombineerde instelling of individuele instellingen/verantwoordelijkheden?

Al vrij snel in de gesprekscyclus kwam een extra vraag op. Het helpt namelijk om een goed beeld te hebben van het soort projecten dat de instellingen bij voorkeur (samen met anderen) doen vanuit een culturele inslag als het gaat om het aanpakken van maatschappelijke opgaven:

- Welk project dat je samen met anderen recent hebt gedaan, maakt je bijzonder trots? Kun je uitleggen waarom?

GESPREKSPARTNERS

Cultuur Oost heeft een lijst met potentiële gesprekspartners voorgedragen. Alle gesprekspartners van die lijst – vertegenwoordigers van instellingen die ten minste actief zijn in cultuureducatie – hebben we ook daadwerkelijk gesproken. Ook hebben we gesproken met een vertegenwoordiger van een koepelorganisatie in Gelderland en Overijssel én met een medewerker van Cultuur Oost die het veld goed overziet en goed is ingevoerd in het onderwerp. In de onderzoeksverantwoording staat de volledige lijst met gesprekspartners.

REDENEN OM EEN GECOMBINEERDE INSTELLINGEN TE VORMEN

Onze gesprekspartners voeren diverse redenen aan om als gecombineerde instelling samen te werken. Zo zijn er redenen die terug te voeren zijn op meer organisatorische keuzes; zoals een bezuinigingsmaatregel van de gemeente die instellingen dwingt om samen te gaan, of dat nu in één gebouw is of als één organisatie. Ook worden redenen genoemd die te maken hebben met inhoud. Deze redenen hoeven elkaar niet uit te sluiten; het geeft meer aan dat er verschillende directe aanleidingen ten grondslag kunnen liggen aan het worden van een gecombineerde instelling. Door samenwerking achten

de afzonderlijke instellingen zich bijvoorbeeld beter in staat om thema's als laaggeletterdheid en eenzaamheid op te pakken. 'Door samenwerking is er ook meer verdieping op de thema's waarop je samenwerkt.' Ook betekent samenwerken een vergroting van de capaciteit op posten waar een kleine organisatie kwetsbaar is of onderbezetting heeft, zoals marketing en communicatie. 'Meer middelen betekenen ook een krachtigere organisatie.'

Voor samenwerking, ook met instellingen van buiten de cultuursector, is het samengaan niet per se noodzakelijk, vindt een gesprekspartner. 'Het is ook mogelijk om samen te werken zonder samen te gaan.' Voor zelfstandige organisaties is samenwerking zelf wel noodzakelijk, juist omdat ook die organisaties er willen zijn voor iedereen in de directe of wijdere omgeving, aldus een gesprekspartner. 'Om te zorgen dat je bredere groepen bereikt, zoals kwetsbaren, moet je samenwerken.' Van belang is dan niet zozeer het samengaan op zich, maar een lange adem om projecten met bijvoorbeeld welzijnspartners op te zetten en een sterke persoonlijke interesse hierin. Ook is het belangrijk om hierbij de ruimte te krijgen van de directie.

Andere gesprekspartners betwijfelen of ze zouden kunnen bereiken wat ze hebben bereikt zonder te zijn samengegaan. Zoals hierboven ook al gesteld kunnen de afzonderlijke instellingen thema's vaak integraler en verdieper aanpakken vanuit één organisatie. Zo'n aanpak is echter geen natuurlijk gevolg van een fusie; het kost tijd en energie om deze vorm te geven.

Voor sommige gesprekspartners was het samengaan een bijna natuurlijk gevolg van het samen delen van een dak en het samenwerken, bijvoorbeeld vanuit een centraal cultuurpunt.

In veel gesprekken wordt de nadruk gelegd op het samen kunnen uitvoeren van mooie projecten, maar worden toch ook bezuinigingen vanuit verschillende gemeenten genoemd. Samengaan betekende vaak toekomstbestendiger worden. Dat lijkt zeker op te gaan voor instellingen die (meerdere) kleinere gemeenten als werkgebied hebben. Relatief kleine organisaties hebben veel baat bij het samengaan, omdat ze zo in staat zijn een professionaliseringsslag te maken; niet alleen wat betreft marketing en communicatie, maar ook op het gebied van inhoudelijke teams die samenwerken aan onder meer cultuureducatie, bibliotheekfuncties en de theaterprogrammering. 'Dat alles onder één motto: het leren leuk maken, door lezen, door muziek, door erfgoed...' Een van de gesprekspartners geeft aan dat het vooropstellen van de bezoeker veel positiever uitpakt dan werken vanuit de verschillende functies. De doelgroepen zijn daarom voor de gehele organisatie gelijkgetrokken, waarbij het wel per onderdeel kan verschillen in welke mate de verschillende doelgroepen bereikt worden.

Het valt op dat ook instellingen die formeel geen gecombineerde instelling zijn, veel verschillende functies vervullen in nauwe samenwerking met instellingen binnen en buiten de cultuursector. Er bestaan binnen de groep instellingen die wij

hebben gesproken eigenlijk geen puur zelfstandige, individuele instellingen die vanuit één enkele functie hun diensten verlenen. Zelfs een cursushuis heeft vaak een theaterzaal of een horecapunt waarmee ook andere functies worden vervuld dan alleen het geven van cursussen of workshops. Juist op het sociale domein vinden instellingen elkaar. Anders gezegd, werken op het sociale domein is misschien wel de reden dat culturele instellingen elkaar steeds meer opzoeken. 'Dan merk je: we kunnen veel met elkaar – en dan wordt het werken met collega's ook soepeler.'

Niet iedereen is gelukkig met de term 'gecombineerde instelling'. Eigenlijk werken zoveel instellingen vanuit meerdere functies, programmeren ze breed vanuit meerdere culturele invalshoeken en werken ze aan culturele kruisbestuiving, volgens een van de gesprekspartners, dat het niet erg informatief is om het te hebben over gecombineerde instellingen, multifunctionele instellingen (MFO's) en dergelijke. 'We streven er allen misschien naar een Kulturhus naar Stockholms model te zijn, waar ontmoeten, leren, ontwikkelen een vanzelfsprekende combinatie vormen.'

KENMERKEN VAN DE SAMENWERKING

Tijd, geduld en overtuiging: die facetten zijn nodig om de samenwerking tussen de verschillende 'bloedgroepen' goed te laten verlopen. 'De eilandjes zijn er nog wel.' Er blijven volgens de gesprekspartners ook in gecombineerde instellingen herkenbare functies waarvoor specifieke competenties nodig zijn.

Dat is zeker niet erg of iets wat je moet tegengaan. De samenwerking tussen de medewerkers van de eerdere afzonderlijke instellingen, vordert bij alle gecombineerde instellingen gestaag. ‘We kennen elkaar als collega’s nu beter, en dat begint voordelen op te leveren als we bijvoorbeeld een groot project moeten doen en we de technici van het theater om hulp kunnen vragen.’

Toch is er ook een bewuste inzet op het aannemen van nieuwe mensen of het inrichten van teams van mensen die al een voorkeur hebben voor het cross-disciplinair samenwerken en die vooral op de projecten ingezet worden. Er bestaan daarbij goede ervaringen met het proactief inzetten van het personeel bij het uitwerken van een gezamenlijke aanpak. ‘Wat daar het mooie van is: we hebben geen hiërarchische organisatiestructuur meer, maar clusteroverstijgende teams.’

Dit is niet de plaats om heel uitgebreid in te gaan op de knelpunten die worden ervaren bij het inrichten van een (nieuwe) gecombineerde instelling. Vermoedelijk gaat het onderzoek van Atlas Research hier nader op in. Toch wordt ook in onze gesprekken herhaaldelijk het vele werk genoemd dat gaat zitten in het toepassen van verschillende cao’s, het afstemmen met verschillende raden van toezicht en het stroomlijnen van verschillende stafororganisaties, maar ook het voldoen aan uiteenlopende wijzen van verantwoorden naar lokale, provinciale en landelijke partijen (zoals overheden en koepelorganisaties). Dit onder andere via vragenlijsten die, volgens de

bestuurders die wij spraken, simpelweg niet in te vullen zijn als je als organisatie meer dan één functie vervult. De opgaven voor het leiderschap van zulke organisaties zijn vele malen anders dan bij een organisatie met één functie.

De indruk is dat het bestuurlijk op orde brengen van een organisatie prioriteit heeft en misschien wel moet hebben voordat je echt kunt fuseren, in een pand kunt trekken en echt kunt samenwerken. Het is hoe dan ook ‘hard werken om de verschillende werkculturen aan elkaar te knopen’ en ‘ervoor te zorgen dat je elkaars taal spreekt.’ Een combinatie kan groter zijn dan de som der delen, mits de organisatorische randvoorwaarden (eerst) vervuld worden. Ook wordt geobserveerd dat het theater, filmhuis en cultuureducatiehuis elkaar makkelijker vinden. Dit geldt ook waar het diversiteit in de samenstelling van het personeel betreft. Maar, ‘kennis en ervaringen worden nu meer gedeeld. We zitten er bovenop om de verbindingen te smeden’, geeft een bestuurder aan.

Een ander onderwerp dat hier passend is, is de samenwerking met externe instellingen. De ervaring leert dat er bij de start van de samenwerking vaak nog sprake is van gescheiden werelden. ‘Soms was het moeilijk voor scholen voor speciaal onderwijs om ons binnen te laten.’ Uiteindelijk worden de drempels geslecht. Hier spelen de aanhoudende inzet, persoonlijke motivatie en volhardendheid van mensen in de culturele instellingen een grote rol. ‘Verrassend was dat de scholen het belang van kunst- en cultuurlessen gingen inzien en nu een hele andere kant van hun leerlingen zagen.’ Het lijkt daarbij ook mee te

spelen wie binnen de organisatie het project met een externe partij oppakt. En hoe het vervolgens binnen een breder cluster – waarin verschillende functies gecombineerd worden – kan landen.

Een andere gesprekspartner wijst erop dat ze, zeker als er kunstenaars betrokken zijn bij projecten met ouderen of andere kwetsbare groepen, een groot verschil zien tussen de eigen instelling en die in de zorg- en welzijnssectoren. De eigen, culturele instellingen zitten veel meer in de ‘doe-modus’ dan de welzijnsorganisaties, en willen via het uitvoeren van mooie projecten laten zien en ervaren wat kunst kan betekenen. Lang vergaderen met discussies over visie en toekomst horen niet bij die ‘doe-modus’. Door te doen ziet ‘iedereen het belang er zelf van in, hoe belangrijk, goed het is, hoe je hiermee ook mensen voor een deel uit de zorg houdt. Let op: met die ervaringen kun je bij investeerders een kruikje breken.’

MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN

De kernvraag van het onderzoek gaat over het vanuit een (gecombineerde) cultuurinstelling samenwerken aan maatschappelijke opgaven. Zonder uitzondering menen de gesprekspartners dat dit steeds belangrijker is geworden, en waarschijnlijk nog belangrijker wordt. Verderop komen we nog te spreken over hoe de gesprekspartners de toekomst zien.

Een belangrijk deel van de maatschappelijke opgaven komt voort uit het bibliotheekwerk: laaggeletterdheid, digitale vaardigheden en basisvaardigheden om met

informatie om te kunnen gaan. De bibliotheek deed al heel veel op dit terrein, stelt een gesprekspartner. Dit soort zaken wordt in gecombineerde instellingen nu breder opgepakt; bijvoorbeeld via muzieklessen en debatten, maar ook via onder meer kooklessen, toneelvoorstellingen en filmavonden. ‘Zo worden er connecties gesmeed met mensen, maar ook met sponsors en andere partijen in de stad die niet per se iets hebben met lezen.’ Theatergroepen en amateurverenigingen uit de eigen stad doen mee, maar ook instellingen uit de gezondheidszorg, of organisaties die zich bezighouden met thema’s als natuur en duurzaamheid. ‘We maken lessen en projecten voor scholen, koppelen thema’s aan boeken uit de collectie, organiseren debatten en maken tentoonstellingen over een actueel thema.’

Het is wel belangrijk dat instellingen zorgvuldig zijn in wat ze wel en wat ze niet doen en dat alles wat ze doen goed voor het voetlicht gebracht wordt, aldus een gesprekspartner. Opnieuw lijkt het erop dat de grotere gefuseerde culturele instellingen meer gezag hebben gekregen bij het lokale bestuur om juist keuzes te maken in wat ze wel en wat ze niet doen. De instellingen willen niet gezien worden als welzijnsorganisaties (‘dat zijn we pertinent niet’; ‘we richten ons op het sociale domein maar wel met de middelen die wij hebben’) en ook niet ‘als het duizenddingendoekje’, dat met kunst en cultuur alle maatschappelijke opgaven wel even kan oplossen. ‘De goodwill is groot, maar hier moeten we voor waken.’ De keuzes worden ook verbonden aan de mate waarin er sprake is van structurele in plaats van incidentele

financiering – de zogeheten ‘projectencarroussel’ komt in dit verband dan ook ter sprake. Een gesprekspartner geeft aan dat de onduidelijkheid over wat de functie van de instelling nu precies is eigenlijk alleen bij de gemeente leeft, niet bij het publiek.

Een aantal gesprekspartners werkt bij instellingen die zich heel expliciet richten op een aantal maatschappelijke opgaven, zoals eenzaamheid, armoede en ongelijkheid, of diversiteit en inclusie. Er wordt in de interviews gesproken over hoe de instellingen met deze problemen omgaan. Zo kun je deze thema’s aan de orde stellen in voor- en tentoonstellingen, maar dat betekent nog niet dat je iets doet aan de (onderliggende) problematiek. Feitelijk wordt dan vooral aan bewustwording gewerkt, als een opzichzelfstaand en belangrijk doel. Toch is er ook optimisme dat de problematiek ook fundamenteeler wordt aangepakt. ‘Wij trekken de stad in, komen bij mensen thuis en kunnen echt een verschil maken’. Niet alleen wordt er iets gedaan op het vlak van bewustwording, maar ook letterlijk aan de problemen zelf – echter op minder grote schaal.

Opgemerkt wordt dat met het werken aan ongelijkheid vaak bedoeld wordt dat er wordt gewerkt aan het verhelpen van ongelijke toegang tot de instellingen zelf. Het bereiken van nieuwe doelgroepen is dan vooral de centrale focus. Dat kan ook waardevol zijn, omdat daarmee ook doelgroepen worden bereikt die niet vanzelfsprekend met kunst en cultuur in aanraking komen. Het blijft de vraag of deze doelgroep hiermee ook hun eigen maatschappelijke

kansen vergroot.

Sommige gesprekspartners erkennen de grote meerwaarde, ook op dit vlak, van het in aanraking komen met kunst en cultuur. Groepen als kwetsbare ouderen, mensen met een beperking en mensen met een migratieachtergrond, krijgen kansen om hun ideeën samen met de culturele instellingen te ontwikkelen en in een programmering uit te werken. ‘Het realiseren van hun ambities staat dan voorop; wij denken mee en faciliteren.’ Zo wordt samengewerkt aan eenzaamheid bijvoorbeeld: ‘We merken dat mensen daardoor uit hun schulp getrokken worden’. Dat vergt wel dat er drempels worden weggenomen, zowel mentaal als financieel: ‘Dat betekent onder andere samen met de gemeente heel veel subsidies aanvragen’ en dat betekent weer dat je voldoende mensen in je organisatie moet hebben die dit kunnen, zoals fondsenwervers, een afdeling maatschappelijke ontwikkeling en/of een afdeling participatie, aldus enkele gesprekspartners. Een andere gesprekspartner gaf expliciet aan dat op een van hun pijlers, het leven lang ontwikkelen, letterlijk gewerkt wordt aan het verder helpen van bijvoorbeeld de pedagogische omstandigheden waaronder diverse kwetsbare groepen jongeren opgroeien en aan hun kansen op een werkplek. Het vertrekpunt is wel cultuur: ‘Via erfgoed, kunst en muziek worden die links gelegd.’

Verschillende gesprekspartners zien het als positief dat juist vanuit cultuur aan maatschappelijke opgaven gewerkt wordt. Het brengt cultuur weer terug ‘naar de straat, waarmee met de jaren toch een afstand

was ontstaan'. De bibliotheek, maar juist ook de crossovers tussen al de culturele segmenten, helpen de kunsten en de kunstenaarsnetwerken verder: samenwerking 'brengt structuur aan in de kunsten vanuit gestructureerde werelden als bibliotheken, archieven en musea.' Tegelijkertijd is de bibliotheek laagdrempeliger, heeft ze veel bereik en wordt er druk geprogrammeerd – en dat bij elkaar is ook gunstiger voor kunstenaars. 'Daar kan de cultuursector nog veel van leren.'

VOOR- EN NADELEN VAN WERKEN IN EEN GECOMBINEERD VERBAND

Hiervoor zijn al diverse voordelen van het samenwerken in één organisatie genoemd.

We herhalen die hier nog eens en voegen er een aantal toe. Recapitulerend zijn de voordelen:

- **Schaal maakt dat je gezien en erkend wordt**
Doordat je groter bent ben je robuuster, ben je niet zonder meer te negeren en kom je overal makkelijker aan tafel, aldus verschillende gesprekspartners. 'Ze kunnen niet meer om je heen.' 'Je kunt een vuist maken, ook wat betreft financiering.' En: 'Op cultuur wordt het snelst bezuinigd', maar als je met de bibliotheek samengaat sta je sterker: 'De bieb wordt niet snel wegbezuinigd.'
- **Betere bemensing van kernfuncties**
De schaalvergroting betekent ook dat je een aantal cruciale functies beter kunt bemensen,

zowel numeriek als kwalitatief: 'Je kunt mensen aannemen die niet één specifieke functie kunnen, maar die in te zetten zijn op meerdere functies.' Waar je voorheen vooral een vrijwilligersorganisatie was, kun je nu gericht blijven ontwikkelen en professionaliseren.

- **Breder cultuuraanbod, meer nieuwe ideeën**
Na het samengaan kunnen instellingen vanuit een veel breder cultuuraanbod mensen bedienen. Er kunnen makkelijker unieke combinaties gemaakt worden als er een theaterzaal is, een filmhuis, een cursushuis, en een groep kunstenaars die bij mensen thuis of op scholen komt. 'Je kunt elkaar sneller vinden en krijgt sneller nieuwe ideeën.'
- **Nieuwe uitdagingen kun je alleen samen aan**
'Er komen vele nieuwe uitdagingen op ons af', aldus een gesprekspartner, 'en die kun je alleen samen aan.' Gedacht wordt aan interculturaliteit, de beperkte weerspiegeling van bepaalde groepen mensen, aan armoede, maar ook aan personeelstekorten in de zorg bijvoorbeeld. 'Samen kun je werken aan de kwaliteit van leven' op deze vlakken.
- **Verduurzamen van aanbod**
Doordat je groter bent heb je ook de kans om projecten te verduurzamen, in een programma onder te brengen, te verankeren in de organisatie, structuur te geven waardoor ze ook – bij gebleken succes – herhaald kunnen worden. De kansen hierop zijn als je als kleine organisatie, laat staan als

eenpitter werkt erg klein.

Er zijn ook nadelen genoemd:

- **Veel nieuwe taken**
Vele gesprekspartners noemen de gemeente die nu (te) makkelijk bij de instelling aanklopt om allerlei problemen in de samenleving op te helpen lossen. 'Jullie krijgen toch al zoveel subsidie, jullie moeten die problemen voor ons oplossen.' Er wordt geconstateerd dat er weinig kennis is bij de gemeenten over wat een gecombineerde instelling nu doet en (mogelijk in de toekomst) kan. Veel van die instellingen hebben ook nog niet afdoende antwoord op het gevaar dat ze overladen worden met vragen en taken. Er wordt geopperd dat je, om dit te voorkomen, soms beter zelfstandig en niet-multifunctioneel kan zijn.
- **Eigenheid kan verdwijnen**
Het risico van samengaan is dat je eigenheid verdwijnt, stelt een gesprekspartner. Misschien zelfs dat je helemaal verdwijnt als je opgaat in een grotere organisatie. 'Voordeel van het niet samengaan is dat je je volledig kan richten op je eigen ding.'
- **Veel bezig met randvoorwaarden**
Zoals al aangegeven vergt het veel van een organisatie om meerdere functies te hebben. Er zijn veel verschillende werkculturen die moeten samengaan, en er zijn ook praktische verschillen qua cao's, raden van toezicht en

verantwoordingssystematieken. Hier gaat, zeker in de eerste jaren, onevenredig veel tijd en energie in zitten; tijd en energie die de afzonderlijke organisaties liever in de inhoud hadden gestoken.

- **Meer dan dienstbaar voor het sociaal domein**
Er wordt ook gewaarschuwd dat je er als culturele instelling bent voor meer dan voor het sociale domein alléén. Sterker nog, ‘je bent daarvoor niet per se in het leven geroepen.’ Toch lijkt het volgens sommigen een gevaar dat de instelling wordt geassocieerd met werken in het sociale domein.
- **Vele mooie projecten, vragen bij kwaliteit**
Door de schaalvergroting kun je veel en mooie projecten doen, maar de vraag werd gesteld of deze kwalitatief wel onderscheidend zijn, vooral als ze zonder de inbreng van kunstenaars tot stand komen.
- **Versnippering van taken**
Schaalvergroting lijkt ook hand in hand te gaan met versnippering binnen de organisatiestructuur. Er zijn nu vele schijven waarlangs projecten moeten en waarlangs de inzet gepland moet worden. ‘Neem de inzet van vrijwilligers; eerst kon je daar als kleine organisatie heel snel mee dealen en er dingen voor regelen; nu gaat dat allemaal veel formeler.’ Groeiende organisaties betekent ook specialisatie van taken die zijn belegd bij (meer) verschillende personen.

- **Waken voor eenheidsworst**
Het hebben van meer functionarissen zonder een specialisatie in bibliotheek, cursushuis of filmhuis, kan betekenen dat ze meer van hetzelfde produceren en programmeren; dat ze te generalistisch worden. Zorg dat je de verschillen die je in huis hebt koestert. Behoud de echte specialisten, zo roept een gesprekspartner op. ‘Behouden van focus is een opgave. Moet je bepaalde dingen niet ‘stand-alone’ doen, moet alles in MFO-verband?’

Een gesprekspartner maakte bij het bespreken van de voor- en nadelen nog een belangrijke kanttekening die niet zozeer bedoeld is als een voor- of nadeel, maar meer gaat over de interactie met de omgeving. Dat je namelijk zelf een succesvol gecombineerde instelling bent, wil niet zeggen dat je omgeving daarop ook is ingericht. ‘In coronatijd had ik te maken met zeven verschillende protocollen, daar kon ik niet aan voldoen. De wereld om me heen is nog wel heel erg verzuild’.

Een andere kanttekening heeft van doen met de inrichting van vele culturele instellingen die in de participatie en educatie zitten, of ze nu gecombineerd zijn of niet, is dat de docenten niet meer in vaste dienst zijn. Zij werken in de instellingen vaak uitsluitend aan lessen ter plekke. Dat ondermijnt het collectieve gevoel, volgens een gesprekspartner. ‘Als jouw cursus goed loopt en die van een ander niet, ga je je dan inzetten voor de ander?’ Anders gezegd: ‘Een bruisende instelling worden: dat is makkelijker gezegd

dan gedaan, als je niet van iedereen zomaar alles meer kunt vragen.’

DE TOEKOMST

De ontwikkeling naar gecombineerde instellingen is niet meer te stoppen, aldus een gesprekspartner. De samenvoeging van organisaties tot cultuurclusters gaat waarschijnlijk toenemen, denken velen. Anderzijds realiseren sommigen zich dat de grote musea en grote bibliotheken in de grote steden waarschijnlijk zelfstandig blijven.

Al met al zien de meeste gesprekspartners de toekomst van de gecombineerde instellingen positief in. ‘We hebben een plek in de samenleving, juist door onze programmering op het vlak van participatie, onze relatie met het amateurveld, en door mogelijkheden te grijpen om mensen actief mee te laten doen.’ Sommigen hopen zelfs dat de structuren nog verder worden losgelaten. ‘Ik hoop dat het veel vloeibaarder gaat worden, dat het niet uitmaakt welke club ergens mee bezig is, maar dat je met elkaar als netwerk werkt aan die maatschappelijke opgaven. Dus wat ik voor me zie is dat de opgave centraal staat, om vervolgens vanuit die opgave samen te kijken hoe je vanuit eigenheid een bijdrage kan leveren.’

Toch denken niet alle gesprekspartners dat de toekomst aan de gecombineerde instellingen is, zeker niet als de instellingen zonder inhoudelijke noodzaak bij elkaar onder één dak zitten. ‘Dan doen ze dingen omdat ze in een MFO zitten, niet per se omdat het

inhoudelijk goed is.’ In dit licht wordt er vooral voor gepleit om breed rond te blijven kijken om te bepalen met wie er wat te doen valt. Het gevaar bestaat dat je, als je in één organisatie zit, te veel dingen gaat doen die alleen bij de organisatie passen. Kortom: samenwerken om het samenwerken, waarmee je het risico loopt zaken te organiseren waar maar een kleine doelgroep op zit te wachten. ‘Dan word je weer financieel kwetsbaar.’

Anderen zijn ervan overtuigd dat je over een aantal jaren niet meer bestaat als je zelfstandig blijft. Juist op het moment waarop cultuur en zorg meer samenwerken, is het belangrijk een brede organisatie te zijn. ‘In samenwerking met andere cultuurpartners sta je dan sterker.’ En: ‘Door samen te blijven kun je er voor de stad zijn en er steeds meer met de stad zijn: we maken intern een ontwikkeling door, en daardoor kunnen we ook beter samen optrekken richting maatschappelijke opgaven.’ Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan diversiteit: als dat intern beter op orde is, kun je in de buitenwereld ook meer betekenen.

Een enkele gesprekspartner denkt zelfs dat we nog maar aan het begin staan. De verdere digitalisering van de maatschappij wordt genoemd; hierdoor wordt de vraag naar instellingen die de kloof tussen mensen in de digitale sfeer op een goede en leuke manier kunnen dichten, alleen maar groter. ‘We moeten nog wel meer expertise ontwikkelen om alle thema’s van de toekomst aan te kunnen. Daar wordt aan gewerkt.’ ‘Dit is de richting waar we ons allemaal goed bij voelen: toekomstbestendig, passend bij de

complexiteit van de wereld.’

Tot slot een verrassende wending. ‘Doordat we in een groot verband samenwerken worden we een aantrekkelijke werkgever, gaat de HR makkelijker en zijn we een leukere organisatie; misschien is het voor sommigen te druk, maar dat is dan maar zo.’ Een onverwachte, maar relevante factor in de huidige tijden van krapte op de arbeidsmarkt.

TROTS

De gesprekspartners noemen, vaak al zonder dat we er expliciet naar vragen, programma’s en projecten met een link naar maatschappelijke opgaven waar ze trots op zijn, die voor hen de voorbeelden zijn waar het samenwerken optimaal verliep én waar de resultaten in de ogen van de doelgroepen zeer bevredigend waren.

De een noemt een project met scholen waar vanuit alle cultuurdisciplines gewerkt is aan een historisch project, via muziek, erfgoed, taal, en andere kunstvormen. De brede aanpak en toegankelijkheid worden dan genoemd als factoren om trots op te zijn. Een ander voelt zich trots op het feit dat er vanuit de samenleving vragen komen of een bepaald festival nog eens herhaald gaat worden; een festival waaraan vele andere externe (welzijns)partijen meededen (die het ‘format’ zelf bedachten) en dat door de gecombineerde instellingen werd omarmd en ondersteund. Weer iemand anders noemt intergenerationele projecten waarbij ouderen en kleinkinderen samen aan kunst

en cultuur doen en waarbij het van ‘vermaak naar talentontwikkeling gaat.’ Ook wordt een grootschalig stadsproject genoemd waarbij ongeveer alle partijen in de stad meededen, maar dat wel vertrok vanuit een zeldzaam muziekstuk, opgedoken in de bibliotheek. Het project was cultuurbreed en samenlevingsbreed. Niet alleen grootschalige, ook kleinschalige projecten worden genoemd, zoals ‘expertisedagen waarbij trainingen worden georganiseerd en opgepakt door docenten zelf’. Een ander: ‘Een project waarbij iemand uit de sociale sector zelf tegen ons zei: ik wist niet dat kunst en cultuur een mogelijkheid was voor onze cliënten. We praten alleen maar over problemen met cliënten en het kan dus ook anders.’

Wat deze projecten gemeen hebben is het grote bereik van uitingen van kunst en cultuur onder verschillende groepen in de samenleving, zoals kwetsbare mensen, mensen uit verschillende generaties, mensen uit bepaalde buurten en wijken, en mensen die in het sociale domein zelf werken. Laten zien dat leren, verder komen in het leven en je ontwikkelen met kunst en cultuur leuk is.

DE INZET VAN CULTURELE INSTELLINGEN IN EEN VERVOLGMONITOR

Velen zijn verwachtingsvol over de inzet van culturele instellingen op het gebied van maatschappelijke opgaven. Het is in de gesprekken niet expliciet aan de orde geweest of en hoe die inzet zich het best laat ‘vangen’ in het meer kwantitatieve deel van een vervolgeditie van de Gelderse Cultuurmonitor. Bij een

aantal grote instellingen zijn er wel initiatieven in gang
gezet om te ‘tellen en vertellen’ over deze inzet.

Voor een vervolgeditie van de Gelderse
Cultuurmonitor zou het goed zijn om met deze
instellingen en met andere initiatiefnemers in
het land te kijken wat er zin- en betekenisvol kan
worden gemonitord over de maatschappelijke inzet
van culturele instellingen. Het zou – ongeacht de
vorm – nuttig zijn om de onderwerpen zoals we ze
nu voorgelegd hebben, nogmaals te onderzoeken.
Er worden veel vergezichten en momentopnamen
geschetst, waardoor het bijzondere inzichten op kan
leveren als we deze opvattingen over enkele jaren
nogmaals bevragen.

Conclusies

Dit is de eerste editie van de Cultuurmonitor Gelderland, waarin we de stand van zaken van de culturele sector in de provincie in kaart hebben gebracht. Het doel is om houvast te bieden voor cultuurbeleid – zien waar je staat, en op basis daarvan nieuw beleid ontwikkelen. We brengen hiertoe de waarde van cultuur in al haar facetten in beeld en duiden de rol en betekenis van cultuur in de samenleving. Hieronder worden de belangrijkste bevindingen en verbanden uiteengezet.

MUSEUMWERELD IS STERK VERTEGENWOORDIGD IN GELDERLAND

We zien dat Gelderland een sterk profiel heeft in de museale sector. Dit zien we ook terug in de cultuurlocaties op sociale media: op Twitter zijn de multi-domeinlocaties, maar ook de musea erg zichtbaar. Aan de bezoekerskant valt het op dat het aantal museumbezoeken in Gelderland per inwoner relatief hoog is, vergeleken met de andere provincies. Zo zien we dat meer aanbod ook meer bezoek lijkt te genereren, zowel van binnen de eigen provincie, als van daarbuiten.

De culturele infrastructuur op andere vlakken is minder aanwezig in Gelderland, per inwoner en ten opzichte van de rest van het land: gebouwd erfgoed, expositieruimtes, het aantal en de capaciteit van de bioscopen, het aantal poppodia en popfestivals, en het aantal boekwinkels en bibliotheken. Op het gebied van het aantal theaters scoort Gelderland hoog, maar de publiekscapaciteit van al deze theaters gezamenlijk is, vergeleken met andere provincies, relatief laag te noemen. Dit impliceert een grote hoeveelheid kleinere theaters in de provincie. Echter zien we dat dit een weerslag heeft op het aantal voorstellingen in de podiumkunsten – dat blijft achter bij wat je zou verwachten wanneer per inwoner vergeleken wordt met de andere provincies. Het theater- en bioscoopbezoek is in Gelderland dan ook lager dan je zou verwachten op basis van inwoneraantal. Gelderland loopt wel in de pas met het landelijke beeld als het gaat om bezoek aan canonieke en populaire kunstvormen - waarbij verschillende disciplines samen worden bekeken.

JONGEREN BEPALEN HET BEELD, IN CULTUURDEELNAME EN ALS WERKNEMER IN DE CREATIEVE SECTOR

Op diverse plaatsen in de onderzoeken die samen deze monitor vormen, zien we dat vooral de Gelderse jongeren de ‘culturele omnivoren’ zijn. Zij beoefenen het vaakst en meest divers cultuur. Ouderen bezoeken juist veel cultuur en zijn vaker (financieel) ondersteuner van cultuur. De leeftijden tussen deze twee groepen in, tussen de 40 en 64 jaar, zijn demografisch gezien juist in groten getale in de provincie vertegenwoordigd en vormen zodoende een groep waar nog meer op gericht kan worden. Dit beeld zien we ook terug in wat men belangrijk vindt: vooral jongeren vinden het belangrijk om zelf aan kunst te doen. Ouderen vinden cultuurbezoek juist van groot belang voor hun leven. Erfgoed vinden Gelderlanders – zeker ouderen en mensen met een hbo+-opleiding – belangrijk voor de eigen Gelderse identiteit.

Gelderlanders zijn over het algemeen tevreden met het cultuuraanbod en met de culturele voorzieningen voor kunstzinnige activiteiten. Een op de zeven Gelderlanders vindt dat er te weinig aanbod is, waarbij met name jongeren ontevreden zijn over de zichtbaarheid, kwaliteit en diversiteit van het cultuuraanbod. Dat is een belangrijke constatering. We zagen al dat jongeren veel gebruikmaken van kunst en cultuur en dat ze cultuurbeoefening belangrijk vinden. Zij weten dus bij uitstek waarover ze oordelen als ze de hoeveelheid en kwaliteit van het aanbod overwegen. Het is aan te raden bij de jonge Gelderlanders na te gaan wat zij precies missen of beter zouden willen zien.

Hier liggen immers mogelijkheden; de jongeren, die al veel doen aan cultuur, hebben blijkbaar behoefte aan meer kwaliteit.

Eveneens belangrijk zijn jongeren die werken in de creatieve sector – uit dit onderzoek blijkt dat er vooral jongere mensen in de creatieve sector werken, en dat er relatief veel kwetsbare, kleine banen zijn. Het aantal banen in de creatieve sector in Gelderland is in 2020 8% (landelijk is dit 2%) en dit aantal is in coronatijd minder gedaald dan landelijk – maar nog steeds met 7,5%. De daling lijkt vooral te zitten in de afname van het aantal oproepkrachten. Gelderland heeft ook een lager aandeel voltijdsbanen in de sector. Oftewel: meer kleinere banen – en juist die banen zijn kwetsbaar. Ook werken er vooral jonge mensen, die vaak als eersten de effecten ondervinden van crises (maar ook vaak als eersten weer aanhaken als de tijden verbeteren). Het is van belang om goed te blijven volgen hoe het de (jonge) werkenden vergaat in de preciaire arbeidsmarkt die zo kenmerkend is voor de culturele sector.

AMATEURKUNST – STERK OP DE AGENDA EN VEEL BEOEFENING, MAAR DIP IN ORGANISATIEKRACHT

De maatschappelijke betekenis van kunst en cultuur in Gelderland is groot. In de Gelderse monitor krijgt het sociaal kapitaal van cultuur dan ook ruim aandacht. De sterke maatschappelijke betekenis blijkt onder andere uit een grote publieke betrokkenheid. Gelderlanders onderschrijven het belang van kunst en cultuur voor ontmoeting en verbinding, voor saamhorigheid

en welzijn. Uit een landelijke peiling blijkt dat Gelderlanders relatief veel muziek maken en zingen in een koor of groep. Wat andere amateurkunsten betreft blijft Gelderland in de middenmoot steken tussen de andere provincies. Dat geldt ook voor het aantal lidmaatschappen van culturele verenigingen en het aantal culturele vrijwilligers en donateurs. Al met al is zo'n 40 tot 45% van de Gelderlanders actief als amateurkunstenaar en dat is hoog, landelijk gezien. De organisatiekracht en maatschappelijke oriëntatie van amateurkunstverenigingen is ook hoog in Gelderland, al zakt dat in 2021 sterker weg dan elders in het land. Het artistieke aanbod van de verenigingen is stabiel hoog. Gelderlanders geven zelf ook aan dat ze over het algemeen tevreden zijn met de voorzieningen voor hun kunstzinnige activiteiten.

[GELDERSE BIBLIOTHEKEN ZIJN ACTIEF, MAAR \(OUDERE\) BEZOEKERS KUNNEN MEER VERLEID WORDEN TOT ACTIVITEITEN](#)

Wat aanbod betreft valt op dat vooral de Gelderse bibliotheken veel activiteiten ontplooien, en ook dat het aantal lidmaatschappen van en bezoeken aan bibliotheken relatief hoog is per inwoner, vergeleken met andere provincies. Bij het bibliotheekbezoek valt op dat dit niet alleen de best bezochte instellingen zijn van alle culturele instellingen, ook dat (met name oudere) bezoekers nog in meerderheid voor de traditionele uitleenfunctie komen. Een kwart komt voor het vergroten van kennis en de eigen ontwikkeling. Dit terwijl we zagen dat de Gelderse bibliotheken relatief veel activiteiten organiseren

naast het aanbieden van de uitleenfunctie. Het is een vraag of de (oudere) boekenleners verleid kunnen of moeten worden om ook meer deel te nemen aan de vele activiteiten.

[REGIONALE VERSCHILLEN IN INFRASTRUCTUUR, BEZOEK, WAARDERING, EN ECONOMIE](#)

We zien veel cultuurlocaties (zowel gesubsidieerd als ongesubsidieerd), vooral in Nijmegen, maar ook in Apeldoorn en Arnhem. Tiel en Harderwijk hebben, van de acht grootste gemeenten, relatief weinig cultuurlocaties. Er zijn geen echte stadsprofielen, anders dan het 'omnivore cultuurprofiel' van Nijmegen: daar is op alle culturele domeinen veel te beleven. Het aanbod in de steden Nijmegen en Arnhem, maar ook in Apeldoorn en Ede, wordt op sociale media veel 'geliket'. Dat geldt niet alleen voor het reguliere gesubsidieerde aanbod, maar juist ook voor het ongesubsidieerde aanbod buiten het door de overheid ondersteunde circuit. De grote betrokkenheid van Gelderlanders bij cultuur blijkt ook uit deze flinke aantallen volgers en het massale berichtenverkeer over cultuurlocaties. Het gaat hierbij om zowel gesubsidieerde als ongesubsidieerde cultuurorganisaties.

Qua regio's lijkt de Groene Metropoolregio een goede aansluiting te hebben gevonden tussen haar infrastructuur, haar inwoners, en haar economische creatieve industrie. Zo zien we dat relatief veel inwoners van de Groene Metropoolregio het belangrijk vinden om zelf aan kunst te doen.

Gelderlanders zijn over het algemeen tevreden met het cultuuraanbod en met de culturele voorzieningen voor kunstzinnige activiteiten, maar dit geldt zeker voor inwoners van de Groene Metropoolregio, de regio waar Arnhem en Nijmegen zich in bevinden en waar het aanbod groter is. In de Groene Metropoolregio lijkt een grotere infrastructuur samen te gaan met meer gebruik van deze voorzieningen. Dit is een signaal voor het in stand houden dan wel verbeteren van maatschappelijk en cultureel vastgoed in minder dichtbevolkte regio's – investeren in de infrastructuur lijkt zich uit te betalen in meer gebruik en waardering van deze voorzieningen.

In Rivierenland en de Stedendriehoek zijn inwoners minder content met het aanbod. Inwoners van de Achterhoek vallen daarnaast op in hun grotere interesse in Gelders immaterieel erfgoed, ten opzichte van inwoners in andere gebieden. Onder inwoners van Foodvalley, zien we juist veel interesse in en bezoek aan letteren-gerelateerde activiteiten: een hoog percentage van de inwoners is lid van de bibliotheek en men bezoekt de bibliotheek dan ook veel, wat zich ook vertaalt naar relatief veel online bezochte voorleessessies. Daarnaast zien we dat inwoners van de regio Noord-Veluwe fervent erfgoedcomplexbezoekers zijn, vergeleken met de andere regio's.

Tot slot zien we vooral in Arnhem, Doetinchem en Ede dat zowel het aantal banen als het aantal vte's in de creatieve industrie hoog is per 1.000 inwoners. Nijmegen blijft relatief achter. Toch zijn deze cijfers voor de Groene Metropoolregio, in lijn

met de verwachtingen, het hoogst. Per inwoner wordt in de grotere Gelderse gemeenten meer aan cultuur uitgegeven dan gemiddeld in vergelijkbare Nederlandse gemeenten. Dat is in 2017 en zeker in 2019 zo. Uitzondering is Ede, waar minder wordt uitgegeven dan in gemeenten van dezelfde grootteklasse en waar het cultuurbudget in 2019 is gedaald terwijl het in de andere grotere Gelderse gemeenten is gestegen.

GELDERLAND IS IN TREK VOOR CREATIEVE EN CULTURELE BEDRIJVEN, AANDEEL ZELFSTANDIGEN STIJGT

Op het gebied van bedrijvigheid zien we dat 10% van alle bedrijfsvestigingen in zowel Nederland als Gelderland vestigingen zijn in de creatieve industrie. Het aantal bedrijfsvestigingen in de subsector kunsten en cultureel erfgoed is in Gelderland met 16% gestegen tussen 2017 en 2020, wat meer is dan de 13% landelijke groei in diezelfde periode. De bedrijvigheid in de culturele sector lijkt zich met name te concentreren rondom Arnhem en Nijmegen, maar ook Gelderse gemeenten die zich meer richting het midden van Nederland bevinden vallen op. Wanneer we kijken naar verhuisbewegingen van bedrijven in de totale creatieve industrie, dan zien we dat bedrijven meer naar Gelderland toe verhuisd zijn dan er weg zijn gegaan. Dit is een aanwijzing voor een goed vestigingsklimaat voor de creatieve industrie in Gelderland.

We hebben nader gefocust op de werkgelegenheid in de culturele sector. Of liever gezegd, op de werkgelegenheid in de creatieve industrie als geheel en in de sector kunsten en cultureel erfgoed als onderdeel hiervan. Het merendeel van de werkenden in de sector is zelfstandige en het aandeel zelfstandigen neemt ook toe. Dat geldt voor zowel heel Nederland als voor Gelderland. Bezien per inwoner staat Gelderland stabiel op een vijfde a zesde plaats in de rij van twaalf provincies voor wat betreft het aantal zelfstandigen. Per inwoner hebben Arnhem, Nijmegen en Culemborg de meeste zelfstandigen in de creatieve industrie en de culturele sector hierbinnen.

IMPACT VAN DE CORONACRISIS IN GELDERLAND

De coronacrisis heeft grosso modo geleid tot dalende activiteiten bij de culturele instellingen, zeker bij de gezelschappen en de theaters. Toch zijn er enkele grote partijen, bijvoorbeeld bij de poppodia en in de letterensector, die juist méér activiteiten zijn gaan ontwikkelen; met name online of in hybride vormen van fysiek en online. Het bezoek voor deze activiteiten werd vooral onder de jongeren gevonden: Gelderse jongeren bezoeken cultuur relatief vaak ook online (zoals podcasts, concerten, cabaretvoorstellingen), zo blijkt uit onze cultuurpeiling onder ruim 2.500 Gelderlanders. De vraag is nu wat de sector hiervan kan leren en hoe zij van deze voorbeelden en (in brede zin) van digitalisering kan profiteren. Zulke lessen zouden de kwetsbaarheid van de sector kunnen verminderen. Uiteraard heeft corona in algemene zin sterke effecten gehad op de bezoekcijfers. Het

lijkt er niet op dat vooral de betalende bezoekers zijn weggebleven.

Overigens konden Gelderlanders uit alle leeftijdsgroepen niet wachten tot ze na de coronasluitingen van de culturele sector weer fysieke kunstzinnige activiteiten kunnen ondernemen - of ze daadwerkelijk weer terugkomen, is een vraag voor de toekomst. Ze maken zich tegelijkertijd ook zorgen over het herstelvermogen en de eventuele faillissementen in de sector. Hieruit blijkt nog eens de grote betrokkenheid van de Gelderlanders bij de culturele sector en het waarschijnlijk brede draagvlak voor investeringen in die sector.

Culturele instellingen zelf hebben na 2019 te maken met dalende eigen inkomsten door de coronacrisis. De getallen variëren van 42% tot 49% minder eigen inkomsten in 2020. Vooral de festivals en poppodia – instellingen die het vooral moeten hebben van eigen inkomsten in plaats van subsidies – hebben de klappen gekregen. Subsidies stijgen licht in de periode 2017-2020, mede door de coronasteunmaatregelen. Het zijn vooral de producenten van podiumkunsten, zoals gezelschappen, en de podia die meer subsidie krijgen in coronatijd. Bij de visuele kunsten en de bibliotheken verandert er weinig. De verhouding eigen inkomsten en subsidies verandert dan ook sterk als gevolg van corona. Verdienden de Gelderse instellingen in 2019 nog 83 eurocent zelf op elke euro subsidie, in 2020 daalt dat naar 38 eurocent. Vooral bij de poppodia is de daling sterk: van 3,5 euro eigen inkomsten op elke euro subsidie in 2019, naar 39 eurocent in 2020. Ook

de festivals en de podia die zich niet op popmuziek richten zien deze ratio veranderen, maar niet zo sterk als de poppodia. De vraag is hoe dit op dit moment, in het najaar van 2022, gesteld is.

GECOMBINEERD EN OP MEERDERE DOMEINEN ACTIEF – ORGANISATIES MET MEERDERE FACETTEN LATEN ZICH ZIEN

Vele culturele instellingen in Gelderland werken vanuit verschillende culturele disciplines samen binnen één organisatie: hier gecombineerde instelling genoemd. De indruk is dat Gelderland vooraan in de rij zit als het gaat om het werken met gecombineerde instellingen. Het gaat om instellingen die in ieder geval actief zijn in de cultuureducatie en vaak meerdere andere functies vervullen (bibliotheek, theater, filmhuis, museum, etc.). Vanuit het big data-onderzoek zien we dit ook sterk terug – op Twitter zijn cultuurlocaties die op meerdere domeinen actief zijn dominant in de Gelderlandse online wereld.

Vele culturele instellingen werken samen met andere culturele en niet-culturele instellingen. Vaak zijn deze instellingen na een bezuinigingsronde vanuit de gemeente aangespoord samen te gaan in één organisatie. Het kost veel tijd en geduld om er ook één organisatie van te maken waarbinnen medewerkers ook echt samenwerken. Uiteindelijk blijkt de meerwaarde dat thema's integraler en verdieper kunnen worden aangepakt, niet alleen door cultuureducatie, bibliotheekwerk, theater of film, museum of archief maar vanuit meerdere van deze

invalshoeken tegelijk. Het gaat dan om thema's als laaggeletterdheid, digitale vaardigheden, eenzaamheid, armoede, sociale ongelijkheid, diversiteit en inclusie. De vraag is of samengaan per se noodzakelijk is om hierin actief te zijn. Het samengaan is niet per se het doel, wel het samenwerken, iets wat ook zelfstandige instellingen veelvuldig doen of soms zelfs tot speerpunt hebben gemaakt. Goed beschouwd zijn er bijna geen zelfstandige instellingen. De culturele instellingen hebben een cultuureducatieve functie, maar ook een eigen café, theaterzaal, en moeten hiervoor ook breed programmeren.

Ook de kunsten en kunstenaarsnetwerken kunnen profiteren van samenwerking met organisaties die komen uit gestructureerde werelden als de bibliotheek, de musea en archieven. Die instellingen zijn laagdrempelig, hebben een groot bereik en programmeren veel, iets wat als gunstig voor de samenwerkende kunstenaars gezien wordt.

De voordelen van het samengaan die worden genoemd zijn dat je als organisatie gezien wordt, je kernfuncties beter kan bemensen, een bredere cultuuraanbod kan bieden, nu ook de grote thema's kan aanpakken en het aanbod ook kan bestendigen in de tijd. De nadelen zijn dat je vanuit de gemeenten te veel nieuwe taken krijgt toebedeeld, je eigenheid kan verdwijnen en je eenheidsworst krijgt, je teveel met randvoorwaarden bezig bent en je teveel geassocieerd wordt met het sociale domein terwijl je culturele functies hebt. Het lijkt vooral belangrijk dat de kwaliteit van wat er geboden wordt geborgd is in die culturele functies,

zodat projecten onderscheidend zijn van zorg- en welzijnsprojecten. Dat risico wordt gemeden wanneer bij de invulling van die projecten ook kunstenaars worden betrokken. Het is ook belangrijk de eigen diversiteit te bewaken: behoud specialisten die komen uit de verschillende 'bloedgroepen' van een gecombineerde instelling.

Doe vooral projecten samen met anderen die de waarde van cultuur laten zien. Wat projecten gemeen hebben waarop de gesprekspartners trots zijn is het grote bereik van uitingen van kunst en cultuur onder verschillende groepen in de samenleving, zoals kwetsbare mensen, mensen uit verschillende generaties, mensen uit bepaalde buurten en wijken, en mensen die in het sociale domein zelf werken. Laten zien dat leren, verder komen in het leven en je ontwikkelen met kunst en cultuur leuk is.

VOORUITBLIK

De eerste Gelderse Cultuurmonitor geeft een breed en gedetailleerd beeld van de culturele sector in Gelderland. Het is aan bestuurders en beleidsmakers om te bepalen of, samen met partners in het veld, ingezet moet worden op het verder uitdragen van de sterke punten van Gelderland en (ook) op het met voorrang versterken van de elementen in de sector waarop Gelderland achterblijft. Al met al blijkt uit de monitor de grote maatschappelijke betekenis van cultuur; zowel in het gesubsidieerde als zeker ook het ongesubsidieerde deel van de sector, en zowel in de professionele sector (als bezoeker) als in het circuit van

de liefhebber (als beoefenaar) en ondersteuner. De kracht van het monitoren schuilt in de herhaling. Sterker nog, zonder herhaling geen monitor; alleen dan worden immers relevante trends en ontwikkelingen zichtbaar. Het zou goed zijn als, net als in de provincie Noord-Brabant, de monitoring een structurele plek krijgt in het cultuurbeleid van gemeente, regio en provincie. We zien dat dit bij een aantal Brabantse steden al zijn vruchten afwerpt. Een lange adem is dan nodig, omdat na herhaald monitoren een gedegen beeld ontstaat van de trends en ontwikkelingen die ook bestuurlijk en beleidsmatig steeds betekenisvoller worden.

Het zou voor de toekomst ook goed zijn om het gesprek met de provincie Overijssel aan te gaan over cultuurmonitoring, zodat de sporen niet uiteen gaan lopen met Gelderland. Dit omdat Gelderland op verschillende niveaus veel samenwerkt met de provincie Overijssel in een verband als Landsdeel Oost, als ook binnen de regio Stedendriehoek, in een gezelschap als Phion, in de netwerkorganisatie De Nieuwe Oost en via koepelinstellingen als Rijnbrink en Cultuur Oost zelf.

In de nabije toekomst willen we ons sterker richten op de inzet van de monitor in de Gelderse (beleids-) praktijk, waarbij we steeds meer aansluiten bij de nu actuele principes van het datagedreven werken. Belangrijk hiervoor is om samen te werken met de gebruikers van dit type vergelijkende cultuurncijfers, om ons zo te blijven doorontwikkelen. Samen met

partners in Gelderland gaan we hier graag mee aan de slag.

Ook is het zaak om aandacht te geven aan de onderwerpen die gedurende het onderzoek naar boven zijn komen drijven. In deze monitor hebben we onderzocht hoe werken vanuit gecombineerde instellingen, waarin Gelderland voorop loopt, in de praktijk zorgt voor meer waardecreatie. Dit sluit aan bij de (landelijke) trend naar meer samenwerking en netwerkvorming binnen de culturele sector. Tegelijkertijd sluit het ook aan bij de ontwikkeling waarin meer samen wordt opgetrokken met partners uit andere sectoren, bijvoorbeeld in het sociale domein. Deze trends en ontwikkelingen lijken de cultuursector minder kwetsbaar te maken en meer robuust voor toekomstige crises. Het markeert ook de rol die de cultuursector kan spelen bij het werken aan grote thema's als sociale ongelijkheid, armoede, diversiteit en inclusie, en duurzaamheid. Die rol is het onderstrepen waard. In de toekomst kan verdiept worden op een aantal andere onderwerpen, zoals dieper ingaan op cijfers per regio (al dan niet in het kader van regionale brede welvaart), bijvoorbeeld over het voorzieningsniveau, maar ook om naar regio's te kunnen benchmarken. Deze ontwikkelingen zijn op het moment van schrijven actueel in de beleidswereld én de onderzoekwereld, waardoor we hopen in een volgende editie hier nog meer over te kunnen rapporteren. Ook ontwikkelingen buiten het gesubsidieerde aanbod (denk hierbij bijvoorbeeld aan jongerencultuur) volgen we op de voet.

Verantwoording

Onderzoeksverantwoording
Cultuurmonitor Gelderland

2022

1. Benchmark

- Gelderland ten opzichte van andere provincies

We hebben openbare data over cultuur verzameld voor zover die uit te splitsen zijn naar de twaalf provincies van Nederland. Hiermee komt de positie van de provincie Gelderland in vergelijking tot andere provincies in beeld. Dit is daarmee te zien als een provinciale benchmark. De aanpak volgt die van de 2015-Benchmark die voor de voorloper van Kunstloc Brabant, bkbc, is gemaakt. Deze sluit ook aan bij de werkwijze van de actuele Regionale Cultuurmonitor van de Boekmanstichting, een monitor die voor een belangrijk deel ook is ontstaan vanuit de dataverzameling voor de landelijke Cultuurindex van de Boekmanstichting en de specificaties hierop voor de provinciale benchmarks zoals die in Noord-Brabant.

Ook de indicatoren die verzameld zijn komen uit deze benchmark en de monitor van de Boekmanstichting. Het gaat dan met name om cijfers over het culturele aanbod (zowel soorten instellingen als soorten tentoon-/voorstellingen, maar ook nabijheid van voorzieningen), participatie (cultuurdeelname passief en actief) en geldstromen (financiering vanuit overheden en fondsen), bedrijvigheid en

werkgelegenheid. Deze indicatoren zijn aangevuld met indicatoren uit de eerste versie van Waarde van Cultuur uit 2018 en uit de ook in dat jaar verschenen Regionale Cultuurindex van de Boekmanstichting en Atlas van Gemeenten, tenminste voor zover die verwijzen naar cijfers die in openbare publicaties traceerbaar zijn (dus exclusief data die door Atlas van Gemeenten zelf berekend zijn).

De cijfers komen uit de periode 2017-2020 en soms 2021. De data komen met name van het CBS, van andere landelijke trendonderzoeken (zoals het LISS-panel van CentERdata van de Universiteit van Tilburg) en van brancheorganisaties zoals die van poppodia en festivals, musea en bibliotheken. Ook zijn de amateurkunstdata van het LKCA speciaal voor de laatste Waarde van Cultuur monitor in Noord-Brabant en de Cultuurmonitor in Gelderland uitgesplitst. Al de data zijn geordend naar provincie. Op grond hiervan is een ongewogen provinciale rangorde te bepalen, bijvoorbeeld: Gelderland heeft een x-aantal bioscopen en staat daarmee landelijk op een x-plaats tussen alle andere provincies. In deze rapportage staan gewogen data, voor zover weging relevant kan worden toegepast. De weging is op basis van bevolkingsaantallen per provincie (voor elk jaar in de periode 2013-2018). Zo ontstaat een gewogen rangorde van de provincies, bijvoorbeeld Gelderland heeft per hoofd van de bevolking x-aantal bioscopen en staat daarmee landelijk op een x-plaats tussen alle andere provincies (waarvan uiteraard ook de cijfers gewogen zijn). Als de data beschikbaar waren in percentages (x-% amateurkunstbeoefenaars) of

in andere maten (nabijheid van voorzieningen in kilometers) zijn de data niet gewogen naar capita.

TOELICHTING OP SELECTIE OPLEIDINGEN VOOR TALENTONTWIKKELINGSINDICATOR

Net als in Waarde van cultuur 2022¹ is er een selectie gemaakt van het aantal culturele opleidingen in Gelderland op mbo-, hbo- en wo-niveau. Hierbij is gebruik gemaakt van een lijst die opgesteld is door de Boekmanstichtingen van een overzicht van alle opleidingen het CBS.² Hierbij is voornamelijk de lijst van de Boekmanstichting gevolgd en zijn vanaf daar eigen selectiecriteria toe samengevoegd, omdat deze lijst ondertussen mogelijk verouderd is. Zo is alleen gekeken naar opleidingen die zich specifiek op cultuur richten en/of een aanzienlijk deel van het curriculum aan culturele thema's of vaardigheden besteden. Aanverwante studies die zich deels op cultuur richten (zoals bouwkunde, leisure studies, communicatie(- en informatiewetenschappen) en technische studies met een designelement) zijn buiten beschouwing gelaten, tenzij zij een specifieke specialisatie of track hebben die wel op de culturele en creatieve sector gericht is. Dit is een afwijking van de lijst van de Boekmanstichting, maar wel één die ons in staat stelt om consequentere selecties te maken.

Voor het vaststellen van het aantal studies zijn de voltijdopleidingen geteld. Deeltijdopleidingen zijn alleen meegeteld wanneer zij geen voltijdequivalent hebben, zoals bijvoorbeeld het geval is bij enkele kunsteducatie-masters. Voor het vaststellen van

¹ Broers, B., Vinken, H., Van Heeswijk, G. et al. 2022. Waarde van Cultuur 2022. Kunstloc Brabant. www.kunstloc.nl/wvc22.

² Van Aart, K. 2018. Kunst- en Cultuurstudies in Nederland. Boekmanstichting.

het aantal studenten aan culturele opleidingen in Gelderland zijn studenten zijn zowel voltijd- als deeltijdstudenten meegenomen. Associate degrees en post-masters zijn bij beide statistieken buiten beschouwing gelaten. Het aantal studenten is bepaald op basis van DUO onderwijsdata voor het jaar 2020 – op het moment van schrijven is dit de meest actuele data over dit onderwerp.

De lijst met geselecteerde opleidingen voor Gelderland en eventuele andere provincies kunt u opvragen door contact op te nemen met Het PON & Telos.

Bronnenoverzicht benchmark

— Cultureel kapitaal

CULTURELE INFRASTRUCTUUR

Musea

Boekmanstichting (maatwerk)

Kunstuitleencentra

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Kunstgalerieën en expositieruimten

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Rijksmonumenten

RCE Erfgoedmonitor

Beschermde stads- en dorpsgezichten

RCE Erfgoedmonitor

Centra voor de Kunsten (lid Cultuurconnectie)

Cultuurconnectie (maatwerk)

Podiumkunstbedrijven, -organisaties

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Theaterzalen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Publiekscapaciteit theaterzalen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Bioscopen

NVBF Jaarverslagen

Bioscoopdoeken

NVBF Jaarverslagen

Bioscoopstoelen

NVBF Jaarverslagen

Poppodia (lid VNPF)

VNPF Jaarverslagen

Festivals

EM Cultuur (maatwerk)

Popfestivals (lid VNPF)

VNPF Jaarverslagen

Boekwinkels

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Bibliotheken (vestigingen)

Dashboard bibliotheekstatistiek (WSOB/KB)

CULTUREEL AANBOD

Tijdelijke tentoonstellingen in eigen museum

Boekmanstichting (maatwerk)

Totaal voorstellingen podiumkunst

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Theatervoorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Muziekvoorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Dansvoorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Muziektheatervoorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Cabaret- en kleinkunstvoorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Overige voorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Activiteiten bibliotheken

Dashboard bibliotheekstatistiek (WSOB/KB)

NABIJHEID CULTURELE VOORZIENINGEN

Nabijheid museum

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Nabijheid podiumkunsten (exclusief festivals)

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Nabijheid bioscopen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Bioscopen binnen 10 km

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Nabijheid poppodium

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Nabijheid bibliotheken

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

TALENTONTWIKKELING: CULTURELE OPLEIDINGEN

mbo opleidingen

DUO Onderwijsdata (eigen bewerking Het PON & Telos)

hbo bachelor

DUO Onderwijsdata

(eigen bewerking Boekmanstichting/Het PON & Telos)

hbo master

DUO Onderwijsdata

(eigen bewerking Boekmanstichting/Het PON & Telos)

wo bachelor

Onderwijsdata

(eigen bewerking Boekmanstichting/Het PON & Telos)

wo master

DUO Onderwijsdata

(eigen bewerking Boekmanstichting/Het PON & Telos)

— Sociaal kapitaal

PASSIEVE CULTUURDEELNAME

Museumbezoeken

Boekmanstichting (maatwerk)

Aantal leerlingen in CvK's

Cultuurconnectie (maatwerk)

Aantal bereikte leerlingnen onderwijs via CvK's

Cultuurconnectie (maatwerk)

Totaal bezoek voorstellingen podiumkunst

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Bezoek theatervoorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Bezoek muziekvoorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Bezoek dansvoorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Bezoek muziektheatervoorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Bezoek cabaret- en kleinkunstvoorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Bezoek overige voorstellingen

CBS Statline (Opendata.cbs.nl)

Bioscoopbezoeken

NVBF Jaarverslagen

Aantal leden bibliotheken (totaal)

Dashboard bibliotheekstatistiek (WSOB/KB)

Aantal leden bibliotheken (jeugd)

Dashboard bibliotheekstatistiek (WSOB/KB)

Aantal fysieke bibliotheekbezoeken

Dashboard bibliotheekstatistiek (WSOB/KB)

Aantal uitleningen bibliotheken

Dashboard bibliotheekstatistiek (WSOB/KB)

BEZOEK CANONIEK EN POPULAIR CULTUURAAANBOD

Bezoek aan canoniek cultuuraanbod

CentERdata LISS-panel

Bezoek aan populair kunstaanbod

CentERdata LISS-panel

ACTIEVE CULTUURDEELNAME

Tekenen, schilderen, etc.

CentERdata LISS-panel

Bespelen muziekinstrument

CentERdata LISS-panel

Zingen

CentERdata LISS-panel

Toneel, musical, ballet, dans

CentERdata LISS-panel

Lezen

CentERdata LISS-panel

Lid, vrijwilliger en/of donateur

culturele vereniging of hobbyclub

CentERdata LISS-panel

AMATEURKUNSTBEOEFENING

Amateurkunstbeoefenaars

LKCA Amateurkunstmonitor (bewerking IVAdata)

Amateurskunstbeoefenaars die les,

workshop of cursus volgen

LKCA Amateurkunstmonitor (bewerking IVAdata)

AMATEURKUNSTVERENIGINGEN

Amateurkunstverenigingen (totaal)

LKCA Verenigingsmonitor (bewerking IVAdata)

Muziekverenigingen (instrumentaal)
LKCA Verenigingsmonitor (bewerking IVAdata)

Muziekverenigingen (zang)
LKCA Verenigingsmonitor (bewerking IVAdata)

Toneelverenigingen
LKCA Verenigingsmonitor (bewerking IVAdata)

Organisatiekracht van amateurkunstverenigingen
LKCA Verenigingsmonitor (bewerking IVAdata)

Artistiek aanbod van amateurkunstverenigingen
LKCA Verenigingsmonitor (bewerking IVAdata)

Maatschappelijke oriëntatie van amateurkunstverenigingen
LKCA Verenigingsmonitor (bewerking IVAdata)

— Economisch kapitaal

BEDRIJVIGHEID EN WERKGELEGENHEID

Aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve sector
CBS Microdata (eigen analyses)

Idem in de subsector kunsten & cultureel erfgoed
CBS Microdata (eigen analyses)

Werkgelegenheid in de creatieve sector (arbeidsvolume in vte's)
CBS Microdata (eigen analyses)

Idem in de subsector kunsten & cultureel erfgoed
CBS Microdata (eigen analyses)

Aandeel creatieve sector in totale werkgelegenheid
CBS Microdata (eigen analyses)

Aantal zelfstandigen (zzp'ers) in de creatieve sector
CBS Microdata (eigen analyses)

Idem in de subsector kunsten & cultureel erfgoed
CBS Microdata (eigen analyses)

WERKENDEN BIJ MUSEA EN BIBLIOTHEKEN

Werkzame personen (in loondienst): musea
Boekmanstichting (maatwerk)

FTE Werkzame personene (in loondienst): musea
Boekmanstichting (maatwerk)

Vrijwilligers: musea
Boekmanstichting (maatwerk)

FTE Vrijwilligers: musea
Boekmanstichting (maatwerk)

FTE ingezet (in loondienst): bibliotheken
Dashboard bibliotheekstatistiek (WSOB/KB)

Vrijwilligers: bibliotheken
Dashboard bibliotheekstatistiek (WSOB/KB)

PUBLIEKSINKOMSTEN

Recette bioscopen
NVBF Jaarverslagen

Eigen inkomsten musea
Boekmanstichting (maatwerk)

Eigen inkomsten bibliotheken
Dashboard bibliotheekstatistiek (WSOB/KB)

UITGAVEN BIS, CULTUURFONDSEN, PROVINCIES EN GEMEENTEN

BIS
CBS Detaillering cultuurlasten (cbs.nl)

Cultuurfondsen
CBS Detaillering cultuurlasten (cbs.nl)

Provincies
CBS Detaillering cultuurlasten (cbs.nl)

Gemeenten
CBS Detaillering cultuurlasten (cbs.nl)

2.
Inzoomen op Gelderland
- *Microdata CBS*

Binnen het economisch kapitaal is gebruik gemaakt van CBS Microdata-bestanden. Onder strikte voorwaarden kunnen instanties de Microdata-bestanden gebruiken om zelf onderzoek te doen. Het PON & Telos heeft toegang tot deze Microdata-bestanden middels een Remote Access verbinding. In de afgelopen jaren heeft Het PON & Telos de monitoring rondom cultuur door middel van deze Microdata doorontwikkeld, zowel op conceptueel gebied als noodgedwongen door verandering in de beschikbare data bij het CBS. Deze doorontwikkeling is mede tot stand gekomen in samenwerking met het Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving³, waar men in dezelfde periode onderzoek heeft gedaan naar het economisch kapitaal in de Zeeuwse cultuursector.

³ HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving. 2022. Werkgelegenheid in de Zeeuwse cultuursector. <https://publicaties.kczs.nl/werkgelegenheid-zeeuwse-cultuursector>

Voor alle indicatoren is op basis van SBI-codes de bedrijvigheid en werkgelegenheid in de creatieve industrie in kaart gebracht. Dezelfde SBI-codes zijn vervolgens ook gebruikt om de uitsplitsingen naar de subsectoren te maken. De verschillende subsectoren zijn kunsten en cultureel erfgoed, media en entertainment en creatieve zakelijke dienstverlening. De indeling van deze SBI-codes is hieronder te raadplegen. Per indicator zijn vervolgens de cijfers op het niveau van de Gelderse gemeenten, de regio's en de provincie verzameld. Aantallen zijn afgerond op tientallen. Hieronder wordt per onderzoeksonderdeel beschreven welke bestanden zijn gebruikt en welke afwegingen er zijn gemaakt.

AANTAL WERKENDEN

Het aantal banen en de arbeidsvolume is berekend met behulp van het SPOLIS bestand. In dit bestand is een selectie gemaakt op alle werknemersbanen in december van het desbetreffende statistiekjaar. Alleen de unieke banen zijn geselecteerd. Aan deze banen zijn vervolgens de SBI-codes van de werkgevers van deze banen gekoppeld, evenals de werklocatie van de banen en de persoonskenmerken van de personen die de banen hebben.⁴ Wanneer er gesproken wordt over het aantal banen, gaat het om het aantal unieke inkomstenverhoudingen. Het aantal voltijdequivalenten (vte's; het arbeidsvolume) wordt berekend als een voltijdequivalent per baan, door het aantal voltijddagen te delen door het aantal baandagen van die baan in december van het betreffende jaar. Deze voltijdequivalenten worden gesommeerd

om zodoende het aantal vte's te berekenen op geaggregeerd niveau.

AANTAL ZELFSTANDIGEN

Om inzicht te krijgen in het aantal zelfstandigen in de creatieve sector, is gebruik gemaakt van het bestand INPATAB. Het INPATAB bestand is het aangewezen bestand om zelfstandig ondernemerschap uit af te leiden en bevat informatie over het inkomen op jaarbasis van personen op 1 januari van het verslagjaar. Een zelfstandige is een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico, in een eigen praktijk of bedrijf. In de data staan zij geregistreerd als zelfstandige op basis van de winstaangifte in de aangifte inkomstenbelasting bij de Belastingdienst. Er is onderscheid gemaakt tussen de zelfstandig ondernemer met personeel en de zelfstandig ondernemer zonder personeel (en een categorie waarvan onbekend is of zij personeel hebben). In de data is ook vastgelegd in welke gemeente de zelfstandige gevestigd is ('hoofdvestiging' van het bedrijf). In de selectie van zelfstandig ondernemers zijn directeur-groootaandeelhouders en meewerkende gezinsleden niet meegenomen.

AANTAL BEDRIJFSVESTIGINGEN

Het aantal bedrijfsvestigingen in de creatieve industrie is in kaart gebracht met het Algemeen Bedrijvenregister (ABR Regio). De gegevens in dit bestand zijn gebaseerd op het Nieuwe Handelsregister van de Kamer van Koophandel en gegevens van

de Belastingdienst. Omdat bedrijven uit meerdere vestigingen kunnen bestaan, die niet per se zijn gevestigd in dezelfde gemeente of provincie, is er gekeken naar het aantal bedrijfsvestigingen op zowel het niveau van de provincie als de gemeenten binnen de provincie. Inzoomend op Gelderland, heeft een groot deel van de bedrijven in de creatieve sector één bedrijfsvestiging. In sommige gevallen betreft het vestigingen waar volgens de gegevens in het Algemeen Bedrijvenregister geen werkzame personen zijn. Deze bedrijfsvestigingen zijn in deze publicatie gepresenteerde cijfers dan ook niet meegenomen. We zijn uitgegaan van het aantal bedrijfsvestigingen in december van het desbetreffende statistiekjaar. Op die manier hebben we mogelijke dubbelstellingen uit de data gehaald, die ontstaan door administratieve wisselingen waardoor bedrijven onder verschillende identificatienummers in de data kunnen verschijnen (door bijvoorbeeld overname of verhuizing binnen dezelfde gemeente). Het is nog steeds mogelijk dat er een kleine overschatting in de data zit, doordat zelfstandigen zonder personeel ook in de Kamer van Koophandel staan ingeschreven en dus ook in het Algemeen Bedrijvenregister worden meegenomen. In vervolgonderzoek zou gekeken kunnen worden naar hoe vaak dit voorkomt en of (en hoe) dit van elkaar onderscheiden kan worden.

BEDRIJVENDYNAMIEK

Om te kijken of en hoe bedrijven in de culturele sector zich verplaatsen is er ook gebruik gemaakt van het Algemeen Bedrijvenregister (ABR regio) en

⁴ Hiervoor zijn de bestanden BETAB, Gemeentestpltab en GBAPRESONTAB gebruikt.

gebruiken we ook december als peildatum. Zoals hierboven beschreven zijn ook in dit geval vestigingen waar geen werkzame personen eruit gehaald. Er is gekeken naar de perioden 2013-2016 en 2017-2020. Data uit 2013 is daarvoor gekoppeld met data uit 2016 en idem voor de jaren 2017 en 2020. De gemeentecodes zijn waar nodig in verband met gemeentelijke herindelingen opnieuw gecodeerd zodat de gemeentecodes van 2013 vergelijkbaar zijn met 2016. Hetzelfde geldt voor de gemeentecodes uit 2017 en 2020. De koppeling van de data uit de verschillende jaren maakt het mogelijk om te kijken of de vestigingsplaats van een bedrijf op tijdstip 1 gelijk is aan de vestigingsplaats op tijdstip 2. Dit kan echter alleen voor bedrijven met 1 vestiging (wat de overgrote meerderheid betreft in de creatieve industrie), omdat het voor bedrijven met meerdere vestigingen niet te achterhalen is waarheen ze zijn verhuisd. Uit de data valt alleen op te maken of bedrijven zich verplaatst hebben naar een andere gemeente. Dynamiek binnen gemeenten blijft daarmee buiten beschouwing. Bij de bedrijven met meerdere vestigingen is gekeken of ze zijn gegroeid, gekrompen of gelijk gebleven in het aantal vestigingen dat ze hebben. Voor een klein aantal bedrijven is de SBI-code tussen tijdstip 1 en tijdstip 2 gewijzigd. Deze bedrijven zijn meegenomen onder de SBI-code in het eerste meetjaar (dus 2013 of 2017).

Indeling SBI-codes per sector

KUNSTEN EN CULTUREEL ERFGOED (KCE)

90011	Beoefening van podiumkunst
90012	Producenten van podiumkunst
9002	Diensten voor uitvoerende kunst
9003	Scheppende kunst
90041	Theaters, schouwburgen en concertgebouwen
91011	Openbare bibliotheken
91012	Kunstuitleencentra
91019	Openbare archieven
91021	Musea
91022	Kunstgalerieën en expositieruimten
9103	Monumentenzorg
94993	Fondsen (niet voor welzijnszorg)
94994	Vriendenkringen van cultuur
7990	Reisinformatie- en reserveerbureaus

MEDIA EN ENTERTAINMENT (ME)

5811	Uitgeverijen van boeken
5813	Uitgeverijen van kranten
5814	Uitgeverijen van tijdschriften
5819	Overige uitgeverijen, geen software
5829	Software-uitgeverijen, geen games
59111	Filmproductie, geen televisiefilms
59112	Productie van televisieprogramma's
5912	Facilitaire diensten voor film, tv
5913	Distributie films en tv-producties
5914	Bioscopen

5920	Maken en uitgeven geluidsopnamen
6020	Televisieomroepen
6391	Persagentschappen
6399	Overige dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatievoorziening
74201	Fotografie
90013	Circus en variété
5821	Uitgeverij computerspellen
6010	Radio-omroepen
93211	Pret- en themaparken
93212	Kermisattracties

CREATIEF ZAKELIJKE DIENSTVERLENING (CZK)

7021	Public relationsbureaus
7311	Reclamebureaus
8230	Organiseren van beurzen, congressen
74102	Industrieel en productontwerp
74103	Interieur- en ruimtelijk ontwerp
71111	Architecten (geen interieurarchitecten)
71112	Interieurarchitecten
74101	Communicatie- en grafisch ontwerp
7312	Handel in advertentieruimte en - tijd

3.

Cultuurlocaties online

- Big data-analyse

Het Utrechtse bureau Dialogic heeft, net als voor de edities van Waarde van Cultuur van de provincie Noord-Brabant, een analyse gemaakt van de presentie van de Gelderse culturele locaties op sociale media. Welke culturele locaties zijn er, hoeveel evenementen posten zij, hoeveel mensen zeggen deze te bezoeken en wat vinden ze van de locaties, hoeveel volgers hebben ze en hoeveel volgen zij zelf? Deze en nog meer vragen zijn we nagegaan voor cultuurlocaties in acht Gelderse steden: Apeldoorn, Arnhem, Doetinchem, Ede, Harderwijk, Nijmegen, Tiel en Zutphen. De keuze voor deze steden is in overleg met Cultuur Oost gemaakt.

Eerst is door Dialogic voor alle steden een lijst van locaties opgesteld op basis van vermeldingen in online bronnen (met name Google Maps). Van alle locaties was op de lijst ook aangegeven tot welke discipline deze behoren (van beeldende kunst tot meerdere domeinen). Deze lijst is ter verificatie voorgelegd aan de (cultuurambtenaren van de) bovengenoemde gemeenten. Zij konden locaties wegstrepen of toevoegen, de disciplines wijzigen en aangeven welk van die locaties structureel subsidie ontvingen van de gemeente. Criterium was onder andere of zij deze of toch nog andere locaties relevant vinden voor de

lokale culturele infrastructuur. Zij konden dus locaties van de lijst afvoeren en aan de lijst toevoegen. De definitieve, door de gemeenten zelf geannoteerde lijst is weer terug gezonden aan Dialogic.

Vervolgens zijn de online activiteiten van die locaties (en het bezoek aan en waardering van deze activiteiten) verzameld op de platforms Facebook, Twitter en Instagram. In totaal zijn er bijna 200 cultuurlocaties geïdentificeerd. De cijfers over het aantal en type locaties hebben betrekking op het jaar 2022. De cijfers over de online activiteiten en de publieke respons hierop gaan ook over 2022 wat Facebook en Instagram betreft en over de periode 2015-2022 wat Twitter betreft.

4.

Registraties van
professionele instellingen*- Culturele Atlas*

Voor de jaren 2019-2020 is acht Gelderse gemeenten gevraagd om kerncijfers over de instellingen te leveren waarmee zij een (al dan niet structurele) subsidierelaties hebben. Daarbij hebben zij zoveel mogelijk het model gevolgd dat in het kader van deelname aan het G9-cultuurnetwerk (waarvan onder andere Arnhem lid was) is ontwikkeld om jaarcijfers

van culturele instellingen te monitoren. Bij de uitvraag aan de gemeenten was een heldere instructie toegevoegd om welke instellingen en wat voor soort cijfers bij voorkeur geleverd zouden moeten worden. Het gaat om cijfers over (hoogte en soort van) subsidies en inkomsten, (personeels-)lasten, activiteiten en bezoeken. In de analyses zijn gegevens van 65 professionele culturele instellingen meegenomen en van zes centra voor de kunsten en bibliotheken. De culturele instellingen zijn producenten van podiumkunsten (veelal gezelschappen), instellingen voor beeldende kunst, festivals, musea, poppodia, overige podia en letteren, audiovisueel, oefenruimtes en overige voorzieningen. Op detailniveau hebben we cijfers van 43 culturele instellingen en drie centra voor de kunsten en bibliotheken. Het ging dan om details als het soort inkomsten en subsidies naar soort subsidiënten. In totaal hebben we over 71 instellingen cijfers ontvangen. De lijst met instellingen op basis waarvan de verschillende gegevens berekend zijn is op te vragen bij Het PON & Telos.

5. Perspectief van Gelderlanders – *Cultuurpeiling*

ONDERZOEKSMETHODE

Om beeld te krijgen bij het perspectief van Gelderlanders, hebben we via een online vragenlijst een cultuurpeiling uitgezet. Deze vragenlijst is gebaseerd op de eerdere vragenlijsten die voor het Brabantse Waarde van Cultuur onderzoek uitgezet zijn, aangevuld met maatwerkvragen die in samenwerking met Cultuur Oost tot stand zijn gekomen. De cultuurpeiling is uitgezet via PanelClix. De vragenlijst kon worden ingevuld tussen 18 februari en 8 maart 2022. In totaal hebben 2.514 Gelderlanders deelgenomen aan het onderzoek. Met deze respons kunnen we voldoende betrouwbare uitspraken doen over de opvattingen van Gelderlanders op het gebied van kunst, cultuur en erfgoed.⁵ We hebben het respondentenbestand gewogen naar leeftijd, opleiding en geslacht om representatieve uitspraken voor heel Gelderland te kunnen doen. De mogelijkheid dat met name mensen die geïnteresseerd zijn in cultuur de vragenlijst invullen, wordt ondervangen doordat de externe panelbeheerder een neutrale uitnodiging uitstuurt, en er een incentive verbonden is aan het volledig invullen van de vragenlijst voor de respondent.

REPRESENTATIVITEIT

We wegen de data van de cultuurpeiling om representatieve uitspraken te doen voor alle Gelderse inwoners. Het databestand is gewogen op en daardoor representatief voor de variabelen leeftijd, opleidingsniveau en geslacht. Hierdoor worden de groepen respondenten die relatief gezien minder vaak voorkomen dan in de Gelderse populatie in de analyses iets meer gewicht toegekend. Andersom, de groepen die oververtegenwoordigd zijn in ons respondentenbestand ten opzichte van de Gelderse populatie krijgen iets minder gewicht. In de volgende paragrafen zoomen we per achtergrondkenmerk in op de respons en de verhouding ten opzichte van de gehele Gelderse populatie.

LEEFTIJD EN GESLACHT

In de responsgroep waren er aanzienlijk meer vrouwen dan mannen vertegenwoordigd: 59% is vrouw en 41% is man. In de gehele Gelderse populatie is meer in evenwicht, daar is 51% vrouw en 49% man. In de analyses krijgen vrouwen dan ook een lagere weegfactor dan de mannen. Als we kijken naar de leeftijdsverdeling, dan zien we dat jongeren tot en met 29 jaar ondervertegenwoordigd zijn: 14% in de steekproef ten opzichte van 18% in de Gelderse populatie. Respondenten tussen de 50 en 64 jaar zijn relatief gezien oververtegenwoordigd: in de steekproef bevat deze groep 33% van het totaal, in de populatie 27%. Om een weegfactor voor leeftijd en geslacht te maken, hebben we de verschillende leeftijdsgroepen uitgesplitst naar geslacht. Op basis hiervan hebben

we gekeken naar de verdeling in de steekproef in vergelijking met de Brabantse populatie. Hierdoor zien we dat met name jonge mannen (t/m 39 jaar) en oudere vrouwen (van 65+) ondervertegenwoordigd zijn in onze steekproef. Deze groepen krijgen een zwaarder gewicht in de analyses. In tabel x is de verdeling van de weegfactoren voor de verschillende categorieën te vinden.

OPLEIDINGSACHTERGROND

We zien dat in de groep die de vragenlijst heeft ingevuld relatief gezien minder mensen zijn met een opleidingsachtergrond tot en met het vmbo. Zij krijgen daarom een hoger gewicht in de analyses. Respondenten met een opleidingsachtergrond vanaf havo zijn relatief gezien oververtegenwoordigd in de responsgroep ten opzichte van de Gelderse populatie. Daarom krijgen deze groepen een lager gewicht in de analyses. In tabel x is de precieze verdeling van de gehanteerde weegfactoren te vinden.

REGIO'S

In totaal zijn er zes regio's in Gelderland waar naar we de respondenten hebben uitgesplitst. Als we kijken naar de spreiding van de respondenten over deze regio's, dan komt 36% uit de Groene Metropoolregio, 14% uit de Achterhoek, 12% uit Rivierenland, 12% uit Noord-Veluwe, 14% uit de Stedendriehoek en 12% uit Foodvalley. Er is niet gewogen naar regio, omdat we de werkelijke populatiecijfers van deze gebieden niet weten.

⁵ Bij een respons van 2.514 personen als deel van alle Gelderlanders, hebben we een maximale foutenmarge van 2,0% wanneer we uitgaan van een betrouwbaarheidspercentage van 95%.

STEDELIJKHEID

Van de respondenten kwam 38% uit stedelijk gebied en 62% uit niet-stedelijk gebied. De stedelijkheid van een gebied is verkregen door de mate van stedelijkheid te koppelen aan de vier cijfers van de postcode van de respondenten. Om de mate van stedelijkheid te bepalen, is gebruik gemaakt van de indeling van het CBS.⁶ Er is niet gewogen naar mate van stedelijkheid.

	Verdeling respons	Verdeling populatie in Gelderland	Weegfactor
Vrouw			
16 t/m 29 jaar	11%	9%	0,82633
30 t/m 39 jaar	10%	7%	0,67342
40 t/m 49 jaar	10%	8%	0,76037
50 t/m 64 jaar	19%	13%	0,71770
65 jaar en ouder	10%	14%	1,43703
Man			
16 t/m 29 jaar	3%	9%	3,12915
30 t/m 39 jaar	4%	7%	1,99893
40 t/m 49 jaar	6%	7%	1,22952
50 t/m 64 jaar	14%	14%	0,97522
65 jaar en ouder	14%	12%	0,84213

Tabel 01 Verdeling van geslacht en leeftijdsgroepen binnen de respons en de populatie, met gehanteerde weegfactor.

	Verdeling respons	Verdeling populatie in Gelderland	Weegfactor
T/m vmbo	19%	28%	1,43430
Havo tot hbo	45%	40%	0,88554
Hbo+	36%	33%	0,91007

Tabel 02 Verdeling van opleidingsachtergrond binnen de respons en de populatie, met gehanteerde weegfactor.⁷

⁶ Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/stedelijkheid--van-een-gebied-->

⁷ T/m vmbo: lage school, basisschool, mavo, vmbo. Havo tot Hbo: havo, vwo, mbo. Hbo+: hbo, wo.

6.

Verdieping: Gecombineerde instellingen en maatschappelijke opgaven

GESPREKSLEIDRAAD

Gecombineerde en individuele culturele instellingen in de cultuureducatie en maatschappelijke opgaven in Gelderland - Gespreksleidraad

DOEL GESPREKKEN

Inzicht geven in de voor- en nadelen van het functioneren als gecombineerde of individuele instelling in de cultuureducatie met name waar het gaat om het werken aan maatschappelijke opgaven. We willen individuele gesprekken met diegenen die bij de verschillende soorten organisaties een trekkersrol vervullen bij het werken aan deze opgaven. We verwachten dat een gesprek tussen de 30 en 45 minuten duurt. De gesprekken zijn in september en oktober 2022 gevoerd.

WAT ZIJN GECOMBINEERDE EN WAT ZIJN ZELFSTANDIGE CULTURELE INSTELLINGEN?

Gecombineerde instellingen zijn instellingen die tegelijk centrum voor cultuureducatie, bibliotheek,

theater/bioscoop, kunstuitleen, etc., zijn. Dat kunnen ‘dakdelers’ zijn of volledig gefuseerde organisaties en diverse varianten daartussen. Uitgangspunt is dat er tenminste een centrum voor cultuureducatie in de gecombineerde instelling is betrokken. Individuele instellingen zijn instellingen in de cultuureducatie die bestuurlijk, organisatorisch en qua locatie op zichzelf staan. Zij kunnen uiteraard wel de samenwerking met andere instellingen opzoeken.

MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN

Onderdeel van het gesprek is het bepalen welke maatschappelijke opgaven voor de instellingen relevant zijn en waar zij middels hun programmering op inzetten. Op basis van eerdere gesprekken met het veld en vooronderzoek verwachten we duurzaamheid, diversiteit en inclusie, sociale ongelijkheid (inclusief ongelijke deelname aan cultuureducatie). Deze kunnen tijdens het gesprek aangevuld, verder uitgediept en gespecificeerd worden.

RECENT ONDERZOEK

Atlas Research heeft onlangs een onderzoek afgerond naar gecombineerde instellingen (multifunctionele organisaties of mfo’s) in de cultuureducatie. Dat richt zich sterk op organisatorische kwesties die ervoor kunnen zorgen dat de instellingen onderdeel zijn van een adequate ondersteuningsstructuur (o.a. rekening houdend met uiteenlopende vormen van verantwoording).

VRAGEN

1. Wat zijn de belangrijkste redenen om wel/ niet samen met (welke) andere instellingen een gecombineerde instellingen te vormen?
2. Hoe verloopt de samenwerking met andere culturele instellingen, al dan niet in een gecombineerd instellingsverband? Wat kenmerkt de samenwerking?
3. Welke maatschappelijke opgaven zijn relevant en wordt hieraan gewerkt samen met anderen, al dan niet in een gecombineerd instellingsverband? Verschilt de focus op en onderwerp van maatschappelijke opgaven per domein, of per type organisatiestructuur?
4. Welke voordelen heeft het om binnen een gecombineerd instellingsverband te werken aan deze maatschappelijke opgaven. Zijn er ook nadelen of wat kan er beter?
5. Hoe ziet de toekomst eruit? Blijven werken vanuit gecombineerde instelling of individuele instellingen/verantwoordelijkheden?

GESPREKSPARTNERS

- Jenny Doest – *Rozet*;
- Georges Elissen – *Rijnbrink*;
- Lily van Engen – *Cultuur Oost*;
- Bert Fröhlich – *Liemers Kunstwerk*;
- Nanda Kwint – *Gigant Apeldoorn*;
- Machteld van der Meij – *Amphion*;
- Doeko Pinxt – *Bibliotheek Veluwezoom*;
- Gerry Poelert – *Cultura Ede*;
- Hiek Sparreboom – *De Lindenberg*
- Hanneke Weijers – *Rozet*;

